

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

MEDENİ USUL HUKUKUNDA İHTİYARİ DAVA ARKADAŞLIĞI

ESRA HAZAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA/ 2019

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI**

MEDENİ USUL HUKUKUNDA İHTİYARİ DAVA ARKADAŞLIĞI

ESRA HAZAR

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Hakan ALBAYRAK

Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Aziz Serkan ARSLAN

Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Nurcihan DALCI ÖZDOĞAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA / 2019

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne;

Bu çalışma, jürimiz tarafından Özel Hukuk Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Dr. Öğ. Üyesi Hakan ALBAYRAK

Üye: Dr. Öğ. Üyesi Aziz Serkan ARSLAN

Üye: Dr. Öğ. Üyesi Nurcihan DALCI ÖZDOĞAN

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.

.../.../2019

Prof. Dr. Serap ÇABUK

Enstitü Müdürü

NOT: Bu tezde kullanılan ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ETİK BEYANI

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim./.../2019

Esra HAZAR

ÖZET

MEDENİ USUL HUKUKUNDA İHTİYARİ DAVA ARKADAŞLIĞI

Esra HAZAR

Yüksek Lisans Tezi, Özel Hukuk Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Hakan ALBAYRAK

Ağustos 2019, 155 sayfa

Dava iki taraf sistemine göre kurulmuştur. Bir davada davacı ve davalı olmak üzere iki taraf bulunmaktadır. Davacı ya da davalı tarafında birden fazla kişinin bulunması dava arkadaşlığını oluşturur. Dava arkadaşlığında taraflarda subjektif bir çokluk mevcuttur. Dava arkadaşlığı davacı tarafta ise aktif dava arkadaşlığından, davalı tarafta ise pasif dava arkadaşlığından söz edilir. Dava arkadaşlığı, usul ekonomisine hizmet etmeyi amaçlayarak birbiriyle yakın ilişkisi bulunan davaların birlikte incelenmesiyle çelişkili kararlar verilmesini önler. Dava arkadaşlığı maddi hukuktan kaynaklanan sebeplerle ortaya çıkabileceği gibi usul hukukundan da kaynaklanabilir. Esasen dava arkadaşlığı, maddi hukukta yer alan ilişkilerin usul hukukundaki yansımasıdır. Bu bakımdan dava arkadaşlığı mecburi dava arkadaşlığı ve ihtiyari dava arkadaşlığı olmak üzere ikiye ayrılır. İhtiyari dava arkadaşlığına yol açan sebeplerin varlığı halinde, birden fazla kişi birlikte dava açmak veya birden fazla kişiye karşı birlikte dava açılmak suretiyle ihtiyari dava arkadaşlığı meydana getirilebilir. İhtiyari dava arkadaşlığı, yargılama esnasında davaların birleştirilmesiyle veya taraf katılımı suretiyle de meydana getirilebilir. İhtiyari dava arkadaşlığının söz konusu olduğu hallerde, birden fazla kişinin birlikte dava açması veya birden fazla kişiye karşı birlikte dava açılması mecburi dava arkadaşlığındaki gibi zorunlu olmayıp isteğe bağlıdır, yani esasen birlikte açılacak davaların ayrı ayrı açılması da mümkündür. İhtiyari dava arkadaşlığında davalar birbirinden bağımsızdır ve dava arkadaşı sayısı kadar dava vardır. Yargılama ortak yürütülmekle birlikte ihtiyari dava arkadaşları, dava esnasında birbirinden bağımsız hareket edebilirler.

Anahtar kelimeler: Dava arkadaşlığı, ihtiyari dava arkadaşlığı, mecburi dava arkadaşlığı

ABSTRACT**PERMISSIVE JOINDER OF PARTIES IN THE LAW OF CIVIL PROCEDURE****Esra HAZAR****Master Thesis, Department of Private Law****Supervisor: Dr. Öğretim Üyesi Hakan ALBAYRAK****August 2019, 155 Pages**

The case was established according to the two-party system. There are two parties in a case, the demandant and the defendant. The presence of more than one person on the side of the demandant or defendant, the case creates joinder of parties. There is a subjective multiplicity of parties in the joinder of parties. On the demandant side, there is talk of active joinder of parties and on the defendant side, passive joinder of parties. Joinder of parties aims to serve the procedural economy, preventing conflicting decisions from being made by examining closely related cases together. Joinder of parties can arise from reasons arising from material law, as well as from procedural law. In fact, joinder of parties is the reflection of the relations in the substantive law in procedural law. In this respect, joinder of parties is divided into compulsory joinder of parties and permissive joinder of parties. If there are reasons that joinder of parties, more than one person may be brought together by filing a lawsuit or more than one person may be brought together to create joinder of parties. Joinder of parties may also be brought about by merging cases during the trial or by joining parties. In cases where joinder of parties, it is optional and not optional, as in compulsory joinder of parties, if more than one person sues or suits against more than one person, that is, it is also possible to open cases separately. In the joinder of parties are independent of each other and the number of joinder of parties are up to. Although the proceedings are jointly conducted, joinder of parties may act independently during the proceedings.

Keywords: Joinder of parties, permissive joinder of parties, compulsory joinder of parties

ÖNSÖZ

“Medeni Usul Hukukunda İhtiyari Dava Arkadaşlığı” adlı bu çalışma Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalında yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır.

Öncelikle akademik hayatımın başlangıcı olan bu çalışmada yoluma ışık olan, tez konusunun tespitinden, tezin tamamlanması aşamasına kadar olan süreçte engin bilgi ve tecrübeleriyle hiçbir zaman yardımını esirgemeyen danışmanım ve saygıdeğer hocam Dr. Öğ. Üyesi Hakan ALBAYRAK’ a,

Bu çalışmayı okuyarak değerli eleştirileriyle bana katkıda bulunan, fikirlerimi olgunlaştırmak için görüşlerinden yararlandığım ve kendime her daim örnek aldığım değerli hocam Dr. Öğ. Üyesi Nurcihan DALCI ÖZDOĞAN’ a,

Aynı kürsüde birlikte çalışmaktan gurur duyduğum arkadaşlarım Ar. Gör. İlknur DENİZ’ e ve Ar. Gör. Tahsin MAVZER’ e,

Tez yazım sürecimde bütün fedakarlıklarıyla her daim yanımda olan, haklarını ödeyemeyeceğim annem Nermin BULUT’ a, babam Musa BULUT’ a ve kardeşim Oğuzhan BULUT’ a,

Hayatıma girdiği andan itibaren dünyamı güzelleştiren, kendisini hiçbir dünya telaşına değişmediğim, sabrı ve özverisiyle hayatımı kolaylaştıran sevgili eşim Abdullah Furkan HAZAR’ a teşekkür etmeyi borç bilirim.

Esra HAZAR

Adana / 2019

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ.....	vi
KISALTMALAR.....	xi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TARAF KAVRAMI ve DAVA YİĞİLMASI

§ 1 TARAF KAVRAMI.....	3
I. GENEL OLARAK.....	3
II. TARAF KAVRAMINA İLİŞKİN TEORİLER.....	5
A. Maddi Taraf Teorisi.....	5
B. Şekli Taraf Teorisi.....	8
C. Fonksiyonel Taraf Teorisi.....	14
III. TARAF EHLİYETİ.....	15
A. Gerçek Kişi Taraf Ehliyeti.....	16
B. Tüzel Kişi Taraf Ehliyeti.....	21
IV. TARAF EHLİYETİNİN DAVA ARKADAŞLIĞI İLE İLİŞKİSİ.....	26
§ 2 DAVA YİĞİLMASI.....	28
I. GENEL OLARAK.....	28
II. OBJEKTİF DAVA YİĞİLMASI.....	29
A. Genel Olarak Objektif Dava Yığılması.....	29
B. Objektif Dava Yığılmasının Şartları.....	33
1. Taleplerin Aynı Davalıya Karşı Yöneltilmesi.....	33
2. Birbirinden Bağımsız Birden Fazla Asli Talep Olması.....	33
3. Taleplerin Aynı Yargı Çeşidi İçinde Yer Alması.....	34
4. Taleplerin Tümü İçin Ortak Yetkili Mahkeme Bulunması.....	36
III. SUBJEKTİF DAVA YİĞİLMASI (DAVA ARKADAŞLIĞI).....	39
A. Genel Olarak.....	39
B. Dava Arkadaşlığı Çeşitleri.....	40
1. Mecburi Dava Arkadaşlığı.....	40

a. Genel Olarak.....	40
b. Mecburi Dava Arkadaşlığı Çeşitleri.....	41
aa. Maddi Bakımdan Mecburi Dava Arkadaşlığı.....	41
bb. Şekli Bakımdan Mecburi Dava Arkadaşlığı.....	46
2. İhtiyari Dava Arkadaşlığı.....	49

İKİNCİ BÖLÜM

İHTİYARİ DAVA ARKADAŞLIĞI

§ 3 İHTİYARİ DAVA ARKADAŞLIĞI ve AMACI.....	50
I. GENEL OLARAK.....	50
II. İHTİYARİ DAVA ARKADAŞLIĞININ AMACI.....	51
A. Usul Ekonomisini Gerçekleştirmek.....	51
B. Çelişkili Kararlar Verilmesini Önlemek.....	52
C. Taraf Menfaatini Sağlamak.....	53
§ 4 İHTİYARİ DAVA ARKADAŞLIĞININ DÜZENLENMESİ.....	53
I. GENEL OLARAK.....	53
II. İHTİYARİ DAVA ARKADAŞLIĞININ MÜMKÜN OLDUĞU HALLER	55
A. Dava Konusu Olan Hak veya Borcun Ortak Olması.....	57
1. Müteselsil Borçlulukta.....	57
2. Müteselsil Alacaklılıkta.....	60
3. Adi Ortaklık Aleyhine Açılacak Konusu Para Alacağı Olan Davalarda.....	62
4. Miras Ortaklığı Aleyhine Açılacak Konusu Para Alacağı Olan Davalarda.....	64
5. Paylı Mülkiyette Bölünebilen Hak ve Borçlara İlişkin Davalarda.....	65
B. Ortak Bir İşlem İle Hak Sahibi Olunması veya Yükümlülük Altına Girilmesi.....	67
1. Ortak İşlemle Birden Fazla Kişinin Hak Sahibi Olması.....	67
a. Bir Kira Sözleşmesinde Birden Fazla Kiralayan Bulunması.....	68
b. Bir Müşterek Alacak İlişkisinde Birden Fazla Kişinin Bulunması.....	69
c. Aynı Vasiyetnamede Birden Fazla Kişinin Bulunması.....	69
2. Ortak İşlemle Birden Fazla Kişinin Yükümlülük Altına Girmiş Olması.....	69

a. Bir Kira Sözleşmesinde Birden Fazla Kiracı Bulunması.....	71
b. Bir Müşterek Borç İlişkisinde Birden Fazla Kişinin Bulunması.....	72
c. Aynı Kefalet Sözleşmesinde Birden Fazla Kefilin Bulunması.....	73
C. Davaların Temelini Oluşturan Vakıaların ve Hukuki Sebeplerin Aynı veya Birbirine Benzer Olması.....	73
1. Vakıa (Dava Sebebi).....	73
2. Hukuki Sebep.....	80
3. Davaların Temelini Oluşturan Maddi Vakıaların ve Hukuki Sebeplerin Aynı Olması.....	81
4. Davaların Temelini Oluşturan Maddi Vakıaların Aynı Olması.....	88
5. Davaların Temelini Oluşturan Hukuki Sebeplerin Aynı Olması.....	90
6. Davaların Temelini Oluşturan Maddi Vakıaların ve Hukuki Sebeplerin Benzer Olması.....	91
a. Genel Olarak.....	91
b. Davaların Temelini Teşkil Eden Maddi Vakıaların Benzer Olması.....	94
c. Davaların Temelini Teşkil Eden Hukuki Sebeplerin Benzer Olması.....	95
d. Benzer Maddi Vakıalara ve Hukuki Sebeplere Dayanan Davaların Talep Sonuçları Arasında Bağlantı Olmasının Gerekip Gerekmediği Sorunu.....	98
III. İHTİYARİ DAVA ARKADAŞLIĞI ve İLGİLİ KURUMLAR.....	100
A. Davaların Birleştirilmesi.....	100
1. Genel Olarak.....	100
2. Davaların Aynı veya Benzer Sebepten Doğmuş Bulunması.....	101
3. Davalardan Biri Hakkında Verilecek Hükmün Diğerini Etkileyecek Nitelikte Bulunması.....	103
B. Taraf Değişikliği.....	104
1. Kanuni Taraf Değişikliği.....	104
2. İradi Taraf Değişikliği.....	106
C. Asli Müdahale.....	109
D. Dava Arkadaşlığının Terditli Olarak İleri Sürülmesi.....	110

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İHTİYARİ DAVA ARKADAŞLIĞININ HÜKÜM ve SONUÇLARI

§ 5 İHTİYARİ DAVA ARKADAŞLIĞININ HÜKÜM ve SONUÇLARI.....	116
I. USUL HUKUKUNA İLİŞKİN HÜKÜM ve SONUÇLARI.....	116
A. Genel Olarak.....	116
B. Görevli Mahkeme.....	116
C. Yetkili Mahkeme.....	122
D. Dava Açılması.....	127
E. Birlikte Hareket Etme Kuralının Uygulanıp Uygulanmayacağı Sorunu.....	128
1. Davada İhtiyari Dava Arkadaşlarının Bir veya Birkaçının Duruşmaya Gelmemesi.....	128
2. Davada İhtiyari Dava Arkadaşları ile Birlikte Karşı Tarafın Duruşmaya Gelmemesi.....	128
F. Yargılama.....	130
G. Hüküm.....	136
H. Kanun Yollarına Başvurma.....	137
I. Yargılama Giderleri.....	138
1. Dava Arkadaşlarının Haksız Çıkması Halinde.....	138
2. Dava Arkadaşlarının Haklı Çıkması Halinde.....	139
II. MADDİ HUKUKA İLİŞKİN HÜKÜM ve SONUÇLARI.....	140
A. Zamanaşımının Kesilmesi.....	140
B. Hak Düşürücü Sürenin Korunması.....	140
C. Şahsa Bağlı Hakların Malvarlığı Hakkına Dönüşmesi.....	140
D. Davalı Dava Arkadaşlarının Temerrüde Düşmesi.....	141
E. İyiniyetin Kötüniyete Dönüşmesi.....	141
SONUÇ.....	142
KAYNAKÇA.....	147
ÖZGEÇMİŞ.....	155

KISALTMALAR

AY	: Anayasa
AYM	: Anayasa Mahkemesi
bkz	: Bakınız
BelK	: 5393 sayılı Belediye Kanunu
c.	: Cilt
dn	: Dipnot
E	: Esas
E. T.	: Eriřim Tarihi
HD	: Hukuk Dairesi
HMK	: 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HUMK	: 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
İBHKG	: İçtihadı Birleştirme Hukuk Genel Kurulu
İBK	: İçtihadı Birleştirme Kararı
İİK	: 2004 sayılı İcra İflas Kanunu
İÖİK	: 5197 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu
K	: Karar
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
KöyK	: 442 sayılı Köy Kanunu
m.	: Madde
öZPO	: Österreich Zivilprozessordnung
RG	: Resmi Gazete
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
sZPO	: Schweizerische Zivilprozessordnung
T	: Tarih
TBK	: 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
TKHK	: 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun
TMK	: 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
TTK	: 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu
vd	: Ve devamı
YHGK	: Yargıtay Hukuk Genel Kurulu

ZPO

: Deutsche Zivilprozessordnung

GİRİŞ

Çalışmanın konusu medeni usul hukukunda ihtiyari dava arkadaşlığıdır. Davada davacı ve davalı taraf olmak üzere iki taraf mevcuttur. Davacı veya davalı tarafta birden fazla kişi bulunabilir. Bu durumda dava arkadaşlığı (subjektif dava yığılması) söz konusu olur. Aynı yargılama içinde birbirinden bağımsız birden fazla talebin bulunması hali ise objektif dava yığılması olarak adlandırılır.

Dava arkadaşlığının amacı, birbirleriyle ilişkili bulunan davaların bir arada görülmesini sağlayarak usul ekonomisine hizmet etmek ve çelişkili kararlar verilmesini önlemektir.

Dava arkadaşlığı esasen maddi hukukta yer alan ilişkilerin usul hukukuna yansımasıdır. Maddi hukuktaki hukuki ilişkiler bakımından birlikte hareket etmesi zorunlu olanlar yahut zorunluluk olmasa da birlikte hareket etmesi mümkün olanlar usul hukuku bakımından dava arkadaşı olurlar. Dava arkadaşlığı davacı tarafta söz konusu oluyorsa aktif dava arkadaşlığından, davalı tarafta söz konusu oluyorsa pasif dava arkadaşlığından bahsedilir. Dava arkadaşlığı maddi hukuktan kaynaklanabileceği gibi usul hukukundan da kaynaklanabilir. Bu bakımdan dava arkadaşlığı mecburi dava arkadaşlığı ve ihtiyari dava arkadaşlığı olmak üzere ikiye ayrılır.

İhtiyari dava arkadaşlığına yol açan sebeplerin varlığı halinde, birden fazla kişi birlikte dava açmak veya birden fazla kişiye karşı birlikte dava açılmak suretiyle ihtiyari dava arkadaşlığı meydana getirilebilir. İhtiyari dava arkadaşlığı, yargılama esnasında davaların birleştirilmesiyle veya taraf katılımı suretiyle de meydana getirilebilir.

İhtiyari dava arkadaşlığının söz konusu olduğu hallerde, birden fazla kişinin birlikte dava açması veya birden fazla kişiye karşı birlikte dava açılması mecburi dava arkadaşlığındaki gibi zorunlu olmayıp isteğe bağlıdır. Esasen birlikte açılacak davaların ayrı ayrı açılması da mümkündür. İhtiyari dava arkadaşlığında davalar birbirinden bağımsızdır ve dava arkadaşı sayısı kadar dava vardır. Yargılama ortak yürütülmekle birlikte ihtiyari dava arkadaşları, dava esnasında birbirinden bağımsız hareket edebilirler.

İhtiyari dava arkadaşlığı 1086 sayılı HUMK' ta m. 43' te düzenlenmekteydi. Ancak kanun koyucu HMK ile birlikte söz konusu maddeden kaynaklanan tartışmalara son vermek amacıyla ihtiyari dava arkadaşlığının mümkün olduğu halleri m. 57 ile birlikte yeniden düzenlemiştir. İhtiyari dava arkadaşlığı ile ilgili değişiklikler esasen HUMK döneminde öğretide ileri sürülen görüşlere ve Yargıtay içtihatlarına paralel

yapılmıştır. Yine de öğretide ihtiyari dava arkadaşlığına ilişkin monografik bir çalışma HMK döneminde yapılmamıştır. Çalışmamız, ihtiyari dava arkadaşlığının düzenleniş biçiminin, bu kurumun hukuk sistemimize katkısının, ilgili kurumlarla olan ilişkisinin Yargıtay kararları da dikkate alınmak suretiyle sorunların ortaya konulması ve çözüm önerilerinin gösterilmesinden ibarettir.

Bu bakımdan öncelikle çalışmamızın birinci bölümünde taraf kavramına ve buna ilişkin teorilere yer verilecektir. Aynı yargılama içinde birbirinden bağımsız birden fazla talebin bulunması hali olan objektif dava yığılması, çalışmamızla ilişkili olduğundan bu konu açıklanmaya çalışılacaktır.

Dava arkadaşlığının çeşitlerinden olan mecburi dava arkadaşlığı incelendikten sonra çalışmamızın ikinci bölümünde ihtiyari dava arkadaşlığının düzenlenmesindeki amaç, ihtiyari dava arkadaşlığının mümkün olduğu haller ve bununla yakından ilgili olan kurumlara yer verilecektir.

Üçüncü bölümde ise ihtiyari dava arkadaşlığının usul hukukuna ve maddi hukuka ilişkin sonuçları öğreti ve Yargıtay kararları ışığında açıklanacaktır. Çalışmamız, incelediğimiz konuların genel bir değerlendirmesini içeren sonuç bölümü ile son bulacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TARAF KAVRAMI ve DAVA YİĞİLMASI

§ 1 TARAF KAVRAMI

I. GENEL OLARAK

Çalışmanın konusu olan ihtiyari dava arkadaşlığının açıklanabilmesi için öncelikle davada taraf kavramının ortaya konulması gerekmektedir. Bir davada, davacı ve davalı olmak üzere iki taraf (iki taraf sistemi, zweiparteienprinzip) vardır¹. İki taraf sistemine göre tarafların birbirinden farklı kişiler olması gerekmektedir. Hiç kimse kendisine karşı dava açamaz². Davacı ve davalı tarafta birden fazla kişi bulunsada dahi bir davada ikiden fazla tarafın bulunması mümkün değildir³. Fakat bazı hallerde tek tarafın bulunması söz konusu olabilir; bu durumda dava değil, çekişmesiz yargı işi söz konusu olur⁴. Ayrıca bazı hallerde sadece savcının taraf olduğu özel hukuk davaları da olabilir; HMK m. 70 buna imkân tanımıştır⁵.

Davada tarafın kim olduğunun belirlenmesi son derece önemlidir. Taraf, bir davada kendi adına hukuki koruma isteyen -dava açan- (davacı) ve kendisine karşı hukuki koruma istenilen -dava açılan- (davalı) dır⁶. Kimin davada taraf olacağı davanın ilk

¹ (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 5, 6), (ALANGOYA, Tarafların Taaddüdü, 1999, s. 52).

² (POSTACIOĞLU İ. E., Medeni Usul Hukuku Dersleri, 1959, s. 190), (ANSAY, 1960, s. 106), (BİLGE & ÖNEN, 1978, s. 224), (ALANGOYA, Usul, 2003, s. 124), (ALANGOYA, YILDIRIM, & DEREN YILDIRIM, Medeni Usul Hukuku Esasları, 2009, s. 112), (KARSLI, 2014, s. 281), (POSTACIOĞLU & ALTAY, Medeni Usul Hukuku Dersleri, 2015, s. 272), (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 157), (PEKCANITEZ, ATALAY, & ÖZEKES, Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, 2016, s. 180), (ARSLAN, YILMAZ, & TAŞPINAR AYVAZ, Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 242), (ARSLAN, YILMAZ, & TAŞPINAR AYVAZ, Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 242), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 553, 554), (PEKCANITEZ, ATALAY, & ÖZEKES, Ders Kitabı, 2017, s. 137), (YILMAZ, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2017, s. 1138).

³ (KALE, 2010, s. 6), (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 157), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 554).

⁴ (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 6), (KALE, 2010, s. 6), (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 157), (ARSLAN, YILMAZ, & TAŞPINAR AYVAZ, Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 242).

⁵ (KALE, 2010, s. 6), (KARSLI, 2014, s. 284).

⁶ (ALANGOYA, Tarafların Taaddüdü, 1999, s. 44), (ALANGOYA, Usul, 2003, s. 123), (KARSLI, 2014,

aşamasında incelenecektir. Bu nedenle dava dilekçesinde tarafların mutlaka belirtilmiş olması gerekmektedir. Davada tarafın yanlış gösterilmiş olması ihtimalinde taraf değişikliğine ihtiyaç duyulup duyulmayacağının, şayet ihtiyaç duyulursa bunun koşul ve sonuçlarının nasıl olacağının tespiti ancak bu belirlemeden sonra yapılabilecektir⁷.

Bu belirleme yapıldıktan sonra tarafların taraf ve dava ehliyetine sahip olup olmadıkları ve ileri sürülen talep bakımından dava takip yetkisine sahip olup olmadıkları araştırılacaktır⁸. Taraf ve dava ehliyeti ile dava takip yetkisi, dava şartlarından olduğu için bu belirleme ve araştırma yapılmadan davanın esasına ilişkin inceleme yapılamaz⁹.

Davada tarafın kim olduğunun belirlenmesi, yargılama esnasında taraflarca yapılması gereken usul işlemleri bakımından da önemlidir. Zira taraf olmayan kimsenin yaptığı usul işlemleri sonuç doğurmayacaktır¹⁰.

Davada tarafın kim olduğunun belirlenmesi, aynı davada kimlerin temsilci, tanık, bilirkişi, hâkim ve müdahil olabileceğini tespit etmeye yarar. Aynı davada bir taraf diğerinin temsilcisi veya vekili olamayacağı gibi, aynı davada taraflar tanık yahut bilirkişi de olamazlar¹¹. Ayrıca bir kimse taraf olduğu bir davada hâkimlik de yapamaz. Hâkimin davaya bakmaktan yasaklı olması ve red durumu da davanın taraflarına göre belirlenecektir¹².

Dava sonunda verilen hüküm, bu davanın taraflarına göre verilir. Davada taraf olmayan kimse lehine yahut aleyhine (örneğin ferî müdahil) hüküm verilemez¹³. Yargılama giderlerine de ancak taraflar mahkûm edilebilir. Ayrıca dava sonunda verilen hüküm, davanın tarafları bakımından kesin hüküm teşkil eder. Bu nedenle, ilk hükmün kesin hüküm etkisinin ikinci davada bağlayıcılığının sınırlarını tespit edebilmek için,

s. 283).

⁷ (TAŞ KORKMAZ, Medeni Usul Hukukunda İradi Taraf Değişikliği, 2014, s. 66), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 557).

⁸ (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 548, 557).

⁹ (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 548, 557).

¹⁰ (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 557, 558).

¹¹ (BİLGE & ÖNEN, 1978, s. 224), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 558).

¹² (BİLGE & ÖNEN, 1978, s. 225), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 558).

¹³ (BİLGE & ÖNEN, 1978, s. 225), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 558).

davada tarafın kim olduğunun belirlenmesi gerekir¹⁴.

Bir davanın taraflarının kimler olduğu davacı tarafından dava dilekçesinde gösterilir¹⁵. Tarafın yargılamada belirlenebilir olması gerekliliğinden ötürü dava dilekçesinde bu husus açıkça belirtilmelidir, aksi halde taraf teşkili sağlanamayabilir¹⁶. Ancak dava dilekçesinde belirtilen taraf kavramı, her zaman taraflar arasındaki hukuki durumla örtüşmeyebilir. Yani alacaklı olduğu iddiasıyla dava açan bir şahıs maddi hukuk anlamında alacaklı olmayabilir. Bu husus ancak davanın görülmesi sırasında netleşecektir¹⁷. Ancak maddi hukuktaki bu durum, davacının bu davada taraf olup olmayacağını etkilemeyebilir. Davada tarafın kim olduğu, taraf kavramına verilecek anlama göre değişecektir. Bunu açıklamak üzere üç farklı taraf teorisi ileri sürülmüştür¹⁸. Bunlar; maddi taraf teorisi, şekli taraf teorisi ve fonksiyonel taraf teorisidir.

II. TARAF KAVRAMINA İLİŞKİN TEORİLER

A. Maddi Taraf Teorisi (Materieller Parteibegriff)

Maddi taraf teorisi, taraf kavramına ilişkin en eski teoridir ve bugün için terk edilmiştir¹⁹. Roma hukukunun klasik ve klasik öncesi devirlerinde dava, bir yargılama

¹⁴ (ARSLAN, YILMAZ, & TAŞPINAR AYVAZ, Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 242), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 557, 558).

¹⁵ (KARSLI, 2014, s. 281), (PEKCANITEZ, ATALAY, & ÖZEKES, Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, 2016, s. 182), (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 158), (ARSLAN, YILMAZ, & TAŞPINAR AYVAZ, Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 242), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 555), (PEKCANITEZ, ATALAY, & ÖZEKES, Pekcanitez Ders Kitabı, 2017, s. 138).

¹⁶ (KALE, 2010, s. 6).

¹⁷ (KARSLI, 2014, s. 281), (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 158).

¹⁸ (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 6, 7), (ÜSTÜNDAĞ, Medeni Yargılama Hukuku, 2000, s. 387), (ALANGOYA, Usul, 2003, s. 123), (ERİŞİR, 2007, s. 53), (KALE, 2010, s. 6), (TAŞ KORKMAZ, Medeni Usul Hukukunda İradi Taraf Değişikliği, 2014, s. 56), (KARSLI, 2014, s. 281), (POSTACIOĞLU & ALTAY, Medeni Usul Hukuku Dersleri, 2015, s. 272, 273), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 548, 549).

¹⁹ (ALANGOYA, Yargılama Sırasında Tarafta (Yanda) İradi Olarak Meydana Gelen Değişme Hakkında Düşünceler, 1969, s. 130), (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 6), (PEKCANITEZ, Medeni Usul Hukukunda Fer'i Müdahale, 1992, s. 26), (DEREN YILDIRIM, 1996, s. 16), (ULUKAPI, Medeni Usul Hukukunda Tarafların Duruşmaya Gelmemesi, 1997, s. 11), (ÜSTÜNDAĞ, Medeni Yargılama Hukuku, 2000, s. 387), (TERCAN, 2006, s. 92), (ERİŞİR, 2007, s. 53), (TANRIVER, Derdestlik İtirazı, 2007, s. 62,

ilişkisinin kurulmasına hizmet eden, yalnızca biçimsel bir işlem olarak nitelendirilmekteydi ve davanın asıl olarak maddi hukuk yönünden önemi vardı²⁰. Bu teori, Roma hukukundaki maddi hukuk- usul hukuku birliğine dayanmaktadır. Taraflar arasındaki usul hukuku ilişkisi ile maddi hukuk ilişkisi birbirine bağlanmıştır. Bu esastan hareket eden maddi taraf teorisine göre, yalnızca maddi hukuk ilişkisinin sükûti davanın taraflarıdır²¹.

Maddi taraf teorisine göre taraf, maddi hukuk ilişkisinin bir tarafı yahut dava konusu hakkın gerçek sahibi değilse, usul hukuku bakımından da taraf olarak kabul edilmez²². Bu durumda sıfat, bir dava şartı haline gelecektir²³. O halde tarafların tespitinden önce maddi hukuk ilişkisi tespit edilmelidir²⁴.

Bu teori uyarınca sıfatın varlığını araştırmak için bir esas incelemesi yapılmasına rağmen sonuçta verilen karar usule ilişkin olacaktır²⁵. Çünkü maddi hukuk ilişkisinin

63), (KALE, 2010, s. 7), (YILMAZ, Islah, 2013, s. 353), (KARSLI, 2014, s. 340), (POSTACIOĞLU & ALTAY, Medeni Usul Hukuku Dersleri, 2015, s. 272), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 548, 549).

²⁰ (YILMAZ, Islah, 2013, s. 343).

²¹ (ALANGOYA, Yargılama Sırasında Tarafta (Yanda) İradî Olarak Meydana Gelen Değişme Hakkında Düşünceler, 1969, s. 131), (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 6, 7), (PEKCANITEZ, Medeni Usul Hukukunda Fer'i Müdahale, 1992, s. 26), (ULUKAPI, Medeni Usul Hukukunda Tarafların Duruşmaya Gelmemesi, 1997, s. 11), (ÜSTÜNDAĞ, Medeni Yargılama Hukuku, 2000, s. 387), (SUNAR, 2003, s. 333), (ERİŞİR, 2007, s. 53), (KALE, 2010, s. 7), (KARSLI, 2014, s. 282), (TAŞ KORKMAZ, Medeni Usul Hukukunda İradî Taraf Değişikliği, 2014, s. 57), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 549).

²² (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 7,8), (ALANGOYA, Tarafların Taaddüdü, 1999, s. 45), (ERİŞİR, 2007, s. 54), (YILMAZ, Islah, 2013, s. 343), (KARSLI, 2014, s. 282).

²³ (BERKİ, 1959, s. 10), (ALANGOYA, Yargılama Sırasında Tarafta (Yanda) İradî Olarak Meydana Gelen Değişme Hakkında Düşünceler, 1969, s. 131), (POSTACIOĞLU İ. , Medeni Usul Hukuku Dersleri, 1975, s. 186, 230), (BERKİN, 1981, s. 346, 347), (PEKCANITEZ, Medeni Usul Hukukunda Fer'i Müdahale, 1992, s. 26), (ÖZEKES, Medeni Usul Hukukunda Asli Müdahale, 1995, s. 29), (DEREN YILDIRIM, 1996, s. 16), (TANRIVER, Derdestlik İtirazı, 2007, s. 59), (KALE, 2010, s. 7), (YILMAZ, Islah, 2013, s. 343), (KARSLI, 2014, s. 282).

²⁴ (KARSLI, 2014, s. 282)' den naklen "Yargıtay, bu tür davalarda maddi hukuk ilişkisinin esasının ve oluş tarzının araştırılması gerektiğini ifade etmektedir. 8. HD, 10.10.2011 T., 2011/2925 E., 2011/5005 K.; 8. HD., 6.10.2011 T., 2011/594 E., 2011/4897 K.; 8. HD., 3.10.2011 T., 2011/532 E., 2011/4791 K."

²⁵ (ALANGOYA, Yargılama Sırasında Tarafta (Yanda) İradî Olarak Meydana Gelen Değişme Hakkında Düşünceler, 1969, s. 131), (KALE, 2010, s. 7), (TAŞ KORKMAZ, Medeni Usul Hukukunda İradî Taraf Değişikliği, 2014, s. 58).

gerçek tarafı ancak yargılama sonucunda belirlenebilir, oysa bu husus, taraflara yönelik bir dava şartı olduğundan davacı ve davalı tarafın davanın başında belirlenmiş olması gerekir²⁶.

Maddi taraf teorisi, davayı maddi hukukun bütünleyici parçası olarak kabul ettiğinden bazı sorunlara neden olmuştur. Bu kuramda, maddi hukuk ilişkisinin objektif varlığa ve subjektif ögelere parçalanıp parçalanamayacağı ve buna uygun olarak, tarafların iddia olunan hukuksal ilişki üzerinde sıfatları bulunup bulunmadığı sorunlarının yeteri kadar aydınlatılmadığı ileri sürülmüştür²⁷. Maddi hukuk- usul hukuku ayrımı göz ardı edilerek geliştirilen bu teori, davada sıfat ve dava şartlarını belirlemede güçlükler ortaya çıkarttığından eleştiri konusu olmuştur²⁸.

Bu teori, ihtilaf konusu olan hukuki ilişkinin tarafı olmadığı halde, davayı kendi adına yürüten kişilerin (dava yetkini, dava takip yetkisi) durumu ile menfi tespit davalarında tarafın durumunu açıklayamamaktadır²⁹. Zira dava yetkini, taraf olduğu davada kendisine ait bir hakkın varlığını iddia etmemekte; menfi tespit davalarında ise bir hukuki ilişkinin varlığı iddia edilmemektedir³⁰. Bu teori aynı zamanda iflas idaresinin görevi dolayısıyla taraf olduğu davalardaki durumunu³¹ ve savcının kanunen taraf

²⁶ (ALANGOYA, Yargılama Sırasında Tarafta (Yanda) İradi Olarak Meydana Gelen Değişme Hakkında Düşünceler, 1969, s. 131), (ULUKAPI, Medeni Usul Hukukunda Tarafların Duruşmaya Gelmemesi, 1997, s. 11, 12), (ÜSTÜNDAĞ, Medeni Yargılama Hukuku, 2000, s. 387), (TERCAN, 2006, s. 93), (ERİŞİR, 2007, s. 54), (KALE, 2010, s. 7), (YILMAZ, Islah, 2013, s. 354), (KARSLI, 2014, s. 283)

²⁷ (YILMAZ, Islah, 2013, s. 343).

²⁸ (ALANGOYA, Yargılama Sırasında Tarafta (Yanda) İradi Olarak Meydana Gelen Değişme Hakkında Düşünceler, 1969, s. 132), (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 7, 8), (DEREN YILDIRIM, 1996, s. 17), (KARSLI, 2014, s. 283), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 549).

²⁹ (ALANGOYA, Yargılama Sırasında Tarafta (Yanda) İradi Olarak Meydana Gelen Değişme Hakkında Düşünceler, 1969, s. 132), (TULUAY, 1983, s. 108), (PEKCANITEZ, Medeni Usul Hukukunda Fer'i Müdahale, 1992, s. 27), (DEREN YILDIRIM, 1996, s. 17), (ULUKAPI, Medeni Usul Hukukunda Tarafların Duruşmaya Gelmemesi, 1997, s. 12), (TERCAN, 2006, s. 93), (ALANGOYA, YILDIRIM, & DEREN YILDIRIM, Medeni Usul Hukuku Esasları, 2009, s. 112), (KARSLI, 2014, s. 283), (TAŞ KORKMAZ, Medeni Usul Hukukunda İradi Taraf Değişikliği, 2014, s. 58), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 549).

³⁰ (PEKCANITEZ, Medeni Usul Hukukunda Fer'i Müdahale, 1992, s. 27), (TAŞ KORKMAZ, Medeni Usul Hukukunda İradi Taraf Değişikliği, 2014, s. 58), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 549).

³¹ (SUNAR, 2003, s. 334, 348), (TERCAN, 2006, s. 93), (YILMAZ, Islah, 2013, s. 343), (TAŞ

durumunun (HMK m. 70) ortaya çıktığı durumları da açıklayamamaktadır³².

Çekişmesiz yargı işlerinde, çekişmeli yargıda olduğu gibi gerçekte karşılıklı zıt menfaatler söz konusu olmadığı için davacı veya davalı yerine, talepte bulunan ve ilgililer vardır³³. Maddi taraf teorisi bu hususu da açıklayamamaktadır³⁴.

B. Şekli Taraf Teorisi (Formeller Parteibegriff)

Windscheid ile başlayan ve dava kavramını maddi hukuktan ayıran anlayışın geçerlik kazanması üzerine, tarafı maddi hukukla açıklayan teori gerilemiş ve etkisini yitirmiştir. Maddi taraf teorisinin davada taraf ile ilgili usuli sorunlara yol açması sebebiyle 20. yüzyılın başında ilk olarak Friedrich Oetker tarafından ortaya atılan şekli taraf teorisi, Richard Schmidt ve Stegemann tarafından geliştirilmiş ve bu teori, maddi taraf teorisinin yerine genel kabul görmeye başlamıştır³⁵. Şekli taraf teorisine göre, taraf, maddi hukuk ilişkisine bakılmaksızın dava dilekçesinde gösterilen kişilerdir³⁶. Böylece

KORKMAZ, Medeni Usul Hukukunda İradi Taraf Değişikliği, 2014, s. 59).

³² (UMAR, Medeni Usul Hukukunda Davanın Dinlenme Şartı Olarak Ehliyet, 1963, s. 593), (ALANGOYA, Yargılama Sırasında Tarafta (Yanda) İradi Olarak Meydana Gelen Değişme Hakkında Düşünceler, 1969, s. 132), (YILMAZ, Savcıların Hukuk Davalarındaki Görevleri, 1972, s. 260, 275), (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 8), (ALANGOYA, Tarafların Taaddüdü, 1999, s. 48), (YILMAZ, Islah, 2013, s. 343).

³³ (KARSLI, 2014, s. 283).

³⁴ (ALANGOYA, Yargılama Sırasında Tarafta (Yanda) İradi Olarak Meydana Gelen Değişme Hakkında Düşünceler, 1969, s. 132).

³⁵ (ALANGOYA, Yargılama Sırasında Tarafta (Yanda) İradi Olarak Meydana Gelen Değişme Hakkında Düşünceler, 1969, s. 133), (ERİŞİR, 2007, s. 55), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 549).

³⁶ (ANSAY, 1960, s. 103), (YENİCE, 1963, s. 939), (ÜSTÜNDAĞ, İddia ve Mürafaanın Değiştirilmesi Yasağı, 1967, s. 195), (ALANGOYA, Yargılama Sırasında Tarafta (Yanda) İradi Olarak Meydana Gelen Değişme Hakkında Düşünceler, 1969, s. 133, 134), (BİLGE & ÖNEN, 1978, s. 223), (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 8, 9), (PEKCANITEZ, Medeni Usul Hukukunda Fer'i Müdahale, 1992, s. 27), (DEREN YILDIRIM, 1996, s. 18), (ULUKAPI, Medeni Usul Hukukunda Tarafların Duruşmaya Gelmemesi, 1997, s. 13), (ALANGOYA, Tarafların Taaddüdü, 1999, s. 44), (ÜSTÜNDAĞ, Medeni Yargılama Hukuku, 2000, s. 387), (KURU, Hukuk Muhakemeleri Usulü C. I, 2001, s. 886- 887), (SUNAR, 2003, s. 334), (TERCAN, 2006, s. 93, 94), (ERİŞİR, 2007, s. 55), (ALANGOYA, YILDIRIM, & DEREN YILDIRIM, Medeni Usul Hukuku Esasları, 2009, s. 112), (YILMAZ, Dava Taraf Değişikliği, 2009, s. 1), (KALE, 2010, s. 7), (GÖRGÜN & KODAKOĞLU, Medeni Usul Hukuku, 2012, s. 120), (YILMAZ, Islah, 2013, s. 344), (KARSLI, 2014, s. 283), (TAŞ KORKMAZ, Medeni Usul Hukukunda İradi Taraf

taraf kavramı, maddi hukuk ilişkisine bağlılıktan kurtarılarak usuli (yöntemsel) niteliğe büründürülmüştür³⁷. Bu teoriye göre dava dilekçesinde yer alarak kendi adına hukuki koruma talep eden yahut kendisine karşı hukuki koruma talep edilenlere “taraf” denir³⁸. Yani davada taraf olarak yer alan her kişi, gerçek anlamda maddi hukuk bakımından o ilişkinin tarafı olmayabilir. Bu, kişinin davada taraf olup olmamasını engellemeyecektir³⁹.

Bu teoriye göre gerçek ve tüzel kişiler davada taraf olabileceği gibi; tüzel kişiliği, dolayısıyla hak ve taraf ehliyeti olmayan topluluklar da davada taraf olabilir⁴⁰. Bunlara adi ortaklık veya miras ortaklığını örnek olarak gösterebiliriz. Hatta gerçekte mevcut olmayan bir kimse adına veya aleyhinde de dava açılmış olabilir, bu durumda “mevcut

Değişikliği, 2014, s. 60), (GÖRGÜN, Medeni Usul Hukuku, 2015, s. 146), (TANRIVER, Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 64), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 549).

³⁷ (ULUKAPI, Medeni Usul Hukukunda Tarafların Duruşmaya Gelmemesi, 1997, s. 12), (TANRIVER, Derdestlik İtirazı, 2007, s. 64), (YILMAZ, Islah, 2013, s. 344).

³⁸ (ANSAY, 1960, s. 103), (YENİCE, 1963, s. 939), (BİLGE & ÖNEN, 1978, s. 221), (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 8), (PEKCANITEZ, Medeni Usul Hukukunda Fer'i Müdahale, 1992, s. 28), (DEREN YILDIRIM, 1996, s. 20), (ULUKAPI, Medeni Usul Hukukunda Tarafların Duruşmaya Gelmemesi, 1997, s. 13), (ÜSTÜNDAĞ, Medeni Yargılama Hukuku, 2000, s. 387), (KURU, Hukuk Muhakemeleri Usulü C. I, 2001, s. 886- 887), (TERCAN, 2006, s. 93- 94), (TANRIVER, Derdestlik İtirazı, 2007, s. 60), (ALANGOYA, YILDIRIM, & DEREN YILDIRIM, Medeni Usul Hukuku Esasları, 2009, s. 123), (YILMAZ, Dava Taraf Değişikliği, 2009, s. 1), (KALE, 2010, s. 7), (GÖRGÜN & KODAKOĞLU, Medeni Usul Hukuku, 2012, s. 120), (YILMAZ, Islah, 2013, s. 355), (ULUKAPI, Medeni Usul Hukuku, 2014, s. 203), (GÖRGÜN, Medeni Usul Hukuku, 2015, s. 122), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 550).

³⁹ (KURU, Nizasız Kaza, 1961, s. 140), (YENİCE, 1963, s. 939), (ALANGOYA, Yargılama Sırasında Tarafta (Yanda) İradi Olarak Meydana Gelen Değişme Hakkında Düşünceler, 1969, s. 133), (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 8, 9), (PEKCANITEZ, Medeni Usul Hukukunda Fer'i Müdahale, 1992, s. 27), (ULUKAPI, Medeni Usul Hukukunda Tarafların Duruşmaya Gelmemesi, 1997, s. 13), (ALANGOYA, Tarafların Taaddüdü, 1999, s. 44), (ÜSTÜNDAĞ, Medeni Yargılama Hukuku, 2000, s. 387), (TERCAN, 2006, s. 93), (TANRIVER, Derdestlik İtirazı, 2007, s. 63, 64), (ERİŞİR, 2007, s. 55), (ALANGOYA, YILDIRIM, & DEREN YILDIRIM, Medeni Usul Hukuku Esasları, 2009, s. 112), (GÖRGÜN, Medeni Usul Hukuku, 2015, s. 122), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 550).

⁴⁰ (ANSAY, 1960, s. 107), (KALE, 2010, s. 58), (TAŞ KORKMAZ, Medeni Usul Hukukunda İradi Taraf Değişikliği, 2014, s. 67), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 551).

olmayan taraf” tan söz edilmektedir⁴¹. Bu şekilde açılan davalarda da bu teoriye göre dilekçede gösterilenler davada taraf konumunu elde ederler⁴². Ancak bu süjelerin taraf ehliyeti olmadığından davanın usulden reddedilmesi gerekir⁴³.

Şekli taraf teorisi bakımından davada tarafın kim olduğu dava dilekçesi esas alınarak tespit edilir. Buna rağmen dava dilekçesinin, dilekçede davalı olarak gösterilen kişiden başka bir kişiye tebliğ edilmesiyle kendisine dilekçe gönderilen kişi, davada taraf olmaz⁴⁴. Ancak davacı kendisine karşı bir dava açmak ve yürütmek istemediği kişiyi dava dilekçesinde bir yanılığ sonucunda davalı olarak göstererek dava açarsa, bu kişi davada taraf olur⁴⁵.

Şekli taraf teorisinin savunucularından bir kısmı ise, söz konusu taraf kavramını kabul etmelerine rağmen, bir davanın tarafı *dava dilekçesinde gösterilmiş olan değil, bilakis davacı tarafından istenilmiş olan kişidir* görüşünü savunurlar⁴⁶. Bu bahsettiğimiz görüş, tarafın belirlenmesinde iradeden hareket etmektedir. Şekli taraf teorisinin saf temsilcileri tarafından, iradeye bu şekilde yer veren bir görüş eleştirilmekte ve bu iradenin nasıl tespit edileceği sorunu ortaya atılmaktadır⁴⁷. Burada karşımıza usul işlemlerinin yorumu sorunu çıkacaktır. Zira tarafın beyanı her zaman gerçek iradesini yansıtmayabilir. Taraf, gerçekten daha önce belirttiğini sandığı konuya daha sonraki aşamalarda açıklayıcı ifadeler getirmek istediğinde bu davranış, hâkim tarafından iddia ve savunmanın genişletilmesi olarak nitelendirilebilir⁴⁸. Burada hâkim, taraf usul işlemini yargılamanın adaletli karar verme yolundaki genel amacına ve her bir yargılama kuralının konuluş

⁴¹ (ERİŞİR, 2007, s. 136), (KALE, 2010, s. 57).

⁴² (ERİŞİR, 2007, s. 131), (KALE, 2010, s. 58).

⁴³ (KALE, 2010, s. 58), (TAŞ KORKMAZ, Medeni Usul Hukukunda İradi Taraf Değişikliği, 2014, s. 67).

⁴⁴ (ULUKAPI, Medeni Usul Hukukunda Tarafların Duruşmaya Gelmemesi, 1997, s. 14), [7. HD, 18.01.1978 T., 1977/6587 E., 1978/180 K., (YKD, 1979/2, s.207- 208)]. Aynı yönde başka bir karar için bkz. 7. HD, 06.09.1977 T., 8914/9497 (YKD, 1979/3, s.254- 255), (ÜSTÜNDAĞ, Medeni Yargılama Hukuku, 2000, s. 387), (TAŞ KORKMAZ, Medeni Usul Hukukunda İradi Taraf Değişikliği, 2014, s. 61).

⁴⁵ (ULUKAPI, Medeni Usul Hukukunda Tarafların Duruşmaya Gelmemesi, 1997, s. 14), (ÜSTÜNDAĞ, Medeni Yargılama Hukuku, 2000, s. 387), (TAŞ KORKMAZ, Medeni Usul Hukukunda İradi Taraf Değişikliği, 2014, s. 61).

⁴⁶ (ULUKAPI, Medeni Usul Hukukunda Tarafların Duruşmaya Gelmemesi, 1997, s. 14), (ÜSTÜNDAĞ, Medeni Yargılama Hukuku, 2000, s. 388)’dan naklen Kisch, s. 525.

⁴⁷ (ULUKAPI, Medeni Usul Hukukunda Tarafların Duruşmaya Gelmemesi, 1997, s. 14), (ÜSTÜNDAĞ, Medeni Yargılama Hukuku, 2000, s. 388).

⁴⁸ (YILMAZ, Islah, 2013, s. 139).

nedenine uygun olarak yorumlamalıdır⁴⁹.

Bu noktada dava dilekçesinin içeriğinden, davanın tarafının kim olduğunun (davacının iradesinin) anlaşılamadığı hallerde bunun nasıl çözümleneceği hususunda öğretide farklı görüşler ortaya atılmıştır. Bir görüşe göre, dava dilekçesinin içeriğinden kimin taraf olarak istendiği açıkça anlaşılmassa dahi, davacının iradesinin bu veya şu yolda olduğu iddiası taraftaki yanlışlığı düzeltmeye yetecektir, yani tarafın iradesi doğrultusunda bu yanlışlıklar düzeltilenecektir⁵⁰. Diğer bir görüşe göre ise dava dilekçesinin içeriğinden tarafın kim olduğu anlaşılamıyorsa davacının iradesinin ortaya çıkarılması için herhangi bir çabaya gerek bulunmamalıdır⁵¹. Bu görüşler çerçevesinde taraflarca yapılan usul işlemlerinde, tarafların iradesinin ne olduğu anlaşılabilirse, işlem bu açıdan düzeltilmeli, yani, adaletsizliğe yol açan çok katı bir biçimsellik uygulanmamalıdır⁵². Bu nedenle, açık bir şekilde belirtilmemiş olsa dahi, dilekçeden taraf olarak anlaşılan kişinin o davada gerçekten taraf olduğuna hükmedilmelidir. Söz konusu durum, tarafın değiştirilmesinden farklı algılanmalı ve burada beyan ile gerçek irade arasındaki uyumsuzluk düzeltilenebileceğinden ıslaha da başvurulmamalıdır⁵³.

Taraf kavramından söz edilebilmesi için kişilerin ihtilaflı hukuki ilişkisinin maddi hukuk anlamında süjeleri olmalarına gerek olmayıp dava dilekçesinde kendi adına hukuki himaye talep eden kişi (davacı) ile kendisine karşı hukuki himaye talep edilen kişinin

⁴⁹ (ALANGOYA, Yargılama Sırasında Tarafta (Yanda) İradi Olarak Meydana Gelen Değişme Hakkında Düşünceler, 1969, s. 148), (YILMAZ, Islah, 2013, s. 139).

⁵⁰ (ALANGOYA, Yargılama Sırasında Tarafta (Yanda) İradi Olarak Meydana Gelen Değişme Hakkında Düşünceler, 1969, s. 148).

⁵¹ (ÜSTÜNDAĞ, Medeni Yargılama Hukuku, 2000, s. 388).

⁵² (YILMAZ, Islah, 2013, s. 139).

⁵³ (ULUKAPI, Medeni Usul Hukukunda Tarafların Duruşmaya Gelmemesi, 1997, s. 15).

(davalı) belirtilmesi yeterlidir⁵⁴. Kanuni ve iradi temsilcinin taraf niteliği yoktur⁵⁵. Taraf, bu kişilerin temsil ettikleri kimsedir. Bu bakımdan ferî müdahil de taraf değildir⁵⁶. Çünkü ferî müdahil, katıldığı davada kendi adına herhangi bir hukuki koruma talep edemez. Davayı kazanmasında hukuki yararı olan taraf yanında davaya katılır, tarafın savunmalarına yardımcı olur; ferî müdahil, adeta taraf yardımcısıdır. Oysa asli müdahil taraftır⁵⁷. Böylelikle taraf kavramı, davaya göre belirlenmeyecektir. Maddi taraf teorisinde açıklamaya çalıştığımız sıfat sorunu taraf kavramından ayrılmıştır⁵⁸.

Bu teoriye göre maddi hukuk bağlamındaki hak ile dava hakkı birbirinden

⁵⁴ (ANSAY, 1960, s. 103), (YENİCE, 1963, s. 939), (ALANGOYA, Yargılama Sırasında Taraf (Yanda) İradi Olarak Meydana Gelen Değişme Hakkında Düşünceler, 1969, s. 134), (BİLGE & ÖNEN, 1978, s. 221), (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 8, 9), (PEKCANITEZ, Medeni Usul Hukukunda Fer'i Müdahale, 1992, s. 28), (DEREN YILDIRIM, 1996, s. 20), (ULUKAPI, Medeni Usul Hukukunda Tarafların Duruşmaya Gelmemesi, 1997, s. 13), (ÜSTÜNDAĞ, Medeni Yargılama Hukuku, 2000, s. 387), (KURU, Hukuk Muhakemeleri Usulü C. I, 2001, s. 886, 887), (ALANGOYA, Usul, 2003, s. 123), (TERCAN, 2006, s. 93, 94), (ERİŞİR, 2007, s. 55, 56), (TANRIVER, Derdestlik İtirazı, 2007, s. 60), (ALANGOYA, YILDIRIM, & DEREN YILDIRIM, Medeni Usul Hukuku Esasları, 2009, s. 123), (YILMAZ, Dava Taraf Değişikliği, 2009, s. 1), (KALE, 2010, s. 7, 8), (GÖRGÜN & KODAKOĞLU, Medeni Usul Hukuku, 2012, s. 120), (YILMAZ, Islah, 2013, s. 344), (ULUKAPI, Medeni Usul Hukuku, 2014, s. 203), (GÖRGÜN, Medeni Usul Hukuku, 2015, s. 122), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 550).

⁵⁵ (ULUKAPI, Medeni Usul Hukukunda Tarafların Duruşmaya Gelmemesi, 1997, s. 13).

⁵⁶ (POSTACIOĞLU İ. E., Medeni Usul Hukuku Dersleri, 1959, s. 203, 204), (BİLGE & ÖNEN, 1978, s. 269), (PEKCANITEZ, Medeni Usul Hukukunda Fer'i Müdahale, 1992, s. 28), (ÜSTÜNDAĞ, Medeni Yargılama Hukuku, 2000, s. 376), (ALANGOYA, Usul, 2003, s. 165), (ALANGOYA, YILDIRIM, & DEREN YILDIRIM, Medeni Usul Hukuku Esasları, 2009, s. 155, 156), (MUŞUL, Medeni Usul Hukuku, 2012, s. 154, 155), (KARSLI, 2014, s. 298), (POSTACIOĞLU & ALTAY, Medeni Usul Hukuku Dersleri, 2015, s. 335, 336), (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 510), (TANRIVER, Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 552), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 550).

⁵⁷ (ÖZEKES, Medeni Usul Hukukunda Asli Müdahale, 1995, s. 30, 31), (ALANGOYA, Tarafların Taaddüdü, 1999, s. 49), (ÜSTÜNDAĞ, Medeni Yargılama Hukuku, 2000, s. 382), (ALANGOYA, Usul, 2003, s. 172), (ALANGOYA, YILDIRIM, & DEREN YILDIRIM, Medeni Usul Hukuku Esasları, 2009, s. 157), (MUŞUL, Medeni Usul Hukuku, 2012, s. 157, 158), (KARSLI, 2014, s. 304), (POSTACIOĞLU & ALTAY, Medeni Usul Hukuku Dersleri, 2015, s. 337, 338), (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 515), (TANRIVER, Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 547, 548), (KODAKOĞLU, 2018, s. 59, 60).

⁵⁸ (YILMAZ, Islah, 2013, s. 344).

bağımsız olduğu için hak sahibi olunmadan dahi davada taraf olunabilir⁵⁹. Taraf kavramı ihtilaflı maddi hukuk ilişkisine göre belirlenmediğinden sıfat kavramı taraf kavramından ayrılmış ve böylece ayrı bir yargılama koşulu olarak “dava takip yetkisi” kavramı ortaya çıkmıştır⁶⁰.

Dava takip yetkisi, bir kimsenin mahkemede ileri sürülen hakkın varlığı veya yokluğuna ilişkin (esas hakkında) bir hükmü kendi adına alabilmesi hususunda sahip olduğu yetkidir⁶¹. Dava takip yetkisine kural olarak maddi hukuk ilişkisinin tarafları sahip olmasına rağmen ihtilaflı hak sahibinden başka kişilerin de dava yetkini olarak dava takip yetkisine sahip olduğu durumlar mevcuttur. Dava yetkinliğinde ihtilaflı hakkın sahibi olan kişi değil, üçüncü kişi taraf olarak kabul edilmektedir⁶². Bu kurumun söz konusu olduğu hallerde, üçüncü bir kişi kendisine yabancı bir hakka ilişkin davayı kendi adına açarak yürütebilmekte ve sonucu hakkında hüküm alabilmektedir⁶³. İşte şekli taraf teorisine göre, başkasına ait bir hak veya hukuki ilişki hakkındaki davayı sürdürebilme yetkisine sahip olanlar da davada taraftır⁶⁴. Dolayısıyla bu teori, maddi taraf teorisini de içine alacak şekilde tarafı geniş olarak algılamaktadır⁶⁵.

HMK’ nın 70. maddesinde cumhuriyet savcısının hukuk davası açabileceği veya açılmış bir davada taraf olarak yer alabileceği öngörülmüştür. HMK m. 119’ da ise tarafların dilekçede gösterilmesinin dava dilekçesinin zorunlu unsurlarından olup eksiklik varsa bir hafta içinde tamamlanması, aksi takdirde davanın açılmamış sayılacağına karar

⁵⁹ (ALANGOYA, Yargılama Sırasında Tarafta (Yanda) İradi Olarak Meydana Gelen Değişme Hakkında Düşünceler, 1969, s. 136).

⁶⁰ (DEREN YILDIRIM, 1996, s. 23), (TERCAN, 2006, s. 93), (YILMAZ, Islah, 2013, s. 355).

⁶¹ (ALANGOYA, Yargılama Sırasında Tarafta (Yanda) İradi Olarak Meydana Gelen Değişme Hakkında Düşünceler, 1969, s. 138), (DEREN YILDIRIM, 1996, s. 24), (ALANGOYA, Usul, 2003, s. 129, 130), (ALANGOYA, YILDIRIM, & DEREN YILDIRIM, Medeni Usul Hukuku Esasları, 2009, s. 117, 119), (KALE, 2010, s. 24), (TAŞ KORKMAZ, Medeni Usul Hukukunda İradi Taraf Değişikliği, 2014, s. 81), (KARSLI, 2014, s. 293, 294), (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 172), (TANRIVER, Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 508, 509), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 593).

⁶² (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 550).

⁶³ (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 550).

⁶⁴ (KALE, 2010, s. 8), (YILMAZ, Islah, 2013, s. 344), (TAŞ KORKMAZ, Medeni Usul Hukukunda İradi Taraf Değişikliği, 2014, s. 61), (POSTACIOĞLU & ALTAY, Medeni Usul Hukuku Dersleri, 2015, s. 273), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 549, 550).

⁶⁵ (KALE, 2010, s. 8), (KARSLI, 2014, s. 283).

verilebileceği düzenlenmiştir. HMK m. 303' te kesin hükmün davanın tarafları arasında geçerli olacağı düzenlenmiştir. Kanunumuzdaki bu maddelerden, taraf ehliyeti, dava ehliyeti ve dava takip yetkisi gibi hükümlerden ve iradi taraf değişikliğini düzenleyen HMK m. 124' ün gerekçesinden de anlaşılabileceği üzere hukukumuzda genel anlamda şekli taraf teorisi kabul edilmektedir.

Esasen davada taraf kavramını açıklamaya yönelik üç teori de davaya taraf olarak katılan kişilerle davada taraf olarak yer almayan kişileri birbirinden ayırmayı ve buradan hareketle davanın taraflarının ferdileştirilmesini sağlamayı amaçlamaktadır. Ancak bu teorilerden yalnızca şekli taraf teorisiyle davanın taraflarını davanın başında belirleyerek davayı diğer davalardan subjektif anlamda ferdileştirmek mümkün olabilir⁶⁶. Bu nedenlerle de genel olarak kabul gören teori, şekli taraf teorisi olmuştur.

C. Fonksiyonel Taraf Teorisi (Funktioneller Parteibegriff)

Fonksiyonel taraf teorisine göre, malvarlığına ilişkin davalarda uyuşmazlık konusu mal üzerinde tasarrufa yetkili olan her kimse, davada o kişi taraftır⁶⁷. Şekli taraf teorisini eleştiren De Boor bu teoriyi ortaya atmıştır⁶⁸. Yazara göre, kendi adına hukuki koruma isteyen ile kendisine karşı hukuki koruma istenen kişilerin davanın tarafı olduğu hususunu esas alan şekli taraf teorisi, esas olarak doğru olmakla birlikte, bu tanımlama hukuk biliminin amaçlarıyla örtüşmeyecek ölçüde soyuttur⁶⁹. Bu nedenle yeni ve doyurucu bir taraf kavramının keşfedilmesi; bu kavramın daha gerçekçi ve pratik olarak uygulanabilir olması, tarafların yargılamadaki işlevini aydınlatması, taraf değişikliği sorunlarının üstesinden gelebilmesi gereklidir⁷⁰. Buna göre yazar, davanın fonksiyonu üzerinde yeni bir kavram geliştirerek malvarlığına ilişkin davalar ile şahısvarlığına ilişkin

⁶⁶ (DEREN YILDIRIM, 1996, s. 19), (TAŞ KORKMAZ, Medeni Usul Hukukunda İradi Taraf Değişikliği, 2014, s. 66).

⁶⁷ (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 9, 10), (DEREN YILDIRIM, 1996, s. 18, 19), (ULUKAPI, Medeni Usul Hukukunda Tarafların Duruşmaya Gelmemesi, 1997, s. 16), (TERCAN, 2006, s. 93), (ERİŞİR, 2007, s. 54), (KALE, 2010, s. 8, 9), (PEKCANİTEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 549).

⁶⁸ (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 9, 10), (ERİŞİR, 2007, s. 54).

⁶⁹ (YILMAZ, Islah, 2013, s. 345), (TAŞ KORKMAZ, Medeni Usul Hukukunda İradi Taraf Değişikliği, 2014, s. 62)'dan naklen De Boor, s.51, 52.

⁷⁰ (YILMAZ, Islah, 2013, s. 345), (TAŞ KORKMAZ, Medeni Usul Hukukunda İradi Taraf Değişikliği, 2014, s. 62)'dan naklen De Boor, s.51, 52.

davaların fonksiyonlarını birbirinden ayırmıştır⁷¹. Bununla taraf kavramını malvarlığına ilişkin davalarda ele alarak, malvarlığı üzerinde tasarruf ve idare hakkına sahip olan kişilerin davanın tarafları olacağını ileri sürmüştür⁷². Yazara göre, davada süjeler değil ihtilafli olan malvarlığı göz önündedir ve taraflar değişse bile ihtilaf konusu malvarlığı değişmeyeceğinden taraf değişimi söz konusu olmayacaktır⁷³.

Yazar, taraf kavramı konusundaki teorisini ağırlıklı olarak malvarlığına ilişkin davalara dayandığından açıklamalarını da bu yönde yapmaktadır. Bu teoride “malvarlığını idareye yetki” kavramından hareket edilmesinin yanıltıcı sonuçlara neden olabileceği ileri sürülmektedir⁷⁴. Örneğin, malvarlığının mülkiyeti ile malvarlığının idaresi farklı kişilerde olduğunda, yargılamada kimin taraf olduğunun tespiti zorlaşabilir.

Fonksiyonel taraf kavramı esasen dava arkadaşlığını kabul etmesine rağmen bunun ancak ihtilaf konusu mal üzerinde birden fazla kişinin tasarruf ve idare hakkına sahip olması halinde söz konusu olabileceğini kabul etmiştir. O halde bu teori, dava arkadaşlığının bütün çeşitlerini –özellikle de ihtiyari dava arkadaşlığını- açıklamada yetersiz kalmıştır⁷⁵.

Fonksiyonel taraf teorisi, yalnızca malvarlığına ilişkin davalar bakımından uygulama alanı bulacağından ve şahısvarlığına ilişkin davalarda davanın taraflarının nasıl tayin edileceğini açıklayamadığından genel olarak kabul görmemiştir⁷⁶.

III. TARAF EHLİYETİ (Parteifähigkeit)

Tarafın kim olduğunun belirlenmesi son derece önemlidir. Taraf ehliyeti usuli

⁷¹ (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 10)’ dan naklen De Boor, s. 52, (YILMAZ, Islah, 2013, s. 345), (KARSLI, 2014, s. 284).

⁷² (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 10), (PEKCANITEZ, Medeni Usul Hukukunda Fer’i Müdahale, 1992, s. 28), (ERİŞİR, 2007, s. 54), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 549).

⁷³ (KALE, 2010, s. 8, 9).

⁷⁴ (KALE, 2010, s. 9).

⁷⁵ (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 12).

⁷⁶ (BİLGE & ÖNEN, 1978, s. 223), (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 10), (PEKCANITEZ, Medeni Usul Hukukunda Fer’i Müdahale, 1992, s. 28), (DEREN YILDIRIM, 1996, s. 19), (ULUKAPI, Medeni Usul Hukukunda Tarafların Duruşmaya Gelmemesi, 1997, s. 16), (SUNAR, 2003, s. 334), (ERİŞİR, 2007, s. 54), (TANRIVER, Derdestlik İtirazı, 2007, s. 65), (KALE, 2010, s. 9), (YILMAZ, Islah, 2013, s. 345), (KARSLI, 2014, s. 284), (TAŞ KORKMAZ, Medeni Usul Hukukunda İradi Taraf Değişikliği, 2014, s. 63), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 549).

hukuki ilişkinin (davanın) süjesi (tarafı) olabilme yeteneğidir⁷⁷. Taraf ehliyeti olmayanlar, davada davacı ve davalı olarak gösterilemezler ve yargılama faaliyetinde yer alamazlar, mahkemece bunlar hakkında hüküm verilemez. Çünkü hüküm, sadece taraflara yönelik olarak verilir. HMK m. 50' de kimlerin taraf olabileceği belirtilmiştir. Bir davada taraf olma ehliyeti, hak ehliyetinin bir parçasını teşkil eder⁷⁸. Yani m. 50 hükmü, taraf ehliyeti hususunun medeni hukukun esaslarına tabi olduğunu belirtmiştir. Buna göre hak ehliyetine sahip olan her gerçek ve tüzel kişi davada taraf ehliyetine sahiptir.

Türk hukukunda şekli taraf teorisi genel kabul gördüğünden dava dilekçesinde taraf olarak gösterilen kişiler taraf konumunu elde ederler⁷⁹. Ancak yargılamaya devam

⁷⁷ (BELGESAY, 1943, s. 78), (POSTACIOĞLU İ. E., Medeni Usul Hukuku Dersleri, 1959, s. 206), (ANSAY, 1960, s. 108), (YENİCE, 1963, s. 940), (UMAR, Medeni Usul Hukukunda Davanın Dinlenme Şartı Olarak Ehliyet, 1963, s. 593), (KURU, Dava Şartları, 1964, s. 118), (BİLGE & ÖNEN, 1978, s. 225), (BERKİN, 1981, s. 353), (YILMAZ, Hukuk Davalarında Taraf Ehliyeti ile İlgili Bir İçtihadı Birleştirme Kararının Düşündürdükleri (Tarafta İslahla Değişiklik Yapılabilmesi Olanğı), 1989, s. 204), (ÜSTÜNDAĞ, Medeni Yargılama Hukuku, 2000, s. 288), (KURU, Hukuk Muhakemeleri Usulü C. I, 2001, s. 887), (ERİŞİR, 2007, s. 29, 30), (ALANGOYA, YILDIRIM, & DEREN YILDIRIM, Medeni Usul Hukuku Esasları, 2009, s. 113), (KALE, 2010, s. 13), (KARSLI, 2014, s. 285), (POSTACIOĞLU & ALTAY, Medeni Usul Hukuku Dersleri, 2015, s. 273), (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 158), (TANRIVER, Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 485), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 559), (YILMAZ, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2017, s. 1144).

⁷⁸ (ANSAY, 1960, s. 108), (POSTACIOĞLU & ALTAY, Medeni Usul Hukuku Dersleri, 2015, s. 273).

⁷⁹ (ANSAY, 1960, s. 103), (YENİCE, 1963, s. 939), (ÜSTÜNDAĞ, İddia ve Mürafaanın Değiştirilmesi Yasağı, 1967, s. 195), (ALANGOYA, Yargılama Sırasında Tarafta (Yanda) İradi Olarak Meydana Gelen Değişme Hakkında Düşünceler, 1969, s. 133, 134), (BİLGE & ÖNEN, 1978, s. 223), (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 8, 9), (PEKCANITEZ, Medeni Usul Hukukunda Fer'i Müdahale, 1992, s. 27), (DEREN YILDIRIM, 1996, s. 18), (ULUKAPI, Medeni Usul Hukukunda Tarafların Duruşmaya Gelmemesi, 1997, s. 13), (ALANGOYA, Tarafların Taaddüdü, 1999, s. 44), (ÜSTÜNDAĞ, Medeni Yargılama Hukuku, 2000, s. 387), (KURU, Hukuk Muhakemeleri Usulü C. I, 2001, s. 886, 887), (SUNAR, 2003, s. 334), (TERCAN, 2006, s. 93, 94), (ERİŞİR, 2007, s. 55), (ALANGOYA, YILDIRIM, & DEREN YILDIRIM, Medeni Usul Hukuku Esasları, 2009, s. 112), (YILMAZ, Dava Taraf Değişikliği, 2009, s. 1), (KALE, 2010, s. 7), (GÖRGÜN & KODAKOĞLU, Medeni Usul Hukuku, 2012, s. 120), (YILMAZ, İslah, 2013, s. 344), (KARSLI, 2014, s. 283), (TAŞ KORKMAZ, Medeni Usul Hukukunda İradi Taraf Değişikliği, 2014, s. 60), (GÖRGÜN, Medeni Usul Hukuku, 2015, s. 146), (TANRIVER, Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 64), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 559).

edilebilmesi için bu kişilerin taraf ehliyetine sahip olmaları gerekir. Zira bir davada tarafların taraf ehliyetine sahip olması dava şartıdır (HMK m. 114/ 1- d), mahkeme tarafından bu husus re'sen davanın her aşamasında gözetilir. Taraflar da bu hususu davanın her aşamasında ileri sürebilirler.

A. Gerçek Kişi Taraf Ehliyeti

Hak ehliyeti, hak ve borçların süjesi olma yeteneğidir⁸⁰. TMK m. 8' den yola çıkarak yaşayan tüm insanların hak ehliyetine ve dolayısıyla da taraf ehliyetine sahip olduğunu söyleyebiliriz⁸¹. Hak ehliyeti ve ona bağlı olarak taraf ehliyeti, çocuğun tam ve sağ sağ olarak doğduğu andan başlar ve kişinin ölümüyle sona erer.

Cenin de tam ve sağ doğmak kaydıyla ana rahmine düşme anından itibaren hak ehliyetine sahip olacağından aynı şekilde taraf ehliyetine de sahip olur⁸². Doğmamış çocuğun hak ehliyeti şarta bağlandığından (tam ve sağ doğmak) ceninin taraf olduğu bir davada verilecek hükmün etkili olması da yine bu şartın gerçekleşmesine yani çocuğun tam ve sağ doğmasına bağlıdır⁸³. Ceninin sağ doğmaması halinde onun doğumundan önce açılan dava reddedilir. Burada dikkat edilmesi gereken husus, sağ doğan çocuğun taraf ehliyeti, ana rahmine düşmesinden sonraki zaman bakımındandır. Bu nedenle ana

⁸⁰ (ÖZSUNAY, 1979, s. 25), (ZEVKLİLER, ACABEY, & GÖKYAYLA, 1999, s. 230), (ÖZTAN, 2000, s. 39), (OĞUZMAN, SELİÇİ, & OKTAY- ÖZDEMİR, Kişiler Hukuku, 2016, s. 42), (AKİPEK, AKINTÜRK, & ATEŞ, 2016, s. 267 vd.), (HELVACI, 2017, s. 19).

⁸¹ (POSTACIOĞLU İ. E., Medeni Usul Hukuku Dersleri, 1959, s. 205), (ANSAY, 1960, s. 106), (UMAR, Medeni Usul Hukukunda Davanın Dinlenme Şartı Olarak Ehliyet, 1963, s. 592), (YENİCE, 1963, s. 946), (BİLGE & ÖNEN, 1978, s. 225), (BERKİN, 1981, s. 351), (ULUKAPI, Medeni Usul Hukukunda Tarafların Duruşmaya Gelmemesi, 1997, s. 18), (ÜSTÜNDAĞ, Medeni Yargılama Hukuku, 2000, s. 288), (KURU, Hukuk Muhakemeleri Usulü C. I, 2001, s. 887), (KONURALP, 2006, s. 77), (ALANGOYA, YILDIRIM, & DEREN YILDIRIM, Medeni Usul Hukuku Esasları, 2009, s. 125),

⁸² (KARAFAKİH, 1952, s. 116), (BERKİ, 1959, s. 10), (ANSAY, 1960, s. 106), (UMAR, Medeni Usul Hukukunda Davanın Dinlenme Şartı Olarak Ehliyet, 1963, s. 594), (YENİCE, 1963, s. 941), (BİLGE & ÖNEN, 1978, s. 225), (BERKİN, 1981, s. 351), (YILMAZ, Hukuk Davalarında Taraf Ehliyeti ile İlgili Bir İçtihadı Birleştirme Kararının Düşündürdükleri (Tarafta Islahla Değişiklik Yapılabilmesi Olanağı), 1989, s. 204), (KURU, Hukuk Muhakemeleri Usulü C. I, 2001, s. 889), (KONURALP, 2006, s. 77), (ERİŞİR, 2007, s. 119).

⁸³ (ANSAY, 1960, s. 109), (ERİŞİR, 2007, s. 119), (ALANGOYA, YILDIRIM, & DEREN YILDIRIM, Medeni Usul Hukuku Esasları, 2009, s. 114), (KALE, 2010, s. 64), (TAŞ KORKMAZ, Medeni Usul Hukukunda İradi Taraf Değişikliği, 2014, s. 72), (TANRIVER, Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 487), (PEKCANİTEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 561), (YILMAZ, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2017, s. 1144).

rahmine düşmeden önceki zaman dilimi bakımından ceninin herhangi bir hakkından ve taraf ehliyetinin varlığından söz edilemez. Ceninin taraf olduğu davalarda cenine kanuni temsilci tayin edilmelidir⁸⁴. TMK m. 303' e göre tayin edilecek kayyım, bizzat taraf olarak değil, çocuğun kanuni temsilcisi olarak dava açacaktır, yani bu davada taraf çocuktur.

Gerçek kişilerde kişilik, ölümle sona erer. Ölümle hak ehliyeti sona ereceğinden taraf ehliyeti de son bulur. Bu nedenle ölmüş kişilere karşı taraf ehliyetleri bulunmadığından dava açılmaz, açılrsa dahi bunun taraf ehliyeti noksanlığından dolayı (dava şartı eksikliğiyle) usulden reddedilmesi gerekmektedir⁸⁵.

Ancak olası bir yanılıyla ölmüş bir kişiye dava açıldığında, davacı, bu yanılığını düzelterek davaya ölmüş davalının mirasçılarıyla devam edilmesini isteyebilir. İşte bu durumda nasıl bir yol izleneceği öğretide tartışmalara neden olmuştur. HUMK döneminde Yargıtay, bir içtihadı birleştirme kararında ölü kişiye karşı veya ölü adına açılan davanın ıslahla dahi düzeltilemeyeceğine karar vermiştir⁸⁶. Bu kararda ölü kişiye karşı veya ölü adına açılan davanın, davacı tarafın isteği üzerine, mirasçıların duruşmaya davalı olarak çağrılmalarına yahut ıslah yoluyla, mirasçıların davalı sayılmasına mevzuatımızda imkân tanınmadığı; bu nedenle mirasçılara karşı ayrı bir dava açılmasının zorunlu olduğu belirtilmişti. Yargıtay' ın bu kararı öğretide eleştirilmiştir⁸⁷. Ancak HMK ile birlikte 124. madde ile getirilen yeni düzenlemede maddi hatadan kaynaklanan taraf değişikliği mümkün hale gelmiştir. Madde gerekçesinde verilen örnekler arasında ölen kişiye dava açılması da vardır. Yani, ölüye karşı dava açan kimsenin durumu bilmemesinin/ bilememesinin, m. 124 çerçevesinde değerlendirilerek bu yanlışlığın iradi taraf değişikliği yoluyla düzeltilmesine imkân tanınmıştır. Bu durumda davacının ölmüş kişiye karşı açtığı dava, taraf ehliyeti yokluğu nedeniyle reddedilmeden, iradi taraf değişikliği yapılarak ölenin mirasçıları tarafından veya onlar

⁸⁴ (KALE, 2010, s. 64), (KARSLI, 2014, s. 285), (TAŞ KORKMAZ, Medeni Usul Hukukunda İradi Taraf Değişikliği, 2014, s. 72), (TANRIVER, Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 487), (YILMAZ, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2017, s. 1144).

⁸⁵ (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 571).

⁸⁶ “Yargıtay, 4.5.1978 tarihli ve 4/5 sayılı İBK (Kazancı İçtihat Bankası) ”, (TAŞ KORKMAZ, Medeni Usul Hukukunda İradi Taraf Değişikliği, 2014, s. 75) ’ den naklen.

⁸⁷ (YILMAZ, Hukuk Davalarında Taraf Ehliyeti ile İlgili Bir İçtihadı Birleştirme Kararının Düşündürdükleri (Tarafta İslahla Değişiklik Yapılabilmesi Olanağı), 1989, s. 202).

aleyhine sürdürülebilmektedir⁸⁸. Yargıtay, mahkemece verilecek bir ara kararla dava açıldığında davalının ölmüş olduğunun belirtilmesi ve davanın gerçek tarafa yöneltilmesi için süre verilmesi gerektiğini HMK sonrası bir kararında ifade etmiştir⁸⁹.

Ölü kimse adına açılan davanın iradi taraf değişikliği yoluyla ölenin mirasçılarına karşı yöneltilebilmesi için bu davanın konusunun mirasçıların malvarlığı haklarını ilgilendirmesi gerekir⁹⁰. Çünkü yalnızca öleni ilgilendiren davalar tarafın ölümüyle konusuz kaldığından, bu davalara ölenin mirasçıları tarafından veya ölenin mirasçılarına karşı devam edilemez⁹¹. Boşanma davası buna örnek olarak verilebilir. Boşanma davası esnasında taraflardan biri ölürse boşanma talebi konusuz kalacağından bu davaya mirasçılar tarafından devam edilemez. Zira evlilik ölümle sona erer⁹². Ancak istisnaen, ölen tarafın mirasçıları, boşanma davasına devam edilmesini isteyebilir ve diğer sağ kalan eşin boşanmada kusurlu olduğunu ispat edebilir; ispat edebilirse, sağ kalan eş, ölen eşin mirasçısı olamaz. TMK 181’ de ölen eşin mirasçılarına sağ kalan eşin mirasçılığına son verebilmek için yargılamaya devam etme ve bu suretle sağ kalan eşin kusurunu tespit ettirip mirasçılığına son verme olanağı tanınmıştır. Burada mirasçıların davaya devam etmesinin anlamı boşanma davasına devam etmek değil de boşanmada hangi eşin kusurlu olduğunun saptanmasına yönelik olacaktır. Yani boşanma davası esasen tespit davasına dönüşecektir⁹³. Boşanma davası bakımından burada gerek medeni hukuk gerekse usul hukuku ilkelerine istisnalar getirilmiştir. Burada kanuni bir taraf değişikliği söz konusudur. Bu nedenle mirasçıların davaya devam etmesi için karşı tarafın rızası veya hâkimin izni gerekli olmadığı gibi, genel kuraldan farklı olarak yargılamaya tüm mirasçıların devam etmesi de şart değildir⁹⁴. Şahsa bağlı olan boşanma davası bu şekilde

⁸⁸ (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 572, 575), (TAŞ KORKMAZ, s. 76), (KALE, 2010, s. 69).

⁸⁹ (TAŞ KORKMAZ, Medeni Usul Hukukunda İradi Taraf Değişikliği, 2014, s. 76), HGK, 11.9.2013, 14-612/1297 (Kazancı İçtihat Bankası) , 16. HD, 31.01.2013, 9435/418 (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi) , (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 159), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 576).

⁹⁰ (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 573).

⁹¹ (ANSAY, 1960, s. 117), (BİLGE & ÖNEN, 1978, s. 233), (KURU, Hukuk Muhakemeleri Usulü C. I, 2001, s. 904), (KARSLI, 2014, s. 286), (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 159), “HGK, 14.11.1973, 2-229/880; 9.HD, 23.7.1970, 7205/7888”

⁹² “2. HD, 20.07.2011, 12020/12786” (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi).

⁹³ (DURAL & ÖZ, Türk Özel Hukuku Cilt IV Miras Hukuku, 2017, s. 43).

⁹⁴ (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 584), (DURAL &

malvarlığına ilişkin bir davaya dönüşmektedir, zira mirasçılar tarafından davaya devam edildiğinde boşanma kararı verilmeyecektir⁹⁵.

Aslında ölenin şahısvarlığı haklarına dâhil bulunan ve bu nedenle mirasçılarının geçmeyen bazı şahısvarlığı hakları, dava konusu yapılırken malvarlığı hakkına dönüşür, bu nedenle de ölenin mirasçıları, ölenin külli halefi olarak bu davalara devam edebilirler⁹⁶. Nafaka davası, manevi tazminat talebi, evlenmenin butlanı davası örnek olarak verilebilir.

Dava devam ederken taraflardan birinin ölmesi halinde ölen kişinin taraf ehliyeti son bulur. Mirasçıların malvarlığını ilgilendiren davalarda, tarafın ölümüyle dava konusuz kalmayacağından iradi taraf değişikliği yoluyla bu davalara mirasçılar tarafından veya mirasçılara karşı devam edilebilir⁹⁷. Ancak burada da unutulmamalıdır ki ister ölü kişi adına veya aleyhine açılmış olsun isterse dava devam ederken taraflardan birisi ölmüş olsun taraf değişikliği yapılabilmesi için dava konusunun mirasçıların malvarlığı haklarını ilgilendirmesi gerekmektedir⁹⁸.

Dava devam ederken taraflardan birinin ölmesi durumunda HMK m. 55' e göre hareket edilmesi gerekir, mirasçılar mirası kabul veya reddetmemişse kanunla belirlenen süreler geçinceye kadar dava ertelenir. Hâkim, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde, talep üzerine davayı takip için kayyım atanmasına karar verebilir. Ancak bu hükmün uygulanabilmesi için, taraflardan birinin öldüğünün mahkemeye bildirilmesi gerekir⁹⁹. Verilen süre içinde mirasçılar davaya devam ederse bundan böyle davanın tarafı mirasçılar olur ve davaya onlarla devam edilir¹⁰⁰. Mirasçılar tarafından davaya devam

ÖZ, Türk Özel Hukuku Cilt IV Miras Hukuku, 2017, s. 43).

⁹⁵ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. (GENÇCAN, 2002, s. 51- 62), (TUTUMLU, Boşanma Davası Sürerken Davacının Ölümü Nedeniyle Mirasçıların Davayı Takibi Yönünden Uygulanması Gereken Usul Kuralları, 2002, s. 111- 127), (TOPUZ, 2012, s. 69 vd.), (TAŞ KORKMAZ, Boşanma Davasında Sağ Kalan Eşin Bu Sıfatla Mirasçılığına Son Vermek Amacıyla Mirasçılar Tarafından Davaya Devam Edilmesi, 2014, s. 1428 vd.), (DURAL & ÖZ, Türk Özel Hukuku Cilt IV Miras Hukuku, 2017, s. 43), (PEKCANİTEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 584).

⁹⁶ (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 160).

⁹⁷ (PEKCANİTEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 573).

⁹⁸ (PEKCANİTEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 573).

⁹⁹ (GÖRGÜN, Medeni Usul Hukuku, 2015, s. 163).

¹⁰⁰ (UMAR, Medeni Usul Hukukunda Davanın Dinlenme Şartı Olarak Ehliyet, 1963, s. 595, 596), (ALANGOYA, Yargılama Sırasında Tarafta (Yanda) İradi Olarak Meydana Gelen Değişme Hakkında Düşünceler, 1969, s. 127), (BİLGE & ÖNEN, 1978, s. 233), (KURU, Hukuk Muhakemeleri Usulü C. I,

edilmesi durumunda, taraf değişikliği gerçekleşmiş olur¹⁰¹. Ölen tarafın mirasçıları, davayı mecburi dava arkadaşı olarak hep birlikte takip ederler¹⁰². Mirasbırakanın sağlığında yapılan usul işlemleri geçerli olup bunların tekrarı istenemez.

Mirasın kabulüne veya reddine ilişkin bu erteleme dönemi içerisinde acele olarak yapılması gereken bir husus varsa diğer tarafın istemiyle mahkemece kayyım atanmasına karar verilebilir. Mirasçıların tespit edilememesi halinde de kayyım tayini yoluna gidilmelidir. Ancak araştırılmadan direkt kayyım tayin edilmesi kanuna aykırıdır¹⁰³.

Mirasın verilen süre içerisinde reddedilmesi ihtimalinde ise artık mirası reddeden mirasçılar mirasın borçlarından sorumlu olmayacağından dava, mirasçılara karşı devam ettirilemez¹⁰⁴.

Ölmüş bir kimse hakkında açılan davada mahkeme, tarafın ölü olduğundan haberdar olmadığından, davaya devam ederek ölü kimse hakkında hüküm verirse, böyle bir hükme karşı gidilebilecek bir kanun yolunun bulunup bulunmadığı hususunda öğretide yazarlar farklı düşünmektedirler. Ancak genel anlamda, ölmüş kimse hakkında verilen hükmün muhatabı olmayan etkisiz bir hüküm olduğunu ve mirasçılar bakımından hüküm doğurmayacağını söyleyebiliriz¹⁰⁵.

B. Tüzel Kişi Taraf Ehliyeti

TMK m. 48 gereği tüzel kişiler, cins, yaş, hısımlık gibi yaratılış gereği insana özgü

2001, s. 923), (ERİŞİR, 2007, s. 142), (KARSLI, 2014, s. 288), (YILMAZ, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2017, s. 161), (PEKCANİTEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 580).

¹⁰¹ (PEKCANİTEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 580).

¹⁰² (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 161), (PEKCANİTEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 580).

¹⁰³ (YENİCE, 1963, s. 952), (BİLGE & ÖNEN, 1978, s. 233), (BERKİN, 1981, s. 352), (ALANGOYA, Tarafların Taaddüdü, 1999, s. 60), (UMAR, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2011, s. 213), (KARSLI, 2014, s. 287), (TAŞ KORKMAZ, Boşanma Davasında Sağ Kalan Eşin Bu Sıfatla Mirasçılığına Son Vermek Amacıyla Mirasçılar Tarafından Davaya Devam Edilmesi, 2014, s. 1450 vd.), (GÖRGÜN, Medeni Usul Hukuku, 2015, s. 163), (PEKCANİTEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 582).

¹⁰⁴ (ERİŞİR, 2007, s. 159), (KALE, 2010, s. 74 vd.).

¹⁰⁵ (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 159), (PEKCANİTEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 573), farklı yönde (ölmüş kişiye karşı açılan davada verilen hükme karşı yargılamanın yenilenmesi yoluna gidilebileceğine ilişkin) bkz. (KARSLI, 2014, s. 285), (YILMAZ, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2017, s. 1153).

niteliklere bağı olanlar dışındaki bütün haklara ve borçlara ehildirler. Medeni haklardan yararlanma ehliyetine sahip olanlar taraf ehliyetine de sahip olduğundan tüzel kişiler de davada taraf olabilir¹⁰⁶.

Dernek, vakıf ve ticaret şirketleri gibi özel hukuk tüzel kişileri, tüzel kişilik kazandıkları andan itibaren taraf ehliyetine de sahip olurlar.

Tüzel kişiyi ilgilendiren davalarda taraf olarak tüzel kişi gösterilmelidir. Tüzel kişinin üyeleri veya ortakları tüzel kişi adına dava açamayacakları gibi onlar aleyhine açılan davalar da tüzel kişiye karşı açılmış sayılmaz¹⁰⁷. Taraf ehliyeti tüzel kişiye ait olduğundan tüzel kişinin üyelerindeki herhangi bir değişiklik –kural olarak- tüzel kişinin taraf ehliyetinde bir etki yaratmaz¹⁰⁸. Tüzel kişiler, yalnız tüzel kişinin ve üyelerinin (veya ortaklarının) genel nitelikteki haklarının korunması için dava açabilirler, üyelerinin (veya ortaklarının) kişisel nitelikteki hakları için dava açamazlar¹⁰⁹.

Tüzel kişilik sona erince taraf ehliyeti de sona erecektir. Bu nedenle tüzel kişiliği son bulan eski tüzel kişi adına veya aleyhine dava açamaz¹¹⁰. Bu durum, ölü gerçek kişiye karşı dava açılmamasına benzer. Ancak Yargıtay bazı kararlarında, tüzel kişiliği sona eren şirket borçlarından dolayı açılan davaya, usul ekonomisi gerekçesiyle, yasal sorumluluğu bulunan kişilere karşı devam edilmesi gerektiği görüşündedir¹¹¹. Tüzel kişilik dava esnasında sona ererse tüzel kişinin kanuni halefi varsa davaya onunla devam edilir, bu durumda kanuni taraf değişikliği söz konusu olacaktır¹¹². Tüzel kişiliğin sona ermesi infisah ya da fesih hallerinde de mümkündür. Ancak bu durumda sona erme bir

¹⁰⁶ (BERKİ, 1959, s. 10), (ANSAY, 1960, s. 106), (POSTACIOĞLU İ. , Medeni Usul Hukuku Dersleri, 1975, s. 209), (BİLGE & ÖNEN, 1978, s. 227), (ULUKAPI, Medeni Usul Hukukunda Tarafların Duruşmaya Gelmemesi, 1997, s. 18), (ÜSTÜNDAĞ, Medeni Yargılama Hukuku, 2000, s. 290), (KURU, Hukuk Muhakemeleri Usulü C. I, 2001, s. 929), (KONURALP, 2006, s. 77), (ALANGOYA, YILDIRIM, & DEREN YILDIRIM, Medeni Usul Hukuku Esasları, 2009, s. 126), (KARSLI, 2014, s. 288), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 562).

¹⁰⁷ (ULUKAPI, Medeni Usul Hukukunda Tarafların Duruşmaya Gelmemesi, 1997, s. 18), (ÜSTÜNDAĞ, Medeni Yargılama Hukuku, 2000, s. 291), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 562).

¹⁰⁸ (ANSAY, 1960, s. 109).

¹⁰⁹ (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 162).

¹¹⁰ (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 162).

¹¹¹ 13. HD, 28.03.2002, 1315/3322 , (YILMAZ, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2017, s. 1156).

¹¹² (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 163), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 562).

anda gerçekleşmeyeceği için tüzel kişi, tasfiye sürecince taraf ehliyetini kaybetmez; bu süreçte taraf ehliyeti tasfiye amacıyla sınırlı olarak devam eder¹¹³. Tasfiye halindeki davada tüzel kişiliği, tasfiye memurları temsil eder¹¹⁴.

Kamu tüzel kişileri, görevleri bakımından kamu otoritesini temsil eden tüzel kişilerdir. AY m. 123/ 3 gereğince kamu tüzel kişiliği, ancak kanunla ve kanunun açıkça verdiği yetkiye dayanılarak kurulur. Kamu tüzel kişileri taraf ehliyetine sahiptir. Kamu tüzel kişilerinin başında devlet gelir. Bakanlıkların ayrıca bir tüzel kişiliği olmamasına rağmen, devlet tüzel kişiliğinin organı olduklarından dolayı davalarda taraf ehliyetine sahiptirler¹¹⁵. Bakanlıklara bağlı bazı müdürlüklerin de devlet tüzel kişiliğinden ayrı tüzel kişilikleri bulunmaktadır. İl özel idareleri¹¹⁶, köyler¹¹⁷, belediyeler¹¹⁸, kamu iktisadi teşebbüsleri¹¹⁹ de tüzel kişiliğe sahip olduklarından bunlar adına açılan davalarda taraf ehliyetleri vardır.

Adi ortaklık, miras ortaklığı, kat mülkiyeti kurulu, iflas masası, iflas idaresi ve donatma iştiraki gibi toplulukların tüzel kişilikleri olmadığından taraf ehliyetleri yoktur¹²⁰. Şekli taraf teorisini kabul etmemizden ötürü tüzel kişi olmayan bir topluluk adına veya aleyhine dava açılırsa dilekçede davacı ya da davalı olarak gösterilen topluluk, davada taraf konumunu elde eder. Ancak taraf ehliyeti bulunmadığından davaya bu şekilde devam edilemez.

Adi ortaklığa ilişkin davalarda, adi ortaklığı oluşturan kişilerin taraf olarak hep

¹¹³ (ERİŞİR, 2007, s. 195 dn. 637)' deki kararlar: "13. HD, 12.3.2002, 975/2501; HGK, 27.1.1999, 10-1/1 (İz. BD 1999/3, s.112); 10. HD, 30.11.1999, 8531/8637 (Man. BD 2000/1, s.93); 9.HD, 9.3.2000, 36/2884 (YKD 2000/7, s.1051); 11. HD, 9.11.2005, 2004/13191 E. 2005/10704 K. (YKD 2006/1, s.70-71)", (KARSLI, 2014, s. 288), (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 163).

¹¹⁴ (YILMAZ, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2017, s. 1154).

¹¹⁵ (YENİCE, 1963, s. 943), (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 163).

¹¹⁶ Bkz. 5197 sy. İÖİK m. 3/ 1-a.

¹¹⁷ Bkz. 442 sy. KöyK m. 33, 36.

¹¹⁸ Bkz. 5393 sy. BelK m.3/ 1- a.

¹¹⁹ Bkz. 233 sy. KHK m. 4/ 1.

¹²⁰ (YENİCE, 1963, s. 947), (UMAR, Medeni Usul Hukukunda Davanın Dinlenme Şartı Olarak Ehliyet, 1963, s. 596), (KARAYALÇIN, 1973, s. 133), (ULUKAPI, Medeni Usul Hukukunda Tarafların Duruşmaya Gelmemesi, 1997, s. 19), (ÜSTÜNDAĞ, Medeni Yargılama Hukuku, 2000, s. 291), (KARSLI, 2014, s. 290), (POROY, TEKİNALP, & ÇAMOĞLU, 2014, s. 44, 45), (PEKCANİTEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 564).

birlikte hareket etmeleri gerekir¹²¹. Adi ortaklıkta ortaklığın dava açması olağanüstü işlerden sayılır. Bu nedenle ortak, tek başına değil ancak tüm ortakları temsilen yahut bütün ortaklar birlikte dava açabilir¹²². Adi ortaklığa giren malvarlığı unsurlarıyla ilgili dava, ortaklar adına veya aleyhine açılmakla birlikte ortaklarda eksiklik mevcutsa bu eksiklik, kanuni taraf değişikliği yoluyla giderilebilir. Zira bu durumda adi ortaklığın ortaklarının dava takip yetkisi eksik olacaktır. Adi ortaklığa giren malvarlığı üzerinde ortaklar, elbirliğiyle malik olduklarından birlikte tasarruf yetkisine, dolayısıyla birlikte dava takip yetkisine sahiptirler¹²³. Dava takip yetkisi de dava şartı olduğundan eksiklik, hâkim tarafından re'sen dikkate alınarak dava arkadaşları arasındaki eksikliğin tamamlanması için süre verilmelidir¹²⁴. Verilen süre içerisinde eksik olan dava arkadaşları davaya dâhil edilmezse dava, dava takip yetkisi eksikliğinden reddedilir¹²⁵.

Yine benzer şekilde mirasçılarının elbirliği mülkiyetiyle sahip oldukları malvarlığı unsurlarıyla ilgili davalarda, miras şirketinin tüzel kişiliği olmadığı için taraf ehliyeti de yoktur. Dolayısıyla dava, mirasçılarının tamamı davada taraf gösterilerek açılabilir. Dava arkadaşlarındaki mevcut eksikliğin giderilmesi için mahkemece verilen süre içerisinde eksiklik giderilmezse dava, dava şartı olan dava takip yetkisi eksikliğinden usulden reddedilir¹²⁶. Çünkü burada da mirasçılarının dava takip yetkisi eksik olacaktır. Yargıtay kararları da mecburi dava arkadaşlığı bulunması gereken taraftaki eksikliğin giderilmesi için mahkemece re'sen süre verilmesi gerektiği yönündedir¹²⁷.

¹²¹ (KARAYALÇIN, 1973, s. 133), (YALMAN & TAYLAN, 1976, s. 168), (POROY, TEKİNALP, & ÇAMOĞLU, 2014, s. 44, 45), (KARSLI, 2014, s. 290), (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 165), (PULAŞLI, 2017, s. 35), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 564), (BAHTİYAR, 2019, s. 42).

¹²² (KARAYALÇIN, 1973, s. 142, 143), (YALMAN & TAYLAN, 1976, s. 168), (POROY, TEKİNALP, & ÇAMOĞLU, 2014, s. 55, 71), (PULAŞLI, 2017, s. 35), (BAHTİYAR, 2019, s. 42).

¹²³ (KARAYALÇIN, 1973, s. 142, 143), (POROY, TEKİNALP, & ÇAMOĞLU, 2014, s. 52), (PULAŞLI, 2017, s. 37), (BAHTİYAR, 2019, s. 33, 42).

¹²⁴ (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 165).

¹²⁵ (KURU, Hukuk Muhakemeleri Usulü C. I, 2001, s. 971), (KALE, 2010, s. 166), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 564).

¹²⁶ (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 85), bu hususta davanın dava şartı olan dava ehliyeti eksikliği nedeniyle usulden reddi gerektiği görüşü için bkz. (MUŞUL, Medeni Usul Hukuku, 2012, s. 143), davanın sıfat yokluğundan reddi gerektiği görüşü için bkz. (KURU, Hukuk Muhakemeleri Usulü C. III, 2001, s. 3315), (KURU, ARSLAN, & YILMAZ, Medeni Usul Hukuku, 2013, s. 477), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 565).

¹²⁷ (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 565), 16. HD,

Özel bir mal topluluğu olarak kabul edilen iflas masasının tüzel kişiliği olmamasına rağmen davada taraf ehliyeti olduğu kabul edilmektedir. İflas idaresi, iflas masasının kanuni temsilcisi olarak, iflas masasının vadesi gelmiş alacaklarını tahsil ve gerek olursa takip ve dava eder¹²⁸. İflas idaresinin açtığı davalarda ve takiplerde taraf iflas masasıdır. Müflis bu davaların tarafı olmadığı gibi davaları takip yetkisi de söz konusu değildir.

Kat mülkiyeti kurulunun da tüzel kişiliği yoktur. Kat mülkiyeti ile ilgili davaların tüm kat malikleri tarafından açılması gerekir. Üçüncü kişiler tarafından açılacak ana taşınmazın tamamına ilişkin davalar, tüm kat malikleri davalı olarak gösterilerek açılmalıdır. Davalı olarak sadece yönetici, kat malikleri kurulu gösterilerek dava açılmış ise tüm kat maliklerinin davaya dâhil edilmesi için süre verilmeli, tüm kat malikleri davaya dâhil edilmez ise dava usulden reddedilmelidir¹²⁹. Önceden Alman hukukunda kat malikleri kurulunun taraf ehliyeti kabul edilmemekteydi. Ancak adi ortaklıklarda olduğu gibi Alman Yüksek Mahkemesi 24.06.2005 yılında verdiği bir karar ile kat malikleri kurulunu kendi faaliyet alanıyla sınırlı olacak şekilde, hak ehliyetinin varlığını kabul etmiştir¹³⁰.

Taraf ehliyetine sahip olmak için hak ehliyetine sahip olmak gerekse de hak ehliyetine sahip olmayan topluluk veya oluşumların davada taraf ehliyetine sahip olduğu bazen kanun hükümleriyle¹³¹ bazen de Yargıtay kararlarıyla¹³² kabul edilmektedir.

04.06.2012, 3748/4821; 7. HD, 29.06.2000, 3076/3284; HGK, 17.01.1990, 13-457/2 (Kazancı İçtihat Bankası) .

¹²⁸ (KARSLI, 2014, s. 290), (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 169), karşı görüşteki yazarlar için bkz. (ALANGOYA, Tarafların Taaddüdü, 1999, s. 47).

¹²⁹ (KARSLI, 2014, s. 291), (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 169), 14. HD, 24.04.2002, 2560/3088 (YILMAZ, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2017, s. 1171).

¹³⁰ “BGH. Beschluss vom 24 Juni 2005- V ZB 32/05, BGHZ 163, 154, 172, 177. Alman Kat Malikleri Kanunu (Wohnungseigentumsgesetz) 10 fıkra 6’ nın birinci ve ikinci cümlesinde ve fıkra 7’ de kat malikleri kurulunun bir tür yarı taraf ehliyeti (Teilrechtsfaehigkeit) olduğu öngörülmüştür”. (KARSLI, 2014, s. 290) ’dan naklen.

¹³¹ Kat Mülkiyeti Kanunu m. 35, bu konudaki Yargıtay kararları için bkz. “HGK, 17.09.2008, 3-531/531 (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi); 13. HD, 29.12.2008, 8276/15802 (Kazancı İçtihat Bankası)” . Bu konuda bkz., (ÜSTÜNDAĞ, Medeni Yargılama Hukuku, 2000, s. 290), (ERİŞİR, 2007, s. 240), (ALANGOYA, YILDIRIM, & DEREN YILDIRIM, Medeni Usul Hukuku Esasları, 2009, s. 114), (KALE, 2010, s. 187, 188).

¹³² Yargıtay tarafından tüzel kişiliği bulunmamakla birlikte, davada taraf ehliyetine ve husumet ehliyetine (dava takip yetkisine) sahip oldukları kabul edilen tipik örnek site yönetimleridir. Bu konudaki kararlar için

İsviçre Medeni Usul Kanunu' nun (sZPO) 66. maddesinde hak ehliyetinden bağımsız olarak Federal hukukun öngördüğü bazı hallerde taraf ehliyetine sahip olunabileceği hususu açıkça düzenlenmiştir. Federal hukuk bu düzenlemeyi hak ehliyeti olmamasına rağmen, bazı toplulukların hukuki ilişkilerini kolaylaştırmak amacıyla yapmıştır. Alman Medeni Usul Kanunu'nda da (ZPO 50/ 2), hak ehliyeti olmayan birliklerin pasif taraf ehliyetine sahip oldukları düzenlenmiştir¹³³.

IV. TARAF EHLİYETİNİN DAVA ARKADAŞLIĞI İLE İLİŞKİSİ

Medeni usul hukukunda mecburi ve ihtiyari olmak üzere iki tür dava arkadaşlığı vardır. Hak ve borç üzerinde birlikte tasarruf edilmesi gerekiyor veya uyumsuzluk konusu edimin ortakların tamamı tarafından yerine getirilmesi gerekiyor yahut usuli sebeplerle, birden çok kişinin birlikte dava açması gerekiyorsa böyle bir durumda mecburi dava arkadaşlığı meydana gelecektir¹³⁴. Mecburi dava arkadaşlığı genellikle elbirliği ortaklığına konu olan bir hakkın dava konusu olmasında görülür. Yine adi ortaklığın tüzel kişiliği dolayısıyla taraf ehliyeti olmadığından ortaklar alacaklı ise, davada mecburi dava arkadaşı olarak yer alacaklardır. İşte bu durumda mecburi dava arkadaşlığında dava arkadaşlarının tek bir taraf mı yoksa ayrı ayrı taraf mı oldukları öğretide tartışmalara neden olmuştur¹³⁵. Bir görüşe göre mecburi dava arkadaşlarının olduğu yan, tek bir taraftır ve tek bir tarafın da ancak tek bir taraf ehliyeti vardır¹³⁶. Diğer bir görüşe göre ise, mecburi dava arkadaşları, hak ehliyeti olan bir tüzel kişilik oluşturmadığı için, her bir dava arkadaşı, kendi adına hukuki koruma talep edecektir. Bu nedenle her bir mecburi dava arkadaşı davada taraftır; davacı ve davalı yanda birden fazla taraf vardır. Her bir mecburi dava arkadaşının taraf ehliyeti ve dava ehliyeti de ayrı ayrı dikkate alınmalıdır¹³⁷.

Hukuki koruma talep eden mecburi dava arkadaşları, birlikte dava açmalıdırlar. Çünkü dava açmak bir tasarruf işlemi olduğundan ve elbirliği mülkiyeti ortaklarının

bkz. "HGK, 17.09.2008, 3-5317531 (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi) ; 13. HD, 13.04.2004, 15614/5236 (Kazancı İçtihat Bankası)".

¹³³ Alman Federal Yüksek Mahkemesi' nin 29.01.2001 tarihli kararıyla adi ortaklığın aktif hak ehliyeti ve taraf ehliyeti olduğu da kabul edilmiştir. (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 570)'dan naklen.

¹³⁴ (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 59), (ALANGOYA, Tarafların Taaddüdü, 1999, s. 95).

¹³⁵ (ERİŞİR, 2007, s. 91).

¹³⁶ (ANSAY, 1960, s. 104), (YILMAZ, Islah, 2013, s. 189).

¹³⁷ (ALANGOYA, Tarafların Taaddüdü, 1999, s. 96, 97), (ALANGOYA, YILDIRIM, & DEREN YILDIRIM, Medeni Usul Hukuku Esasları, 2009, s. 153).

tasarruf işlemleri için oybirliğiyle karar vermeleri gerektiğinden birlikte hareket etme zorunlulukları vardır¹³⁸. Ancak Medeni Kanun' un ilgili hükümlerinin gerekçeleri değerlendirildiğinde, elbirliği ortaklığına dâhil bulunan hakların korunması için ortakların her biri tarafından da dava açılabilceği anlaşılmaktadır. Bu sonuçtan hareketle her bir ortak, diğerinden bağımsız olarak dava açmakla davayı takip yetkisine sahip olacağından esas hakkında hüküm de alabilecektir. Öğretide kendi hakkının sınırlarını aşarak dava açan müşterek malike, temsil yetkisi adı altında davayı takip yetkisi tanındığı ileri sürülmüştür¹³⁹. Bunun sonucunda müşterek malikin dava yetkini sıfatı ile yürüttüğü dava, davaya katılmayan diğer müşterek malikler hakkında da etkili olacak, kesin hüküm onlara da sirayet edecektir. Burada asıl sorun davacı malikin davayı kaybetmesi durumunda ortaya çıkmaktadır. Müşterek malikin tek başına açtığı davayı kaybetmesi durumunda, kesin hüküm diğer maliklere sirayet edecek midir? Kesin hükmün olumsuz etkisi ile diğer malikleri de bağlı tutabilmek için, maliklerden birinin tek başına dava açması ile diğer maliklerin davayı takip yetkilerinin sona ermesi gerekir¹⁴⁰. Oysa diğer müşterek malikler de, kanunda kendilerine tanınan davayı takip yetkisini kullanarak aynı konuda, aynı vakıalara dayanarak dava açabilirler¹⁴¹. Örneğin, mirasçılardan biri açtığı taşınır davasını kaybettiği takdirde mahkemenin tespit hükmü diğer mirasçılar için bağlayıcı olmayacaktır¹⁴².

Ancak bu hususta öğretide farklı görüşler de ileri sürülmüştür. Buna göre, kanun koyucunun TMK m. 640/ 4' te ve m. 702/ 3 'te "koruma" sözcüğünü bilinçli olarak tercih ettiği, elbirliği ortaklarını tüm davalarda mecburi dava arkadaşlığından çıkarıp ihtiyari dava arkadaşlığı durumuna getirmediği ifade edilmektedir¹⁴³. Dava açmak isteyen, ancak diğer ortakların muvafakatini alamayan bir ortağa sırf bu gerekçe ile davayı takip yetkisi tanınmaz. Çünkü TMK m. 640/ III' te ortaklar arasında ihtilaf çıktığı takdirde

¹³⁸ (POSTACIOĞLU İ. , Medeni Usul Hukuku Dersleri, 1975, s. 297), (BİLGE & ÖNEN, 1978, s. 255), (BERKİN, 1981, s. 416), (ÜSTÜNDAĞ, Medeni Yargılama Hukuku, 2000, s. 301).

¹³⁹ (DEREN YILDIRIM, 1996, s. 100), (ALANGOYA, YILDIRIM, & DEREN YILDIRIM, Medeni Usul Hukuku Esasları, 2009, s. 130), (SİRMEN, 2014, s. 273, 274), (POSTACIOĞLU & ALTAY, Medeni Usul Hukuku Dersleri, 2015, s. 303, 304), (OĞUZMAN, SELİÇİ, & OKTAY- ÖZDEMİR, Eşya Hukuku, 2017, s. 274, 275).

¹⁴⁰ (ERİŞİR, 2007, s. 93).

¹⁴¹ (ÜSTÜNDAĞ, Medeni Yargılama Hukuku, 2000, s. 370).

¹⁴² (ERİŞİR, 2007, s. 94).

¹⁴³ (ERİŞİR, 2007, s. 96).

ortaklardan her birine miras ortaklığı temsilcisi atanmasını sulh mahkemesinden talep edebilme yetkisi tanınmıştır. Ayrıca elbirliği ortaklarının koruma kapsamında tek başına açabileceği davalar da örnek olarak verilmiştir. Taşınmazın üçüncü kişi tarafından işgal edilmesi durumunda haksız işgalin sona erdirilmesi, haksız zilyede karşı miras sebebiyle istihkak davası, hak düşürücü sürenin kaçırılmaması için açılacak önalım davası bunlardandır. Bu düşünce doğrultusunda, kanun koyucunun elbirliği ortaklarının tek başına dava açabilme imkânını, elbirliği ortaklığının korunması ile sınırlı olarak kabul ettiği ifade edilmektedir¹⁴⁴. Yani diğer durumlarda elbirliği ortakları mecburi dava arkadaşlığı kurallarına uygun olarak birlikte dava açacak ve bu davayı birlikte yürüteceklerdir.

Elbirliği ortaklığı durumunda dava, bir başkası tarafından tek bir ortağa karşı açılmış yahut ortaklardan tamamı yerine birkaçı dava açmış olabilir. İşte bu durumlarda dava hemen reddedilmemeli, mahkeme tarafından dava arkadaşlarının tamamlanması için süre verilmelidir¹⁴⁵. Bu eksiklik verilen süre içinde tamamlanmazsa davanın ne tür bir kararla reddedileceği Türk hukukunda tartışmalıdır. Önceki başlıkta da belirttiğimiz üzere kimi yazarlar burada bir taraf ehliyeti eksikliğinden¹⁴⁶, kimileri aktif ve pasif dava sıfatının olmadığından¹⁴⁷, kimileri ise dava takip yetkisi eksikliğinden¹⁴⁸ bahsetmektedirler.

§ 2 DAVA YİĞİLMASI

I. GENEL OLARAK

Bazı hallerde aynı yargılama içinde birden fazla davanın yürütülmesi söz konusu

¹⁴⁴ (ERİŞİR, 2007, s. 97).

¹⁴⁵ (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 90), (ULUKAPI, Medeni Usul Hukukunda Tarafların Duruşmaya Gelmemesi, 1997, s. 58), (POSTACIOĞLU & ALTAY, Medeni Usul Hukuku Dersleri, 2015, s. 302).

¹⁴⁶ (BERKİ, 1959, s. 10, 11), (KURU, Dava Şartları, 1964, s. 118, 119), (ŞENGÜN, 1971, s. 463), (KURU, Hukuk Muhakemeleri Usulü C. I, 2001, s. 1026).

¹⁴⁷ (YILMAZ, Hukuk Davalarında Taraf Ehliyeti ile İlgili Bir İçtihadı Birleştirme Kararının Düşündürdükleri (Tarafta Islahla Değişiklik Yapılabilmesi Olanağı), 1989, s. 227), (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 30), (ULUKAPI, Medeni Usul Hukukunda Tarafların Duruşmaya Gelmemesi, 1997, s. 58).

¹⁴⁸ (ALANGOYA, Tarafların Taaddüdü, 1999, s. 98), (ERİŞİR, 2007, s. 101), (ALANGOYA, YILDIRIM, & DEREN YILDIRIM, Medeni Usul Hukuku Esasları, 2009, s. 153), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 567).

olabilir. Bu duruma Alman Medeni Usul Hukuku öğretisinde “davaların yığılması (Klagenhaufung)” denmektedir¹⁴⁹.

Davaların yığılması söz konusu olduğunda bu davalar için ayrı ayrı kararlar verilebilecek ve dava şartlarının hepsi için ayrı ayrı gerçekleşmesi gerekecektir. Bir yargılama içinde taraflardan birinde birden fazla kişi bulunuyorsa yahut talep sonucunda veya davanın temelinde çokluk (taaddüd) varsa burada dava yığılması mevcut demektir¹⁵⁰.

Hem talep sonucunda hem de taraflardan birinde birbirinden bağımsız olarak çokluk (taaddüd) olabileceği gibi ikisi aynı anda da mevcut olabilir. Yani, bu unsurlardan sadece birinde dahi çokluk (taaddüd) olması dava yığılmasını meydana getirebilecektir¹⁵¹.

Dava yığılması öğretide iki kategoriye ayrılmaktadır. Aynı yargılama sınırları içerisinde ve aynı taraflar arasında, taraflardan birinin diğerine karşı birden fazla talebinin (davasının) olduğu dava yığılması haline “objektif dava yığılması (objektiv Klagenhaufung)” denilmektedir. Dava açan yahut kendisine karşı dava açılan tarafta ya da her iki tarafta da birden fazla kişi bulunması yani taraf çokluğu halinde oluşan dava yığılmasına ise “subjektif dava yığılması (subjektiv Klagenhaufung veya Streitgenossenschaft)” denilmektedir¹⁵².

Objektif dava yığılmasında, davacının davalıya karşı ayrı ayrı ileri sürmesi mümkün olan birden fazla talebini aynı davalıya karşı aynı yargılama içerisinde ileri sürmesi söz konusudur. Subjektif dava yığılmasında ise davanın taraflarından birinde yahut her ikisinde birden fazla kişi bulunması, taraf çokluğunun mevcut olması söz konusudur¹⁵³.

II. OBJEKTİF DAVA YIĞILMASI

A. Genel Olarak Objektif Dava Yığılması

¹⁴⁹ (ALANGOYA, Tarafların Taaddüdü, 1999, s. 29), (ALANGOYA, Usul, 2003, s. 141).

¹⁵⁰ (ALANGOYA, Tarafların Taaddüdü, 1999, s. 29), (ALANGOYA, Usul, 2003, s. 141).

¹⁵¹ (ALANGOYA, Tarafların Taaddüdü, 1999, s. 29), (ALANGOYA, Usul, 2003, s. 141).

¹⁵² (ANSAY, 1960, s. 130), (BİLGE & ÖNEN, 1978, s. 247), (ALANGOYA, İlkeler, 1979, s. 111), (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 24 vd.), (ALANGOYA, Tarafların Taaddüdü, 1999, s. 30), (ALANGOYA, YILDIRIM, & DEREN YILDIRIM, Medeni Usul Hukuku Esasları, 2009, s. 130), (KARSLI, 2014, s. 309), (AKSOY, 2015, s. 202), (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 480).

¹⁵³ (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 12), (ALANGOYA, Tarafların Taaddüdü, 1999, s. 37), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 685).

Bazı hallerde davacının davalıya karşı birden fazla talebini ileri sürmesi gerekebilir. Bu talepler ayrı ayrı ileri sürülebileceği gibi tek bir davada aynı anda da ileri sürülebilir. Burada taraflar aynı olup taleplerde bir taaddüd söz konusudur. İşte bu duruma “objektif dava yığılması (objektive Klagenhaufung)” denmektedir¹⁵⁴.

Biz “objektif dava yığılması”¹⁵⁵ terimini kabul etsek de bu kavram için öğretide “objektif dava birleşmesi”¹⁵⁶, “taleplerin yığılması”, “kümülatif dava”¹⁵⁷, “kümülatif dava birleşmesi”¹⁵⁸, “taleplerin birleşmesi”¹⁵⁹ gibi terimler de kullanılmaktadır¹⁶⁰.

Dava yığılması, ilk olarak HMK m. 110 ile Türk hukukunda pozitif düzenlemeye kavuşmuştur. Mülga HUMK’ ta davaların yığılması kavramına da dava çeşitlerine de yer verilmemişti. Yalnızca HUMK m. 3’ te dava konusunun birden fazla olması halinde görevli mahkemenin dava konularının toplam miktarına göre belirleneceği düzenlenmişti. Buradan hareketle HMK öncesinde de gerek öğretide gerekse uygulamada içtihatlarla davaların yığılması kabul edilmiş olup uygulanmıştır¹⁶¹.

Objektif dava yığılmasında birden fazla talep olmakla birlikte davacı, bu taleplerin hepsi hakkında hüküm verilmesini istemektedir. Yani görünüşte tek bir dava, tek bir

¹⁵⁴ (BİLGE & ÖNEN, 1978, s. 395), (ALANGOYA, İlkeler, 1979, s. 111), (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 13), (ALANGOYA, Tarafların Taaddüdü, 1999, s. 30), (ÜSTÜNDAĞ, Medeni Yargılama Hukuku, 2000, s. 337), (ALANGOYA, Usul, 2003, s. 142), (ALANGOYA, YILDIRIM, & DEREN YILDIRIM, Medeni Usul Hukuku Esasları, 2009, s. 128), (MUŞUL, Medeni Usul Hukuku, 2012, s. 145), (AKSOY, 2015, s. 202), (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 214), (ARSLAN, YILMAZ, & TAŞPINAR AYVAZ, Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 305), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 1092), (YILMAZ, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi Cilt 2, 2017, s. 1687).

¹⁵⁵ (ALANGOYA, Tarafların Taaddüdü, 1999, s. 31), (KARSLI, 2014, s. 324), (POSTACIOĞLU & ALTAY, Medeni Usul Hukuku Dersleri, 2015, s. 268), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 1092).

¹⁵⁶ (ANSAY, 1960, s. 83), (BİLGE & ÖNEN, 1978, s. 157), (ÜSTÜNDAĞ, Medeni Yargılama Hukuku, 2000, s. 337), (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016).

¹⁵⁷ (BİLGE & ÖNEN, 1978, s. 395), (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 14), (AKSOY, 2015, s. 205).

¹⁵⁸ (AKSOY, 2015, s. 205).

¹⁵⁹ (MUŞUL, Terdit İlişkileri, 1984, s. 89).

¹⁶⁰ (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 14).

¹⁶¹ HUMK m. 3’ te yer alan düzenlemeyi öğretide “talep yığılması faraziyesi” olarak kabul eden görüş için bkz. (MUŞUL, Terdit İlişkileri, 1984, s. 58), (ALANGOYA, YILDIRIM, & DEREN YILDIRIM, Medeni Usul Hukuku Esasları, 2009, s. 129), (UMAR, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2011, s. 312), (BULUT, 2017, s. 23).

yargılama söz konusu olmasına rağmen aslında birbirinden bağımsız birden fazla talep (dava) söz konusudur¹⁶². Bu nedenle, her biri hakkında ayrı ayrı karar verilmelidir ve mahkeme bunları hüküm özetinde göstermek zorundadır¹⁶³. Davacının ödünç sözleşmesinden ve sebepsiz zenginleşmeden doğan iki ayrı alacağını, bir dava ile davalıdan istemesini yahut asıl alacağın yanında faiz alacağının da talep edilmesini buna örnek olarak gösterebiliriz. Talepler birbirinden bağımsız olduğundan birinin kabulü ya da reddi diğerini etkilememektedir. Ayrıca talepler incelenirken dava şartları her bir talep için ayrı ayrı değerlendirilecektir¹⁶⁴.

Objektif dava yığılması usul ekonomisi ilkesinin gerçekleştirilmesine hizmet eder. Burada amaç, davacı ve davalı taraf aynı olduğundan talepler birbirinden bağımsız ve aralarında bir bağlantı olmasa dahi yargılamayı ortak yürütmektir¹⁶⁵. Düzenlemede yer alan ortaklıktan bahis delillerin sunulması ve tahkikat aşamasıdır. Talepler birbirinden bağımsız olduğundan senetle ispat sınırı (m. 200) da her talep için ayrı ayrı belirlenecektir. Yani birleştirilen alacakların toplamı ispat sınırından fazla olsa bile, ispat sınırından az olan alacak kalemleri tanıkla ispat edilebilir¹⁶⁶. Hâkimin ortak tahkikatın sonunda kararı ayrı ayrı oluşturması gerekecektir¹⁶⁷.

Objektif dava yığılmasında ileri sürülen talepler birbirinden bağımsız olduğundan davacının bu taleplerini davalıya karşı ayrı ayrı ileri sürmesi de kural olarak

¹⁶² (KARSLI, 2014, s. 324), (POSTACIOĞLU & ALTAY, Medeni Usul Hukuku Dersleri, 2015, s. 269), (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 215), (ARSLAN, YILMAZ, & TAŞPINAR AYVAZ, Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 305), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 1093).

¹⁶³ (POSTACIOĞLU & ALTAY, Medeni Usul Hukuku Dersleri, 2015, s. 269), 9. HD, T. 03.03.2014, E. 2012/906, K. 2014/6502 (Kazancı içtihat Bilgi Bankası), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 1093), (YILMAZ, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi Cilt 2, 2017, s. 1689).

¹⁶⁴ (ALANGOYA, Tarafların Taaddüdü, 1999, s. 29, 34), (POSTACIOĞLU & ALTAY, Medeni Usul Hukuku Dersleri, 2015, s. 269), (AKSOY, 2015, s. 210), (TANRIVER, Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 614), (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 215), (BULUT, 2017, s. 27).

¹⁶⁵ (ALANGOYA, Tarafların Taaddüdü, 1999, s. 36), (YILMAZ, Usul Ekonomisi, 2008, s. 248), (RÜZGARESEN, 2013, s. 40 vd), (POSTACIOĞLU & ALTAY, Medeni Usul Hukuku Dersleri, 2015, s. 269), (AKSOY, 2015, s. 204), (TANRIVER, Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 614), (BULUT, 2017, s. 28), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 1093), (YILMAZ, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi Cilt 2, 2017, s. 1689).

¹⁶⁶ (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 216).

¹⁶⁷ (POSTACIOĞLU & ALTAY, Medeni Usul Hukuku Dersleri, 2015, s. 269).

mümkündür¹⁶⁸. Bu konuda davacının tasarruf ilkesi gereğince takdir yetkisi bulunmaktadır. Davacı, dilerse birlikte ileri sürebileceği taleplerini ayrı ayrı da ileri sürebilecektir. Davacı bu taleplerini aynı davada ileri sürmeye zorlanamaz¹⁶⁹. Objektif dava yığılması usul ekonomisine hizmet ettiğinden burada davacının talepleri ayrı ayrı ileri sürebilmesi bakımından tek sınır, hakkın kötüye kullanılması olacaktır¹⁷⁰. Çünkü kanun koyucu, davacıya birbirinden bağımsız taleplerini aynı davalıya karşı tek bir dava ile ileri sürebilme imkânı tanımışken, özellikle de taleplerin temelindeki vakıalar aynıyken her bir talebin ayrı ayrı ileri sürülmesi usul ekonomisine¹⁷¹ aykırı olacaktır. Aynı zamanda davacının davayı kazanması durumunda davalıya yükletilecek yargılama giderleri de artacaktır¹⁷². Ancak talepler arasında hiçbir maddi veya hukuki bağlantı olmasa dahi, kişisel ilişkiler veya psikolojik sebeplerle tarafların bu talepleri aynı yargılamaya konu edebilmeleri imkânını sağlayan tek pozitif düzenleme de objektif dava yığılmasıdır. Çünkü talepler arasındaki bağlantının davaların mahkeme kararıyla birleştirilmesine izin vermeyecek derecede zayıf olduğu ya da hiç olmadığı durumlarda dahi taleplerin tek bir yargılamaya konu edilmesi yine usul ekonomisine hizmet edecektir¹⁷³. Şöyle ki, yargılama aynı taraflar arasında sürdüğünden hem tarafların hem de mahkemenin iş yükü hafifleyecek, zamandan ve emekten tasarruf sağlanacak, ayrıca tebligat masrafları, isticvap, delillerin toplanması gibi birçok yargılama işleminde de kolaylık ve tasarruf söz konusu olacaktır¹⁷⁴.

İşte bu nedenlerle hukukumuzda objektif dava yığılması usul ekonomisine hizmet etmekte olup buna rağmen davaların ayrılması¹⁷⁵ gerekiyorsa kanun koyucunun bazı sakıncaları önlemek için düzenlediği davaların ayrılması yoluna gidilebilecektir. Taleplerden birine ilişkin yargılamanın sona ererek karar anının gelmesi halinde de kısmi karar verilecektir. Böylece karar verilebilmesi için diğer taleplere ilişkin yargılamanın

¹⁶⁸ (BULUT, 2017, s. 25).

¹⁶⁹ (YILMAZ, Usul Ekonomisi, 2008, s. 254), (PEKCANİTEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 1092).

¹⁷⁰ (BULUT, 2017, s. 26).

¹⁷¹ (YILMAZ, Usul Ekonomisi, 2008, s. 263), (RÜZGARESEN, 2013, s. 73, 74).

¹⁷² (RÜZGARESEN, 2013, s. 133 vd), (BULUT, 2017, s. 27).

¹⁷³ (YILMAZ, Usul Ekonomisi, 2008, s. 265), (RÜZGARESEN, 2013, s. 173 vd.), (BULUT, 2017, s. 55).

¹⁷⁴ (YILMAZ, Usul Ekonomisi, 2008, s. 244), (RÜZGARESEN, 2013, s. 60 vd.), (BULUT, 2017, s. 55).

¹⁷⁵ (TANRIVER, Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 728), (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 215), (ARSLAN, YILMAZ, & TAŞPINAR AYVAZ, Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 305), (ERMENEK, 2017, s. 134).

karara hazır hale gelmesinin beklenmesine gerek kalmayacaktır¹⁷⁶.

Objektif dava yığılmasının söz konusu olabilmesi için birlikte dava edilen taleplerin tamamının aynı yargı çeşidi içinde yer alması ve taleplerin tümü bakımından ortak yetkili mahkemenin bulunması gerekmektedir. Bu hususlar HMK m. 110' da yer almaktadır. Buna göre objektif dava yığılmasının gerçekleşebilmesi için dört ana şart bulunmaktadır:

- Taleplerin aynı davalıya karşı ileri sürülmesi
- Birbirinden bağımsız birden fazla asli talep olması
- Taleplerin aynı yargı çeşidi içinde yer alması
- Taleplerin tümü bakımından ortak yetkili mahkeme bulunması

B. Objektif Dava Yığılmasının Şartları

1. Taleplerin Aynı Davalıya Karşı Yöneltilmesi

Objektif dava yığılmasının söz konusu olabilmesi için davacının taleplerini aynı davalıya karşı ileri sürmesi gerekir¹⁷⁷. Yani, birbirinden bağımsız olarak ileri sürülen taleplerin taraflarının aynı olması gerektiği gibi davadaki rollerinin de aynı olması gerekmektedir. Bu husus dava dilekçesinden anlaşılabacaktır.

Davacı ve davalı taraf konumundaki kişilerin aynı olmaması halinde objektif dava yığılması söz konusu olmayacaktır. Çünkü davacı aynı olup da aynı dava dilekçesinde iki farklı davalıya birden fazla asli talebin ileri sürülmesi durumunda, bu davaların ayrılması (HMK m. 167) ve yargılamaların ayrı ayrı yürütülmesi gerekir.

Bu nedenle bir yargılamada farklı tarafların farklı taleplere ilişkin davalarının bir arada yürütülmesi mümkün değildir¹⁷⁸. Davaların bağlantı sebebiyle sonradan birleştirilebilme ihtimali bu sonucu etkilemez. Ancak ihtiyari dava arkadaşılığı söz konusu olursa durum değişebilir.

¹⁷⁶ (BULUT, 2017, s. 59).

¹⁷⁷ (ANSAY, 1960, s. 83), (BİLGE & ÖNEN, 1978, s. 395), (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 20), (KURU, Hukuk Muhakemeleri Usulü C. II, 2001, s. 1498), (KURU, ARSLAN, & YILMAZ, Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, 2014, s. 271), (KARSLI, 2014, s. 324), (AKSOY, 2015, s. 207), (ARSLAN, YILMAZ, & TAŞPINAR AYVAZ, Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 305), (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 215), (İYİLİKLİ A. C., 2016, s. 237), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 1095), (ERMENEK, 2017, s. 169), (YILMAZ, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi Cilt 2, 2017, s. 1689).

¹⁷⁸ (BAYRAM, 1977, s. 284).

2. Birbirinden Bağımsız Birden Fazla Asli Talep Olması

Davacının davalıya karşı ileri sürdüğü birden fazla asli talebi olmalıdır. Bu talepler farklı vakılardan ve hukuki sebeplerden kaynaklanabilir. Aralarında herhangi bir bağlantı bulunmasına dahi gerek yoktur.

Objektif dava yığılmasında ileri sürülen talepler arasında bir aslilik- ferilik ilişkisi kurulmamıştır, bir derecelendirme ilişkisi yaratılmamıştır¹⁷⁹. Talepler arasında aslilik-ferilik ilişkisi kurulursa bu dava terditli dava olarak kabul edilir.

Birlikte ileri sürülen taleplerin her biri diğerinden bağımsız, eşit ve aynı derecede öneme sahip olup (asli talep konumunda bulunup) birbirinden farklı edimlerin gerçekleştirilmesine yönelmişlerdir¹⁸⁰. Objektif dava yığılmasında dava edilen taleplerin mutlaka mahkemeden istenen hukuki korumaya göre aynı dava türüne ait olması gerekmez. Yani aynı anda eda davasına, tespit davasına veya inşai davaya konu olabilecek talepler tek bir dilekçeyle dava edilebilir¹⁸¹.

Nitekim birlikte ileri sürülen taleplerin arasında hukuki veya ekonomik bir bağ bulunması da zorunlu değildir¹⁸². Yani, kanunda sayılan şartların sağlanması halinde birbirinden tamamen bağımsız olan, aralarında herhangi bir hukuki veya ekonomik bağlantı olmayan talepler de davacı tarafından aynı davalıya karşı tek bir dava dilekçesiyle ileri sürülebilecektir¹⁸³.

Objektif dava yığılmasında kanun maddesinde de belirtildiği üzere ileri sürülen birden fazla talebin birbirinden bağımsız olması gerekir. Davacının dava dilekçesindeki her bir talep sonucunu ayrıca ve açık bir şekilde belirtmesi gerekir. Aksi halde davacıya bu eksikliği gidermesi için mahkeme tarafından süre verilecektir, verilen süre içerisinde

¹⁷⁹ (TANRIVER, Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 614), (ARSLAN, YILMAZ, & TAŞPINAR AYVAZ, Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 305), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 1092), (YILMAZ, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi Cilt 2, 2017, s. 1689).

¹⁸⁰ (MUŞUL, Terdit İlişkileri, 1984, s. 102), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 1093), (YILMAZ, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi Cilt 2, 2017, s. 1689).

¹⁸¹ (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 1094).

¹⁸² (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 13, 20- 21), (ALANGOYA, Tarafların Taaddüdü, 1999, s. 33), (POSTACIOĞLU & ALTAY, Medeni Usul Hukuku Dersleri, 2015, s. 269), (AKSOY, 2015, s. 204), (TANRIVER, Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 614), (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 215), (ARSLAN, YILMAZ, & TAŞPINAR AYVAZ, Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 305), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 1094).

¹⁸³ (BULUT, 2017, s. 28).

eksiklik tamamlanmazsa davanın reddine karar verilir.

3. Taleplerin Aynı Yargı Çeşidi İçinde Yer Alması

Objektif dava yığılmasının söz konusu olabilmesi için bütün usuli taleplerin aynı yargı çeşidi içinde ileri sürülmesi gerekmektedir¹⁸⁴. Yargı çeşidi kavramından ne anlaşılması gerektiği kanun metninde de gerekçesinde de yer almamaktadır. Farklı yargılama usullerine tabi taleplerin aynı anda görülmesi gibi bir durumda davaya hangi yargılama usulünün uygulanacağı sorunu karşımıza çıkacaktır¹⁸⁵. Çünkü yargı çeşidinden ne anlaşılması gerektiği sorusuna verilecek cevaba göre uygulanacak yargılama usulü farklılık arz edecektir. Basit yargılama usulüne tabi bir talep ile yazılı yargılama usulüne tabi bir talebin aynı anda görülüp görülemeyeceği, çekişmeli yargıya tabi bir taleple çekişmesiz yargıya tabi bir talebin aynı anda görülüp görülemeyeceği öğretide tartışılmıştır.

Yargı çeşidi denilince akla yargı kolları gelecektir. Yargı kolları ise adli yargı, idari yargı, anayasa yargısı ve uyuşmazlık yargısı olmak üzere dörde ayrılmaktadır¹⁸⁶. Öğretide de genel olarak kabul edilen görüşe göre, objektif dava yığılmasının söz konusu olabilmesi için aranan koşul olan “aynı yargı çeşidi” kavramından kasıt, aynı yargı koluna tabi olmak şeklinde geniş anlaşılamaz¹⁸⁷. Yargı yolu zaten dava şartları arasında düzenlenmiştir (HMK m. 114/1-b). Zira örneğin, adli yargı içerisinde ceza yargısı ile hukuk yargısına tabi davaların birlikte açılmasının düşünülebilmesi mümkün değildir¹⁸⁸.

Öğretide bir görüşe göre, kanun düzenlemesinde yargı çeşidinden kastedilenin, taleplerin tamamının adli yargının alt kolu olan medeni yargı içerisinde olması ve bunun içerisinde de söz konusu olan basit ve yazılı yargılama usullerinden aynı yargılama usulüne tabi olması gerektiğidir¹⁸⁹. Bu görüşü objektif dava yığılmasının amacına hizmet

¹⁸⁴ (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 21), (ALANGOYA, Tarafların Taaddüdü, 1999, s. 34), (ÜSTÜNDAĞ, Medeni Yargılama Hukuku, 2000, s. 145), (TANRIVER, Düşünceler, 2012, s. 24), (GÖRGÜN, Medeni Usul Hukuku, 2015, s. 169), (TANRIVER, Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 614), (YILMAZ, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi Cilt 2, 2017, s. 1689).

¹⁸⁵ (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 1095).

¹⁸⁶ (ALANGOYA, YILDIRIM, & DEREN YILDIRIM, Medeni Usul Hukuku Esasları, 2009, s. 20).

¹⁸⁷ (BULUT, 2017, s. 231).

¹⁸⁸ (BULUT, 2017, s. 231).

¹⁸⁹ (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 21), (ALANGOYA, Tarafların Taaddüdü, 1999, s. 34), (ÜSTÜNDAĞ, Medeni Yargılama Hukuku, 2000, s. 145), (TANRIVER, Düşünceler, 2012, s. 24), (KURU, ARSLAN, & YILMAZ, Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, 2014, s. 271), (GÖRGÜN, Medeni Usul

edemeyecek kadar daraltıcı bulan diğer bir görüş ise, “aynı yargı çeşidi” ibaresinden anlaşılması gerekenin adli yargı içerisinde yer alan medeni yargı olması gerektiğini ileri sürmüştür¹⁹⁰. Bu görüşe göre medeni yargı içinde yer almak şartıyla yargılama usulleri farklı olsa dahi bu talepler tek bir dava dilekçesiyle ileri sürülebilecektir¹⁹¹. Diğer bir görüşe göre ise, yargı çeşidinin aynı olması şartı, görev şartıyla birleştirilerek -her ne kadar kanunda belirtilmemiş de olsa- aynı yargı dalındaki aynı görevli mahkeme şeklinde yorumlanmalıdır¹⁹².

Bu hususta kanaatimizce de maddedeki yargı çeşidi ifadesinin medeni yargı içindeki aynı yargılama usulü şeklinde anlaşılması gerekmektedir. Çünkü davaların yığılmasında dilekçeler ve ön inceleme aşamasından itibaren basit ve yazılı yargılama usulüne ilişkin farklılıklar ortaya çıkacaktır. Bu husus dikkate alınarak aynı yargı çeşidi kavramı “aynı yargılama usulü” olarak kabul edilmelidir¹⁹³.

Çekişmeli yargıya tabi bir taleple çekişmesiz yargıya tabi bir talebin de aynı anda görülüp görülemeyeceği, yani objektif dava yığılmasına konu olup olamayacağı konusunda ise kanaatimizce bir sorun bulunmamaktadır. Çekişmeli yargı ile çekişmesiz yargı arasındaki farklardan biri çekişmesiz yargıda taraflar arasında somut bir uyuşmazlığın bulunmaması yani subjektif hakkın yokluğu ve davacı- davalı gibi kavramların olmayışıdır¹⁹⁴. Ayrıca çekişmesiz yargıda re’sen araştırma ilkesi geçerliken çekişmeli yargıda taraflarca hazırlama ilkesi geçerlidir. Bu farklardan dolayı çekişmeli yargıya tabi bir taleple çekişmesiz yargıya tabi bir talebin aynı anda görülmesi zaten mümkün değildir.

4. Taleplerin Tümü İçin Ortak Yetkili Mahkeme Bulunması

Hukuku, 2015, s. 169), (TANRIVER, Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 614), (BULUT, 2017, s. 239).

¹⁹⁰ (AKSOY, 2015, s. 212), Kanunda bu konuda bir düzenleme yapılmadığından gerek davaların yığılması gerekse davaların sonradan mahkeme kararıyla birleştirilebilmesi için davaların aynı yargılama usulüne tabi olması gibi bir kuralın kabul edilemeyeceğine ilişkin görüş için bkz. (ERMENEK, 2017, s. 137).

¹⁹¹ (AKSOY, 2015, s. 212).

¹⁹² (ARSLAN, YILMAZ, & TAŞPINAR AYVAZ, Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 305).

¹⁹³ (BULUT, 2017, s. 238).

¹⁹⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. (KURU, Nizasız Kaza, 1961, s. 16 vd.), (KURU, Hukuk Muhakemeleri Usulü C. I, 2001, s. 29, 30), (KARSLI, 2014, s. 55), (ULUKAPI, Medeni Usul Hukuku, 2014, s. 27), (KURU, ARSLAN, & YILMAZ, Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, 2014, s. 69), (GÖRGÜN, Medeni Usul Hukuku, 2015, s. 8), (KURU, Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, 2015, s. 710, 715), (TANRIVER, Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 114), (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 913, 919), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 100 vd.).

Objektif dava yığılmasının söz konusu olabilmesi için gerekli şartlardan birisi de taleplerin tümü için ortak yetkili mahkeme bulunmasıdır. Buna göre davanın açıldığı mahkeme her bir talep için ayrı ayrı yetkili olmalıdır¹⁹⁵. Yani, birlikte dava edilen talepler bakımından, bu talepler ayrı ayrı dava edilecek olsaydı yetkili olacak olan mahkemenin, talepler tek dava dilekçesiyle ileri sürüldüğünde de ortak yetkili olması gerekir.

Yetkili mahkeme hususunda öncelikle genel yetkili mahkemeye (davalının yerleşim yeri HMK m. 6) gidileceğinden ve objektif dava birleşmesinde de yukarıda açıkladığımız üzere, taraflar aynı olacağından; talepler ayrı ayrı dava edildiğinde yetkili olan mahkeme, aynı anda dava edildiğinde de ortak yetkili mahkeme olacaktır¹⁹⁶.

Ancak davalı tarafta bir taaddüd meydana geldiğinde, yani hem objektif dava yığılması hem de subjektif dava yığılması söz konusu olduğunda ortak yetkili mahkeme bakımından kesin yetkinin söz konusu olup olmayacağı öğretide tartışılmıştır. Örneğin, taleplerden biri bakımından kesin yetkili mahkeme mevcutken bu mahkemenin diğer talep bakımından yetkili mahkeme olmadığı durumda, bu hususa nasıl çözüm bulunacaktır?

Öğretide bazı yazarlar, objektif dava yığılmasındaki taleplerden biri için söz konusu olan kesin yetkili mahkemenin diğer talepler bakımından da yetkili mahkeme olacağını belirtmiştir¹⁹⁷. Ancak öğretide bu görüş eleştirilmektedir¹⁹⁸. Şöyle ki, objektif dava yığılmasının yukarıda belirttiğimiz şartlarından olan ortak yetkili mahkeme şartı, her koşulda bütün talepler bakımından ayrı ayrı değerlendirilmeli ve bir talebe ilişkin yetkili mahkeme, diğer talebin olduğu kesin yetkili mahkemeye bağlanmamalıdır¹⁹⁹. Çünkü bu kötüye kullanıma açık olabilecek bir yorumdur. Zira davacı, davalıya karşı birbirinden bağımsız olan birden fazla talebini, taleplerden biri için söz konusu olan kesin yetkili mahkemede ileri sürerek, davalıyı bazı talepler için söz konusu olan yetkili mahkemeden uzaklaştırabilecektir²⁰⁰. Bu duruma önleyici bir çözüm olarak davaların her aşamada ayrılabilmesi imkânı düşünülse de hem davanın açıldığı anda o mahkemeyi tüm

¹⁹⁵ (TANRIVER, Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 614), (ARSLAN, YILMAZ, & TAŞPINAR AYVAZ, Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 305), (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 215), (YILMAZ, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi Cilt 2, 2017, s. 1689).

¹⁹⁶ (BULUT, 2017, s. 225).

¹⁹⁷ (UMAR, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2011, s. 55), (AKSOY, 2015, s. 216).

¹⁹⁸ (BULUT, 2017, s. 226).

¹⁹⁹ (BULUT, 2017, s. 229).

²⁰⁰ (BULUT, 2017, s. 229).

talepler için yetkili kabul etmek hem de ayırma kararından sonra yetkisizlik kararı vermek çelişkili olacaktır²⁰¹.

Objektif dava yığılmasının şartlarından birinin taleplerin tümü bakımından ortak yetkili mahkeme bulunması şartı olduğundan bahsettik. Taleplerin tümü bakımından ortak görevli bir mahkemenin olup olmaması gerektiği hususu ise öğretilerde tartışılmıştır. Bu konuda öğretilerde farklı görüşler bulunmaktadır.

Bir görüşe göre, özel mahkemenin görevine giren dava ile genel mahkemenin görevine giren bir dava, genel mahkemede objektif dava yığılması yoluna gidilerek birlikte açılmaz; ancak, özel mahkemede bu şekilde birlikte açılabilir²⁰². Örneğin iş mahkemesinin görevine giren bir dava ile asliye hukuk mahkemesinin görevine giren bir dava, iş mahkemesinde birlikte açılabilirken asliye hukuk mahkemesinde birlikte açılmaz. Bu görüşe göre, objektif dava yığılmasında taleplerden biri iş mahkemesinin görevine girmekte ve talepler arasında da bağlantı varsa bu taleplerin tamamı için özel mahkeme durumundaki iş mahkemesi görevlidir. Bunun gibi ticari olmayan bir dava, ticari dava ile birlikte asliye ticaret mahkemesinde açılabilir²⁰³. Bununla birlikte taleplerin ayrı genel mahkemelerin görev alanına girdiği durumlarda ise (asliye hukuk ve sulh hukuk gibi) her iki talebin birlikte asliye hukuk mahkemesinde ileri sürülebileceği ifade edilmiştir²⁰⁴. Objektif dava yığılması olarak ileri sürülebilecek taleplerin farklı özel mahkemelerin görev alanına girmesi durumunda bu sorunun nasıl çözüme kavuşturulacağı konusunda çoğunlukta sessiz kalınmış ya da bu durumda objektif dava yığılması şeklinde dava açılmayacağı ileri sürülmüştür²⁰⁵.

Yargıtay ise farklı tarihlerde farklı yönde kararlar vermiştir. Bazı kararlarında²⁰⁶

²⁰¹ (BULUT, 2017, s. 229).

²⁰² (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 21), (KURU, Hukuk Muhakemeleri Usulü C.II, 2001, s. 1498), (KURU, ARSLAN, & YILMAZ, Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, 2014, s. 271), (ULUKAPI, Medeni Usul Hukuku, 2014, s. 230), (AKSOY, 2015, s. 215), (GÖRGÜN, Medeni Usul Hukuku, 2015, s. 169), (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 215).

²⁰³ (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 215).

²⁰⁴ (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 21), (KURU, Hukuk Muhakemeleri Usulü C. II, 2001, s. 1498), (KURU, ARSLAN, & YILMAZ, Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, 2014, s. 271), (ULUKAPI, Medeni Usul Hukuku, 2014, s. 230), (AKSOY, 2015, s. 215), (GÖRGÜN, Medeni Usul Hukuku, 2015, s. 169), (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 215).

²⁰⁵ (ULUKAPI, Medeni Usul Hukuku, 2014, s. 218).

²⁰⁶ HGK, 01.06.2011, 13-287/374 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası) .

yukarıda belirttiğimiz görüşü kabul ederken bazılarında²⁰⁷ ise özel mahkemenin görev alanına girmeyen taleple ilgili davada görevli olmadığı belirtilmektedir.

Ancak bu görüş öğretide şu açıdan eleştirilmiştir; görevin kamu düzeninden olması, buna aykırılığın mutlak bozma (istinaf) sebebi olması öğretide ve yargı kararlarında tartışmasız bir şekilde kabul ediliyorken objektif dava yığılmasında usul ekonomisi ilkesi gözetilerek böyle bir istisnayı kabul etmek davacının taleplerinden birisini görevsiz mahkeme önüne götürerek mahkemenin görevi hususunda tek başına tasarruf etmesine neden olacaktır²⁰⁸. Kaldı ki özel mahkemelerin yargılama usulü genel mahkemelerden farklı olabileceği gibi bu duruma HMK da izin vermeyecektir. Çünkü görev kuralları kamu düzenindendir ve hâkim tarafından re'sen dikkate alınacaktır. Bu halde davaya bakan mahkemenin görev alanı dışında kalan talep bakımından görevsizlik kararı vermesi gerekecektir²⁰⁹.

Bu görüşe²¹⁰ göre, objektif dava yığılması biçiminde ileri sürülecek talepler aynı mahkemenin görev ve yetkisinde olmalı ve ayrıca aynı yargılama usulüne tabi olmalıdır. Bu açıdan baktığımızda aile mahkemesinin görev alanına giren bir talebin tüketici mahkemesinde aynı anda tek dava dilekçesinde ileri sürülememesi gerekir. Her şeyden önce, bu taleplerin her birinin diğerinden bağımsız olduğu ve dava şartlarının da ayrı ayrı incelenmesi gerektiği söylenirken bir dava şartı olan görev hususunda da bu düşünceden ayrılmamak gerekir. Bu konuda kanunda her ne kadar düzenleme olmasa da her bir talep için aynı mahkemenin görevli olması gerektiği 110. maddenin gerekçesine dayanılarak söylenilebilir²¹¹. Zira öğretide de kanundaki maddeye bu şartın eklenmesi gerektiği belirtilmiştir²¹².

²⁰⁷ 2.HD, 19.03.2014, 22391/6254 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası) .

²⁰⁸ (BULUT, 2017, s. 195).

²⁰⁹ (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 1097).

²¹⁰ (BİLGE & ÖNEN, 1978, s. 147), (TANRIVER, Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 728), (ARSLAN, YILMAZ, & TAŞPINAR AYVAZ, Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 305), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 1097), (BULUT, 2017, s. 193).

²¹¹ (TANRIVER, Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 614), (BULUT, 2017, s. 193). Kanunda objektif dava yığılmasına ilişkin bir düzenleme bulunmadan önce de öğretide bu görüş şu yazarlar tarafından ifade edilmiştir; (ALANGOYA, Tarafların Taaddüdü, 1999, s. 34,122), (ÜSTÜNDAĞ, Medeni Yargılama Hukuku, 2000, s. 357), (ALANGOYA, Usul, 2003, s. 142), (ALANGOYA, YILDIRIM, & DEREN YILDIRIM, Medeni Usul Hukuku Esasları, 2009, s. 133).

²¹² (TANRIVER, Düşünceler, 2012, s. 24), (TANRIVER, Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 614).

III. SUBJEKTİF DAVA YIĞILMASI (DAVA ARKADAŞLIĞI)

A. Genel Olarak

Bir davada, davacı ve davalı taraf olmak üzere iki tarafın bulunduğunu ve davanın iki taraf sistemine göre kurulduğunu daha önceki başlıklarda incelemiştik. Her dava, en az bir davacı ve bir davalının varlığını gerektirir. İşte bazen davacı yahut davalı tarafında birden fazla kişi bulunabilir. Çeşitli tarafların ilgili bulunduğu birçok dava arasında bazı ortak hususlar mevcut olabilir²¹³. Subjektif dava yığılmasında (birleşmesinde) davacı veya davalı tarafta yahut her iki tarafta da birden fazla kişi vardır. Dava ortaklığındaki dava yığılmasının taraflara, yani süjelere bağlı olması dolayısıyla aralarındaki ilişkiye “subjektif dava yığılması, subjektiv Klagenhaufung, Streitgenossenschaft” denilmektedir²¹⁴.

Davanın davacı tarafında birden çok kişi varsa aktif; davalı tarafında birden çok kişi varsa pasif dava arkadaşlığından bahsedilir²¹⁵. HUMK döneminde dava arkadaşlığı deyiminden başka, “husumet ortaklığı” deyimini de kullanılmakta ise de bu kavram daha çok pasif taraftaki birleşmeyi ifade etmekte ve eski hukuka dayanmaktadır²¹⁶. Ayrıca subjektif dava yığılması yani dava arkadaşlığı kavramı için öğretide “tarafların çokluğu” , “tarafların taaddüdü”, “dava ortaklığı” gibi terimler de kullanılmıştır²¹⁷.

Dava arkadaşlığı müessesesiyle seri dava müessesesini birbirine karıştırmamak gerekir. Dava arkadaşlığında, davacı veya davalı tarafta birden fazla kişi tek dava dilekçesinde davacı veya davalı olarak gösterilmesine ve tahkikat bütün dava arkadaşları için aynı (tek) dosya üzerinden yapılmasına karşılık seri davada aynı niteliği haiz çok

²¹³ (POSTACIOĞLU & ALTAY, Medeni Usul Hukuku Dersleri, 2015, s. 313).

²¹⁴ (ANSAY, 1960, s. 130), (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 25), (ALANGOYA, Tarafların Taaddüdü, 1999, s. 37), (ALANGOYA, YILDIRIM, & DEREN YILDIRIM, Medeni Usul Hukuku Esasları, 2009, s. 130).

²¹⁵ (POSTACIOĞLU İ. E., Medeni Usul Hukuku Dersleri, 1959, s. 190), (ANSAY, 1960, s. 130), (BİLGE & ÖNEN, 1978, s. 247), (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 25), (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 480), (PEKCANİTEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 685).

²¹⁶ (BİLGE & ÖNEN, 1978, s. 247), “husumet ortaklığı” ifadesini kullanan yazar için bkz. (POSTACIOĞLU İ. E., Medeni Usul Hukuku Dersleri, 1959, s. 192).

²¹⁷ (ANSAY, 1960, s. 130), (ALANGOYA, Yargılama Sırasında Tarafta (Yanda) İradi Olarak Meydana Gelen Değişme Hakkında Düşünceler, 1969, s. 162), (BİLGE & ÖNEN, 1978, s. 247), (ALANGOYA, İlkeler, 1979, s. 111), (ALANGOYA, Tarafların Taaddüdü, 1999, s. 40).

sayıda ayrı dava vardır. Seri davaya daha çok uygulamada rastlanmakla birlikte, şu şekilde örnek verilebilir; işverenin aynı sebeple yirmi işçiyi birden işten çıkarması durumunda, işçilerin hepsi aynı avukata vekâlet verirse avukat, davalar aynı nitelikte olduğundan esasen tek bir dava dilekçesi hazırlayıp sadece işçilerin ad- soyad, adres gibi bilgilerini değiştirerek yirmi ayrı dava açmıştır. İşte bu durumda mahkeme önünde içerikleri ve konuları aynı, fakat davacıları farklı yirmi ayrı dava, yani seri dava vardır²¹⁸.

Seri dava açılmasına hukuken engel yoktur, hatta Avukatlık Asgari Ücret Tarifesi'nde de (m. 22) seri davada vekâlet ücreti ayrıca düzenlenmiştir. Seri açılan davalar duruma göre birleştirilebilir; aynı mahkemede görülmekte ise ön sorun, farklı mahkemede görülmekte ise bekletici sorun yapılabilir.

Dava arkadaşlığı ortaya çıkış şekillerine göre farklı ayrımlara tabi tutulabilir. Buna göre dava arkadaşlığı, maddi hukuktan kaynaklanabileceği gibi usul hukukundan da kaynaklanabilir. Dava arkadaşlığının temeli çoğunlukla maddi hukuktaki bir hukuki ilişkidir. Maddi hukukta yer alan bu hukuki ilişki yargılama sürecine konu olduğunda usul hukuku bakımından dava arkadaşlığı şeklinde yansıyacaktır²¹⁹.

Dava arkadaşlığı, mecburi ve ihtiyari dava arkadaşlığı olmak üzere ikiye ayrılır. HMK' da bu ayrım esas alınarak düzenleme yapılmıştır.

B. Dava Arkadaşlığı Çeşitleri

1. Mecburi Dava Arkadaşlığı

a. Genel Olarak

Maddi hukuka göre, bir hakkın birden fazla kimse tarafından birlikte kullanılması veya birden fazla kimseye karşı birlikte ileri sürülmesi ve tamamı hakkında tek hüküm verilmesi gereken hallerde, mecburi (zorunlu) dava arkadaşlığı vardır (HMK m. 59).

Mecburi dava arkadaşlığının düzenlenmesindeki temel amaç yeknesak bir hüküm elde edilmesidir. Bu kurum aynı zamanda usul ekonomisine de hizmet eder²²⁰. Çünkü mecburi dava arkadaşları arasındaki bağ, bu davaların ayrı ayrı ileri sürülebilmesine imkân vermeyecek kadar sıkıdır²²¹.

Yürürlükten kaldırılan HUMK m. 47' de açıkça belirtilmemekle birlikte mecburi

²¹⁸ (YILMAZ, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2017, s. 1257).

²¹⁹ (PEKCANİTEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 686).

²²⁰ (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 45).

²²¹ (ALANGOYA, Tarafların Taaddüdü, 1999, s. 95), (ALANGOYA, Usul, 2003, s. 153), (ALANGOYA, YILDIRIM, & DEREN YILDIRIM, Medeni Usul Hukuku Esasları, 2009, s. 140, 141).

dava arkadaşlığının varlığına işaret eden²²² düzenleme, HMK m. 59 ve m. 60 ile netliğe kavuşturulmuştur. Buna göre, mecburi dava arkadaşlığının tespitinde maddi hukuk hükümleri esas alınacaktır.

Mecburi dava arkadaşlığı da esasen bir subjektif dava yığılmasıdır. Yani, burada da aynı yargılama içinde taraflara bağlı bir çokluk söz konusudur²²³. Mecburi dava arkadaşları, mahkemeden kendileri adına hukuki koruma talep etmektedirler. Buradan her bir mecburi dava arkadaşının davada taraf olduğu sonucuna ulaşabiliriz. Bütün dava arkadaşları davada taraf olduklarına göre dava şartları da her biri bakımından ayrı ayrı incelenecektir²²⁴.

Mecburi dava arkadaşlığını oluşturan sebepler maddi hukuktan kaynaklanabileceği gibi usul hukukundan da kaynaklanabilir. Maddi hukuktan kaynaklanan mecburi dava arkadaşlığına “maddi mecburi dava arkadaşlığı”, usul hukukundan kaynaklanan mecburi dava arkadaşlığına ise “şekli mecburi dava arkadaşlığı” denilmektedir²²⁵.

b. Mecburi Dava Arkadaşlığı Çeşitleri

aa. Maddi Bakımdan Mecburi Dava Arkadaşlığı

Hangi durumlarda mecburi dava arkadaşlığı olduğu maddi hukuka göre belirleniyorsa burada maddi bakımdan mecburi dava arkadaşlığı mevcut demektir. Maddi bakımdan mecburi dava arkadaşlığı davacı tarafta da davalı tarafta da ortaya çıkabilir.

Hak ve borç üzerinde birden fazla kimsenin birlikte hareket etme zorunluluğu bulunan hallerde bir dava sürecine girilecekse maddi bakımdan mecburi dava arkadaşlığı ortaya çıkacaktır²²⁶. Elbirliği mülkiyeti (TMK m. 701 vd.) buna örnek olarak verilebilir.

²²² (ANSAY, 1960, s. 135), (POSTACIOĞLU İ. , Medeni Usul Hukuku Dersleri, 1975, s. 285), (BİLGE & ÖNEN, 1978, s. 254), (BERKİN, 1981, s. 413), (ÜSTÜNDAĞ, Medeni Yargılama Hukuku, 2000, s. 366).

²²³ (ALANGOYA, Tarafların Taaddüdü, 1999, s. 95).

²²⁴ (ALANGOYA, Tarafların Taaddüdü, 1999, s. 96, 97), (ALANGOYA, Usul, 2003, s. 153), (ALANGOYA, YILDIRIM, & DEREN YILDIRIM, Medeni Usul Hukuku Esasları, 2009, s. 140, 141).

²²⁵ (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 43, 44).

²²⁶ (ANSAY, 1960, s. 135), (BİLGE & ÖNEN, 1978, s. 255), (BERKİN, 1981, s. 413), (ÜSTÜNDAĞ, Medeni Yargılama Hukuku, 2000, s. 367), (ALANGOYA, Usul, 2003, s. 155), (ALANGOYA, YILDIRIM, & DEREN YILDIRIM, Medeni Usul Hukuku Esasları, 2009, s. 141), (UMAR, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2011, s. 207), (MUŞUL, Medeni Usul Hukuku, 2012, s. 142), (KARSLI, 2014, s. 311), (POSTACIOĞLU & ALTAY, Medeni Usul Hukuku Dersleri, 2015, s. 327, 328), (TANRIVER, Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 537), (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 481),

Elbirliği mülkiyetinde mal üzerinde tek bir mülkiyet söz konusudur ve ortakların mal üzerinde pay sahibi olmaları söz konusu değildir. Ortaklar hep birlikte malın tamamına maliktir²²⁷. Mal üzerindeki tasarruf ve yönetim hakkı için ortakların oybirliğiyle karar vermesi gerekmektedir²²⁸. Maddi hukukta yer alan bu düzenleme usul hukuku bakımından da yürürlük kazanacaktır. Bu nedenle üzerinde elbirliğiyle mülkiyetin söz konusu olduğu bir mal, hukuki uyuşmazlık içinde bir davaya konu olacağı zaman malikler hep birlikte dava açmalı yahut dava maliklerin hepsine birden ileri sürülmelidir²²⁹. Elbirliği mülkiyeti, ya kanunun öngördüğü hukuki olaylarla ya da kanunun öngördüğü hukuki işlemlerle meydana gelir²³⁰. Kanunun sözleşme ile elbirliği ortaklığının kurulduğunu kabul ettiği haller: karı koca mal rejimlerinden genel mal ortaklığı ve bu ortaklık içinde edinilmiş mallarda ortaklık, aile malları ortaklığı ve adi ortaklıktır²³¹. Elbirliği ortaklıklarından bir diğeri ise miras ortaklığıdır²³².

Adi ortaklıkta yönetici ortağa dava açmak veya takip etmek için özel yetki verilmesi dışında, adi ortaklığın tüzel kişiliği olmadığından adi ortaklığa ilişkin davaların ortakların hepsi tarafından veya hepsine birden açılması zorunludur²³³.

Miras ortaklığının (terekenin) tümüne ilişkin davaların bütün mirasçılar tarafından birlikte açılması zorunludur²³⁴. Çünkü miras ortaklığının da tüzel kişiliği yoktur.

(ARSLAN, YILMAZ, & TAŞPINAR AYVAZ, Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 485), (YILMAZ, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2017, s. 1278), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 702).

²²⁷ (EREN, Mülkiyet Hukuku, 2012, s. 125), (SİRMEN, 2014, s. 342), (AYAN, Eşya Hukuku II Mülkiyet, 2016, s. 122), (OĞUZMAN, SELİÇİ, & OKTAY- ÖZDEMİR, Eşya Hukuku, 2017, s. 344, 345).

²²⁸ (EREN, Mülkiyet Hukuku, 2012, s. 133), (SİRMEN, 2014, s. 345), (AYAN, Eşya Hukuku II Mülkiyet, 2016, s. 129), (OĞUZMAN, SELİÇİ, & OKTAY- ÖZDEMİR, Eşya Hukuku, 2017, s. 346, 347).

²²⁹ (ALANGOYA, Tarafların Taaddüdü, 1999, s. 102), (ALANGOYA, Usul, 2003, s. 154).

²³⁰ (EREN, Mülkiyet Hukuku, 2012, s. 130), (SİRMEN, 2014, s. 343), (AYAN, Eşya Hukuku II Mülkiyet, 2016, s. 125), (OĞUZMAN, SELİÇİ, & OKTAY- ÖZDEMİR, Eşya Hukuku, 2017, s. 345).

²³¹ (EREN, Mülkiyet Hukuku, 2012, s. 130), (SİRMEN, 2014, s. 343), (AYAN, Eşya Hukuku II Mülkiyet, 2016, s. 125), (OĞUZMAN, SELİÇİ, & OKTAY- ÖZDEMİR, Eşya Hukuku, 2017, s. 345).

²³² (DURAL & ÖZ, Türk Özel Hukuku Cilt IV Miras Hukuku, 2017, s. 451).

²³³ (KARAYALÇIN, 1973, s. 133), (YALMAN & TAYLAN, 1976, s. 168), (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 75), (POROY, TEKİNALP, & ÇAMOĞLU, 2014, s. 44, 45), (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 481), (PULAŞLI, 2017, s. 35), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 703), (BAHTİYAR, 2019, s. 42).

²³⁴ (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 80), (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 481), (DURAL & ÖZ, Türk Özel Hukuku Cilt IV Miras Hukuku, 2017, s. 452).

Terekeye dâhil olan mallar üzerinde bütün mirasçılar elbirliği ile maliktir.

Maddi bakımdan mecburi dava arkadaşlığının ortaya çıkabileceği hallerden ikincisi ise hak veya borcun bölünemez olduğu hallerdir. Bölünemez borç hususunda edim, konusu itibariyle aynı olan birden çok parçaya bölündüğü zaman niteliğinde bir değişiklik yahut esaslı bir azalma meydana geliyorsa, buna “bölünemeyen edim” adı verilir²³⁵. Bir şey yapma veya yapmama edimleri genel olarak bölünemeyen edimlerdenidir. Örnek olarak bir taşınmazın birden fazla kişi tarafından kiralanması durumunda kiracılara karşı açılacak tahliye davası verilebilir. Burada birden fazla kiracının kira sözleşmesine göre üstlenmesi gereken edim bir şeyin yapılmasına yönelik olup bu da tahliye borcudur. Tahliye borcu niteliği gereği bölünemeyeceğinden tahliye davasının kiracıların hepsine birden açılması gerekecektir²³⁶. Açılan bu davada, kiracılar maddi bakımdan mecburi dava arkadaşı olacaklardır²³⁷.

Mecburi dava arkadaşlığında davanın görülmesi ancak maddi hukukun belirlediği bütün kişilerin davada taraf olarak yer almasıyla mümkün olacaktır. Mecburi dava arkadaşlarından birinin davaya dâhil olmaması durumunda dava şartı olan dava takip yetkisi eksikliği söz konusu olabilir. Bu durumu hâkim re’sen nazara alacak ve davanın esasına girmeden usulden reddedecektir²³⁸. Ancak dava arkadaşlarından birinin eksik olması durumunda hemen red kararı vermek yerine, diğer dava arkadaşlarına eksikliği tamamlamaları için süre verilir²³⁹. Süre sonunda eksiklik tamamlanmazsa hâkim, davayı dava takip yetkisi noksanlığından usulden reddeder²⁴⁰.

²³⁵ (EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 2018, s. 109).

²³⁶ (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 483), HGK 28.1.2015, 6/92-789; 6. HD 29.1.2014, 4422/5057; 6. HD 21.11.2013, 15222/15756; 6. HD 18.3.2013, 1774/4673 .

²³⁷ (BİLGE & ÖNEN, 1978, s. 255), (KARSLI, 2014, s. 312), (TANRIVER, Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 538), (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 483, 484), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 704).

²³⁸ (ALANGOYA, Tarafların Taaddüdü, 1999, s. 98), (ALANGOYA, Usul, 2003, s. 153), (ALANGOYA, YILDIRIM, & DEREN YILDIRIM, Medeni Usul Hukuku Esasları, 2009, s. 140, 141).

²³⁹ Konuya ilişkin Yargıtay kararları için bkz. (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 711), 346. dn.

²⁴⁰ (ALANGOYA, Tarafların Taaddüdü, 1999, s. 98), (ERİŞİR, 2007, s. 101), (ALANGOYA, YILDIRIM, & DEREN YILDIRIM, Medeni Usul Hukuku Esasları, 2009, s. 140, 141), (ERDOĞAN E. , 2013, s. 199), (TAŞ KORKMAZ, Medeni Usul Hukukunda İradi Taraf Değişikliği, 2014, s. 130), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 704).

Mecburi dava arkadaşlığında birlikte hareket etme zorunluluğu bulunmaktadır²⁴¹. Yani, birden fazla kişi bir hak talep etmek için dava açacaksa davanın hepsi tarafından birlikte açılması, o haktan dolayı kendilerine karşı bir dava açılacaksa da hepsine birden ileri sürülmesi zorunludur. Birinci ihtimalde davacılar arasında, ikinci ihtimalde ise davalılar arasında mecburi dava arkadaşlığı doğacaktır. Ayrıca yargılama süresince de bütün usul işlemlerini birlikte yapmak zorundadırlar²⁴².

Ancak dava arkadaşlarından birinin kötünietli olarak birlikte hareket etmemesi, duruşmaya bilerek katılmaması gibi durumlar diğerlerinin hakkına zarar vereceği için HMK m. 60' da duruşmaya katılmış dava arkadaşlarının yapmış oldukları usul işlemlerinin, usulüne uygun olarak davet edildikleri halde duruşmaya gelmemiş olan dava arkadaşları bakımından da hüküm ifade edeceği düzenlenmiştir. Bu konuda *Karsh*, mecburi dava arkadaşlarından birinin davetli olduğu duruşmaya gelmemesinin onun kötünietini ortaya koymayacağını; dolayısıyla duruşmaya gelen mecburi dava arkadaşının yapmış olduğu aleyhte olan işlemlerin gelmeyen mecburi dava arkadaşlarına da sirayet ettirilmesinin isabetli olmadığını belirtmiştir²⁴³. *Pekcanitez-Taş Korkmaz* ise, usulüne uygun davet edildiği halde duruşmaya gelmeyen mecburi dava arkadaşı, mazereti nedeniyle gelemediği duruşmada gelen dava arkadaşının yapmış olduğu usuli işlemlere aleyhine bir durum ortaya çıkıyorsa itiraz edebilmelidir. Aksi halde bu, tarafın hukuki dinlenilme hakkının ihlaline yol açar²⁴⁴.

Maddi mecburi dava arkadaşlığında ortada dava arkadaşı sayısınınca değil yalnızca bir dava söz konusudur. Mahkeme, dava arkadaşlarının tamamı hakkında tek bir karar vermek zorundadır; bazıları bakımından kabul bazıları bakımından red kararı verilemez²⁴⁵.

²⁴¹ (ALANGOYA, Tarafların Taaddüdü, 1999, s. 133), (ALANGOYA, Usul, 2003, s. 157), (ALANGOYA, YILDIRIM, & DEREN YILDIRIM, Medeni Usul Hukuku Esasları, 2009, s. 143), (KARSLI, 2014, s. 312), (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 481), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 713).

²⁴² (ALANGOYA, Tarafların Taaddüdü, 1999, s. 135), (ALANGOYA, Usul, 2003, s. 157), (ALANGOYA, YILDIRIM, & DEREN YILDIRIM, Medeni Usul Hukuku Esasları, 2009, s. 143), (KARSLI, 2014, s. 312), (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 487).

²⁴³ (KARSLI, 2014, s. 313).

²⁴⁴ (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, s. 713, dn. 348).

²⁴⁵ (ALANGOYA, Tarafların Taaddüdü, 1999, s. 133), (KURU, Hukuk Muhakemeleri Usulü C. III, 2001, s. 3332), (ALANGOYA, Usul, 2003, s. 157), (ALANGOYA, YILDIRIM, & DEREN YILDIRIM, Medeni Usul Hukuku Esasları, 2009, s. 143), (KARSLI, 2014, s. 312), (TANRIVER, Medeni Usul Hukuku, 2016,

Maddi mecburi dava arkadaşları, verilen karara karşı ancak hep birlikte kanun yoluna başvurabilirler, hükmü hep birlikte icraya koyabilirler²⁴⁶. Maddi mecburi dava arkadaşlığının takip hukukundaki karşılığını mecburi takip arkadaşlığı kurumu oluşturur.

Maddi mecburi dava arkadaşları eğer davayı kaybettiye yargılama giderlerini ödemeye mahkûm edilebilirler. Mahkeme, dava arkadaşlarına yargılama giderlerini davayla ilgilerine göre sorumlulukları oranında paylaştırabileceği gibi, yargılama giderlerinden müteselsilen sorumlu tutulmalarına da karar verebilir²⁴⁷.

bb. Şekli Bakımdan Mecburi Dava Arkadaşlığı

Şekli bakımdan mecburi dava arkadaşlığı hallerinde birden fazla kişiye karşı dava açılmasında maddi hukuktan kaynaklı bir zorunluluk olmadığı halde, taraflar arasındaki hukuki uyumsuzluğun daha sağlıklı karara bağlanabilmesi ve gerçeğin ortaya çıkabilmesi açısından kanun gereği birden fazla kişiye karşı dava açmak zorunlu kılınmıştır²⁴⁸.

Bu hallerde dava arkadaşları arasındaki ilişki çok sıkı değildir, bu bakımdan dava açıldıktan sonra dava arkadaşlarının birlikte hareket etme mecburiyeti bulunmamaktadır²⁴⁹. Bunun nedeni, dava arkadaşları arasındaki ilişkinin kanundan doğan şekli bir zorunluluktan kaynaklanmasıdır. Ayrıca mahkemenin de bütün dava arkadaşları bakımından tek bir karar verme zorunluluğu yoktur. Mahkeme, dava arkadaşlarının her

s. 542), (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 486), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 714).

²⁴⁶ (ALANGOYA, Tarafların Taaddüdü, 1999, s. 133), (ALANGOYA, Usul, 2003, s. 157), (ALANGOYA, YILDIRIM, & DEREN YILDIRIM, Medeni Usul Hukuku Esasları, 2009, s. 143), (KARSLI, 2014, s. 312), (TANRIVER, Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 542), (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 486), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 714).

²⁴⁷ (KARSLI, 2014, s. 312), (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 486), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 714).

²⁴⁸ (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 102), (POSTACIOĞLU & ALTAY, Medeni Usul Hukuku Dersleri, 2015, s. 328), (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 484), (TANRIVER, Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 542), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 705), (YILMAZ, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2017, s. 1291).

²⁴⁹ (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 102), (POSTACIOĞLU & ALTAY, Medeni Usul Hukuku Dersleri, 2015, s. 328), (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 484), (TANRIVER, Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 542), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 705), (YILMAZ, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2017, s. 1291).

biri hakkında ayrı ayrı kararlar verebilir²⁵⁰.

Şekli bakımdan mecburi dava arkadaşlığının söz konusu olduğu hallerde dava, davalılardan yalnızca birine karşı açılırsa hâkim bu eksikliği re'sen dikkate almalıdır. Diğer davalıların davaya dâhil edilmesi için tarafa süre verilmeli, eğer söz konusu eksiklik süresi içinde tamamlanmazsa davacının dava takip yetkisine sahip olmaması nedeniyle davanın usulden reddedilmesi gerekir²⁵¹.

Şekli bakımdan mecburi dava arkadaşlığı yalnızca kanunda belirtilen hallerde ve yalnızca davalı taraf bakımından söz konusu olabilir²⁵². Bu kuruma ilişkin şu örnekler verilebilir;

- Soybağının reddi davasının, ana ve çocuğa karşı veya ana ve kocaya karşı birlikte açılması zorunludur. (TMK m. 286) Soybağının reddi davası babalık karinesinin çürütülerek baba ile çocuk arasındaki soybağının ortadan kaldırılmasını ifade eder. Soybağının reddi davası açma hakkını kanun koyucu koca ve çocuğa tanımıştır. Dava, koca tarafından açıldığında davalı tarafta ana ve çocuk şekli

²⁵⁰ (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 102), (POSTACIOĞLU & ALTAY, Medeni Usul Hukuku Dersleri, 2015, s. 328), (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 484), (TANRIVER, Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 542), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 705), (YILMAZ, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2017, s. 1291).

²⁵¹ (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 114), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 707).

²⁵² “Dava, üyeliğin devrine yönelik kooperatif yönetim kurulu kararının iptali istemine ilişkindir. Kooperatif yönetim kurulu kararlarının iptaline dair davaların kooperatif aleyhine açılması zorunludur. Nitekim eldeki dava da kooperatif aleyhine açılmıştır. Ancak istem, dava dışı ...'e üyeliğin devrine dair kararın iptaline dair olduğuna göre mahkemece verilen karardan ...'in haklarının da etkileneceği şüphesizdir. Bu durum ...'in de davada yer alması ve kendi hakkını koruyacak açıklama ve ispat haklarını kullanmasını zorunlu kılmaktadır. Aksince bir düşünce Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6'ncı maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkına ve Hukuk Muhakemeleri Kanununun 27'nci maddesinde öngörülen hukuki dinlenilme hakkına aykırılık teşkil eder. Buna göre somut olaya özgü olarak davalı taraf yönünden bir çeşit şekli (usuli) bakımdan mecburi dava arkadaşlığının mevcut olduğu kabul edilmelidir. Görüldüğü üzere, bu çözüm tarzı hem davacı hem de dava dışı ... yönünden hukuka uygun maddi ve usuli bakımdan her iki tarafın haklarını korumasını sağlayan bir çözümdür. Mahkemece yukarda belirtilen maddi ve hukuki olgular dikkate alınarak taraf teşkili sağlanmaksızın esasa dair hüküm kurulması usul ve yasaya aykırıdır. O hâlde mahkemece davanın, davalı olarak gösterilmeyen ...'e yöneltilmesi için davacı tarafa süre verilmeli, verilen süre içinde davanın maddi hukuk bakımından bağlantı bulunan bu kişiye yöneltilmesi halinde davaya devam edilmeli, aksi durumda dava sıfat yokluğundan reddolunmalıdır.” HGK, T. 28.2.2018, E. 2017/23-1911, K. 2018/344 (Kazancı İçtihat Bankası).

bakımdan mecburi dava arkadaşı olarak yer alacaklardır. Dava, çocuk tarafından açıldığında ise davalı tarafta ana ve koca şekli bakımdan mecburi dava arkadaşı olarak yer alacaklardır²⁵³.

- Tapusuz taşınmazlar için, olağanüstü zamanaşımına dayanarak açılan tescil davasının Hazine' ye ve ilgili kamu tüzel kişilerine karşı birlikte açılması zorunludur (TMK m. 713/ III). Tapulu taşınmazlar için açılan tescil davasının, dava konusu taşınmazın tapu siciline kayıtlı malikine veya mirasçılara ve Hazine' ye (ve ilgilileri varsa diğer kamu tüzel kişilerine) birlikte açılması zorunludur (TMK m. 713/ III)²⁵⁴.
- Asli müdahale davasının davalısı olan ilk davanın davacısı ve davalısı arasındaki ilişki, şekli bakımdan mecburi dava arkadaşlığıdır (HMK m. 65). Asli müdahale, görülmekte olan bir davada, dava konusu üzerinde üçüncü bir kişinin kısmen veya tamamen hak iddia etmesidir²⁵⁵. Asli müdahale, gerçekte üçüncü kişinin açılmış bir davaya müdahalesi olmayıp ilk davanın taraflarına karşı açılmış bağımsız bir davadır²⁵⁶. Asli müdahalenin şartları sağlandığı takdirde asli müdahil, ilk davanın taraflarını (davacı ve davalısını) dava dilekçesinde göstermek zorundadır. İşte bu durumda davalı tarafta şekli bakımdan mecburi dava arkadaşlığı oluşacaktır²⁵⁷.
- Hacizdeki iptal davasının, borçluya ve borçlu ile hukuki muamelede bulunan veya borçlu tarafından kendilerine ödeme yapılan kişilere (veya bunların mirasçılara) karşı açılması zorunludur (İİK m. 282)²⁵⁸.
- Hizmet tespiti davalarında, işverenin eksik gösterilmesi durumunda eksik olan işverenin de davalı olarak gösterilmesi için mahkemenin süre vermesi gerektiği Yargıtay kararlarında kabul edilmiştir²⁵⁹. Yargıtay' ın işveren ve Sosyal Güvenlik

²⁵³ (HATEMİ & KALKAN OĞUZTÜRK, 2013, s. 126, 127), (DURAL, ÖĞÜZ, & GÜMÜŞ, Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku, 2014, s. 269, 270), (YILDIRIM, 2014, s. 126), (AKINTÜRK & ATEŞ, 2016, s. 342).

²⁵⁴ (EREN, Mülkiyet Hukuku, 2012, s. 295), (SİRMEN, 2014, s. 415), (OĞUZMAN, SELİÇİ, & OKTAY-ÖZDEMİR, Eşya Hukuku, 2017, s. 431).

²⁵⁵ (BİLGE & ÖNEN, 1978, s. 265).

²⁵⁶ (ÖZEKES, Medeni Usul Hukukunda Asli Müdahale, 1995, s. 12 vd.).

²⁵⁷ (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 107), (ÖZEKES, Medeni Usul Hukukunda Asli Müdahale, 1995, s. 68 vd.), (GÖRGÜN, Medeni Usul Hukuku, 2015, s. 391), (TANRIVER, Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 543, 547), (KODAKOĞLU, 2018, s. 159, 162).

²⁵⁸ (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 104).

²⁵⁹ HGK 8.4.2015, 10/1962-1172; 10. HD 17.3.2014, 23823/5954; 21. HD 28.3.2016, 6099/5274; 10. HD,

Kurumu arasında şekli bakımından mecburi dava arkadaşlığı ilişkisi olduğunu kabul eden kararları da vardır²⁶⁰. (5510 sayılı Kanun m. 86,VIII). Ancak 6552 sayılı Kanun ile 5521 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu' nun 7. maddesinde değişiklik yapılmıştır. Buna göre Sosyal Güvenlik Kurumu' nun hizmet tespit davalarında taraf olarak yer alması mümkün olmayacağından işveren ile SGK arasında bir şekli bakımından mecburi dava arkadaşlığı ilişkisi oluşmayacaktır. Çünkü ilgili düzenlemeye göre dava SGK' ya ihbar edilecek ve SGK da hizmet tespit davasına işveren yanında ferî müdahil sıfatıyla katılacaktır²⁶¹.

- İşe iade davalarına özgü olarak, asıl işveren- alt işveren ilişkisinin söz konusu olduğu davalarda, davalı taraf yönünden bir çeşit şekli bakımından mecburi dava arkadaşlığının mevcut olduğu kabul edilmelidir²⁶².
- Cumhuriyet savcısının açacağı evlenmenin mutlak butlanla malul olduğuna ilişkin davada her iki eş, birlikte davalı olarak gösterilir (TMK m. 146, 1)²⁶³.
- Resmi bir senetteki yazı veya imzayı inkâr eden taraf, bu iddiasını ancak senet lehine düzenlenmiş olanla, senede resmiyet kazandıran kişiye karşı müstakil bir dava açmak suretiyle ileri sürebilir. Bu davada resmi senet lehine düzenlenmiş olan kişiyle senede resmiyet veren kişi, şekli mecburi dava arkadaşı olurlar (HMK m. 294)²⁶⁴.

2. İhtiyari Dava Arkadaşlığı

Yukarıda incelenmiş olan mecburi dava arkadaşlığı halleri dışında, dava arkadaşlığı ihtiyaridir, yani isteğe bağlıdır. Çalışmamızın konusu olan ihtiyari dava arkadaşlığı kurumunu bütün detaylarıyla sonraki bölümde inceleyeceğimizden şimdilik burada bırakmakla yetiniyoruz.

04.10.2011, 3196/13049 (Kazancı İçtihat Bankası).

²⁶⁰ HGK, 08.04.2015, 10-1962/1172 (Kazancı İçtihat Bankası).

²⁶¹ (ERDÖNMEZ, İhtiyari Dava Arkadaşlığı, 2014, s. 716), (ATALI, Hizmet Tespit Davasının Sosyal Güvenlik Kurumuna İhbarı, 2015, s. 645 vd.).

²⁶² 22. HD, 02.12.2011, 4568/8195 (Kazancı İçtihat Bankası); 22. HD, 05.04.2012, 1966/6464 (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi); 22. HD, 17.02.2016, 1151/4207 (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi).

²⁶³ (TANRIVER, Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 543).

²⁶⁴ (TANRIVER, Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 543).

İKİNCİ BÖLÜM

İHTİYARİ DAVA ARKADAŞLIĞI

§ 3 İHTİYARİ DAVA ARKADAŞLIĞI ve AMACI

I. GENEL OLARAK

Birlikte dava açma hakkına sahip olanlar, davalarını birlikte açmak zorunda değildirler. Bu kişilerden her biri ayrı ayrı dava açabilecekleri gibi, isterlerse birlikte de dava açabilirler²⁶⁵. Davaları arasında Kanun'da öngörülen şekilde bağlantı bulunan birden fazla kişi, davanın davacı yahut davalı tarafında birlikte yer alabilirler²⁶⁶. İşte bu durumda ihtiyari dava arkadaşlığı meydana gelecektir. Ancak bu durum, mecburi dava arkadaşlığından farklı olarak, taraflara kanunla getirilen bir zorunluluk olmayıp usul ekonomisi amacı güdülerek tarafların isteği doğrultusunda oluşabilecektir²⁶⁷. Burada davalar arasında aranan bağlantı koşulu mecburi dava arkadaşlığında olduğu gibi sıkı bir bağlantı koşulu değildir. Birden fazla kişinin davasının amaçsal açıdan birlikte açılabilmesi ölçütü yeterli görülmüştür²⁶⁸.

Buna göre ihtiyari dava arkadaşlığına yol açan sebeplerin söz konusu olması halinde, birden fazla kişinin birlikte dava açması veya birden fazla kişiye karşı birlikte dava açılması suretiyle ihtiyari dava arkadaşlığı meydana getirilebilir. Ayrıca ayrı açılan davaların birleştirilmesi veya iradi taraf değişikliği (taraf katılımı) yapılması suretiyle de ihtiyari dava arkadaşlığı meydana getirilebilir²⁶⁹.

Davalılar arasındaki ihtiyari dava arkadaşlığında da durum böyledir. Yani davacı, davalı konumunda yer alabilecek kişilere ayrı ayrı dava açabileceği gibi hepsine birden de dava açabilir. Bu husus, ihtiyari olarak düzenlenmiş olup davacının tercihinin bırakılmıştır²⁷⁰.

²⁶⁵ (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 490).

²⁶⁶ (PEKCANİTEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 686).

²⁶⁷ (POSTACIOĞLU İ. E., Medeni Usul Hukuku Dersleri, 1959, s. 190).

²⁶⁸ (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 108).

²⁶⁹ (PEKCANİTEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 685).

²⁷⁰ (POSTACIOĞLU İ. E., Medeni Usul Hukuku Dersleri, 1959, s. 190), (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 490).

II. İHTİYARİ DAVA ARKADAŞLIĞININ AMACI

A. Usul Ekonomisini Gerçekleştirmek

Usul ekonomisi ilkesi HMK’ da 30. maddede düzenlenmiş olup aynı zamanda Anayasa m. 141’ e dayanmaktadır. Bu ilke, medeni usul hukukumuzda hâkim olan ilkelerden birisidir. Yargılamanın etkinliğine hizmet eden usul ekonomisinde, hâkimin kanunun öngördüğü sınırlar çerçevesinde yargılamayı kolaylaştırıp hızlandırarak gereksiz zaman kaybına ve gereksiz masrafa sebebiyet vermeksizin adil karara varması amaçlanmaktadır²⁷¹.

Davanın açılması, davanın taraflarıyla mahkeme arasında bir hukuki ilişki oluşturduğundan, usul ekonomisi ilkesi kamu düzenini de ilgilendirmektedir²⁷². Çünkü davanın çabuk, basit ve ucuz görülmesinde tarafların olduğu kadar kamunun da yararı vardır²⁷³. Yargılamanın uzaması halinde kişilerin yargıya olan güveni zedelenebileceği gibi aynı zamanda hukuk düzeninin etkisine olan inancı da kaybolabilecektir²⁷⁴.

Bu ilke aynı zamanda adil yargılanma hakkının unsurlarından birisini oluşturan makul sürede yargılanma hakkının iç hukuktaki karşılığını oluşturur²⁷⁵. Usul ekonomisi ilkesi, yalnızca kanunun hâkime verdiği bir ödev şeklinde anlaşılmamalıdır, çünkü taraflar da bu ilkeye uymakla yükümlüdür²⁷⁶.

İhtiyari dava arkadaşlığında amaç, aralarında bağlantı bulunan birden fazla davanın birlikte görülmesi suretiyle usul ekonomisini gerçekleştirmektir²⁷⁷. Çünkü esasında ihtiyari dava arkadaşlığında, dava arkadaşı sayısı kadar dava vardır. Bunlara ilişkin tahkikat ayrı ayrı yapılabileceği gibi, eğer kanunda belirtilen sebepler mevcutsa davalar mahkeme tarafından birlikte de görülebilir. Bu bakımdan ihtiyari dava arkadaşlığı, zaman, emek ve masraftan tasarruf sağladığı gibi aynı zamanda yargılamayı

²⁷¹ (YILMAZ, Usul Ekonomisi, 2008, s. 252), ayrıntılı bilgi için bkz. (RÜZGARESEN, 2013, s. 40 vd.), (YILMAZ, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2017, s. 813).

²⁷² (RÜZGARESEN, 2013, s. 193), (POSTACIOĞLU & ALTAY, Medeni Usul Hukuku Dersleri, 2015, s. 175).

²⁷³ (KARSLI, 2014, s. 279).

²⁷⁴ (RÜZGARESEN, 2013, s. 298 vd.).

²⁷⁵ (RÜZGARESEN, 2013, s. 96 vd.).

²⁷⁶ (TANRIVER, Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 379).

²⁷⁷ (PEKCANİTEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 687), (YILMAZ, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2017, s. 820).

da kolaylaştırır²⁷⁸. Fakat bunun gerçekleşebilmesi için dava arkadaşlarının davalarının arasında bağlantı bulunması gerekmektedir. Aksi takdirde aralarında herhangi bir bağlantı bulunmayan bu davaların birlikte aynı mahkemede görülmesi yargılamayı kolaylaştırıp hızlandıracağı yerde bilakis zorlaştırır ve uzatır²⁷⁹. Aralarında kanunun öngördüğü anlamda bağlantı bulunmayan davalar birlikte açılmaz. İhtiyari dava arkadaşlığını mümkün olduğu hallerden başka diğer zamanlarda da gerçekleştirmeye çalışmak yargılama giderlerinden tasarruf sağlamak anlamına gelemes²⁸⁰.

İhtiyari dava arkadaşlığında davalar arasında bağlantı olduğundan birden fazla davanın aynı mahkemede birlikte görülmesi, bazı usuli işlemlerin gereksiz olarak tekrar edilmesini önler. İhtiyari dava arkadaşlığı, uyuşmazlık konusunda esasa ilişkin bazı tartışma konuları hakkında daha tutarlı karar verilmesini sağladığı gibi, benzer hususlarda çelişkili hükümler verilmesini de engeller²⁸¹.

Bütün bu sebeplerle ihtiyari dava arkadaşlığı kurumunun zaman, emek ve masraftan tasarruf edilerek usul ekonomisini gerçekleştirdiğini ve hukuk güvenliğini daha fazla sağladığını söyleyebiliriz.

B. Çelişkili Kararlar Verilmesini Önlemek

İhtiyari dava arkadaşlığında dava arkadaşı sayısı kadar dava vardır. Esasen aralarında kanunun aradığı anlamda bağlantı bulunan hallerde davalar birlikte açılabilir. Bu, tarafa sağlanmış bir imkândır. Davacı, davasını davalıları ihtiyari dava arkadaşı olarak göstererek birlikte açabileceği gibi her birine karşı ayrı ayrı da açabilecektir. Aynı veya benzer hukuki sebebe ve maddi vakıalara dayanmasına rağmen bu davalar, ayrı ayrı mahkemelerde görülürse tahkikat aşaması da birbirinden farklı olacaktır. Bu davalar birlikte görüldüğünde tahkikat, ayrı ayrı görülmesine kıyasla daha kolay ve hızlı olur. Maddi vakıaların ispat faaliyeti bakımından da ihtiyari dava arkadaşlığı kurumu

²⁷⁸ (POSTACIOĞLU İ. E., Medeni Usul Hukuku Dersleri, 1959, s. 190), (ANSAY, 1960, s. 130), (BİLGE & ÖNEN, 1978, s. 247), (YILMAZ, Usul Ekonomisi, 2008, s. 253), (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 490), (YILMAZ, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2017, s. 820).

²⁷⁹ (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 489).

²⁸⁰ (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 109).

²⁸¹ (POSTACIOĞLU İ. E., Medeni Usul Hukuku Dersleri, 1959, s. 190), (ANSAY, 1960, s. 130), (BİLGE & ÖNEN, 1978, s. 247), (YILMAZ, Usul Ekonomisi, 2008, s. 253), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 687), (YILMAZ, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2017, s. 820).

yargılamayı hızlandıracak ve çelişkili kararlar verilmesini önleyecektir²⁸². Zira aynı veya benzer maddi vakıaların söz konusu olması durumunda, tarafta bir yığılma mevcutsa, her bir dava arkadaşının sunduğu delil ispat hususunu kolaylaştıracaktır. Ancak aralarında kanunun öngördüğü anlamda bağlantı bulunan davaların ayrı ayrı açılması ve farklı mahkemelerde görülmesi durumunda birbiriyle çelişkili hükümler söz konusu olabilir²⁸³.

C. Taraf Menfaatini Sağlamak

İhtiyari dava arkadaşlığı kurumunun düzenlenme amacının usul ekonomisini gerçekleştirmek olduğundan yukarıda bahsettik. İhtiyari dava arkadaşlığında bir tarafta birden fazla kişi bulunduğu ve kişi sayısı kadar dava bulunduğu, aslında davaların birlikte aynı yargılama içinde incelenmesi usul ekonomisinin yanı sıra taraflar için de önemli faydalar sağlar. Bu açıdan baktığımızda karşımıza ihtiyari dava arkadaşlığının taraf menfaatini de olumlu yönde etkilediği çıkacaktır. Zira ayrı ayrı açılacak olan davaların ihtiyari dava arkadaşlığı müessesesiyle birlikte birden çok davanın aynı anda mahkeme tarafından incelenecek olması sonuca daha çabuk ulaşılmasını sağlar. Benzer hukuki uyumsuzluğu mevcut bulunan kişilerin davada tahkikatlerinin birlikte yapılması, duruşma günlerinin hepsi için ortak belirlenmesi, vakıaların ve delillerin aynı zaman dilimlerinde, aynı hâkime karşı ileri sürülmesi ve nihayet kararların aynı anda verilecek olması gibi hususlar tarafların menfaatine olacaktır²⁸⁴.

§ 4 İHTİYARİ DAVA ARKADAŞLIĞININ DÜZENLENMESİ

I. GENEL OLARAK

İhtiyari dava arkadaşlığı HUMK' ta m. 43' te düzenlenmişti. Kanun buna "tarafların taaddüdü" adını vermişti. Bu hüküm, mehz Neuenburg (Neuchatel) Medeni

²⁸² (POSTACIOĞLU İ. E., Medeni Usul Hukuku Dersleri, 1959, s. 190), (ANSAY, 1960, s. 130), (BİLGE & ÖNEN, 1978, s. 247), (YILMAZ, Usul Ekonomisi, 2008, s. 253), (PEKCANİTEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 687), (YILMAZ, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2017, s. 820).

²⁸³ (POSTACIOĞLU İ. E., Medeni Usul Hukuku Dersleri, 1959, s. 190), (ANSAY, 1960, s. 130), (BİLGE & ÖNEN, 1978, s. 247), (YILMAZ, Usul Ekonomisi, 2008, s. 253), (PEKCANİTEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 687), (YILMAZ, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2017, s. 820).

²⁸⁴ (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 110).

Usul Kanunu'ndan aynen çevrilmiştir; ancak, ondan daha dar ele alınmıştır²⁸⁵. HUMK, birden fazla kişinin ihtiyari dava arkadaşı olarak birlikte dava açmaları yahut bu kişilere karşı birlikte dava açılmasını, davalar arasında bağlantı olması şartına bağlamıştır. Bağlantı sebepleri de ilgili maddede şu şekilde sayılmıştır:

- Davacılar veya davalılar arasında dava konusu hak ve borcun birlikte (iştirak halinde) olması
- Müşterek işlem (muamele) ile birden fazla kişi lehine bir hak taahhüt edilmiş olması veya taahhüt altına girmiş olmaları
- Davanın aynı sebepten doğmuş olması

Yeni düzenleme, eski düzenleme ile büyük benzerlik taşımaktadır. Yalnızca, HUMK m.43/ b. 2' de ihtiyari dava arkadaşlığının doğduğu sebeplerden biri olarak yalnızca *“davanın aynı sebepten doğmuş olması”* öngörülmüşken HMK' da bu *“davaların temelini oluşturan vakıaların ve hukuki sebeplerin aynı veya birbirine benzer olması”* olarak düzenlenmiştir. HUMK döneminde kanundaki düzenlemeden kaynaklı olarak aynı sebepten anlaşılması gerekenin hukuki sebep mi yahut dava sebebi mi olduğu kafa karışıklığına neden olmuş, benzer sebeplerin de buraya dâhil edilip edilemeyeceği tartışma konusu olmuştur²⁸⁶. Bu bent Türkçe metinde çok dar ve hatta yanlış bir şekilde kaleme alınmıştır. Mehaz kanun metninde ise *“talepler benzer vakıa ve hukuki sebeplere dayanmakta ve konuları da aynı mahiyette ise”* tabirleri yer almaktadır²⁸⁷. İki metin karşılaştırıldığında, Türkçe metinde sebeplerde ayniyet şartı arandığı halde, mehaz metinde sebeplerde ayniyet değil sadece benzerlik aranmakta olduğu ve bu benzerliğin vakıa ve hukuki sebeplerde olması arasında fark olmadığı anlaşılmaktaydı²⁸⁸. Şu halde mehaz metne göre, farklı işçilerle ayrı ayrı sözleşme yapıp içeriği aynı olan bir ilişkiden doğan davada işçilerin dava arkadaşı olabilmesi mümkün olduğu halde, Türk hukukunda kanuni metin benzerlik değil ayniyet aradığı için bu mümkün gözükmemektedir²⁸⁹. Ancak HMK ile birlikte maddede *“davaların temelini oluşturan vakıaların ve hukuki sebeplerin aynı veya birbirine benzer olması”* denilerek bu sorun netliğe

²⁸⁵ (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 110), (ALANGOYA, Tarafların Taaddüdü, 1999, s. 78, 79), (KARSLI, 2014, s. 309).

²⁸⁶ (BAYRAM, 1977, s. 282), (ALANGOYA, Tarafların Taaddüdü, 1999, s. 78, 79), (KARSLI, 2014, s. 309).

²⁸⁷ (BAYRAM, 1977, s. 282), (ALANGOYA, Tarafların Taaddüdü, 1999, s. 84), (KARSLI, 2014, s. 310).

²⁸⁸ (BAYRAM, 1977, s. 282), (ALANGOYA, Tarafların Taaddüdü, 1999, s. 84), (KARSLI, 2014, s. 310).

²⁸⁹ (BİLGE & ÖNEN, 1978, s. 250).

kavuşturulmuştur. Böylece “davaların temelini oluşturan vakıaların yanı sıra hukuki sebeplerin de aynı veya benzer olması” ifadesiyle, ihtiyari dava arkadaşlığını oluşturabilecek sebepler genişletilmiştir.

HMK’ da ihtiyari dava arkadaşlığına ilişkin düzenleme Alman Usul Kanunu (ZPO) ile benzerlik taşımaktadır²⁹⁰. İsviçre Federal Usul Kanunu (sZPO) ve Avusturya Usul Kanunu’ ndaki (öZPO) düzenlemeler yalnızca kuruma farklı ülkelerin bakış açısını anlayabilmek için önemlidir²⁹¹. İhtiyari dava arkadaşlığı Alman Usul Kanunu’ nda §59 ve §60’ da düzenlenmiştir. Alman Usul Kanunu §59’ da “*Streitgenossenschaft bei Rechtsgemeinschaft oder Identität des Grundes*” başlığı ile “*birden fazla kişinin aynı maddi vakıalar ve hukuki sebepler nedeniyle bir hakkın sahibi veya bir borcun mükellefi olduğu hallerde aralarında ihtiyari dava arkadaşlığının doğacağı*” düzenlenmiştir²⁹². İsviçre Federal Usul Kanunu Art. 71’ de “*Einfache Streitgenossenschaft*” başlığı ile “*benzer vakıa veya hukuki sebeplerin varlığı halinde birden fazla kişinin birlikte dava açabileceği*” belirtilmiştir²⁹³. Avusturya Usul Kanunu’ nda 2. başlıkta “*Streitgenossenschaft und Hauptintervention*” başlığı ile §11’ de “*uyuşmazlığın konusunu oluşturan taleplerin benzer vakılara dayanması halinde şekli anlamda ihtiyari dava arkadaşlığının doğacağı, birden fazla kişi aynı vakıa sebebiyle hak sahibi veya bir borcun mükellefi olduğunda ise maddi anlamda dava arkadaşlığının gerçekleşeceği*” düzenlenmiştir²⁹⁴.

II. İHTİYARİ DAVA ARKADAŞLIĞININ MÜMKÜN OLDUĞU HALLER

Aralarında kanunun öngördüğü anlamda bağlantı bulunmayan davalar birlikte açılmaz. İhtiyari dava arkadaşlığının mümkün olduğu haller, HMK m. 57’ de düzenlenmiştir. Maddede düzenlenen bu hallerde birden fazla kişi birlikte dava açabilir yahut birden fazla kişiye karşı birlikte dava açılabilir. Maddede 3 bent halinde sayılan sebepler dışında, sanki ihtiyari dava arkadaşlığına yol açan sebepler varmış gibi birden fazla kişi birlikte dava açar yahut birden fazla kişiye birlikte dava açılırsa, yani ihtiyari dava arkadaşlığı meydana getirilmesine izin verilirse bu, yargılamayı uzatıp zorlaştırır²⁹⁵.

²⁹⁰ (ERDÖNMEZ, İhtiyari Dava Arkadaşlığı, 2014, s. 698).

²⁹¹ (ERDÖNMEZ, İhtiyari Dava Arkadaşlığı, 2014, s. 699).

²⁹² https://www.gesetze-im-internet.de/zpo/_59.html.

²⁹³ https://www.gesetze.ch/sr/272/272_017.htm

²⁹⁴ <https://www.jusline.at/gesetz/zpo/paragraf/11>, (ERDÖNMEZ, İhtiyari Dava Arkadaşlığı, 2014, s. 704).

²⁹⁵ (PEKCANİTEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 688), “21. HD, 10.04.2008, 11111/5643” (Kazancı İçtihat Bankası).

Bu durumda mahkeme, m. 167' ye göre bu davaların ayrılmasına karar verecektir²⁹⁶. Buna karşılık, ihtiyari dava arkadaşlığının şartlarından birini taşıdığı halde ayrı açılan davalar varsa, ayrı açılan bu davaların birleştirilmesine de karar verilebilir²⁹⁷.

Bu maddede ihtiyari dava arkadaşlığının doğumu hallerinden sadece davanın başlangıcında taraflardan birinde ihtiyari dava arkadaşlığı meydana getirilmesine yer verilmiştir. Ancak ihtiyari dava arkadaşlığı, ayrı ayrı açılan davaların birleştirilmesi²⁹⁸ yahut dava görülürken iradi taraf katılımı (iradi taraf değişikliği) yoluyla da söz konusu olabilir²⁹⁹.

İhtiyari dava arkadaşlığının söz konusu olacağı üç hal, m. 57' de şu şekilde düzenlenmiştir:

- Davacılar veya davalılar arasında dava konusu olan hak veya borcun elbirliğiyle mülkiyet dışında bir sebeple ortak olması,
- Ortak bir işlemle hepsinin yararına bir hak doğmuş olması veya kendilerinin bu şekilde yükümlülük altına girmeleri,
- Davaların temelini oluşturan vakıaların ve hukuki sebeplerin aynı veya birbirine benzer olması.

Esasında bu şartların gerçekleşip gerçekleşmediği hususu usul hukukundan çok maddi hukukla ilgilidir. Zira sonraki başlıklarda da anlatacağımız üzere maddede bentler halinde sayılan sebepler maddi hukukta vücut bulan hallerdir. Bu haller mevcutsa şayet açılan davada ihtiyari dava arkadaşlığı müessesesi oluşabilecektir. Maddede bentler halinde sayılan sebeplerin gerçekleşip gerçekleşmediğini hâkim takdir edecektir.

A. Dava Konusu Olan Hak veya Borcun Ortak Olması

İhtiyari dava arkadaşlığının mümkün olduğu hallerden ilki davacılar veya davalılar arasında dava konusu olan hak veya borcun ortak olması durumudur. Elbirliği ile mülkiyet (TMK m.701- 703) hükümleri bu maddenin uygulama alanı dışında

²⁹⁶ (ANSAY, 1960, s. 133), (ÜSTÜNDAĞ, Medeni Yargılama Hukuku, 2000, s. 357), (PEKCANİTEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanıtez Usul, 2017, s. 688), “10. HD, 30.09.2013, 12317/17764” (Kazancı İçtihat Bankası).

²⁹⁷ (BİLGE & ÖNEN, 1978, s. 247), (KARSLI, 2014, s. 310).

²⁹⁸ (ERMENEK, 2017, s. 142 vd.).

²⁹⁹ (TAŞ KORKMAZ, Medeni Usul Hukukunda İradi Taraf Değişikliği, 2014, s. 174), (AKKAYA, 2015, s. 897 vd.).

kalacaktır³⁰⁰. Zira daha önceki başlıklarda da açıkladığımız üzere elbirliği ile mülkiyetin söz konusu olduğu durumlarda mecburi dava arkadaşlığı gündeme gelecektir.

Söz konusu hükümde bahsedilen ortaklık, dava konusu olan şeyde, hakta yahut borçta söz konusu olabilir. Paylı mülkiyet, müteselsil alacaklılık ve müteselsil borçluluk bu duruma örnek olarak verilebilir.

Dava konusu olan hakta veya borçta söz konusu olan ortaklığın bütün ortaklar bakımından aynı sebebe dayanması gerekmemektedir³⁰¹. Yani, ortaklık taraflardan biri için sözleşmeden doğmuşken diğeri için miras intikali ile doğmuş olabilir.

1. Müteselsil Borçlulukta

Müteselsil borçluluk ilişkisi, alacaklının birden çok borçlunun her birinden borcun tamamının ifasını isteyebildiği ve borcun tamamı ifa edilinceye kadar borçluların tamamının sorumlu olduğu borç ilişkisidir³⁰². Başka bir deyişle, birden çok borçludan her birinin alacaklıya karşı borcun tamamından şahsen sorumlu olduğu ve içlerinden yalnız birinin borcu tamamen ifa etmesiyle diğerlerinin de borçtan kurtulduğu borca, müteselsil borç denir³⁰³. Alacaklı karşısında birden fazla borçlunun bulunduğu her durum müteselsil borçluluk olarak adlandırılmaz. Bu nedenle müteselsil borçluluk, kefalet sözleşmesinden doğan borçtan, kısmi borçluluktan, kümülatif borç ilişkisinden ve elbirliği halinde borç ilişkisinden farklıdır³⁰⁴.

Müteselsil borçluluk hukuki işlemde kaynaklanabileceği gibi kanundan da kaynaklanabilir³⁰⁵. Kanundan doğan müteselsil borçluluk ilişkilerine örnek olarak şunlar verilebilir;

- Birden çok kişinin aynı zarardan aynı sebepten veya değişik sebeplerden

³⁰⁰ (POSTACIOĞLU İ. , Medeni Usul Hukuku Dersleri, 1975, s. 286, 287), (BİLGE & ÖNEN, 1978, s. 248), (BERKİN, 1981, s. 402).

³⁰¹ (ANSAY, 1960, s. 130), (ALANGOYA, Tarafların Taaddüdü, 1999, s. 68), (ALANGOYA, Usul, 2003, s. 147), (ALANGOYA, YILDIRIM, & DEREN YILDIRIM, Medeni Usul Hukuku Esasları, 2009, s. 134).

³⁰² (OĞUZMAN & ÖZ, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 2016, s. 461), (ERDOĞAN İ. , 2017, s. 253), (NOMER, 2017, s. 454), (EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 2018, s. 1228).

³⁰³ (KILIÇOĞLU A. M., 2015, s. 762), (OĞUZMAN & ÖZ, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 2016, s. 458), (ERDOĞAN İ. , 2017, s. 253), (NOMER, 2017, s. 454), (EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 2018, s. 1228).

³⁰⁴ (KILIÇOĞLU A. M., 2015, s. 756, 757), (OĞUZMAN & ÖZ, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 2016, s. 458).

³⁰⁵ (KILIÇOĞLU A. M., 2015, s. 758), (OĞUZMAN & ÖZ, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 2016, s. 465), (NOMER, 2017, s. 456, 457), (EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 2018, s. 1230).

dolayı sorumlu olmaları (haksız fiil) (TBK m. 61),

- Aile malları ortaklığında ortakların ortaklık borçlarından sorumlulukları (TBK m. 202, TMK m. 379),
- Adi ortaklıkta ortakların ortaklığın borçlarından (TBK m. 645) sorumlu olması,
- Miras ortaklığında mirasçılarının tereke borçlarından müteselsil borçlu sıfatıyla sorumlu olmaları (TMK m. 641),
- TKHK kapsamına giren sözleşmelerde ayıplı ifa üzerine, ücretsiz onarım veya malın ayıpsız misliyle değiştirilmesi taleplerine karşı satıcı, üretici ve ithalatçının müteselsilen sorumlu olması (TKHK m. 11/ 2),
- TTK' ya göre birden fazla borçlunun bir ticari borç altına girmesi durumunda aksi kararlaştırılmadığı müddetçe müteselsilen sorumlu olmaları (TTK m. 7). Buna “ticari işlerde teselsül karinesi” denilmektedir. Genel hükmün aksine burada, tarafların müteselsil borçluluğun doğacağını değil, doğmayacağını kararlaştırmaları gerekmektedir.
- Bir işletmeyi veya malvarlığını aktifleri ve pasifleriyle devralan kimsenin 2 yıl boyunca işletmenin borçlarından eski borçlu ile birlikte müteselsilen sorumlu olması (TBK m. 202),
- Basın Kanunu m. 13' e göre basılmış eserler yoluyla işlenen fiillerden doğan maddi ve manevi zararlardan dolayı süreli yayınlarda eser sahibi ile yayın sahibi ve varsa temsilcisi, süresiz yayınlarda ise eser sahibi ile yayımcı, yayımcının belli olmaması halinde ise basımcının müteselsilen sorumlu olması gibi³⁰⁶.

Müteselsil borçluluk ilişkisi sözleşmeden de doğabilir. Alacaklı ile borçlular arasında sözleşme yapılırken borçluların müteselsilen sorumlu olacaklarının kararlaştırılması durumunda müteselsil borçluluk ilişkisi doğacaktır. Borçlular arasındaki teselsül her zaman sözleşmede açıkça belirtilmeyebilir, sözleşmenin yorumundan da teselsülün varlığı sonucuna ulaşılabilir³⁰⁷. Örneğin, bir ihaleye birlikte pey verip

³⁰⁶ (KILIÇOĞLU A. M., 2015, s. 759, 762), (OĞUZMAN & ÖZ, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 2016, s. 470), (ERDOĞAN İ. , 2017, s. 253, 254), (NOMER, 2017, s. 456, 457), (EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 2018, s. 1232).

³⁰⁷ (KILIÇOĞLU A. M., 2015, s. 758, 759), (DALCI ÖZDOĞAN, 2015, s. 66 vd.), (OĞUZMAN & ÖZ, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 2016, s. 470), (EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 2018, s. 1232).

katılanların, bir evi birlikte kiralayanların, birlikte bir mal satın alanların durumunda bunların müteselsilen borçlu oldukları sonucuna ulaşılabilir. Borca katılma halinde kişinin borçlu ile beraber, sözleşmeye katılma halinde katılan ile yanında yer aldığı tarafın diğer tarafa karşı müteselsilen sorumlu olmaları (TBK m. 201 ve m. 206) da müteselsil borçluluk ilişkisinin sözleşme ile doğumuna örnektir³⁰⁸. Müteselsil borçluluk ilişkisi her ne kadar kural olarak sözleşme ile doğsa da ilan yoluyla ödül sözü verme, ödüllü yarışma ve vasiyet gibi tek taraflı hukuki işlemlerden de doğması mümkündür³⁰⁹.

Müteselsil borç alacaklı ile birden çok borçlu arasında mevcut bir borç ilişkisidir (TBK m. 162 vd.). Alacaklı, borcun tamamının veya bir kısmının ifasını, dilerse borçluların tamamından, dilerse yalnız birinden isteyebilir (TBK. m. 163/ 1). Alacaklı bu talebini borçluların hepsine birden aynı anda yapabileceği gibi, birbirlerinden bağımsız olarak da yapabilir. Alacaklının müteselsil borçlulardan birine dava açması diğerlerine başvurma hakkını ortadan kaldırmaz³¹⁰. Borçluların alacaklıya karşı sorumluluğu borcun tamamı ifa edilinceye kadar devam eder.

İşte müteselsil borçluluğun söz konusu olduğu hallerde, alacaklı borçlulardan hepsini veya bazılarını bu borç ilişkisinden kaynaklı olarak dava edebilir. Alacaklı davasını müteselsil borçluların hepsine birden açabileceği gibi, ayrı ayrı da açabilir. Alacaklının müteselsil borçluların birkaçını yahut hepsini aynı anda dava etmesiyle, müteselsil borçluların yargılamadaki ilişkileri ihtiyari dava arkadaşlığını meydana getirecektir. Alacaklı, müteselsil borçlulara dava açtığında müteselsil borçluların durumu pasif dava arkadaşlığı iken, müteselsil alacaklılar borçluya karşı dava açtığında davacı konumunda birlikte yer alacaklarından aktif dava arkadaşlığı söz konusu olacaktır³¹¹.

Müteselsil borçlular, kendilerinden ifa talep eden alacaklıya karşı kendi şahıslarından doğan savunma sebeplerini serbestçe ileri sürebilir. Ayrıca müteselsil borçlular, müteselsil borcun doğumundan ve konusundan kaynaklanan ortak def'i ve itirazları alacaklıya karşı ileri sürebilirler. Bunlara örnek olarak borcun doğmadığına yahut sona erdiğine ilişkin itirazlar, muvazaa iddiası, alacaklının fiil ehliyetine sahip

³⁰⁸ (DALCI ÖZDOĞAN, 2015, s. 70), (NOMER, 2017, s. 456, 457).

³⁰⁹ (KILIÇOĞLU A. M., 2015, s. 758, 759), (OĞUZMAN & ÖZ, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 2016, s. 470), , (EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 2018, s. 1232).

³¹⁰ (KILIÇOĞLU A. M., 2015, s. 762, 763), (OĞUZMAN & ÖZ, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 2016, s. 470), (ERDOĞAN İ. , 2017, s. 254, 255), (NOMER, 2017, s. 457, 458), (EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 2018, s. 1233, 1234).

³¹¹ (ALANGOYA, Tarafların Taaddüdü, 1999, s. 73).

olmadığına yönelik iddialar, ödemezlik def'i, borcun muaccel olmadığı def'i verilebilir. Bu ortak def'ileri ileri sürmek müteselsil borçluların aynı zamanda yükümlülüğüdür. Eğer bunlar ileri sürülmezse sürmeyen kişi, diğer borçlulara karşı sorumlu olur. Bu sorumluluk müteselsil borçlular arasındaki rücu ilişkisinde anlam ifade eder³¹².

Zamanaşımı def'inin TBK m. 164 anlamında ortak bir def'i mi yoksa kişisel bir def'i mi olduğu öğretilde tartışılmıştır. Öğretinin büyük bir kısmı zamanaşımı def'ini bu kategorilere dâhil etmezken, bazıları ortak def'i olduğunu bazıları da kişisel def'i olduğunu ileri sürmektedir³¹³. Kanımızca da zamanaşımı def'i kişisel bir def'i olup bunun ileri sürülmemiş olması yalnızca ileri sürmeyen borçlu bakımından sonuç doğurur.

2. Müteselsil Alacaklılıkta

Alacaklı teselsülü, müteselsil borçluluğa ilişkin hükümlerden sonra TBK m. 169' da düzenlenmiştir. Müteselsil alacaklılık ilişkisinde alacaklılardan her biri, diğerlerinden bağımsız olarak borçludan edimin kendisine ifa edilmesini isteyebilir. Borçlu da dilediği alacaklıya borcu ifa etmekle borçtan kurtulur.

Birden çok alacaklıdan her birinin borçludan alacağıın tamamını isteme hakkına sahip olduğu, borçlunun da alacaklılardan birine borcu ödemekle borçtan kurtulduğu alacağa, müteselsil alacak denir³¹⁴. Borçlunun karşısında birden fazla alacaklı olması durumu her zaman müteselsil alacaklılık ilişkisi anlamına gelmez. Bu nedenle müteselsil alacaklılık ilişkisi kısmi alacaklılıktan, elbirliği halinde alacaklılıktan, kümülatif alacaklılıktan ve bölünmez bir edimin birden çok alacaklısı bulunması durumundan farklıdır³¹⁵.

Müteselsil alacaklılık ya sözleşme ile kararlaştırılmış olmalı ya da hakkında kanun hükmü bulunmalıdır³¹⁶. Müteselsil alacaklılığın kanundan doğduğu durumlar çok azdır.

³¹² (KILIÇOĞLU A. M., 2015, s. 762, 765), (OĞUZMAN & ÖZ, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 2016, s. 472, 473), (NOMER, 2017, s. 457, 458), (ERDOĞAN İ. , 2017, s. 254, 255), (EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 2018, s. 1233, 1234).

³¹³ (DALCI ÖZDOĞAN, 2015, s. 212, 213), (EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 2018, s. 1207).

³¹⁴ (KILIÇOĞLU A. M., 2015, s. 771), (OĞUZMAN & ÖZ, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 2016, s. 492, 493), (ERDOĞAN İ. , 2017, s. 257), (NOMER, 2017, s. 459, 460), (EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 2018, s. 1228), "TBK m.169 vd."

³¹⁵ (KILIÇOĞLU A. M., 2015, s. 770), (OĞUZMAN & ÖZ, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 2016, s. 493, 494), (NOMER, 2017, s. 459, 460), (EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 2018, s. 1246).

³¹⁶ (KILIÇOĞLU A. M., 2015, s. 770), (OĞUZMAN & ÖZ, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 2016, s. 493, 494), (NOMER, 2017, s. 459, 460), (EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 2018, s. 1246).

Örnek olarak bağışlayanın mirasçılarının ve yetkili makamların, kamu yararına olarak bağışlamaya konulmuş olan bir yüklemenin yerine getirilmesini istemeleri (TBK m. 291/ II), kiralayan ile kiracının, alt kiracıdan kiralananı sözleşmeye uygun olarak kullanmayı talep etmeleri (TBK m. 322/ 3), vekâlet veren ile vekilin alt vekile karşı müteselsil olarak alacaklı olması (TBK m. 507/ III) gösterilebilir³¹⁷.

Müteselsil alacaklılık ilişkisi genel olarak sözleşme ile doğar. Alacağın müteselsil alacak niteliğini kazanması bütün alacaklıların bunu kabul etmesiyle mümkündür. Alacaklı teselsülü açıkça sözleşmede belirtilmemiş olsa bile sözleşmenin yorumuyla müteselsil alacaklılık ilişkisine ulaşılabilir. Bunun uygulamada en sık karşılaşılan örneği bankada ortak (müşterek) hesap açtırılması halidir³¹⁸. Tek taraflı hukuki işlemle de alacaklı teselsülü oluşturulabilir. Murisin ölüme bağlı tasarrufuyla vasiyetnamesinde vasiyet alacaklısı olan kişilerin her birinin tek başına vasiyet ettiği miktarın hepsini talep edebileceğini belirtmesi durumunda vasiyet alacaklıları, vasiyet borçlusu mirasçılara karşı müteselsilen alacaklı olurlar³¹⁹.

Borçlu, alacaklılar arasında bir teselsül ilişkisi mevcutsa, dilediği bir alacaklıyı seçip borcu ona ifa etmekle borçtan kurtulur. Müteselsil alacakta alacaklı sayısı kadar alacak söz konusudur. Bu nedenle müteselsil alacaklılık ilişkisinde alacaklılardan her biri, diğerlerinden bağımsız olarak borçludan edimin kendisine ifa edilmesini isteyebilir, alacak üzerinde tek başına tasarruf edebilir³²⁰.

Müteselsil alacaklılığın söz konusu olduğu durumlarda, müteselsil alacaklıların borçludan borcu dava yoluyla birlikte talep etmeleri durumunda aralarında ihtiyari dava arkadaşlığı meydana gelecektir.

3. Adi Ortaklık Aleyhine Açılacak Konusu Para Alacağı Olan Davalarda

Adi ortaklığa ilişkin davalarda, adi ortaklığı oluşturan kişilerin kural olarak hep birlikte hareket etmeleri gerekir³²¹. Adi ortaklık aleyhine açılacak dava bir para

³¹⁷ (KILIÇOĞLU A. M., 2015, s. 771, 772), (OĞUZMAN & ÖZ, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 2016, s. 496), (NOMER, 2017, s. 459, 460), (EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 2018, s. 1247).

³¹⁸ (OĞUZMAN & ÖZ, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 2016, s. 495), (EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 2018, s. 1247).

³¹⁹ (OĞUZMAN & ÖZ, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 2016, s. 496).

³²⁰ (KILIÇOĞLU A. M., 2015, s. 772, 773), (OĞUZMAN & ÖZ, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 2016, s. 496, 497), (EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 2018, s. 1248, 1249).

³²¹ (KARAYALÇIN, 1973, s. 133), (YALMAN & TAYLAN, 1976, s. 168), (POROY, TEKİNALP, & ÇAMOĞLU, 2014, s. 44, 45), (KARSLI, 2014, s. 290), (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni

borcundan kaynaklanabileceği gibi para dışındaki bir borca da dayanabilir. Kanun koyucu adi ortaklığın borçlarından ortakları TBK m. 638 uyarınca sorumlu tutmuştur. Burada kanundan kaynaklanan bir müteselsil borçluluk ilişkisi söz konusudur. Adi ortaklığa ilişkin bir para borcu söz konusu olduğunda alacaklı, dilerse ortakların hepsine birden dava açabileceği gibi, birkaçına da dava açabilir. Esasen burada ortakların durumu ihtiyari dava arkadaşlığını oluşturacaktır³²². Adi ortaklığa karşı açılacak böyle bir davada ortakların ihtiyari dava arkadaşı olmalarının temeli kanundan doğan müteselsil borçluluk ilişkisine dayanır.

Adi ortaklık aleyhine açılacak davanın konusu para borcu dışında bir borç ise, bu dava, ortakların hepsine birden açılmalıdır. Bu davada ortaklar mecburi dava arkadaşı olacaklardır³²³.

Ancak adi ortaklık adına ortaklar tarafından dava açılacaksa burada müteselsil alacaklılık ilişkisinin söz konusu olup olmayacağı sorunu gündeme gelecektir. Adi ortaklığın tüzel kişiliği yoktur³²⁴. Bu nedenle adi ortaklık davada taraf ehliyetine sahip değildir. Adi ortaklık adına dava açılması ancak ortaklar tarafından mümkün olacaktır. Adi ortaklıkta ortaklık adına dava açılması olağanüstü işlerden sayılır³²⁵. Bu nedenle ortak, tek başına değil ancak tüm ortakları temsilen yahut bütün ortaklar ile birlikte dava

Usul Hukuku, 2016, s. 165), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 564), (PULAŞLI, 2017, s. 35), (BAHTİYAR, 2019, s. 42).

³²² (ANSAY, 1960, s. 125), (YALMAN & TAYLAN, 1976, s. 168), (BİLGE & ÖNEN, 1978, s. 227), (POROY, TEKİNALP, & ÇAMOĞLU, 2014, s. 71).

³²³ (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 76), (POROY, TEKİNALP, & ÇAMOĞLU, 2014, s. 71).

³²⁴ “Dava, eser sözleşmesinden kaynaklanan bakiye iş bedelinin tahsili amacıyla yürütülen icra takibine itirazın iptâline ilişkindir. Adi ortaklık tarafından açılacak davaların iştirak halinde mülkiyet hükümleri gereği bütün ortaklar tarafından birlikte açılması gerekir. Adi ortaklığa karşı açılacak davalar yönünden ise; ikili bir ayırım yapmak gerekecektir. Davanın konusu paradan başka bir şey ise davanın bütün ortaklara karşı birlikte açılması, davanın konusu para ise; ortaklar bu borçtan müteselsil sorumlu bulunduklarından ortaklardan biri, bazıları yada tümüne karşı dava açılabilir. Olayda; dava adi ortaklarca birlikte açılmış ise de gerek icra takibinde gerekse dava dilekçesine ekli vekaletnâmenin adi ortaklığı temsilen düzenlendiği ve geri çevirme kararına istinaden davacı vekiline çıkarılan şerhli davetiyeye rağmen her bir ortakdan alınmış usulüne uygun vekaletname dosyaya ibraz edilememiş olup, bu sebeple davanın, dava şartı yokluğu sebebiyle usulden reddi gerekir.” 15. HD, T. 3.10.2018, E.2018/2783, K.2018/3547 (Kazancı İçtihat Bankası); aynı yönde bkz. 9. HD, 5.7.2018, E. 2017/8491, K. 2018/14821 (Kazancı İçtihat Bankası).

³²⁵ (KARAYALÇIN, 1973, s. 142, 143), (YALMAN & TAYLAN, 1976, s. 168), (POROY, TEKİNALP, & ÇAMOĞLU, 2014, s. 55, 71), (PULAŞLI, 2017, s. 35), (BAHTİYAR, 2019, s. 42).

açabilir³²⁶. Adi ortaklığa giren malvarlığı üzerinde ortaklar, elbirliğiyle malik olduklarından birlikte tasarruf yetkisine, dolayısıyla birlikte dava takip yetkisine sahiptirler³²⁷. Burada müteselsil alacaklılık ilişkisi değil, elbirliği halinde alacaklılık ilişkisi söz konusudur. Elbirliği halinde alacaklılıkta alacaklı sayısının birden çok olması durumunda alacaklılar borçludan ifayı ancak hep birlikte hareket ederek talep edebilirler, borçlu da borcundan ancak alacaklıların hepsine birden ifada bulunarak borçtan kurtulabilir³²⁸. Elbirliği halinde alacaklılığın söz konusu olduğu durumlarda alacaklılar birlikte hareket etmek zorunda olduklarından davayı da birlikte açmak zorundadırlar. Bu bakımdan aralarındaki ilişki mecburi dava arkadaşlığını oluşturacaktır. Böyle bir davada ortaklar ihtiyari dava arkadaşı olamazlar.

Adi ortaklığa giren malvarlığı unsurlarıyla ilgili dava, ortaklar adına veya aleyhine açılmakla birlikte ortaklarda eksiklik mevcutsa bu eksiklik, kanuni taraf değişikliği yoluyla giderilebilir³²⁹. Zira bu durumda adi ortaklığın ortaklarının dava takip yetkisi eksik olacaktır. Dava takip yetkisi de dava şartı olduğundan eksiklik, hâkim tarafından re'sen dikkate alınarak dava arkadaşları arasındaki eksikliğin tamamlanması için süre verilmelidir³³⁰. Verilen süre içerisinde eksik olan dava arkadaşları davaya dâhil edilmezse dava, dava takip yetkisi eksikliğinden reddedilir³³¹.

4. Miras Ortaklığı Aleyhine Açılacak Konusu Para Alacağı Olan Davalarda

Mirasbırakanın ölümü ile birlikte geride en az iki mirasçı varsa bu mirasçıların kanun gereği oluşturdukları ortaklık, miras ortaklığıdır³³². Terekede bulunan mallar bakımından mirasçılar arasında elbirliği ile mülkiyet söz konusudur. Bu nedenle mirasçıların tereke üzerindeki hakları paylara bölünmüş durumda değildir. Bunun sonucu

³²⁶ (KARAYALÇIN, 1973, s. 142, 143), (YALMAN & TAYLAN, 1976, s. 168), (POROY, TEKİNALP, & ÇAMOĞLU, 2014, s. 55, 71), (PULAŞLI, 2017, s. 35), (BAHTİYAR, 2019, s. 42).

³²⁷ (KARAYALÇIN, 1973, s. 142, 143), (POROY, TEKİNALP, & ÇAMOĞLU, 2014, s. 52), (PULAŞLI, 2017, s. 37), (BAHTİYAR, 2019, s. 33, 42).

³²⁸ (EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 2018, s. 1245).

³²⁹ (KURU, Hukuk Muhakemeleri Usulü C. I, 2001, s. 971), (KALE, 2010, s. 166), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 564).

³³⁰ (POROY, TEKİNALP, & ÇAMOĞLU, 2014, s. 55, 71), (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 165), “TD, 4.6.1971, 5048/4392, RKD 1972/1, 62/3”.

³³¹ (KURU, Hukuk Muhakemeleri Usulü C. I, 2001, s. 971), (KALE, 2010, s. 166), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 564).

³³² (DURAL & ÖZ, Türk Özel Hukuku Cilt IV Miras Hukuku, 2017, s. 450, 451).

olarak miras ortaklığında mirasçılar, kural olarak her işlemi hep birlikte yapmak zorundadır³³³.

Daha önceki başlıklarda da açıkladığımız üzere miras ortaklığının tüzel kişiliği yoktur. Terekeyle ilgili bir davada üçüncü kişiler kural olarak tek bir mirasçıya değil miras ortaklığını oluşturan bütün mirasçılara birden dava açmak zorundadır³³⁴. Böyle bir davada mirasçılar arasında mecburi dava arkadaşlığı gündeme gelecektir.

Ancak terekeyi esas alan bir para alacağı söz konusu ise kanun koyucu burada mirasçılarının elbirliği halinde değil müteselsilen sorumlu olacaklarını düzenlediği için (TMK m. 641) miras ortaklığı aleyhine bir dava açılacaksa mirasçılarının hepsine ayrı ayrı dava açılabileceği gibi birlikte de açılabilir³³⁵. Böyle bir davada mirasçılar arasındaki ilişki ihtiyari dava arkadaşlığı olacaktır. Buradaki müteselsil borçluluk ilişkisi yukarıda da belirttiğimiz üzere kanundan kaynaklanmaktadır.

Miras ortaklığının davacı konumunda olup da para alacağı için ortakların dava açması durumunda ise ortaklar bu davada ihtiyari dava arkadaşı olamazlar. Çünkü her ne kadar borç bölünebilen bir edim olsa da (para borcu) ortakların bu alacak üzerinde elbirliği halinde alacak ilişkisi söz konusudur. Müteselsil alacaklılık ilişkisi söz konusu olmadığından ortaklar bu davada ancak mecburi dava arkadaşı olabilirler³³⁶.

5. Paylı Mülkiyette Bölünebilen Hak ve Borçlara İlişkin Davalarda

Paylı mülkiyette birden çok kişi, maddi olarak bölünmüş olmayan bir şeyin tamamına belli paylarla maliktir (TMK m. 688- 700). Burada pay aslında bir mal değil haktır. Paydaşlardan her biri kendi payı bakımından malik hak ve yükümlülüklerine

³³³ (DURAL & ÖZ, Türk Özel Hukuku Cilt IV Miras Hukuku, 2017, s. 452).

³³⁴ (DURAL & ÖZ, Türk Özel Hukuku Cilt IV Miras Hukuku, 2017, s. 455).

³³⁵ (DURAL & ÖZ, Türk Özel Hukuku Cilt IV Miras Hukuku, 2017, s. 455).

³³⁶ “Dava, temerrüt sebebiyle kiralaan taşınmazın tahliyesi ve payı oranında kira parasının tahsili istemine ilişkindir. Kiracı davalının muris Ş.'in mirasçılarında N. S. tereke temsilcisi vekiline yaptığı ödeme savunmasına itibar edilemeyeceği gibi; mirasçılardan birine ya da birkaçına yaptığı ifa, iyiniyetli de olsa onu, gerçek alacaklı olan muris Ş.'in terekesine karşı borcundan kurtarmaz. Kiralayanın miras şirketi temsilcisi davacı, durumu davalı kiracıya ihbarname göndererek kira parasının kendisine ödenmesini istediğine göre, bu ihbardan sonra, kira sözleşmesindeki 1/2 hisseye düşen kira parasının davacı tereke temsilcisine ödenmesi gerekir. Sonuç itibariyle mahkemece, açıklanan tüm hukuki ve maddi olgular gözetilerek, davacı tereke temsilcisinin hissesine düşen kira parası belirlenerek bu kısma yönelik olarak davanın kabulüne karar verilmesi gerekir.” “HGK, E. 2011/6-165, K. 2011/298, T. 11.5.2011” (Kazancı İçtihat Bankası).

sahiptir. Paylı mülkiyet, hukuki işlem ile, yetkili idari makamın işlemi ile, mahkeme kararı ile veya doğrudan doğruya kanun gereği meydana gelebilir³³⁷.

Paylı mülkiyetin hukuki işlemle doğumuna örnek olarak taşınır veya taşınmaz malın mülkiyetini birden çok kişinin, birlikte kullanmak, yararlanmak, tasarruf etmek için sözleşmeyle malın mülkiyetini kazanmaları verilebilir. Paylı mülkiyetin kazanılması aslen olabileceği gibi devren de olabilir. Paylı mülkiyet ilişkisini doğuran hukuki işlem sözleşme olabileceği gibi tek taraflı bir hukuki işlem de (vasiyetname) olabilir³³⁸.

Paylı mülkiyetin kanundan kaynaklanmasına ise iki taşınmazı birbirinden ayıran sınır çizgisi üzerindeki duvar, çit, parmaklık gibi sınır ve işaret yapıları üzerindeki mülkiyet durumu (TMK m. 721), edinilmiş mallara katılma rejiminde eşlerden hangisine ait olduğu ispat edilemeyen malların onların paylı mülkiyetinde sayılması (TMK m. 222/ II), müşterek kaynakları bir arada tutmak için kurulan tesisler ve karışma veya birleşme sonucunda ortaya çıkan şeyler üzerindeki mülkiyet (TMK m. 759, m. 766) gibi örnekler verilebilir³³⁹.

Paylı mülkiyetin yetkili makam kararıyla kurulmasına ise, mirasçılardan birinin veya birkaçının talebi ile sulh hâkiminin terekeye dâhil malların bir kısmı veya tamamı üzerinde paylı mülkiyet kurulmasına karar vermesi, İmar Kanunu uyarınca belediyelerce, fertlere paylı olarak dağıtılan taşınmazlar üzerinde idari karar uyarınca paylı mülkiyet kurulması örnek olarak verilebilir³⁴⁰.

Paylı mülkiyetin söz konusu olduğu durumlarda her paydaş, payı üzerinde kural olarak malike tanınan bütün hak ve yetkilere sahiptir. Payı üzerinde dilediği gibi tasarrufta bulunabilir. Aynı zamanda paydaşlardan her biri kendi payına yönelik saldırılara karşı hem zilyetliği koruyan hem de mülkiyet hakkını koruyan davalar açabilir³⁴¹.

³³⁷ (EREN, Mülkiyet Hukuku, 2012, s. 83), (SİRMEN, 2014, s. 309), (AYAN, Eşya Hukuku II Mülkiyet, 2016, s. 57), (OĞUZMAN, SELİÇİ, & OKTAY- ÖZDEMİR, Eşya Hukuku, 2017, s. 305).

³³⁸ (EREN, Mülkiyet Hukuku, 2012, s. 88, 89), (SİRMEN, 2014, s. 312), (AYAN, Eşya Hukuku II Mülkiyet, 2016, s. 61, 62), (OĞUZMAN, SELİÇİ, & OKTAY- ÖZDEMİR, Eşya Hukuku, 2017, s. 305, 306).

³³⁹ (EREN, Mülkiyet Hukuku, 2012, s. 90), (SİRMEN, 2014, s. 312, 313), (AYAN, Eşya Hukuku II Mülkiyet, 2016, s. 60), (OĞUZMAN, SELİÇİ, & OKTAY- ÖZDEMİR, Eşya Hukuku, 2017, s. 306).

³⁴⁰ (EREN, Mülkiyet Hukuku, 2012, s. 90), (SİRMEN, 2014, s. 312, 313), (AYAN, Eşya Hukuku II Mülkiyet, 2016, s. 60), (OĞUZMAN, SELİÇİ, & OKTAY- ÖZDEMİR, Eşya Hukuku, 2017, s. 306).

³⁴¹ (EREN, Mülkiyet Hukuku, 2012, s. 96, 97), (SİRMEN, 2014, s. 316, 317), (AYAN, Eşya Hukuku II Mülkiyet, 2016, s. 90), (OĞUZMAN, SELİÇİ, & OKTAY- ÖZDEMİR, Eşya Hukuku, 2017, s. 312).

Üzerinde paylı mülkiyetin söz konusu olduğu malın tamamının yönetimi hususunda her paydaşın yönetime katılma hakkı vardır. Paydaşlar, arasında yönetimin nasıl olacağını kararlaştırarak yönetim yetkisini paydaşlardan birine yahut birkaçına verebilir. Yönetime ilişkin bir anlaşma yapmadılarsa eşyayı birlikte yönetmeleri gerekir. Olağan yönetim işleri her paydaşın tek başına yapabileceği, paylı mülkiyet konusu eşyanın bütünlüğü açısından fazla önem taşımayan ve fazla masraf gerektirmeyen işlerdir. Olağanüstü yönetim işleri ise malın tamamını konu alan tasarruf işlemleri gibi paydaşların oybirliği ile karar vermelerini gerektiren işlerdir³⁴².

Kural olarak eşyanın bütününe ilişkin bir davayı paydaşların birlikte açmaları gerekir. Aynı şekilde, üçüncü kişiler de böyle bir davada bütün paydaşları davalı olarak göstermek zorundadır. Böyle davalarda paydaşlar bakımından mecburi dava arkadaşlığı gündeme gelecektir. Örneğin, paydaşlar aleyhine açılacak bir istihkak davasında paydaşlar mecburi dava arkadaşı olacaklardır³⁴³.

Tazminat istemi gibi bölünebilir nitelikli talepleri konu alan davalar ise her paydaş tarafından ayrı ayrı açılabilmesi gibi paydaşlar bu davaları birlikte de açabilir. Paylı mülkiyet durumunda malikler ihtiyari dava arkadaşı olabilirler. 3. kişi tarafından mülkiyet hakları ihlal edilen birden fazla paylı malik, ayrı ayrı dava açabilecekleri gibi ihtiyari dava arkadaşı olarak birlikte de dava açabilirler yahut ayrı ayrı açılan davalar birleştirilebilir³⁴⁴.

B. Ortak Bir İşlem İle Hak Sahibi Olunması veya Yükümlülük Altına Girilmesi

İhtiyari dava arkadaşlığı oluşturan hallerden ikincisi, ortak bir işlem ile birden fazla kişi lehine bir hak taahhüt edilmiş olması yahut ortak işlemle birden fazla kişinin taahhüt altına girmiş olmasıdır. Bu durumda bu kişiler birlikte dava açabilir yahut bu kişilere karşı birlikte dava açılabilir.

1. Ortak İşlemle Birden Fazla Kişinin Hak Sahibi Olması

³⁴² (EREN, Mülkiyet Hukuku, 2012, s. 101, 102), (SİRMEN, 2014, s. 320, 325), (AYAN, Eşya Hukuku II Mülkiyet, 2016, s. 70, 71), (OĞUZMAN, SELİÇİ, & OKTAY- ÖZDEMİR, Eşya Hukuku, 2017, s. 315, 320).

³⁴³ (EREN, Mülkiyet Hukuku, 2012, s. 111), (SİRMEN, 2014, s. 329, 330), (AYAN, Eşya Hukuku II Mülkiyet, 2016, s. 94), (OĞUZMAN, SELİÇİ, & OKTAY- ÖZDEMİR, Eşya Hukuku, 2017, s. 312).

³⁴⁴ (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 118).

Ortak bir işlemle birden fazla kişinin hak sahibi olması durumunda ihtiyari dava arkadaşlığının oluşabilmesi için edimin bölünebilir olması gerekir. Edimin konusunu oluşturan şey, niteliğinde bir değişiklik veya değerinde esaslı bir azalma olmaksızın, parçalara bölünebiliyorsa, buna bölünebilen edim denir³⁴⁵. Para ve misli şeylere ilişkin edimler bölünebilir edimlerdir.

Edim, konusu itibariyle aynı olan birden çok kısmî edimlere (parçalara) bölündüğü zaman, niteliğinde bir değişme, değerinde esaslı bir azalma meydana geliyorsa, buna bölünemeyen edim adı verilir³⁴⁶. Teslimi taahhüt edilen tablo, bilgisayar, hayvan, konut bölünemez edimlere ilişkin örneklerdir. Bu edimlere ilişkin hukuki uyuşmazlıklarda davacı yahut davalı sayısının birden fazla olması durumunda mecburi dava arkadaşlığı gündeme gelebilir³⁴⁷.

Buna örnek olarak şu verilebilir: bir kira ilişkisinde kiralayanın birden fazla olması durumunda kiralayanlar açacakları tahliye davasını ancak mecburi dava arkadaşı olarak birlikte açabilirler. Çünkü tahliye edimi bölünemez bir edimdir.

Ancak kira sözleşmesinde birden fazla kiralayan olup açacakları dava para alacağına ilişkin ise işte bu durumda para alacağı bölünebilen bir edim olduğundan davaları ayrı ayrı da açabilirler, birlikte de açabilirler. Kiracıya karşı açılacak davayı birlikte açarlarsa kiralayanların bu davadaki konumları ihtiyari dava arkadaşlığı olacaktır.

a. Bir Kira Sözleşmesinde Birden Fazla Kiralayan Bulunması

Kira sözleşmeleri TBK m. 299’ da düzenlenmiştir. Buna göre, “*kiracının ödemeyi üstlendiği kira bedeli karşılığında kiraya verenin, belirli veya belirli olmayan bir süre için bir şeyin kullanılmasını veya kullanılmasıyla birlikte ondan yararlanılmasını kiracıya bırakmayı üstlendiği sözleşmeye*”, “kira sözleşmesi” denir³⁴⁸.

Kira sözleşmesinde kiralayan tarafında yahut kiracı tarafında birden fazla kişi bulunabilir. Kira sözleşmesinde kiracının edimi para borcudur, dolayısıyla bölünebilen

³⁴⁵ (KILIÇOĞLU A. M., 2015, s. 8), (ERDOĞAN İ. , 2017, s. 22), (EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 2018, s. 109).

³⁴⁶ (KILIÇOĞLU A. M., 2015, s. 8), (ERDOĞAN İ. , 2017, s. 22), (EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 2018, s. 109).

³⁴⁷ (KILIÇOĞLU A. M., 2015, s. 8), (ERDOĞAN İ. , 2017, s. 22), (EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 2018, s. 109).

³⁴⁸ (YAVUZ, ACAR, & ÖZEN, 2016, s. 223), (EREN, Borçlar Hukuku Özel Hükümler, 2018, s. 309).

bir edimdir³⁴⁹.

Bir kira sözleşmesinde, birden fazla kiralayanlardan her biri, kendi payına düşen kira bedeli için kiracıya tek başına dava açabileceği gibi diğer kiralayanlarla birlikte de dava açabilir. Bu durumda kiralayanlar arasındaki ilişki ihtiyari dava arkadaşlığı olacaktır³⁵⁰.

Kira sözleşmesinde kiralayanların payı belirtilmediyse miktar eşit olarak bölünecektir³⁵¹.

b. Bir Müşterek Alacak İlişkisinde Birden Fazla Kişinin Bulunması

Müşterek alacak ilişkisi bir sözleşme ile doğacaktır. Müşterek sözleşme, sözleşmenin bir tarafında birden fazla kişinin yer almasıyla söz konusu olur³⁵². Bir borç ilişkisinin alacaklı tarafında birden fazla kişi olması halinde, her birinin borç konusu edimin yalnız bir kısmını isteme yetkisine sahip olması durumuna kısmi alacaklılık ilişkisi denir³⁵³.

Bu ilişkinin konusunu oluşturan edim bölünebilir bir edim ise, her alacaklı payını borçludan kendisi isteyebileceği gibi alacaklıların hepsi birden de talep edebilir. Bu durumda

³⁴⁹ (YAVUZ, ACAR, & ÖZEN, 2016, s. 274, 275), (EREN, Borçlar Hukuku Özel Hükümler, 2018, s. 350).

³⁵⁰ (BİLGE & ÖNEN, 1978, s. 249), (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 491), (PEKCANİTEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 691), 6. HD 11.3.2014, 9572/2815 ; “Davacılar vekili, dava dilekçesinde, davalının 1.7.2009 başlangıç tarihli kira sözleşmesi ile kiracı olduğunu, kira paralarının ödenmemesi üzerine tahsili amacıyla başlatılan takibe davalı itirazının haksız olduğunu belirterek itirazın iptaline, takibin devamına karar verilmesini talep etmiştir. Davalı vekili, cevap dilekçesinde, davacıların sözleşmede hisselerinin belli olmadığını, davacıların mirasbırakanının payına düşen 2012 dönemi kirasının diğer takip dosyasına ödendiğini, 2009 yılı kira parasının peşin ödendiğini, 2010-2011 yılı kiralılarının da ödeneceğini belirterek davanın reddini savunmuştur. Mahkemece dava konusu taşınmazın tüm paydaşlar tarafından kiraya verildiğini, paydaşlardan birisinin münhasıran dava açamayacağını, aralarında mecburi dava arkadaşlığı bulunduğu gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir.

Kira sözleşmesinde birden fazla kiralayan var ise, kira borcu bölünebilen borçlardan olduğundan payları belli olan kiralayanlardan her biri yalnız başına kendi payına düşen kira bedeli için alacak davası açabileceği gibi birlikte de dava açabilir. Kiralayanlar arasındaki ilişki ihtiyari dava arkadaşlığıdır. Payları belli değil ise kira bedelinin eşit şekilde paylaştırılması gerekir.” 6. HD 10.5.2016, 4675/3821 (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi).

³⁵¹ (BİLGE & ÖNEN, 1978, s. 249), (ÜSTÜNDAĞ, Medeni Yargılama Hukuku, 1989, s. 300).

³⁵² (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 120).

³⁵³ (EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 2018, s. 1245).

alacaklılar arasında ihtiyari dava arkadaşlığı söz konusu olacaktır³⁵⁴. Ancak ilişkinin konusunu oluşturan edim bölünebilir nitelikte değilse alacaklılar ancak hep birlikte bunu talep edebilir. Bu durumda açılacak bir davada aralarındaki ilişki mecburi dava arkadaşlığı olacaktır³⁵⁵.

Bu konuda paylı mülkiyet ilişkisi örnek olarak verilebilir. A ve B' nin paylı mülkiyet esasına göre malik bulundukları taşınmazı C' ye kiralamaları halinde C' nin kira borcu üzerinde payları oranında alacak hakları mevcuttur. Buna ilişkin bir davada A ve B, ihtiyari dava arkadaşı olacaklardır.

c. Aynı Vasiyetnamede Birden Fazla Kişinin Bulunması

Mirasbırakan, ölüme bağlı tasarruflarla ölümünden sonra terekesinden kimlerin yararlanacağıyla ilgili dileklerini bildirir³⁵⁶. Ölüme bağlı tasarruf ancak mirasbırakanın ölümünden sonra hüküm ve sonuç doğurur. Kişiler, sağlığında yapacakları ölüme bağlı tasarruflarla malvarlıklarının tasarruf edilebilir kısmındaki mal ve alacaklardan üçüncü kişilerin yararlanmasını belirtebilirler.

Ölüme bağlı tasarruflar –şekli anlamda ölüme bağlı tasarruflar- vasiyetname³⁵⁷ ve miras sözleşmesi³⁵⁸ olarak sınıflandırılmaktadır. Vasiyetname tek taraflı irade beyanıyla gerçekleşirken miras sözleşmesi bir sözleşme olduğundan karşılıklı iki tarafın irade beyanıyla kurulacaktır.

Mirasbırakanın vasiyetname veya miras sözleşmesi ile terekesinde yer alan belirli malvarlığı değerlerini bıraktığı kişilere “vasiyet alacaklısı” denir. Vasiyet alacaklıları birden fazla olabilir. Vasiyet alacaklıları, vasiyeti yerine getirme görevlisi varsa ona; yoksa yasal veya atanmış mirasçılara karşı kişisel bir istem hakkına sahiptir (TMK m.600/I). Vasiyet borçlusu ise kural olarak kanuni mirasçılardır³⁵⁹.

Vasiyet alacaklıları birden fazla ise ve muris, ölüme bağlı tasarrufunda vasiyet

³⁵⁴ (ANSAY, 1960, s. 131), (POSTACIOĞLU İ. , Medeni Usul Hukuku Dersleri, 1975, s. 286), (ÜSTÜNDAĞ, Medeni Yargılama Hukuku, 1989, s. 300), (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 121).

³⁵⁵ (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 101, 102).

³⁵⁶ (AYAN, Miras Hukuku, 2016, s. 93), (DURAL & ÖZ, Türk Özel Hukuku Cilt IV Miras Hukuku, 2017, s. 49),.

³⁵⁷ (AYAN, Miras Hukuku, 2016, s. 103, 117), (DURAL & ÖZ, Türk Özel Hukuku Cilt IV Miras Hukuku, 2017, s. 62, 99).

³⁵⁸ (AYAN, Miras Hukuku, 2016, s. 117, 124), (DURAL & ÖZ, Türk Özel Hukuku Cilt IV Miras Hukuku, 2017, s. 99).

³⁵⁹ (DURAL & ÖZ, Türk Özel Hukuku Cilt IV Miras Hukuku, 2017, s. 151).

alacaklılarının payını belirttiyse paylaşım buna göre yapılır. Eğer belirtmediyse vasiyet alacaklılarının payı eşit kabul edilir. Vasiyet edilen şey para, bölünebilir eşya ya da bir hak ise müşterek vasiyet alacaklılarından her biri, vasiyet borçlusundan/ borçlularından kendi payına düşenin ifasını talep edebilir³⁶⁰.

Ölüme bağlı tasarrufta belirtilen edimin vasiyet borçlusu/ borçluları tarafından yerine getirilmemesi durumunda bu borç, bölünebilir bir edimse birden fazla vasiyet alacaklısının açtığı davada vasiyet alacaklıları ihtiyari dava arkadaşı olacaklardır³⁶¹.

Bahsettiğimiz bu durum birden fazla vasiyet alacaklısı ile murisin sağlığında aralarında bir miras sözleşmesi yapmaları durumunda da söz konusu olabilir. Burada da yine talep edilecek olan alacağın bölünebilir bir edime ilişkin olması gerekmektedir.

2. Ortak İşlemlerle Birden Fazla Kişinin Yükümlülük Altına Girmiş Olması

Bir borç ilişkisinin tarafları alacaklı ve borçlu olmak üzere iki kişiden oluşur. Ancak kanundan ya da sözleşmeden doğan sebeplerle alacaklı ya da borçlu tarafında birden fazla kişi bulunabilir. Ortak bir işlemle birden fazla kişinin taahhüt altına girmesi bir sözleşmeyle söz konusu olabileceği gibi borç doğuran olaylar ve fiillerden de kaynaklanabilir³⁶². Bir taşınmazı birden fazla kişinin kiralaması halinde sözleşmeden doğan müteselsil bir borç, bir mala birden çok kişinin zarar vermesi halinde (haksız fiil) bu kişilerin malın sahibine karşı olan tazminat yükümlülüğü halinde ise kanundan doğan bir müteselsil borç söz konusu olur.

³⁶⁰ (DURAL & ÖZ, Türk Özel Hukuku Cilt IV Miras Hukuku, 2017, s. 151).

³⁶¹ (ANSAY, 1960, s. 131), (BİLGE & ÖNEN, 1978, s. 249), (BERKİN, 1981, s. 403), (ÜSTÜNDAĞ, Medeni Yargılama Hukuku, 1989, s. 300).

³⁶² “Tüm bu açıklamalar ışığında somut olay değerlendirildiğinde; davalılar arasında zorunlu dava arkadaşlığı bulunmadığı açıktır. Ancak işveren tek bir işlemle, "Başvuruya Davet" bildirimi ile tüm davalılardan iş sözleşmelerini 27.6.2011 tarihine kadar yenilemelerini istemiş, davalılar ise birlikte aynı gün aynı noterden ihtarnameler çekerek iş akitlerini yenilemeyeceklerini bildirdiklerinden davalıların ortak işlemle yükümlülük altına sokuldukları: dolayısıyla davaların temelini oluşturan vakıalar ve hukuki sebeplerin aynı olduğu, buna göre davalılar arasında ihtiyari dava arkadaşlığı bulunduğu, ayrıca davaların ayrılmasına karar verilmesi gerektiği yönünde emredici düzenleme bulunmayıp, mahkemenin takdirine bırakılmış olması ve iş mahkemelerinin kuruluş amacının işçilerin hakkını yargı yerleri olan mahkemelerden daha çabuk, kolay ve ucuz bir yolla alabilmelerini, davaların çabukluk ve kolaylıkla yürütülmesi sağlamak olduğu da dikkate alındığında, her davalı açısından ayrı ayrı yargılama yapılmasının usul ekonomisine de uygun düşmeyeceği ve direnme kararını temyiz edenler gözetildiğinde mahkemenin davaların birlikte görülmesi gerektiği yönündeki kabulünün isabetli olduğu sonucuna varılmıştır.” HGK, E. 2013/22-1565, K. 2015/1092, T. 25.03.2015 (Kazancı İçtihat Bankası) .

Ortak bir işlemle birden fazla kişinin taahhüt altına girmiş olması durumunda bunlara karşı açılacak davada kişilerin ihtiyari dava arkadaşı olabilmeleri için edimin bölünebilir bir edim olması gerekir.

a. Bir Kira Sözleşmesinde Birden Fazla Kiracı Bulunması

Kira sözleşmesinde kiracı tarafında da kiralayan tarafında da birden fazla kişi bulunabilir³⁶³. Kiracı tarafında birden fazla kişi bulunduğunda ortak bir işlemle (sözleşmeyle) birden fazla kişi taahhüt altına girmiş demektir. Bu durumda kiralayan tarafından açılan kira alacağı davasında birden fazla kiracı bu davada ihtiyari dava arkadaşı olarak yer alacaktır³⁶⁴. Çünkü burada kira borcu, bir para borcu olup bölünebilir nitelikli bir edimdir. Eğer borç, bölünemez nitelikte bir edim olursa açılacak davanın birden fazla kiracının hepsine birden açılması gerekir. Tahliye davası buna örnek olarak verilebilir. Bu davada ise kiracılar mecburi dava arkadaşı olacaklardır³⁶⁵.

Kiralayan, kiracılardan birine karşı sadece kendi payına düşen kira bedeli için alacak davası açabilir. Ayrıca kiralayan, birden fazla kiracıya karşı her birinin kendi paylarına düşen kira bedelleri için de hepsini davalı göstererek birlikte alacak davası açabilir³⁶⁶.

Eğer kira sözleşmesinde müteselsil sorumluluk esası kabul edilmediyse, kira borcundan her kiracı kendi payı oranında sorumludur. Sözleşmede paylar belirtilmediyse toplam kira bedeli bütün kiracılar arasında eşit olarak bölüştürülecektir. Ancak sözleşmeden yahut kanundan kaynaklanan bir sebeple kiracılar arasında bir müteselsil borçluluk ilişkisi söz konusuysa kiralayan, kira borcunun tamamını bir kiracıya dava açarak talep edebilir³⁶⁷. O kiracının kira bedelini ödemesiyle diğer kiracılar da borçtan kurtulacaklardır.

b. Bir Müşterek Borç İlişkisinde Birden Fazla Kişinin Bulunması

Müşterek borç ilişkisi bir sözleşmeden doğabilir. Bu sözleşmede borçlu olan tarafta birden fazla kişi bulunabilir. Eğer sözleşmenin konusu olan edim bölünebilir

³⁶³ (YAVUZ, ACAR, & ÖZEN, 2016, s. 223), (EREN, Borçlar Hukuku Özel Hükümler, 2018, s. 309).

³⁶⁴ (BİLGE & ÖNEN, 1978, s. 256), (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 122, 123), (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 491).

³⁶⁵ (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 98).

³⁶⁶ (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 122, 123), (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 491).

³⁶⁷ (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 99), (EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 2018, s. 1231).

nitelikte ise her borçlu kendi payı oranında borcu ifa ile yükümlüdür³⁶⁸. Örneğin iki ayrı borçlu, bir satış sözleşmesiyle A' nın taşınmazını 200 bin liraya almış ve her biri 100 bin lira ödemeyi kabul etmişse burada sözleşmeden kaynaklanan bir kısmi borçluluk ilişkisi söz konusu olur³⁶⁹.

Birden çok borçlunun tek bir alacaklıya borcun yalnızca bir kısmını ifayla yükümlü olduğu ve diğer borçlulardan bağımsız olarak bunu yaparak borçtan kurtulduğu ilişkiye kısmi borç ilişkisi denir³⁷⁰. Kısmi borç ilişkisinin doğabilmesi için öncelikle bölünebilir nitelikli bir tüm borcun bulunması gerekmektedir. Alacaklı, edimi borçlulardan kendi payları oranında ayrı ayrı isteyebileceği gibi hepsinden aynı anda da isteyebilir. Alacaklının bütün borçluları davalı olarak gösterdiği alacak davasında kısmi borçlular, ihtiyari dava arkadaşı olarak yer alacaklardır³⁷¹.

c. Aynı Kefalet Sözleşmesinde Birden Fazla Kefillerin Bulunması

Kefalet sözleşmesinde kefiller birden fazla olabilir. Aynı kefalet sözleşmesinde birden fazla kefil bulunması durumunda alacaklı, alacağını her bir kefilden payları oranında ayrı ayrı isteyebileceği gibi hepsinden birden aynı anda da isteyebilir. Bu durumda birden fazla kefilin davadaki durumu ihtiyari dava arkadaşlığını oluşturacaktır³⁷².

³⁶⁸ (EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 2018, s. 1226).

³⁶⁹ (EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 2018, s. 1226).

³⁷⁰ (EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 2018, s. 1226).

³⁷¹ (BİLGE & ÖNEN, 1978, s. 249), (ÜSTÜNDAĞ, Medeni Yargılama Hukuku, 1989, s. 300), (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 123), “Dava tarihinde yürürlükte bulunan 6100 Sayılı HMK'nın 43.maddesi uyarınca, ortak bir işlemle birden fazla kişi lehine bir hak taahhüt edilmiş olması halinde bu kişiler birlikte dava açabilirler. Ortak bir işlem ile birden fazla kişi lehine taahhüt edilen hak bölünebilen hak ise birden fazla kişinin birlikte dava açması zorunlu olmayıp ihtiyaridir. Somut olayda da; davacı ile kardeşi birlikte bir satış sözleşmesi imzalayarak davaya konu taşınmazı satın almışlar, taşınmazın tapuda kendi adlarına tescili yapılmayınca davacı tarafça davalı tarafa ödenen bedelin tahsili amacıyla iş bu davayı açmıştır. Buna göre davacının davalılardan talep ettiği alacak(ödenen satış bedelinin iadesi) bölünebilen bir alaktır ve her alacaklı kendi hissesine düşen payı oranında dava açabilir. O halde alacaklılar arasında yasadan kaynaklanan zorunlu dava arkadaşlığı olmadığı gözetilerek davacı alacaklının kendi hissesi oranında dava açmasının mümkün olduğu böylece aktif husumet ehliyetinin bulunduğu göz önünde bulundurularak işin esasına girip sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken mahkemece yukarıdaki gerekçe ve yanlışlıklarla değerlendirme ile davanın husumetten reddi doğru görülmemiş bozmayı gerektirmiştir.” 3. HD, T. 19.9.2018, E. 2016/21846, K. 2018/8708 (Kazancı İçtihat Bankası).

³⁷² (ANSAY, 1960, s. 131), (ÜSTÜNDAĞ, Medeni Yargılama Hukuku, 1989, s. 300), (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 123).

C. Davaların Temelini Oluşturan Vakıaların ve Hukuki Sebeplerin Aynı veya Birbirine Benzer Olması

1. Vakıa (Dava Sebebi)

İhtiyari dava arkadaşlığını oluşturan hallerden üçüncüsü, HMK m. 57/ 1- c’ de yer alan davaların temelini oluşturan vakıaların ve hukuki sebeplerin aynı veya birbirine benzer olması durumudur. Bu halleri kendi içinde üç gruba ayırarak sınıflandırabiliriz:

- Davaların temelini oluşturan vakıaların ve hukuki sebeplerin aynı olması
- Davaların temelini oluşturan vakılardan veya hukuki sebeplerden birinin farklı olması
- Davaların temelini oluşturan vakıaların ve hukuki sebeplerin benzer olması

Kanun koyucu, madde düzenlemesinde “vakıa” ve “hukuki sebep” kavramlarından bahsetmiştir. Söz konusu düzenlemenin anlaşılabilmesi için öncelikle bu kavramların açıklanması gerekmektedir.

Hukuk kuralları temelde vakıa ve hukuki sonuç olmak üzere iki bölümden oluşur. Bunlardan ilki olan “koşul vakıalar (Tatbestandvoraussetzungen)”³⁷³ olarak adlandırılan, bir faraziye tanımlayan soyut- genel vakılardır³⁷⁴. İkincisi ise, bu soyut- genel vakılara hukuken bağlanmış bir sonuçtur (hukuki sonuç)³⁷⁵. Bu hususu bir hukuk kuralından örnek vererek açıklamaya çalışalım:

TMK m. 165’ e göre, “Eşlerden biri akıl hastası olup da bu yüzden ortak hayat diğer eş için çekilmez hale gelirse, hastalığın geçmesine olanak bulunmadığı resmi sağlık kurulu raporuyla tespit edilmek koşuluyla bu eş boşanma davası açabilir.” Bu hükümde yer alan koşul vakıalar, bir evlilik ilişkisinin bulunması, eşlerden birinin akıl hastası olması, bunun ortak hayatı çekilmez kılması, hastalığın geçmesine olanak bulunmamasıdır³⁷⁶. Buradaki koşul vakılara bağlanan hukuki sonuç ise, akıl hastalığına dayanan boşanma davasını açma hakkıdır³⁷⁷. Hukuki sonuç olarak boşanma davasını

³⁷³ Almanca tanım için bkz. (BÖRÜ, 2016, s. 73, dn. 276).

³⁷⁴ (GÜRDOĞAN, 1957, s. 268), (ATALAY, 2001, s. 57, 58).

³⁷⁵ (GÜRDOĞAN, 1957, s. 268), (ATALAY, 2001, s. 57, 58).

³⁷⁶ (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul Cilt II, 2017, s. 1627, 1628).

³⁷⁷ (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul Cilt II, 2017, s. 1627, 1628).

açma hakkının doğumu, maddede belirtilen koşul vakıaların gerçekleşmesine bağlıdır³⁷⁸.

Vakıa, Arapça kökenli bir sözcük olup “olan şey, gerçek, olgu” anlamına gelmektedir³⁷⁹. Vakıa, “geçmişte kalan ya da halen mevcut olan, zamana ve mekâna göre belirlenen, algılanabilir dış dünyaya ya da insanın iç âlemine ilişkin durumlar, süreçler veya belirli özellikler olarak” tanımlanabilir³⁸⁰. Vakıa, Alman hukukunda “tatsache” kavramıyla kullanılır³⁸¹.

Yukarıdaki tanımın hukuki anlamda vakıa kavramını çok genişlettiğinden bahisle, vakıanın hukuki tanımı öğretide bazı yazarlar tarafından daha farklı yapılmıştır. Bir görüşe göre, uyumsuzluğa uygulanacak hukuk kuralının koşul vakıalarına ilişkin her durum, vakıa olarak değerlendirilmelidir³⁸². Bunu destekleyen bir başka görüşe göre ise, vakıa, objektif hukukun hukuki sonucun ortaya çıkmasının bir şartı olarak öngördüğü, dış dünyaya veya insanın iç dünyasına ait her türlü durumlardır³⁸³. Bu tanımlardan da anlaşılacağı üzere vakıalar dış vakıalar ve iç vakıalar olarak ikiye ayrılır. Dış vakıalar, etkilerini doğrudan dış dünyada göstermekte; iç vakıalar ise, doğrudan kişinin iç dünyasını ilgilendirdiğinden, insanın ne düşündüğü ve istediğine ilişkindir³⁸⁴.

HMK m. 57/ 1- c kapsamında inceleyeceğimiz vakıalar ise somut vakılardır ve genel- soyut hukuk kuralında düzenlenmiş olan koşul vakılardan farklıdır³⁸⁵. Davada uygulanacak olan hukuk kuralının koşul vakıasını karşılayan somut vakıalar, yer ve zaman bakımından belirli, geçmiş veya halen mevcut, dış dünyaya ait ya da insanın iç dünyasıyla ilgili durumlar veya süreçler olabilir³⁸⁶.

Dava sebebi (Klagegrund, Klagebegründung) kavramı, usul hukukunun en önemli kavramları arasında yer alır. Bu kavram, derdestlik, kesin hüküm, iddia ve savunmanın genişletilmesi ve değiştirilmesi yasağı, iddia ve somutlaştırma yükü gibi kavramlar bakımından büyük önem arz eder³⁸⁷. Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda dava sebebine

³⁷⁸ (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul Cilt II, 2017, s. 1627, 1628).

³⁷⁹ (GÜRDOĞAN, 1957, s. 260), (GÖKSU, 2009, s. 324).

³⁸⁰ (GÜRDOĞAN, 1957, s. 260), (YILDIRIM M. K., 1990, s. 195), (ATALAY, 2001, s. 57).

³⁸¹ (BÖRÜ, 2016, s. 74, dn. 278).

³⁸² Rosenberg/ Schwab/ Gottwald, s. 620, naklen (BÖRÜ, 2016, s. 74, dn. 281).

³⁸³ BernKomm- Kummer s.636, BernKomm- Walter s. 1085, naklen (BÖRÜ, 2016, s. 74, dn. 282).

³⁸⁴ (GÜRDOĞAN, 1957, s. 260), (ANSAY, 1960, s. 252), (BİLGE & ÖNEN, 1978, s. 490, 491).

³⁸⁵ (BÖRÜ, 2016, s. 75).

³⁸⁶ (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul Cilt II, 2017, s. 1627).

³⁸⁷ Dava sebebi kavramının önemi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. (KURU, Dava Sebebi, 1967, s. 240

ilişkin doğrudan bir düzenleme olmamakla birlikte dava sebebi kavramını andıran bazı hükümlere yer verilmiştir. Davaların temelini oluşturan vakıaların ve hukuki sebeplerin aynı veya birbirine benzer olması (HMK m.57/ 1- c), davaların aynı veya birbirine benzer nedenlerden doğması halinde davaların birleştirilebilmesi (HMK m.166/ 4) buna örnek olarak verilebilir.

Öğretide dava sebebi kavramından ne anlaşılması gerektiği iki görüş çerçevesinde açıklanmaya çalışılmıştır³⁸⁸. Bunlardan biri ferdileştirme teorisi olup diğeri ise vakıalara dayandırma teorisidir.

Türk hukukunda ferdileştirme teorisinin savunucuları *Postacioğlu ve Domaniç*'tir³⁸⁹. Ferdileştirme teorisine göre, davanın sebebi davacının talep sonucunu dayandırdığı hukuki ilişkiler yani hukuki sebeplerdir³⁹⁰. Bu kapsamda davacının dilekçesinde hukuki ilişkileri diğer iddialardan ayırt edilecek şekilde ferdileştirmiş olması yeterlidir³⁹¹. Bu bakımdan hukuki ilişkiyi oluşturan hayat olayının yani vakıaların başlangıçta belirtilmesi mümkün olsa bile, ileri sürülmesi zorunlu değildir³⁹². Bu nedenle, bu teorinin savunucularına göre, dava dilekçesinde bildirilmesi zorunlu olmadığı halde bildirilen maddi vakıaların yargılama esnasında sınırsızca değiştirilebilmesi mümkündür. Fakat aynı şey, dava dilekçesinde belirtilmiş ve talebin kendisinden çıkartılmış olduğu somut hukuki ilişki için geçerli değildir³⁹³.

Ferdileştirme için genellikle somut hukuki ilişkinin beyanının yanı sıra aynı

vd.), (ÜSTÜNDAĞ, İddia ve Mürafaanın Değiştirilmesi Yasağı, 1967, s. 17 vd.).

³⁸⁸ (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 124), (TANRIVER, Derdestlik İtirazı, 2007, s. 90, 95), (BÖRÜ, 2016, s. 79, 84), (TANRIVER, Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 478, 484), (ERMENEK, 2017, s. 145, 146).

³⁸⁹ (DOMANIÇ, 1964, s. 82, 90), (POSTACIOĞLU İ. E., Davanın ve Kaziyei Muhkemenin Unsuru Olarak Hukuki Sebep, 1974, s. 70).

³⁹⁰ (DOMANIÇ, 1964, s. 82, 90), (ÜSTÜNDAĞ, İddia ve Mürafaanın Değiştirilmesi Yasağı, 1967, s. 25 vd.), (POSTACIOĞLU İ. E., Davanın ve Kaziyei Muhkemenin Unsuru Olarak Hukuki Sebep, 1974, s. 500, 501), (POSTACIOĞLU İ. E., Medeni Usul Hukuku Dersleri, 1975, s. 685), (TANRIVER, Derdestlik İtirazı, 2007), (YILMAZ, Islah, 2013, s. 144 vd.), (TANRIVER, Medeni Usul Hukuku, 2016), (BÖRÜ, 2016), (ERMENEK, 2017, s. 146).

³⁹¹ (DOMANIÇ, 1964, s. 82, 90), (ÜSTÜNDAĞ, İddia ve Mürafaanın Değiştirilmesi Yasağı, 1967, s. 25), (POSTACIOĞLU İ. E., Davanın ve Kaziyei Muhkemenin Unsuru Olarak Hukuki Sebep, 1974, s. 500, 501), (ALANGOYA, İlkeler, 1979, s. 102), (TANRIVER, Derdestlik İtirazı, 2007, s. 91), (HANAĞASI, 2009, s. 327), (MUŞUL, Medeni Usul Hukuku, 2012, s. 112), (YILMAZ, Islah, 2013, s. 144), (TANRIVER, Medeni Usul Hukuku, 2016), (BÖRÜ, 2016), (ERMENEK, 2017, s. 146).

³⁹² (ALANGOYA, İlkeler, 1979, s. 102).

³⁹³ (ÜSTÜNDAĞ, İddia ve Mürafaanın Değiştirilmesi Yasağı, 1967, s. 29).

zamanda maddi vakıaların da belirtilmesi gerekebilir³⁹⁴. Üstündağ' a göre, bu hiçbir zaman hukuki uyumsuzluğun bütün özellikleriyle birlikte en ince ayrıntısına kadar kronolojik sırayla anlatılabileceği anlamına gelmez³⁹⁵. Bu bakımdan dava sebebinin hukuki sebep olarak vakıalarla birlikte açıklanması gerektiği de ileri sürülmüştür³⁹⁶. Postacioğlu' na göre, teorinin saf haliyle benimsenmesinden hukuki sebeplerle birlikte maddi vakıaların da ileri sürülmesi gerekliliği savunulmalıdır³⁹⁷. Yazara göre davacının dilekçede belirttiği hukuki sebep aynı zamanda maddi vakıaları da kapsar, taraf bunları gerektiği gibi ileri sürmemişse bir daha ileri süremez. Bu bakımdan davanın sebebi, aynı nitelikteki bütün maddi vakıaları kapsayan hukuki sebeptir³⁹⁸. Domaniç ise, dava sebebinin oluşmasında hukuki sebebi esas almakla birlikte vakıaların tali nitelikte bir etkisi olduğundan bahsetmiş, hukuki sebebin tarafların dava konusu iddia ve savunmalarını doğrudan doğruya dayandırdıkları vakıa olduğunu belirtmiştir³⁹⁹.

Vakılara dayandırma teorisine göre ise dava sebebi, davacının dilekçesinde talep sonucunu dayandırdığı hukukun kendisine sonuç bağladığı hayat olayları yani maddi vakılardır⁴⁰⁰. Bu teori, ferdileştirme teorisinin aksine dava sebebi kavramının açıklanmasında, somut hukuki ilişkiyi (hukuki sebebi) değil, talep sonucunu haklı gösteren vakıaları esas almaktadır⁴⁰¹. Vakılara dayandırma teorisine göre, talepte bulunmaya neden olan vakıaların tümünün en ince ayrıntısına kadar kronolojik sırayla dava dilekçesinde bildirilmesi zorunludur⁴⁰². Bu, teorinin klasik boyutudur. Talebe esas teşkil eden vakıaların tamamının kronolojik sıra halinde belirtilmesinin zorluk yaratacağı eleştirisi üzerine, vakılara dayandırma teorisi kendi içinde bir değişim geçirmiş ve dava

³⁹⁴ (ÜSTÜNDAĞ, İddia ve Mürafaanın Değiştirilmesi Yasağı, 1967, s. 27).

³⁹⁵ (ÜSTÜNDAĞ, İddia ve Mürafaanın Değiştirilmesi Yasağı, 1967, s. 27).

³⁹⁶ (POSTACIOĞLU İ. E., Davanın ve Kaziyei Muhkemenin Unsuru Olarak Hukuki Sebep, 1974, s. 70).

³⁹⁷ (POSTACIOĞLU İ. E., Davanın ve Kaziyei Muhkemenin Unsuru Olarak Hukuki Sebep, 1974, s. 70).

³⁹⁸ (POSTACIOĞLU İ. E., Davanın ve Kaziyei Muhkemenin Unsuru Olarak Hukuki Sebep, 1974, s. 96).

³⁹⁹ (DOMANIÇ, 1964, s. 83 vd.).

⁴⁰⁰ (ANSAY, 1960, s. 365, 366), (KURU, Dava Sebebi, 1967, s. 256, 257), (ÜSTÜNDAĞ, İddia ve Mürafaanın Değiştirilmesi Yasağı, 1967, s. 32 vd.), (BİLGE & ÖNEN, 1978, s. 494, 496), (ALANGOYA, İlkeler, 1979, s. 103 vd.), (ÜSTÜNDAĞ, Medeni Yargılama Hukuku, 1989, s. 582), (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 125), (TANRIVER, Derdestlik İtirazı, 2007, s. 92 vd.), (ÖZKAYA FERENDECİ, 2009, s. 46), (YILMAZ, Islah, 2013, s. 147, 148).

⁴⁰¹ (ÜSTÜNDAĞ, İddia ve Mürafaanın Değiştirilmesi Yasağı, 1967, s. 32), (ALANGOYA, İlkeler, 1979, s. 103), (TANRIVER, Derdestlik İtirazı, 2007, s. 92 vd.), (ÖZKAYA FERENDECİ, 2009, s. 44).

⁴⁰² (ALANGOYA, İlkeler, 1979, s. 103), (MUŞUL, Medeni Usul Hukuku, 2012).

sebebinden, davanın açılmasına neden olan bütün vakıaların değil, talep sonucunun kendisinden çıkartılmasına olanak veren ve onu haklı göstermeye yarayan vakıaların anlaşılacağı yeni bir boyut kazanmıştır⁴⁰³. Dava sebebi hususunda Türk hukukunda öğretide yazarların çoğunluğu bu görüştedir⁴⁰⁴. Bu görüş, davanın temelini, dava konusunun bir unsuru olarak nitelendirmektedir. Zira talebin konusu ve davanın temelini oluşturan maddi vakıa, dava konusunu oluşturmaktadır⁴⁰⁵. Davacının maddi vakıaları bildirmesi yeterlidir, hukuki sebebi bildirmek zorunda değildir⁴⁰⁶.

Taraflarca getirilme ilkesi (HMK m. 25) uyarınca, hakim iki taraftan birinin söylemediği şeyi veya vakıaları kendiliğinden dikkate alamaz. Hakimin hükmüne esas teşkil edecek maddi vakıaların taraflarca getirilmesi gerekir. Buna karşın HMK m. 33' e göre, hakim, Türk hukukunu re'sen uygular. Bu bakımdan tarafların davaya getirdikleri uyuşmazlığa ilişkin vakıaların hukuki nitelendirmesini taraflardan bağımsız olarak hakim yapacaktır⁴⁰⁷. Hakimin görevi, maddi vakıaları tespit ettikten sonra, bunlara uygulanacak uygun hukuk kuralını tespit ederek hukuk kuralında yer alan koşul vakıalar ile maddi vakıaların örtüşüp örtüşmediğini incelemektir. Hukuk kuralındaki koşul vakılardan hiçbirisi maddi vakıalarla örtüşmüyorsa hakim, hukuki sonucun doğmadığına hükmedecektir⁴⁰⁸. Bu düzenlemelerde (HMK m. 33 ve m. 25) yer alan vakıa kavramının hukuki sebepler değil, maddi vakıalar olduğunu ifade etmek üzere kullanıldığı ifade edilmiştir⁴⁰⁹.

Dava sebebinden ne anlaşılması gerektiği hususu davanın açılması anından

⁴⁰³ (ÜSTÜNDAĞ, İddia ve Mürafaanın Değiştirilmesi Yasağı, 1967, s. 40, 41), (ALANGOYA, İlkeler, 1979, s. 103), Lange- Klagegrund s. 14, naklen (TANRIVER, Derdestlik İtirazı, 2007, s. 93).

⁴⁰⁴ (KURU, Dava Sebebi, 1967, s. 245 vd.), (ALANGOYA, İlkeler, 1979, s. 106), (TANRIVER, Derdestlik İtirazı, 2007, s. 95), (ÖZKAYA FERENDECİ, 2009, s. 44), (TANRIVER, Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 480 vd.).

⁴⁰⁵ (ÜSTÜNDAĞ, İddia ve Mürafaanın Değiştirilmesi Yasağı, 1967, s. 40, 41), (KURU, Dava Sebebi, 1967, s. 219), (ALANGOYA, İlkeler, 1979, s. 103), (TANRIVER, Derdestlik İtirazı, 2007, s. 95), (ÖZKAYA FERENDECİ, 2009, s. 44), (YILMAZ, Islah, 2013, s. 148, 157).

⁴⁰⁶ (ÜSTÜNDAĞ, İddia ve Mürafaanın Değiştirilmesi Yasağı, 1967, s. 51 vd.), (ALANGOYA, İlkeler, 1979, s. 106), (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 125), (TANRIVER, Derdestlik İtirazı, 2007, s. 94), (YILMAZ, Islah, 2013, s. 151, 154).

⁴⁰⁷ (ALANGOYA, İlkeler, 1979, s. 96).

⁴⁰⁸ (ATALAY, 2001, s. 58), (GÖKSU, 2009, s. 327).

⁴⁰⁹ (KURU, Dava Sebebi, 1967, s. 222, 223 vd.), (TANRIVER, Derdestlik İtirazı, 2007, s. 94), (YILMAZ, Islah, 2013, s. 154), (İYİLİKLİ A. C., 2013, s. 148).

itibaren bütün yargılama süreci boyunca, hatta hükmün kesinleşmesinden sonra kesin hüküm etkisi bakımından da oldukça önemlidir. Bu nedenle *Kuru*’ya göre hangi görüş kabul edilirse edilsin, dava sebebi, bu sebepten etkilenecek bütün durumlar için aynı anlamı karşılayacak şekilde değerlendirilmelidir⁴¹⁰. Burada iki ayrı görüş arasındaki temel fark, aslında ferdileştirme teorisinin hukuki sebeplerin de davaya taraflarca getirilmesini zorunlu bir unsur olarak görmesi ve dilekçeler aşamasından sonra yeni hukuki sebep eklenmesini veya hukuki sebeplerin değiştirilmesini iddia ve savunmanın değiştirilmesi ve genişletilmesi yasağına tabi tutmasından kaynaklanmaktadır⁴¹¹. Ferdileştirme teorisinin kabulü halinde hâkim, davacının talebini hukuka uygun bulsa bile, talebin hukuka uygunluğu konusunda hâkimin yaptığı nitelendirme ile tarafın yaptığı nitelendirme birbirinden farklıysa dava reddedilebilecektir. Bu da aynı hayat olaylarının defalarca yargılanmasına neden olabilecektir⁴¹². Bu açıdan bakıldığında vakıalara dayandırma teorisinin davanın tarafları bakımından maddi vakıaların dava sürecine aktarılmasının o vakıaların hukuki niteliklerinin doğru olarak tespit edilme ihtimalinden çok daha kolay olduğundan tercih edilmesi gerektiğini görebiliriz.

Kanaatimizce Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda vakıalara dayandırma teorisi kabul edilmiştir. HMK m. 119/ 1- e’de davacıya dava dilekçesinde iddiasının dayanağı olan bütün vakıaların sıra numarası altında açık özetleri bildirme zorunluluğu yüklenmiştir. Aynı zamanda aynı maddenin g bendinde açıkça dayanılan hukuki sebeplerin dava dilekçesinde belirtilmesi gerektiğine yer verilmiş olması da dava sebebi kavramının, hukuki sebep kavramından ayrı düşünüldüğüne önemli bir işarettir⁴¹³. Ayrıca kesin hükmü düzenleyen 303. maddede “*bir davaya ait şekli anlamda kesinleşmiş olan hükmün, diğer bir davada maddi anlamda kesin hüküm oluşturabilmesi için, her iki davanın taraflarının, dava sebeplerinin ve ilk davanın hüküm fıkrası ile ikinci davaya ait talep sonucunun aynı olması gerektiği*” düzenlenmiştir. Madde gerekçesinde ise açıkça dava sebebinin karşılığı olarak “vakıalar” gösterilmiştir⁴¹⁴.

⁴¹⁰ (KURU, Dava Sebebi, 1967, s. 216).

⁴¹¹ (POSTACIOĞLU İ. E., Davanın ve Kaziye Muhkemenin Unsuru Olarak Hukuki Sebep, 1974, s. 70), (ALANGOYA, İlkeler, 1979, s. 102).

⁴¹² (ERMENEK, 2017, s. 149, 150).

⁴¹³ (ÜSTÜNDAĞ, İddia ve Mürafaanın Değiştirilmesi Yasağı, 1967, s. 51 vd.), (ALANGOYA, İlkeler, 1979, s. 106), (TANRIVER, Derdestlik İtirazı, 2007, s. 94), (TANRIVER, Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 480 vd.).

⁴¹⁴ HMK m. 303 Hükümet Gerekçesi için bkz. (BUDAK, Karşılaştırmalı Hukuk Muhakemeleri Kanunu,

Ancak vakıalara dayandırma teorisini esas alarak dava sebebi olarak maddi vakıaları kabul ettiğimizde usul hukukuna ilişkin bütün sorunların tamamen çözüldüğünü de söyleyemeyiz⁴¹⁵.

HMK kapsamında vakıalara dayandırma teorisinin kabulü, konumuz olan ihtiyari dava arkadaşlığının koşullarından olan “*davanın temelini oluşturan vakıaların ve hukuki sebeplerin aynı veya benzer olması*” ifadesi açısından sorunlara neden olabilmektedir. Bu düzenleme ile cümlede yer alan “*ve hukuki sebepler*” ifadesindeki “*ve*” bağlacı dolayısıyla, sanki hukuki sebepler de davanın temelinde dâhilmiş gibi bir izlenim doğmaktadır⁴¹⁶. Ancak bu düzenleme HMK’ ya hakim olan ilkeler kapsamında değerlendirildiğinde kullanılan “*ve*” bağlacının “*yanı sıra*” ya da “*ile*” anlamıyla anlaşılması yahut “*veya*”, “*yahut*”, “*ya da*” gibi ifadeler kullanılması⁴¹⁷ kanunun amacına ve usul ekonomisi ilkesinin gerçekleşmesine daha fazla hizmet edecektir⁴¹⁸.

Bu nedenlerle, HMK’ da yer alan “*davanın temelini oluşturan vakıaların ve hukuki sebeplerin aynı veya benzer olması*” ifadesinden anlaşılması gerekenin “maddi vakıalar karışımı anlamındaki dava sebebi” olması gerektiğini düşünmekteyiz⁴¹⁹. O halde, aynı maddi vakıa ve hukuki sebebe veya aynı maddi vakıa ve farklı hukuki sebebe dayanılarak ihtiyari dava arkadaşlığı oluşturulabilir.

2. Hukuki Sebep

Medeni usul hukuku bakımından hukuki sebep, tarafların iddia ettiği vakıaların ilgili bulunduğu, somut olaya uygulanacak hukuk normudur⁴²⁰. Hukuki sebepler, dava dilekçesinin unsurlarından biridir (HMK m. 119/ 1- g). Ancak bu zorunlu bir unsur değildir. Taraflarca getirilme ilkesi uyarınca taraflar yalnızca hukuki uyumsuzluğa konu olan vakıaları davada ileri sürmek zorundadır, hukuki sebepler bakımından böyle bir

2015, s. 390).

⁴¹⁵ (ERMENEK, 2017, s. 150).

⁴¹⁶ (ERMENEK, 2017, s. 154, 155).

⁴¹⁷ (ALANGOYA, Tarafların Taaddüdü, 1999, s. 80), (KARSLI, 2014, s. 310).

⁴¹⁸ (ERMENEK, 2017, s. 154, 155), “Bu görüş aynı zamanda Özkes’ in dava sebebinin hukuki sebepler olmasından bağımsız olarak, dava dilekçesinde hukuki sebeplerin gösterilmesinin zorunluğu olduğu görüşüyle de uyum sağlamaktadır.” (ÖZEKES, Dava Dilekçesinde Hukuki Sebep Bildirmek Zorunludur, 2009, s. 759).

⁴¹⁹ (ÜSTÜNDAĞ, Medeni Yargılama Hukuku, 1989, s. 300), (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 127).

⁴²⁰ (İYİLİKLİ A. C., 2013, s. 147).

zorunluluk yoktur. Bilakis, m. 33 uyarınca hakim hukuki sebepleri kendiliğinden bulup uygulamalıdır. Buna “uygulanacak hukuku mahkeme bilir ilkesi (*iura novit curia*)” yahut “hakim hukuku re’sen uygular” ilkesi denilmektedir⁴²¹. Bunun sonucu olarak, davacının hukuki sebep göstermemiş olması dava dilekçesinin zorunlu unsurları bakımından bir eksiklik anlamına gelmez. Bu yüzden de dava dilekçesindeki eksiklik için süre verilmez (m. 119/ 2).

Hakim bu ilke uyarınca, iddianın ve savunmanın genişletilmesi ve değiştirilmesi yasağının kapsamına giren ve taraflarca ileri sürülmüş bulunan maddi vakıalarla bağlıdır; ancak tarafın yaptığı hukuki nitelendirme ile bağlı değildir⁴²². Ancak taraflar, uyuşmazlığa esas teşkil eden vakıalarıyla bağlantılı olarak hukuki sebeplerini dilekçede gösterirse bu, uyuşmazlığın çözümü bakımından hakime fayda sağlayacaktır⁴²³.

Davacının dava dilekçesinde hukuki sebepleri bildirmek zorunda olmadığı, hakim hukuku uygulamakla yükümlü olduğu hususunda Yargıtay içtihatları da mevcuttur. Buna göre Yargıtay, bir kararında “*..olayları bildirmek ve ileri sürmek taraflara, bu kapsamda nitelemeyi yapmak ve belirlenecek hukuki tavsifle ilgili olarak tatbik edilecek kanun hükümlerini tesbit ve tayin ederek uygulamak hakime aittir. Öyle ki, hukuki sebep yanlış gösterilmiş veya hiç gösterilmemiş olsa dahi, hakim tarafından en uygun hukuki sebebin bulunması ve ona göre karar verilmesi gerekir..*” diyerek görüşünü belirtmiştir⁴²⁴.

Bu hususta Özekes, “*iura novit curia*” kuralına yüklenen anlamın yargılama hukukunu daha da sorunlu hale getirdiğini, hakim hukuku re’sen uygulayacağı kuralının dilekçede hukuki sebep gösterme zorunluluğunu kaldırmadığını ifade etmiştir⁴²⁵.

Bir önceki başlıkta açıklamaya çalıştığımız üzere dava sebebi, davacının

⁴²¹ (ALANGOYA, İlkeler, 1979, s. 5), (TANRIVER, Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 370), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul Cilt II, 2017, s. 1146, 1147).

⁴²² (TANRIVER, Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 370).

⁴²³ (ÜSTÜNDAĞ, Medeni Yargılama Hukuku, 2000, s. 463), (ULUKAPI, Medeni Usul Hukuku, 2014, s. 244, 248), (KARSLI, 2014, s. 426), (TANRIVER, Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 370), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul Cilt II, 2017, s. 1146, 1147).

⁴²⁴ 1. HD, E. 2019/ 17, K. 2019/ 2825, T. 18.4.2019 (Kazancı İçtihat Bankası), aynı yönde kararlar için bkz. 3. HD, E. 2018/ 7151, K. 2019/ 121, T. 15.1.2019; 1. HD, E. 2016/ 2715, K. 2019/ 2368, T. 3.4.2019; 1. HD, E. 2016/ 2533, K. 2018/15158, T. 3.12.2018 (Kazancı İçtihat Bankası).

⁴²⁵ (ÖZEKES, Dava Dilekçesinde Hukuki Sebep Bildirmek Zorunludur, 2009, s. 759).

dilekçesinde talep sonucunu dayandırdığı hukukun kendisine sonuç bağladığı hayat olayları yani maddi vakılardır⁴²⁶. Bu bakımdan hukuki sebeplerin dava sebebi olduğu görüşünün kabul edilmemesi gerektiğini düşünüyoruz.

3. Davaların Temelini Oluşturan Maddi Vakıaların ve Hukuki Sebeplerin

Aynı Olması

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda yer alan düzenlemeye geçmeden önce 1086 sayılı HUMK' ta bu hususun nasıl düzenlendiğini anlatmakta fayda görmekteyiz. 1086 sayılı HUMK 43/ 1, b. 2' ye göre "davanın her biri hakkında aynı sebepten neşet etmesi halinde" ihtiyari dava arkadaşlığı müessesesi söz konusu olabiliyordu. Yani davalar aynı vakılara ve hukuki sebeplere dayanıyorsa bu davaların birlikte açılabilmesi net bir şekilde anlaşılıyordu⁴²⁷. Bu düzenleme ile usul ekonomisinin gerçekleştirilmesi amaçlanmaktaydı.

HMK m. 57/ 1- c' ye göre aynı vakıa ve hukuki sebeplere dayanan davalar birlikte açılabilir. Bu duruma aynı haksız fiil nedeniyle birden fazla kişiye karşı dava açılması halinde davanın temelini oluşturan vakıa ve hukuki sebep aynı olduğundan davalılar arasında ihtiyari dava arkadaşlığı oluşabileceği⁴²⁸; birden fazla pay sahibinin anonim

⁴²⁶ (ANSAY, 1960, s. 365, 366), (KURU, Dava Sebebi, 1967, s. 256, 257), (ÜSTÜNDAĞ, İddia ve Mürfaanın Değiştirilmesi Yasağı, 1967, s. 32 vd.), (BİLGE & ÖNEN, 1978, s. 494, 496), (ALANGOYA, İlkeler, 1979, s. 103 vd.), (ÜSTÜNDAĞ, Medeni Yargılama Hukuku, 1989, s. 582), (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 125), (TANRIVER, Derdestlik İtirazı, 2007, s. 92 vd.), (ÖZKAYA FERENDECİ, 2009, s. 46), (YILMAZ, Islah, 2013, s. 147, 148).

⁴²⁷ (BAYRAM, 1977, s. 282), (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 125), (ALANGOYA, Tarafların Taaddüdü, 1999, s. 78), (ÜSTÜNDAĞ, Medeni Yargılama Hukuku, 2000, s. 300), (KURU, Hukuk Muhakemeleri Usulü C. III, 2001, s. 3342).

⁴²⁸ (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 126), (YILMAZ, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2017, s. 1259), 17. HD, 31.10.2005, 9152/10235, "Davacılar ve diğerleri vekili tarafından, davalılar İETT Genel Müdürlüğü ve diğeri aleyhine 25/10/2007 gününde verilen dilekçeyle haksız fiil sebebiyle maddi ve manevi tazminat istenmesi üzerine mahkemece yapılan yargılama sonunda; davanın reddine dair verilen 29/04/2015 tarihli kararın Yargıtay'ca incelenmesi davacılar vekili ile davalılardan İETT Genel Müdürlüğü vekili tarafından süresi içinde istenilmekle temyiz dilekçelerinin kabulüne karar verildikten sonra tetkik hâkimi tarafından hazırlanan rapor ile dosya içerisindeki kağıtlar incelenerek gereği görüldü: Dosyadaki bilgi ve belgelerden davacılar arasında zorunlu değil ihtiyari dava arkadaşlığı olduğu anlaşılmaktadır. Şu durumda, davacıların maddi ve manevi tazminat istemlerinin farklı olması gözetilerek, her bir davacının reddedilen tazminat talebi üzerinden, davalılardan İETT Genel Müdürlüğü yararına ayrı ayrı vekâlet ücreti takdir edilmesi gerekirken, yazılı biçimde karar verilmesi doğru değildir.

şirket genel kurul kararının iptali için birlikte dava açabileceği⁴²⁹ (TTK m. 446) ve annenin çocuklarına karşı birlikte nafaka davası açabileceği haller⁴³⁰ (TMK m. 364) örnek olarak verilebilir. Bu hususta en sık karşılaştığımız örnekler iş kazaları durumunda ortaya çıkmaktadır.

Yargıtay bir kararında iş kazası nedeniyle açılan maddi ve manevi tazminat davasında mirasçılardan aynı vakıya ve hukuki sebebe dayandıklarından dolayı bu davada ihtiyari dava arkadaşı olduklarına hükmetmiştir⁴³¹. Söz konusu karara konu olan davada iş kazasında hayatını kaybeden sigortalının mirasçılarının maddi ve manevi tazminat talepleri mevcuttur. *“Uyuşmazlık, hüküm altına alınan tazminatların miktarı ve manevi tazminatın bölünmezliği ilkesinin yorumlanması noktasında toplanmaktadır. Gerçekten, hukuka aykırı bir eylem yüzünden çekilen elem ve üzüntüler, o tarihte duyulan ve duyulması gereken bir haldir. Başka bir anlatımla üzüntü ve acıyı zamana yaymak suretiyle, manevi tazminatın bölünmesi, bir kısmının dava konusu yapılması kalanın saklı tutulması olanağı yoktur. Niteliği itibarıyla manevi tazminat bölünemez. Bir defada istenilmesi gerekir. Bu noktada manevi tazminatın bölünmezliği ilkesi gereği fazlaya ilişkin hakkın saklı tutulması, ıslah ya da ek dava yolu ile istek miktarının artırılması olanaklı değildir. Bunun yanında aralarında mecburi dava arkadaşlığı söz konusu olmayan kişiler bakımından davacının tüm ilgilileri hasım göstererek dava açma zorunluluğu da yoktur. Bu durumda davacının haksız fiilde sorumluluğu olan bir kısım ilgilileri dava dışı bırakma, bu kişiler bakımından davasını sonradan ikame etme imkânı her zaman mevcuttur. Bu halde yani aralarında ihtiyari dava arkadaşlığı olan bir kısım ilgililer bakımından sonradan manevi tazminat davası açılması halinde manevi tazminatın bölünmezliği ilkesine aykırı bir durum söz konusu olmaz.”* Yargıtay, bu

Kararın bu sebeple bozulması gerekmiştir.” 4. HD, E. 2015/14684, K. 2017/7922, T. 5.12.2017 (www.hukukturk.com) .

⁴²⁹ (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 126), (ERDÖNMEZ, İhtiyari Dava Arkadaşlığı, 2014, s. 705 vd.), 23. HD, 19.04.2012, 4841/2972 (sinerjimevzuat.com.tr); 23. HD, 2011/4841 2012/2972 19.04.2012 (www.legalbank.net), (UMAR, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2014, s. 218).

⁴³⁰ (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 126), 2. HD, 26.7.1977 T., 5684/5811 (KURU, Hukuk Muhakemeleri Usulü C. III, 2001, s. 3344), (UMAR, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2014, s. 218).

⁴³¹ 21.HD,03.03.2014,21137/3560 (<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>), Aynı yönde başka bir karar için bkz. 21.HD, 24.10.2011, 4493/8480 (sinerjimevzuat.com.tr) ; “davacıların kişilik haklarına zarar verildiği gerekçesiyle birlikte açtıkları davada, davacılar arasında ihtiyari dava arkadaşlığı olduğu” yönünde kararlar için bkz. 4. HD, 15.11.2012, 14214/179039 (Kazancı İçtihat Bankası) ; 4.HD, E.2012/14214, K.2012/17039, K.15.11.2012 (www.legalbank.net) .

davada “somut olayda davacılar arasında ihtiyari dava arkadaşlığı bulunduğunu, davacılar tarafından davalı şirket aleyhine sonradan manevi tazminat davası ikame edilmesinin manevi tazminatın bölünmezliği ilkesine aykırılık teşkil etmeyeceğini, davacılarca belirlenen miktar aşılmadıktan sonra ayrı bir dava ile aralarında ihtiyari dava arkadaşlığı olan diğer davalılardan manevi zararın konusu olarak belirlenen bu miktarın istenebilmesinin manevi tazminatın bölünmezliği ilkesi gereği mümkün olmayan bir durum olmadığına” hükmetmiştir.

Bu kararda vakıalar ve hukuki sebepler bakımından ayniyeti şu şekilde açıklayabiliriz. Davadaki maddi vakıa yaşanan iş kazası sonucu gerçekleşen ölüm olayıdır. Ölen kişinin mirasçıları bu maddi vakıaya dayanarak dava açmıştır. Davacıların maddi, manevi tazminat talepleri ise hukuki sebeptir. Bu bakımdan olayda vakıalar ve hukuki sebepler bakımından ayniyet söz konusu olduğundan bu davalar birlikte açılabilir.

Yargıtay bir kararında, “*muris muvazaasına dayalı olarak tereke adına (tüm mirasçıları kapsayacak şekilde) açılan davada mirasçılar arasında mecburi dava arkadaşlığı olmasına rağmen mirasçıların kendi payları oranında açtıkları tapu iptali ve tescil davasında mirasçılar arasında ihtiyari dava arkadaşlığı bulunduğu*” hükmetmiştir⁴³². Söz konusu kararda ihtiyari dava arkadaşlarının dayandığı hukuki sebep kendi payları oranında tapu iptal ve tescil talebidir, davaya esas teşkil eden maddi vakıa ise murisin mal kaçırmak için muris muvazaası yoluyla taşınmazını devretmesidir. İşte maddi vakıalar ve hukuki sebepler bakımından ayniyet söz konusu olduğu için burada Yargıtay, ihtiyari dava arkadaşlığının söz konusu olabileceğine hükmetmiştir.

Yargıtay trafik kazasından kaynaklanan destekten yoksun kalma tazminatı ve manevi tazminat talebine ilişkin bir davada, “*Yaya ...'nın 19/07/2012 tarihinde davalı Belediyeye ait 43 RY 551 plakalı çekicinin davalı şoför ... yönetimindeki davalı ... şirketine trafik sigortalı aracın iş makinasını taşımakta iken davalı ... Müdürlüğüne ait telefon direği tellerine takılıp sökülen direğin yıkılması sonucu düşen direğin altında kalarak vefat ettiğini, ölenin mirasçıları bakımından ayrı ayrı manevi tazminat taleplerinin davalılardan müstereken ve müteselsilen tahsilinin talep edilebileceğini, kazada zarar gören davacılara karşı tüm davalıların farklı hukuki nedenlerle zarardan müteselsilen sorumlu olup aralarındaki münasebetin de ihtiyari dava arkadaşlığı olduğuna*” hükmetmiştir. Davalılar bakımından maddi vakıa ölüm olayıdır, bu nedenle bu hususta bir ayniyet söz konusudur. Ayrıca haksız fiil hükümlerine göre bu olaydan

⁴³² 1.HD, 12.4.2012, 1936/4248 (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi) .

müteselsilen sorumlu olduklarından hukuki sebep bakımından da ayniyet söz konusudur. Burada davalılar bakımından subjektif dava yığılması söz konusu iken aynı zamanda davacılar bakımından da bir çokluk söz konusudur. Davacılar, ölenin mirasçıları olup birlikte destekten yoksun kalma tazminatı ve manevi tazminat davası açmışlardır. Davacılar bakımından da hem maddi vakıalarda hem de hukuki sebeplerde ayniyet söz konusudur. Söz konusu kararda hem davacılar tarafında hem de davalılar tarafında ihtiyari dava arkadaşlığı meydana gelmiştir.

Yargıtay' ın bir kararı, “sendikalı birden fazla işçinin toplu iş sözleşmesinden kaynaklanan haklarının işveren tarafından ödenmemesi söz konusu olduğunda tek dava dilekçesiyle birden fazla işçi adına dava açılıp açılmayacağına” ilişkindir⁴³³. Bu kararda “davacılar vekili tarafından T sendikası adına sendika üyesi üçyüzseksen işçi için, tek dava dilekçesiyle açılan davada, toplu iş sözleşmesinden kaynaklanan bir kısım işçilik alacaklarının hüküm altına alınması talep edilmiştir. Mahkeme ise, aralarında zorunlu dava arkadaşlığı bulunmayan üçyüzseksen kişinin tek bir dilekçe ile dava açmasının iyiniyet ve dürüstlük kurallarına aykırı olduğunu ve hakkın kötüye kullanılması niteliğinde bulunduğunu belirterek davanın açılmamış sayılmasına karar vermiştir. HMK’ da m. 57/ 1- c uyarınca böyle bir davanın birlikte açılabileceği öngörülmüşken, davanın açılmamış sayılmasına hangi hallerde karar verileceği kanunun değişik maddelerinde düzenlenmiş olup, birlikte açılan davaların tek davaya hasredilmemesi halinde davanın açılmamış sayılacağına ilişkin bir düzenlemeye kanunda yer verilmemiştir. Mahkemece davacılar vekiline tebliğ tarihinden itibaren bir hafta içinde bir davacı ismi belirtilerek dava dilekçesinin düzeltilmesi gerektiği, aksi halde davanın açılmamış sayılmasına karar verileceği tebliğ edilmiştir, dilekçenin tek davacıya hasredilmemesi sonucu davanın açılmamış sayılmasına karar verilmiştir. İhtiyari dava arkadaşları bakımından somut olayın özelliklerine göre davaların sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi için davaların ayrılmasına karar verilebilir ise de, esasen müşterek dava dilekçesinin tek davacıya hasredilmemesi sonucunda davanın açılmamış sayılmasına karar verilemez.”

Söz konusu kararda Yargıtay, esasen ilk derece mahkemesinin verdiği hükmü müşterek dava dilekçesinin tek davacıya hasredilmemesi sonucunda davanın açılmamış sayılmasına karar verilemeyeceği için bozmuştur. Her ne kadar böyle bir davada davacılar ihtiyari dava arkadaşı olarak yer alabilseler de kararda bu davaların ayrılabilceğinden de

⁴³³ 22. HD, 24.06.2013, 15676/ 15329 (YILMAZ, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2017, s. 1260) .

bahsedilmiştir. Yargıtay’ ın işe iade davaları yahut işçilik alacaklarından kaynaklanan davalar bakımından iş sözleşmelerinin her işçi bakımından ayrı özellikler arz etmesinden bahisle davacıların bu davalarda ihtiyari dava arkadaşı olarak yer alamayacaklarına ilişkin kararları çoğunluktadır. Bu nedenle söz konusu karar bakımından kanımızca değerlendirilmesi gereken husus, Yargıtay’ ın böyle bir davada davacıların ihtiyari dava arkadaşı olarak yer alabileceklerine ilişkin görüşü değil de dava dilekçesinin tek davacıya hasredilmemesi sonucunda davanın açılmamış sayılmasına karar verilemeyeceği için kararı bozduğudur. Nitekim dava üçyüzseksen kişi tarafından açılmıştır ve şayet ilk derece mahkemesi, davanın açılmamış sayılmasına karar vermek yerine davaları birlikte görseydi, Yargıtay, benzer kararlarında açıkladığı üzere *“delillerin tümüyle toplanıp ayrıntılı olarak değerlendirilmesi ve hukuki gerçekliğin tam olarak sağlanması ve ayrıca kararın, Yargıtay denetimine elverişli olabilmesi için dava dosyalarının ayrı ayrı görülüp sonuçlandırılmasında zorunluluk olduğu”* sebeplerine dayanarak davaların ayrılması gerektiğine hükmedebilirdi. Böyle bir davada her ne kadar işçilerin birlikte dava açabileceği kabul edilmiş olsa da yargılamayı sürdürmek somut olay bakımından zor olacağından, bu da ihtiyari dava arkadaşılığının amacı olan usul ekonomisine hizmet etmeyeceğinden birlikte açılan davaların ayrılmasına karar verilebilir. Oysa karara konu olan olayda ilk derece mahkemesinin kararı bu sebepten değil de hakim davanın tek davacıya hasredilmemesi sonucu davanın açılmamış sayılmasına karar vermesinden kaynaklı olarak bozulmuştur.

Bu hususta Yargıtay Hukuk Genel Kurulu’nun “toplu işten çıkarma durumunda bütün işçilerin çalışma esasları ve sözleşmeleri farklı olduğundan dava için olan hukuki sebeplerinin aynı olmadığı, bu nedenle tek bir dava dilekçesiyle dava açarak ihtiyari dava arkadaşı olamayacakları, olsalar bile iddia ve savunmanın araştırılması, delillerin toplanıp ayrıntılı olarak değerlendirilmesi ve hukuki gerçekliğin tam olarak ortaya konulması, ayrıca kararın Yargıtay denetimine elverişli olabilmesi için davaların ayrılması gerektiği” yönünde başka bir kararı da mevcuttur⁴³⁴.

“Buna göre Dava, işçilik alacaklarının tahsili istemine dair olup yasal dayanağını 4857 Sayılı İş Kanunu oluşturmaktadır. Yukarıda da belirtildiği üzere birden fazla davacının (işçinin) birlikte tek dilekçeyle dava açmalarını mümkün kılan herhangi bir yasal düzenleme bulunmamaktadır. İş sözleşmesi ancak taraflar açısından bağlayıcıdır.

⁴³⁴ HGK, T. 1.3.2017, E. 2015/7-3380, K. 2017/378, (Kazancı İçtihat Bankası); aynı yönde bkz. HGK, T. 19.9.2018, E. 2015/22-2254, K. 2018/1335 (Kazancı İçtihat Bankası).

Ayrıca her işçinin çalışma şekil ve esasları (hizmet süresi, aylık ücret seviyesi, günlük çalışma süresi, yapılan iş ve işin niteliği gibi) farklı olup bu hali ile aynı hukuki sebebe dayandığı ileri sürülemeyecektir. Davacı işçilerin aynı sebeple işten çıkarılmaları ve aynı alacakları talep etmeleri aynı hukuki sebebe dayandıklarını göstermez. O halde, davacı işçiler arasında maddi ya da şekli anlamda zorunlu dava arkadaşlığının varlığından söz edilemeyecektir. İhtiyari dava arkadaşlığının varlığı kabul edilse dahi iddia ve savunmanın araştırılması, delillerin toplanıp ayrıntılı olarak değerlendirilmesi ve hukuki gerçekliğin tam olarak ortaya konulması, ayrıca kararın Yargıtay denetimine elverişli olabilmesi için davaların ayrılması gerekmektedir. Kaldı ki kimi zaman aynı nedenler ile çok sayıda işçinin birlikte işten çıkarıldığı (toplu işçi çıkarma gibi) durumlar söz konusu olup bu durumda davaların birlikte görülebileceğinin kabulü halinde yargılamanın içinden çıkılmaz hal alacağı da açıktır. Açıklanan durum karşısında, ayrı ayrı iş sözleşmesi ile iş görme edimini üstlenen, farklı çalışma süreleri ve ücret seviyesi ile çalışan davacıların, feshe bağlı alacaklar ile diğer işçilik alacaklarını birlikte dava etmelerini haklı kılacak açık bir yasal düzenleme ve geçerli hukuksal bir nedenin varlığından söz edilemez. Yargılamanın sağlıklı olarak yürütülebilmesi ve uyuşmazlığın kolaylıkla çözüme ulaştırılabilmesi için aynı işveren aleyhine benzer taleplerle birlikte açılmış olan davaların ayrılmasının uygun olacağının kabulü gerekir.”

Yargıtay’ ın işçilerin çalışma şartları farklı olduğundan aynı hukuki sebebe dayanamayacaklarını, aynı sebeple işten çıkarılmalarının ve alacakları talep etmelerinin aynı hukuki sebebe dayandıklarını göstermeyeceğini, bu nedenlerle de aralarında bir ihtiyari dava arkadaşlığının doğmayacağına hükmetmesi vakıa ve hukuki sebeplerin ayniyeti hususunda bakış açısı bakımından eleştirilebilir. Zira maddi vakıalar, davacının dilekçesinde talep sonucunu dayandırdığı hukukun kendisine sonuç bağladığı hayat olaylarıdır. Hukuki sebepler ise davacının dilekçesinde bu maddi vakıaları nitelendirdiği hukuk normlarıdır. Karara konu olan olayda vakıalar, işçilerin hangi davranışlarıyla işten çıkarılmalarına neden oldukları durumlardır. Hukuki sebep ise işveren tarafından yapılan fesih nedeniyle alacaklarını talep etmeleridir (İş Kanunu m. 25). Kanımızca burada Yargıtay vakıa ve hukuki sebep kavramlarını birbirine karıştırmıştır. Zira işçilerin çalışma şartları ve iş sözleşmeleri farklı olsa da aynı sebeple işten çıkarılmaları maddi vakıalar bakımından ayniyet yahut en azından bir benzerlik olduğu anlamına gelir. Hukuki sebepler bakımından da bir ayniyet mevcuttur, zaten bu husus kararda “*Davacı işçilerin aynı sebeple işten çıkarılmaları ve aynı alacakları talep etmeleri aynı hukuki sebebe dayandıklarını göstermez.*” cümlesinde belirtilmektedir. İşçiler birlikte açtıkları

davanın talep sonucunda aynı alacakları talep etmiş ve bunu da hukuki sebep olarak fesihe dayandırmışlardır.

Yargıtay bir kararında: *“davalı işveren aleyhine tek bir dava dilekçesiyle işe iade istemiyle dava açan davacı ve 7 arkadaşının iş sözleşmelerinin fesih sebebi aynı olduğundan aralarında ihtiyari dava arkadaşlığı doğduğunun açık olduğunu, ancak feshin geçersizliği ve işe iade davasının özelliği gereği bu tür davalarda birden fazla işçinin tek bir dava dilekçesiyle dava açması halinde birlikte yargılama yapıp hüküm kurulmasının doğru olmadığını, her ne kadar davalı işveren ‘yeni işçi almadığı, personel fazlalığı olduğu ve ekonomik sıkıntı içinde olduğu’ sebeplerine dayanarak işçilerin iş sözleşmelerini feshetse de aslında işe iade davaları bakımından her davacı için fesih nedeni, hizmet süresi, iş güvencesi hükümleri kapsamında olup olmadığı, dava açma süresi gibi hususların ayrı ayrı belirlendiği, yine kararın infazında işçinin iş sözleşmesindeki kişisel özelliklerin öne çıktığı, talepler aynı olsa bile kararın denetimi bakımından yargılamanın sağlıklı bir şekilde yürütülmesi olanağı bulunmadığından bahisle”* birlikte açılan davaların ayrılmasına karar vermiştir⁴³⁵.

Karara konu olan bu davada Yargıtay, davacıların iş sözleşmelerinin fesih sebebinin aynı olduğundan bu nedenle davacılar arasında ihtiyari dava arkadaşlığı doğacağını açık olduğundan bahsetmiş ancak dava işe iade olduğundan ve her ne kadar fesih sebepleri aynı olsa da her işçinin *“fesih nedeni, hizmet süresi, iş güvencesi hükümleri kapsamında olup olmadığı, dava açma süresi gibi hususların ayrı ayrı belirlendiği, yine kararın infazında işçinin iş sözleşmesindeki kişisel özelliklerin öne çıktığı”* gibi sebeplerle davaların birlikte görülmesinin olanağı bulunmadığına karar vermiştir. Burada maddi vakıalar ve hukuki sebepler bakımından bir ayniyet söz konusudur. Şöyle ki, hukuki sebep İş Kanunu m. 20 uyarınca işe iade talebidir. Maddi vakıalar ise işe iade talebine konu olan hayat olayları, yani işverenin iş sözleşmesini haksız yere feshederek işçileri işten çıkartmasıdır. Esasen her ne kadar Yargıtay böyle açıkça değerlendirmese de burada hukuki sebep bakımından bir farklılık yokken maddi vakıalar bakımından bir farklılık söz konusu olabilir. Zira her işçinin işe iade davası özelinde bu davanın açılması için gereken şartları taşıyıp taşımadığı farklılık arz edebilir. Maddi vakıalar bakımından farklılık söz konusuyken yalnız hukuki sebepler aynı diye davaların birlikte görülmesi kabul edilebilecek bir durum değildir.

4. Davaların Temelini Oluşturan Maddi Vakıaların Aynı Olması

⁴³⁵ 9. HD, 6.3.2006, 1999/5479 (YILMAZ, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2017, s. 1273)

İhtiyari dava arkadaşlığının oluşabilmesi için davaların temelini oluşturan vakıaların ve hukuki sebeplerin her ikisinin birden aynı olmasının şart olup olmadığı hususu HUMK döneminde tartışmalara neden olmuştur.

Birlikte açılan davalar aynı maddi vakıalara, fakat farklı hukuki sebeplere dayanıyorsa burada ihtiyari dava arkadaşlığı oluşabilecek midir? HUMK' ta yer alan 43/ 1, b. 2 mehzaz kanuna göre biraz daraltılarak alınmıştır. Neuchatel Usul Kanunu' nun m.37/ b bendi şöyledir: “*Talepler benzer olaylara ve hukuki sebeplere dayanmaktaysa ve konuları aynı nitelikte ise*”. HUMK' taki “*aynı sebepten*” ifadesi, birlikte açılan davalarda maddi ve hukuki sebeplerde aynılık aranmasına sebep olarak, çelişkili kararlar alınması sonucunu doğurmuştur⁴³⁶.

HUMK 43/ 1, b. 2' deki “*aynı sebepten*” ifadesi ise bazı Yargıtay kararlarında ancak maddi ve hukuki sebeplerde ayniyet olması durumunda davaların birlikte açılabilceği şeklinde ifade edilmiştir. “Aynı sebepten” ifadesinin buradaki gibi dar anlaşılması halinde davaların birlikte açılarak ihtiyari dava arkadaşlığı oluşturulması ancak çok sınırlı bir şekilde söz konusu olacaktır⁴³⁷. Bu nedenle öğretilde yazarlar bu ifadenin daha geniş anlaşılması gerektiğini söylemişlerdir. Aynı maddi olaylara, fakat farklı hukuki sebeplere dayanılarak kişilere birlikte dava açılabilceğinden bahsedilmiştir⁴³⁸. Bunun nedenini yazarlar, çelişkili hükümlerin engellenmesi, dava masraflarının azaltılması ve tahkikatın kolaylaştırılması gibi amaçlara bağlamışlardır⁴³⁹.

Bu mesele değerlendirilirken ihtiyari dava arkadaşlığının amacı dikkate alınmalıdır. Öğretilde çoğunlukla kabul edilen görüşe göre davaların temelini oluşturan maddi vakıaların aynı fakat hukuki sebeplerin farklı olması durumunda da ihtiyari dava arkadaşlığının oluşabilceği kabul edilmiştir⁴⁴⁰. Bu kabulde amaçlanan usul ekonomisini

⁴³⁶ (BAYRAM, 1977, s. 282).

⁴³⁷ (POSTACIOĞLU İ. , Medeni Usul Hukuku Dersleri, 1975, s. 286), (BAYRAM, 1977, s. 282), (BİLGE & ÖNEN, 1978, s. 249), (ÜSTÜNDAĞ, Medeni Yargılama Hukuku, 1989, s. 300), (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 126).

⁴³⁸ Kanunda açıkça ayniyet şartı arandığı için benzer vakıalara dayanan davalarda davaların birlikte açılmayacağına ilişkin görüş için bkz. (BİLGE & ÖNEN, 1978, s. 249), (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 125), (ÜSTÜNDAĞ, Medeni Yargılama Hukuku, 2000, s. 300), (KURU, Hukuk Muhakemeleri Usulü C. III, 2001, s. 3342).

⁴³⁹ (POSTACIOĞLU İ. , Medeni Usul Hukuku Dersleri, 1975, s. 286), (BAYRAM, 1977, s. 282).

⁴⁴⁰ (BAYRAM, 1977, s. 283), (BİLGE & ÖNEN, 1978, s. 249), (ÜSTÜNDAĞ, Medeni Yargılama Hukuku, 1989, s. 300).

gerçekleştirmektedir⁴⁴¹.

Aynı maddi vakıalara fakat farklı hukuki sebeplere dayanan davalarda ihtiyari dava arkadaşlığının oluşması, her ne kadar davaların dayanağı olan hukuki sebepler birbirinden farklı olsa da maddi vakıalar aynı olduğundan, davalar arasında bağlantının söz konusu olmasına bağlıdır⁴⁴². Bir haksız fiil olayında maddi vakıa aynı olmasına rağmen faillerin sorumluluğu farklı hukuki sebeplere dayanabilir, ancak aralarında aynı maddi vakıadan kaynaklı olarak bir bağlantı mevcuttur⁴⁴³. İhtiyari dava arkadaşlığının düzenlenme amacı zaten aralarında bağlantı bulunan davaların birlikte görülmesini sağlayarak usul ekonomisini gerçekleştirmektedir. Bu nedenle davaların temelini oluşturan maddi vakıaların aynı olması halinde yalnızca hukuki sebeplerin farklı olması, davalar arasında bağlantı bulunmadığı anlamına gelmez⁴⁴⁴.

Davaların aynı maddi vakıaya fakat farklı hukuki sebeplere dayanması durumunda başlangıçta bu davalar birlikte açılmasa bile sonradan HMK m. 166 uyarınca birleştirilerek ihtiyari dava arkadaşlığının yargılama aşamasında da meydana getirilmesi mümkündür. Buna ilişkin açıklamalarımızı sonraki bölümlerde yapacağız.

Yargıtay, davaların temelini oluşturan maddi vakıaların aynı hukuki sebeplerin farklı olması halinde ihtiyari dava arkadaşlığının doğacağını HUMK döneminde verdiği şu kararlar kabul etmiştir: “*Aynı trafik kazası nedeniyle sözleşmeye ve haksız fiil hükümlerine göre sorumlu olanlara birlikte dava açılabilir*”⁴⁴⁵. Aynı yönde kararlar HMK döneminde de verilmiştir.

Yargıtay, bir kararında “*iş kazası geçiren işçinin mirasçıları işverene ve taşeronla karşı birlikte dava açarak mirasbırakanın ölümü nedeniyle uğradıkları zararın tazminini istedikleri davada, mirasbırakan ile işveren arasındaki ilişki istisna akdine, mirasbırakan ile taşeron şirket arasındaki ilişkinin hizmet akdine dayanmasına rağmen davalılar arasında ihtiyari dava arkadaşlığı doğacağına*” hükmetmiştir⁴⁴⁶. Söz konusu kararda ihtiyari dava arkadaşları bakımından maddi vakıalar aynıdır, dayanan hukuki

⁴⁴¹ (BAYRAM, 1977, s. 283), (BİLGE & ÖNEN, 1978, s. 249), (ÜSTÜNDAĞ, Medeni Yargılama Hukuku, 1989, s. 300).

⁴⁴² (ERDÖNMEZ, İhtiyari Dava Arkadaşlığı, 2014, s. 709, 710).

⁴⁴³ (ERDÖNMEZ, İhtiyari Dava Arkadaşlığı, 2014, s. 709, 710).

⁴⁴⁴ (ERDÖNMEZ, İhtiyari Dava Arkadaşlığı, 2014, s. 709, 710).

⁴⁴⁵ “TD, 18.9.1962”, (KURU, Hukuk Muhakemeleri Usulü C. III, 2001, s. 3343, dn. 198).

⁴⁴⁶ 21. HD, E. 2013/ 1188, K. 2013/ 7623, K. 16.04.2013, (ERDÖNMEZ, İhtiyari Dava Arkadaşlığı, 2014, s. 710).

sebepler ise birbirinden farklıdır. Zira davacılar, davalıların birini istisna akdi uyarınca sorumlu tutarken diğerinin sorumluluğunu hizmet akdine dayandırmaktadır. Ancak her halükarda maddi vakıalar aynı olduğundan davalar arasında bağlantı vardır. Bu bağlantının olması hukuki sebepler farklı olduğunda dahi ihtiyari dava arkadaşlığının oluşmasını sağlamaktadır.

Yargıtay' ın davanın temelini oluşturan maddi vakıaların aynı hukuki sebeplerin farklı olması durumunda ihtiyari dava arkadaşlığı oluşmayacağına yönelik kararları da mevcuttur. Bir kararda, *“işçinin maddi ve manevi tazminat talebinin tahsili için işverene karşı açtığı davayla, aynı iş kazası nedeniyle SGK’ nın işverene yönelttiği sürekli iş göremezlik ödeneğinin iadesine ilişkin davanın birlikte görülemeyeceğine”* hükmedilmiştir⁴⁴⁷. Söz konusu kararda işçinin hukuki sebebini (tazminat talebi) dayandığı maddi vakıa (iş kazası), SGK’ nın işverene açtığı rücu davasının dayanağı olan maddi vakıa ile aynıdır. Aralarında hukuki sebepler bakımından farklılık olsa da maddi vakıa bakımından iş kazası söz konusu olduğundan, davalar bakımından bir bağlantı mevcuttur⁴⁴⁸. Tahkikatın ortak yürütülmesi bu davalar bakımından usul ekonomisine hizmet edecektir. Bu nedenle bu davalar birlikte görülebilmelidir⁴⁴⁹.

5. Davaların Temelini Oluşturan Hukuki Sebeplerin Aynı Olması

Davaların temelini oluşturan maddi vakıaların aynı, hukuki sebeplerin farklı olması durumunda davaların birlikte açılarak ihtiyari dava arkadaşlığı oluşturulabileceğine değindik. Ancak davaların temelini oluşturan maddi vakıaların farklı, hukuki sebeplerin aynı olması durumunda, objektif dava yığılması dışında birlikte dava açılarak ihtiyari dava arkadaşlığı müessesesi oluşturulamaz⁴⁵⁰.

Zira hukuki sebeplerin aynı olup maddi vakıaların tamamen birbirinden farklı olması durumunda bu davaların birlikte yürütülmesi usul ekonomisine bir fayda sağlamaz⁴⁵¹. Maddi vakıalar birbirinden farklı olduğundan ispat faaliyetleri de farklılaşacaktır. Çünkü maddi vakıalar davalardaki taleplere esas teşkil eden hayat olaylarıdır. Bu hayat olayları yargılama esnasında delillerle ispatlanacaktır. Çünkü delil

⁴⁴⁷ 10. HD, E. 2013/ 12317, K. 2013/ 17764, T. 30.9.2013 , (ERDÖNMEZ, İhtiyari Dava Arkadaşlığı, 2014, s. 711, 712).

⁴⁴⁸ (ERDÖNMEZ, İhtiyari Dava Arkadaşlığı, 2014, s. 711, 712).

⁴⁴⁹ (ERDÖNMEZ, İhtiyari Dava Arkadaşlığı, 2014, s. 711, 712).

⁴⁵⁰ (BAYRAM, 1977, s. 284), (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 129), (ERDÖNMEZ, İhtiyari Dava Arkadaşlığı, 2014, s. 719).

⁴⁵¹ (ERDÖNMEZ, İhtiyari Dava Arkadaşlığı, 2014, s. 719).

bir vakıayı ispata yarayan ispat aracıdır. Maddi vakıaların birbirinden farklı olması gösterilecek delillerin de birbirinden farklı olması anlamına gelir⁴⁵². Delillerin farklı olması ise tahkikatın ortak yürütülmesini zorlaştıracaktır. Hakim, her vakıa bakımından farklı olan delilleri toplamak zorunda kalacaktır. Bu ise tahkikati zorlaştırarak davaların uzamasına neden olacaktır⁴⁵³. Oysa ihtiyari dava arkadaşlığının amacı tahkikati ortak yürüterek usul ekonomisini sağlamak ve çelişkili kararlar verilmesini önlemektir. Bu nedenlerle maddi vakıaların farklı hukuki sebeplerin aynı olması durumunda ihtiyari dava arkadaşlığının doğabileceğini kabul etmek mümkün değildir⁴⁵⁴.

Yargıtay' ın da maddi vakıaların farklı hukuki sebeplerin aynı olması halinde ihtiyari dava arkadaşlığının meydana gelmeyeceğine ilişkin birçok kararı mevcuttur⁴⁵⁵.

6. Davaların Temelini Oluşturan Maddi Vakıaların ve Hukuki Sebeplerin

Benzer Olması

a. Genel Olarak

HUMK' ta benzer maddi ve hukuki sebeplere dayanan davaların birlikte açılabilmesine ilişkin bir düzenleme yer almamıştır. Davaların birbirine benzer olaylara ve hukuki sebeplere dayanması durumunda ve konularının da aynı nitelikte bulunması halinde çelişkili kararların önüne geçmek ve usul ekonomisini sağlayabilmek adına mehz kanundaki düzenleme gibi birlikte dava açmanın mümkün olduğu öğretilde bazı yazarlar tarafından ileri sürülmüştür⁴⁵⁶. Bu konu hakkında yazarlar, benzer nitelikteki davalar sonradan birleştirilebileceği için davalardan birisi hakkında verilen hüküm diğerini etkileyecekse davalar arasında uzak da olsa bir bağlantının varlığı kabul edilerek davaların birlikte açılabilmesi gerektiğini, bu şekilde ihtiyari dava arkadaşlığının söz konusu olabileceğini belirtmişlerdir⁴⁵⁷. Yargıtay' ın bu konuya ilişkin öğretiyeye paralel

⁴⁵² (ERDÖNMEZ, İhtiyari Dava Arkadaşlığı, 2014, s. 719).

⁴⁵³ (ERDÖNMEZ, İhtiyari Dava Arkadaşlığı, 2014, s. 719).

⁴⁵⁴ (ERDÖNMEZ, İhtiyari Dava Arkadaşlığı, 2014, s. 719).

⁴⁵⁵ 21. HD, E. 2013/1230, K. 2014/4069, T. 6.3.2014; HGK, E. 2012/21- 1699, K. 2013/1029 T. 3.7.2013; (ERDÖNMEZ, İhtiyari Dava Arkadaşlığı, 2014, s. 719) .

⁴⁵⁶ (BAYRAM, 1977, s. 284), (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 131), (ALANGOYA, Tarafların Taaddüdü, 1999, s. 84), (KURU, Hukuk Muhakemeleri Usulü C. III, 2001, s. 3345 vd.), (ALANGOYA, YILDIRIM, & DEREN YILDIRIM, Medeni Usul Hukuku Esasları, 2009, s. 136).

⁴⁵⁷ (BAYRAM, 1977, s. 284), (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 131), (ALANGOYA, Tarafların Taaddüdü, 1999, s. 84), (KURU, Hukuk Muhakemeleri Usulü C. III, 2001, s. 3345 vd.), (ALANGOYA, YILDIRIM, & DEREN YILDIRIM, Medeni Usul Hukuku Esasları, 2009, s. 136).

nitelikteki kararları⁴⁵⁸ olduğu gibi, “aynı sebepten” ifadesini dar yorumladığı, böylece benzer vakıalara ve hukuki sebeplere dayanan davaların birlikte açılmayacağını bildirdiği kararları⁴⁵⁹ da mevcuttur.

HMK ile birlikte bu tartışmalara son verecek bir düzenleme yapılmıştır⁴⁶⁰. HMK m.57/ 1- c’ ye göre benzer vakıalar ve hukuki sebeplere dayanan davalar birlikte açılabilir. Örneğin, “*iktisaba dayanarak ihtiyaç sebebiyle tahliye davası açmak isteyen kiralayan ayrı ayrı sözleşmelerle taşınmaz malın çeşitli kısımlarında kiracı olan birden fazla kiracıya karşı birlikte dava açabilir*”⁴⁶¹.

HMK m.57/ 1- c’ de yer alan “veya birbirine benzer” ifadesinin Anayasaya aykırılığı iddiasıyla önüne gelen olayda, Anayasa Mahkemesi, ihtiyari dava arkadaşlığının usul ekonomisine ve benzer olayların aynı mahkeme eliyle benzer şekilde

⁴⁵⁸ HGK, 05.02.2003, 9-82/65 (YILMAZ, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2017, s. 1261); 2. HD, 9.3.1971, 1284/1571; “*Yargıtay, birlikte nafaka vermekle yükümlü olanlar aleyhine davacı annenin açtığı birlikte dava konusunda şöyle karar vermiştir: Olayda dava arkadaşlığı söz konusudur. Kanunun ve kanun koyucunun amacının anlaşılabilmesi için 9/II ile 43.maddenin birlikte mütalaa edilmesi gereklidir. İki maddenin beraber manalandırılması halinde, dava sebebinin aynı olmasından maksadın, yalnız hukuki sebep birliği olmayıp maddi vakıa birlik ve benzerliği olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim mehz Neuchatel ilgili maddesinde isteklerin benzer vakıa ve hukuki vasıtalarla dayanmakta ve konularının aynı nitelikte olmasını belirtmekte, böylece ihtiyari dava arkadaşlığına geniş uygulama sahası tanımakta, Yargıtay içtihatları ve ilmi görüşler de bu hususu bu şekilde açıklamaktadır.*” 2. HD, 4.12.1972, 7273/6822 (BAYRAM, 1977, s. 284); 6. HD, 27.10.1975, E. 5488, K. 6629; 6. HD, 9.10.1973, E. 4588, K.3802; 13. HD, 11.2.1981, E. 149, K. 874; 13. HD, 31.5.1982, E. 2350, K. 3931; karar metinleri için bkz. (KURU, Hukuk Muhakemeleri Usulü C. III, 2001, s. 3346) .

⁴⁵⁹ “*Aynı kuruluşta çalışan işçilerin o kuruluş ile yapmış oldukları aynı kapsamdaki hizmet sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıklar hakkında birlikte dava açılmayacağı*”, (HGK, 9.10.1957, 83/79; HGK, 18.4.1956 T-36/29; HGK 11.12.1951 4-177/135); “*bir sigorta şirketinin muhtelif kimselerden sigorta pey akçesi alıp sigorta sözleşmesi yapmaması halinde, pey akçesi verenlerin verdikleri parayı geri alabilmek için sigorta şirketine karşı birlikte dava açamayacakları*”, (TD, 20.4.1961, 1166/1278), (BAYRAM, 1977, s. 286); HGK, 1.2.1969, 3/591-89; HGK, 18.4.1956 T/36-29, (KURU, Hukuk Muhakemeleri Usulü C. III, 2001, s. 3349 vd.).

⁴⁶⁰ (TANRIVER, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısının 1 ila 122. Maddelerinde Yer Alan Temel Düzenlemeler ve Bunların Genel Çerçeve Değerlendirilmesi, 2008, s. 648), “yazara göre “davaların aynı sebepten doğması” olgusuna davaların “birbirine benzer vakılardan ve hukuki sebeplerden doğması” olgusu da ilave edilmiştir. (KARSLI, 2014, s. 368), (YILMAZ, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2017, s. 1262).

⁴⁶¹ 10. HD, 14.10.2011, 3109/13005 (Kazancı İtihat Bankası); HGK, 02.05.1951, 269/94 (ERDÖNMEZ, İhtiyari Dava Arkadaşlığı, 2014, s. 732).

karara bağlanarak çelişkili kararların ortaya çıkmasının engellenmesine hizmet ettiği gerekçesiyle davayı reddetmiştir⁴⁶².

b. Davaların Temelini Teşkil Eden Maddi Vakıaların Benzer Olması

Davaların temelini teşkil eden vakıaların benzer olması durumunda ihtiyari dava

⁴⁶² “İtirazın konusu HMK m. 57/ 1- c’ de yer alan ‘...veya birbirine benzer...’ ifadesinin Anayasa’ nın 12., 13., 14., 49., 50., 138., 139., ve 140. maddelerine aykırılığının ileri sürülmesi talebidir. Davacılar tarafından, ödenmemiş ücret, fazla mesai, yıllık izin, hafta tatili, asgari geçim indirimi, ulusal bayram ve genel tatiller ücreti ile kıdem tazminatı alacağının ödenmesi talebiyle işveren aleyhine açılan davada, itiraz konusu kuralların Anayasa’ ya aykırı olduğu kanısına varan mahkeme, iptalleri için başvurmuştur.

Başvuru kararında özetle, itiraz konusu ‘...veya birbirine benzer...’ ibaresinin ucu açık bir ifade olup iyiniyet ve dürüstlük kurallarına aykırı olarak kullanılmaya müsait olduğunu, birden çok davacı tarafından açılan dava dosyasında davacıların her biri ile ilgili olarak delillerin toplanması, tanıkların dinlenmesi, bilirkişi raporlarının denetlenmesi gibi hususlar dikkate alındığında, kararın isabetli olarak verilmesi ve davanın kısa sürede sonuçlanmasının mümkün olmadığı, birden çok davanın tek dava dilekçesiyle açılmasının ağır iş yükü altında özveriyle çalışan yargı mensuplarının ve kalem personelinin haklarını ihlal ettiği, bu şekilde açılan davalarda davacının haklarının zamanaşımına uğramasının mümkün olduğu, benzer vakıa ve sebeplerle ilgili davaların farklı mahkemelerde farklı bilgi ve yaklaşımdaki hakimler tarafından görülmesinin daha isabetli olacağı belirtilerek kuralın, Anayasa’ nın 12., 13., 14., 49., 50. maddelerine aykırılığı ileri sürülmüştür. Anayasa Mahkemesi tarafından anayasaya aykırılık iddiası incelenmiştir.

Buna göre, Anayasa Mahkemesi söz konusu düzenlemeyi Anayasa’ ya şu sebeplerden dolayı aykırı bulmamıştır: Söz konusu düzenlemenin yer aldığı HMK m. 57, ihtiyari dava arkadaşlığını düzenlemektedir. Kanun koyucu, bu düzenlemeyle usul ekonomisi ve çelişkili kararların önlenmesi amaçlarını gerçekleştirmeye yönelik olarak ihtiyari dava arkadaşlığını oluşturacak sebepleri genişletmiş ve davaların temelini oluşturan vakıaların ve hukuki sebeplerin birbirine benzer olması halinde de ihtiyari dava arkadaşlığının oluşacağını düzenlemiştir. Bu bağlamda kuralın, söz konusu davalarda tahkikat aşamasının ortak olması nedeniyle tekrarı gerekecek usul işlemlerinin yapılmasına engel olduğu, bu suretle mahkemeler tarafından çok sayıda davanın ayrı duruşmalar yapılarak görülmesi yerine tek bir dava dosyası üzerinden sürdürülerek zaman ve emek tasarrufu sağlamayı amaçladığı anlaşılmaktadır. Ayrıca kuralın bu davaların aynı mahkemede görülmek suretiyle benzer davalarda benzer kararlar verilmesini sağlamayı amaçladığı da açıktır. Öte yandan söz konusu kuralın yargılama sonucunda işin esasına yönelik adil ve hakkaniyete uygun bir karar verilmesini engelleyeceği de söylenemez. Ayrıca zaten söz konusu düzenleme, taraflara tanınan bir imkandır, zorunluluk getirmemiştir. Bu bakımdan hak arama özgürlüğüne ve adil yargılanma ilkesine aykırı bir durum söz konusu değildir. Ayrıca kararda ifade edildiği üzere taraf sayısının çok fazla olması durumunda delillerin toplanması, tanıkların dinlenmesi ve bilirkişi raporlarının denetlenmesi gibi konularda güçlükler yaşanması durumunda HMK m. 167 uyarınca birlikte açılmış davaların ayrılması gibi bir imkan da mevcuttur. Açıklanan nedenlerle söz konusu hüküm, Anayasa’ ya aykırı olmayıp iptal talebinin reddi gerekir.” Anayasa Mahkemesi, 23.12.2015, 37/119 (RG 24.10.2016, S. 29585)

arkadaşlığı gündeme gelebilir⁴⁶³. Ancak burada öncelikle ele alınması gereken husus benzer vakıaların ne anlama geldiğidir. Kanuni düzenlemelerde “benzer sebep, benzer vakıa” kavramının ne anlama geldiği belirtilmemiştir. Maddi vakıaların benzer olmasının hukuki uyumsuzluğun temelini oluşturan hayat olayının benzerliğiyle aynı olup olmadığı öğretide tartışılmıştır.

Vakılara dayandırma teorisinin klasik boyutuna göre, talepte bulunmaya neden olan vakıaların tümünün en ince ayrıntısına kadar kronolojik sırayla dava dilekçesinde bildirilmesi zorunludur⁴⁶⁴. Talebe esas teşkil eden vakıaların tamamının kronolojik sıra halinde belirtilmesinin zorluk yaratacağı eleştirisi üzerine, vakılara dayandırma teorisi kendi içinde bir değişim geçirmiş ve dava sebebinden, davanın açılmasına neden olan bütün vakıaların değil, talep sonucunun kendisinden çıkartılmasına olanak veren ve onu haklı göstermeye yarayan vakıaların anlaşılacağı yeni bir boyut kazanmıştır⁴⁶⁵. Bu durumda dava dilekçesinde yalnızca talebin temelindeki olaya ilişkin maddi vakıaların bildirilmesi yeterli olmaktadır. İşte ihtiyari dava arkadaşlığının söz konusu olabilmesi için de hayat olayının tamamına ilişkin vakıaların değil, yalnızca talebin temelindeki olaya ilişkin maddi vakıaların benzer olması yeterlidir⁴⁶⁶. Bu bakımdan madde düzenlemesinde yer alan “benzer vakıalar” ifadesinin ihtiyari dava arkadaşlığının uygulama alanını genişletecek şekilde yorumlanması kurumun amacı olan usul ekonomisine daha çok hizmet edecektir⁴⁶⁷.

Bu hususta benzer vakılara dayanan davaların birlikte açılabilmesine ilişkin Yargıtay içtihatları olduğu gibi, açılmayacağına hükmedilen içtihatlar da mevcuttur⁴⁶⁸.

⁴⁶³ (ERDÖNMEZ, İhtiyari Dava Arkadaşlığı, 2014, s. 726, 750).

⁴⁶⁴ (ALANGOYA, İlkeler, 1979, s. 103), (MUŞUL, Medeni Usul Hukuku, 2012).

⁴⁶⁵ (ÜSTÜNDAĞ, İddia ve Mürafaanın Değiştirilmesi Yasağı, 1967, s. 40, 41), (ALANGOYA, İlkeler, 1979, s. 103), Lange- Klagegrund s. 14, naklen (TANRIVER, Derdestlik İtirazı, 2007, s. 93).

⁴⁶⁶ (ALANGOYA, Tarafların Taaddüdü, 1999, s. 106), (ALANGOYA, YILDIRIM, & DEREN YILDIRIM, Medeni Usul Hukuku Esasları, 2009, s. 223), (ERDÖNMEZ, İhtiyari Dava Arkadaşlığı, 2014, s. 726), Örneğin, “Haksız fiil nedeniyle açılan bir davada talebin dayanağını teşkil eden kaza olayının açık şekilde belirtilmesi gerekirken, davalının ihmali ortaya koyan bütün vakıaların belirtilmesi aranmaz. Anılan örnekte, trafik kazasına birden fazla kişi karıştığı takdirde, davanın temelini teşkil eden ve dava dosyasına getirilmesi gereken vakıaların davalılar yönünden benzer olduğunun ortaya konulması yeterli olacaktır.”.

⁴⁶⁷ (ERDÖNMEZ, İhtiyari Dava Arkadaşlığı, 2014, s. 729).

⁴⁶⁸ 22. HD, 12.07.2012, 13802/16713 (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi); “...Taraflar arasındaki uyumsuzluk, davacıların davalı sendika üyesi olup olmadıkları noktasında toplanmaktadır... Somut olayda, davacıların

Yargıtay' ın eski tarihli kararlarında, “*aynı kuruluştaki çalışan işçilerin o kuruluş ile yapmış oldukları aynı kapsamdaki hizmet sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıklar hakkında*”⁴⁶⁹ ve “*bir sigorta şirketinin muhtelif kimselerden pey akçesi alıp sigorta sözleşmesi yapmaması halinde, pey akçesi verenlerin verdikleri parayı geri alabilmek için sigorta şirketine karşı*”⁴⁷⁰ birlikte dava açamayacakları ileri sürülmüştür. Yargıtay sonraki kararlarında ise davaların temelini teşkil eden maddi vakıaların benzer olması durumunda ihtiyari dava arkadaşlığının oluşabileceğine hükmetmiştir⁴⁷¹.

HMK yürürlüğe girdikten sonra Yargıtay bir kararında, “*çok sayıda işçinin sendika üyeliğinin tespiti için sendikaya karşı birlikte açtığı davada işçilerden her birinin sendikayla olan üyelik ilişkisinin birbirinden farklı olduğundan birlikte açılan davaların aynı maddi vakıaya dayandığının söylenemeyeceğini, bu nedenle de böyle bir davada ihtiyari dava arkadaşlığından bahsedilemeyeceğini*” belirtmiştir⁴⁷².

c. Davaların Temelini Teşkil Eden Hukuki Sebeplerin Benzer Olması

Davaların temelini teşkil eden hukuki sebeplerin benzer olması durumunda ihtiyari dava arkadaşlığı gündeme gelecektir⁴⁷³. Ancak kanuni düzenlemede “benzer sebep” kavramının ne anlama geldiği belirtilmemiştir. Bu açıdan bakıldığında kavramın içeriği öğretiyeye ve yargı içtihatlarına bırakılmış durumdadır. Hukuki sebepler, mahkemenin davacının talebine uygun karar verebilmesi için dava sebebine uygulanacak soyut hukuk kurallarıdır⁴⁷⁴. Davacı, maddi hukuk bakımından yaşadığı hukuki uyuşmazlığı dava dilekçesinde hukuki nitelendirme yaparak bildirir. Maddi vakıa haksız fiil, sebepsiz zenginleşme yahut herhangi bir sözleşmeyle temellendirebilir⁴⁷⁵.

HMK m. 57/ 1- c’ de yer alan “ve hukuki sebeplerin aynı veya benzer olması”

taleplerinin davalı sendikaya üye olmadıklarının tespitine ilişkin olduğu anlaşılmaktadır. Sendika üyeliği, sendika ile üye arasındaki hukuki ilişkiyi ifade eden bir kavram olduğundan davacılar arasında zorunlu ya da ihtiyari dava arkadaşlığı bulunmamaktadır. Bu sebeple öncelikle davacıların taleplerinin tek bir davada görülmesi hatalıdır...”

⁴⁶⁹ “HGK, 9.10.1957, 83/79; HGK, 18.4.1956, 36/29”, (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 132, dn. 534).

⁴⁷⁰ “TD, 20.4.1961, 1166/1278”, (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 132, dn. 535).

⁴⁷¹ “2. HD, 9.3.1971, 1284/1571”, (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 132, dn. 537).

⁴⁷² “22. HD, E. 2012/13802, K. 2012/16713, T. 12.07.2012”, (ERDÖNMEZ, İhtiyari Dava Arkadaşlığı, 2014, s. 732).

⁴⁷³ (ERDÖNMEZ, İhtiyari Dava Arkadaşlığı, 2014, s. 751).

⁴⁷⁴ (ALANGOYA, YILDIRIM, & DEREN YILDIRIM, Medeni Usul Hukuku Esasları, 2009, s. 227).

⁴⁷⁵ (KURU, Dava Sebebi, 1967, s. 219).

ifadesi, lafzi yorumla değerlendirildiğinde bazı sorunlar ortaya çıkmaktadır. Buradaki sorun, aynı veya benzer olma koşulunun “davaların temelini teşkil eden vakıalar” ve “hukuki sebepler” bakımından birlikte mi yoksa her ikisi bakımından ayrı ayrı, bağımsız olarak mı aranacağıdır⁴⁷⁶.

Öğretide *Karşlı*, madde düzenlemesinin, düzenlemede “ve” bağlacının kullanılmasından kaynaklı olarak uyuşmazlık konusu olayın vakıalarının farklı hukuki sebeplerinin aynı olduğu yahut vakıaların aynı hukuki sebeplerin farklı olduğu durumları kapsamadığını, bu durumun ihtiyari dava arkadaşlığının gerçekleşebileceği halleri oldukça sınırlandırdığını, bu nedenle “ve” bağlacı yerine “veya”, “yahut”, “ya da” gibi seçenek, alternatif öneren bağlaçlardan birinin kullanılması gerektiğini ileri sürmüştür⁴⁷⁷.

Erdönmez, bu hususta “ve” ifadesinin “veya” olarak anlaşılmasının birlikte açılan davaların dayandıkları vakıalar veya hukuki sebeplerden birisi arasındaki benzerliğin ihtiyari dava arkadaşlığının söz konusu olmasına yetmesine neden olacağını, bu şekilde kabul edilirse benzer hukuki sebeplere dayanmasına rağmen, birbirinden tamamen farklı vakılara dayanan davaların birlikte açılabilmesini, bunda da usul ekonomisi açısından hiçbir fayda görülmeceğini belirtmiştir⁴⁷⁸.

Ermenek ise, ilgili hükmün madde gerekçesinden “benzer sebep” kavramının madde metnine dâhil edilmesi ile ihtiyari dava arkadaşlığı bakımından HUMK döneminde yaşanan sorunların ortadan kalkarak hükmün uygulama alanının genişletilmesi amacı güdüldüğünü, bu nedenle hükümde yer alan “ve” bağlacının “ile” ya da “yanı sıra” anlamları gibi anlaşılmasının hükmün düzenleniş amacına daha uygun olacağını ileri sürmüştür⁴⁷⁹. Hükümde yer alan “ve” bağlacı bu şekilde anlamlandırılırsa hukuki sebeplerin dava temeline dâhil olmadığının altı çizilirken aynı zamanda, maddi vakıalar bakımından hiçbir benzerlik olmadan yalnızca hukuki sebepler arasındaki ayniyet veya benzerlik nedeniyle davaların birlikte açılarak ihtiyari dava arkadaşlığı oluşturulmasına veya davaların sonradan birleştirilmesine engel olunabilir⁴⁸⁰. Ancak *Ermenek*’ e göre maddi vakıalar bakımından bir benzerlik olmadan yalnızca hukuki sebeplerin benzer yahut aynı olması durumunda davaların birlikte açılarak ihtiyari dava arkadaşlığı oluşturulması kurumun amacı olan usul ekonomisine de hizmet

⁴⁷⁶ (ERMENEK, 2017, s. 156).

⁴⁷⁷ (KARSLI, 2014, s. 309, 310).

⁴⁷⁸ (ERDÖNMEZ, İhtiyari Dava Arkadaşlığı, 2014, s. 729).

⁴⁷⁹ (ERMENEK, 2017, s. 156).

⁴⁸⁰ (POSTACIOĞLU İ. , Davaların Birleştirilmesi, 2011, s. 106), (ERMENEK, 2017, s. 156, 157).

etmeyecektir⁴⁸¹.

Bu hususta *Alangoya*' ya göre, birleştirilecek davaların doğumu bakımından aranan ayniyet, sadece taleplerin ayniyeti olarak anlaşılmamalı, esas olanın hakkın veya borcun doğumuna yol açan maddi ve hukuki sebebin ayniyeti olduğu anlaşılmalıdır⁴⁸². Yazara göre, benzer sebep nedeniyle ihtiyari dava arkadaşlığının söz konusu olabilmesi için sadece fiili sebeplerdeki benzerlik yeterli değildir; ayrıca hukuki sebeplerde de bir benzerlik bulunması gerekmektedir⁴⁸³.

Hukuki sebeplerde aranan benzerlik, dilekçedeki talep sonucuyla ilgilidir. Bu konuya örnek verecek olursak, talepler birden çok sözleşmeye dayandırılrsa dahi, taleplerden her biri satım, kira veya hasılat kirası gibi aynı sözleşme türü kapsamında olduğu sürece hukuki sebep unsurunun benzer olduğu kabul edilmektedir⁴⁸⁴. Ancak burada sadece sözleşme türlerinin benzerliği değil, aynı zamanda ekonomik benzerliği aşan bir bağlantının varlığı araştırılarak sözleşmelerin içeriğinin de birbirine benzer olması aranmalıdır⁴⁸⁵.

Örneğin, bir taşınmazın ayrı bölümlerinde, ayrı kira sözleşmelerine dayanarak oturan kimseler aleyhine birlikte açılan kira bedelinin tespiti davası mümkün olabilmelidir. Çünkü kiracıların taşınmazı dava esnasında kullanmakta olmaları, birlikte açılan kira bedelinin tespiti davasındaki maddi vakıası, kira sözleşmeleri de hukuki sebebidir. Burada maddi vakıalar aynı, hukuki sebepler ise benzerdir. Bu nedenle kiracılar, davanın davalı tarafında ihtiyari dava arkadaşı olarak yer alabilirler⁴⁸⁶.

Ayrıca hacze karşı üçüncü kişilerin birlikte istihkak davası açmaları halinde hukuki sebepler benzer olduğundan bu kişiler arasında da ihtiyari dava arkadaşlığı gündeme gelecektir⁴⁸⁷. Böyle bir davada üçüncü kişilerin davalarını açarken dayandıkları hukuki sebepler aynı olabileceği gibi benzer de (bazılarının mülkiyete, bazılarının da

⁴⁸¹ (ERMENEK, 2017, s. 157).

⁴⁸² (ALANGOYA, *Tarafların Taaddüdü*, 1999, s. 78, 79), aynı yönde bkz. (POSTACIOĞLU İ. , *Davaların Birleştirilmesi*, 2011, s. 106).

⁴⁸³ (ALANGOYA, *Tarafların Taaddüdü*, 1999, s. 80, 81), aynı yönde bkz. (POSTACIOĞLU İ. , *Davaların Birleştirilmesi*, 2011, s. 106).

⁴⁸⁴ (ERDÖNMEZ, *İhtiyari Dava Arkadaşlığı*, 2014, s. 736).

⁴⁸⁵ (ERDÖNMEZ, *İhtiyari Dava Arkadaşlığı*, 2014, s. 736).

⁴⁸⁶ (BAYRAM, 1977, s. 285, 286).

⁴⁸⁷ (ASLAN, 2005, s. 362).

sınırlı aynı hakka dayanıyor olması durumu) olabilir⁴⁸⁸.

d. Benzer Maddi Vakıalara ve Hukuki Sebeplere Dayanan Davaların Talep

Sonuçları Arasında Bağlantı Olmasının Gerekip Gerekmediği Sorunu

HMK m.57/ 1- c' de ihtiyari dava arkadaşlığının doğabilmesi için maddi vakıalar ve hukuki sebepler arasında benzerlik olması yeterli görülmüş ve birlikte açılan davalarda ileri sürülen talepler arasında ayniyet yahut benzerlik olması gerektiğine ilişkin bir düzenleme yapılmamıştır. Öğretiye göre de bu hususta maddede düzenlenen şartların varlığı halinde ayrıca bir de taleplerin aynı veya benzer olması koşulu aranmamıştır. Bu bakımdan aynı haksız fiil nedeniyle zarar görmüş kişilerin birlikte dava açması halinde kişilerden birinin maddi, diğerinin manevi tazminat talep etmesinde hukuken bir engel yoktur⁴⁸⁹. Aynı şekilde kısmi borçlar doğuran bir müşterek sözleşmede müşterek alacaklıların her biri için taahhüt edilen edim farklı olabilir ya da aynı vasiyetname ile vasiyet alacaklılarından birine bir mal, diğerine bir alacak vasiyet edilmiş olabilir⁴⁹⁰. Burada esas olan hakkın veya borcun doğumuna yol açan maddi ve hukuki sebebin ayniyetidir. Bu nedenle doğumu aynı maddi ve hukuki sebebe dayanan (örneğin, aynı satım sözleşmesine) hak veya borcun, dava arkadaşlarına ayrı sebeplerden intikal etmesi (örneğin, birine mirasçılık diğerine alacağın temliki yoluyla) halinde de ihtiyari dava arkadaşlığı oluşabilecektir⁴⁹¹.

Ancak talepler arasında bir ayniyet yahut benzerlik olmasa dahi aralarında bir irtibatın bulunması gerekmektedir. Bunun aksinin kabulü, hiçbir ortak noktası bulunmayan davaların bile birlikte açılarak görülmesi anlamına gelecektir. Çünkü burada davaların benzer maddi vakıalara ve hukuki sebeplere dayanmaları dışında herhangi bir ilişki mevcut değildir. Bu da ihtiyari dava arkadaşlığının amacı olan usul ekonomisine hizmet etmeyecek, aksine dava sürecini sekteye uğratacaktır⁴⁹².

Yargıtay, kararlarında davaların birlikte açılması halinde davalar arasında bağlantı koşulunun mevcut olması gerekliliğini vurgulamıştır⁴⁹³.

⁴⁸⁸ (ERDÖNMEZ, İhtiyari Dava Arkadaşlığı, 2014, s. 738).

⁴⁸⁹ (ALANGOYA, Tarafların Taaddüdü, 1999, s. 78).

⁴⁹⁰ (ALANGOYA, Tarafların Taaddüdü, 1999, s. 78).

⁴⁹¹ (ALANGOYA, Tarafların Taaddüdü, 1999, s. 78).

⁴⁹² (ALANGOYA, Tarafların Taaddüdü, 1999, s. 87), (ERDÖNMEZ, İhtiyari Dava Arkadaşlığı, 2014, s. 744), (ERMENEK, 2017, s. 157).

⁴⁹³ "...Davacı işçi ayrı işyerlerinde, ayrı dönemlerde ve ayrı hizmet akitlerine dayanan çalışmalarının

İşte aranan bu irtibat hususunun nasıl tespit edileceği bir sorun olarak karşımıza çıkabilir. Bağlantı kavramı ile genel manada kastedilen iki dava arasındaki ortak unsurlardır⁴⁹⁴. Talepler arasındaki bağlantı hususu değerlendirilirken davalılardan biri hakkında verilecek hükmün diğerini etkileyip etkilemediği dikkate alınmalıdır.

Bu hususta, *Alangoya* bu bağlamda bir irtibat koşulunun olması gerektiğini savunmaktadır. İhtiyari dava arkadaşlığı, davaların birleştirilmesi gibi kurumlar usul ekonomisine hizmet etmekte olup eğer davaların birlikte görülmesi bir belirsizlik yaratacaksa bu amaca uygun olmayacaktır. *Alangoya*'ya göre, benzer sebeplerin olması durumunda ihtiyari dava arkadaşlığının oluşup oluşmayacağına ilişkin değerlendirme yapılırken usul hukuku anlamında geniş bir irtibat kavramına hâkim olmak gerektiğinden bu kapsamda maddi hukuk irtibat derecesi üzerinde durulmaması gerekmektedir⁴⁹⁵. İki veya daha fazla davanın birlikte görülmesinde ayrı ayrı görülmelerine kıyasla daha esaslı bir usuli menfaatin bulunması durumunda usuli irtibatın var olduğu kabul edilmelidir⁴⁹⁶. Aksi halde davaların ayrılması gündeme gelebilecektir. Davalar arasında bağlantı olup olmadığı hususu ise hâkim tarafından takdir edilecektir.

Davacının aynı yahut benzer içerikteki birden fazla sözleşmeyi esas alarak açtığı davalarda talep sonuçları arasında bağlantının olacağı aşîkârdır⁴⁹⁷. Talep sonuçları

tespiti için iki farklı işverene karşı dava açmıştır. Davacının dayandığı her iki davanın dayanağını da farklı hizmet sözleşmeleri oluşturduğu için dayanılan vakıalar farklıdır. Her ne kadar, davacı işçi anılan davaları birlikte açarak birden fazla işveren nezdindeki toplam çalışma süresinin tespit edilmesini amaçlamakta ise de, birlikte açılan bu davalar arasında bir bağlantı bulunmamaktadır..." 21. HD, E. 2013/2730 K. 2014/4069 T. 6.3.2014 (Kazancı İçtihat Bankası); (ERDÖNMEZ, İhtiyari Dava Arkadaşlığı, 2014, s. 745), Yargıtay'ın bu yöndeki bir kararı şu şekildedir : "... Davacılar alacaklarının miktarını ayrı ayrı göstermek suretiyle bir dava dilekçesi ile bu davayı açmışlardır. Davacılarından yalnız Hüseyin'in alacak miktarı 500.000 liranın üzerinde olup, bu davayı görmek Asliye Hukuk Mahkemesinin görevi içindedir. Öte yandan, Sulh Hukuk Mahkemesinin görevli olduğu diğer davacıların davasıyla bu dava arasında irtibat bulunmaktadır. Bu bakımdan bütün davacıların açtıkları davanın Asliye Hukuk Mahkemesinde görülerek sonuçlandırılması gerekir..." 13. Hukuk Dairesi 14.4.1987 E. 1316/ K. 2248 (KURU, Hukuk Muhakemeleri Usulü C. III, 2001, s. 3352) .

⁴⁹⁴ (BAYRAM, 1977, s. 282), (POSTACIOĞLU İ. , Davaların Birleştirilmesi, 2011, s. 105), (ERMENEK, 2017, s. 158).

⁴⁹⁵ (ALANGOYA, Tarafların Taaddüdü, 1999, s. 87).

⁴⁹⁶ (ALANGOYA, Tarafların Taaddüdü, 1999, s. 87).

⁴⁹⁷ "Kiralayanın aynı işyerindeki birden fazla kiracıya karşı açtığı tahliye davasında davalılar arasında ihtiyari dava arkadaşlığı doğacaktır." 6. HD, 27.10.1975 T. E.5488/K.6629 (KURU, Hukuk Muhakemeleri Usulü C. III, 2001, s. 3346).

arasındaki bağlantı eğer açık ve anlaşılabilir değilse mehz kanunlardaki uygulamaya bakılabilir. Bu bakımdan İsviçre Federal Mahkemesi’ nin kabul ettiği bir ölçüt söz konusudur. Bu ölçüte göre, maddi vakıaların ve hukuki sebeplerin “önemli ölçüde” benzer olması, talep sonuçları arasındaki bağlantının varlığına delalettir⁴⁹⁸.

Sonuç olarak biz de benzer maddi vakıalara ve hukuki sebeplere dayanan davaların birlikte açılabilmesi için talep sonuçları arasında bağlantının olması gerektiğini düşünüyoruz. Her ne kadar benzer maddi vakıalara ve hukuki sebeplere dayanmış da olsa gerçek davada talep edilen hususların birbirinden tamamen bağımsız olması halinde, bu davaların birlikte görülmesi zaten ihtiyari dava arkadaşlığının amacına hizmet etmeyecektir. Bu hususu somut olay bakımından değerlendirip talepler arasında bağlantı olup olmadığına karar verecek olan ise hâkimdir.

Benzer vakıalara ve hukuki sebeplere dayanan davaların talep sonuçları arasında bağlantı koşulunun varlığının gerekli olup olmayacağı hususu değerlendirilirken konumuzla yakından ilgili olan davaların birleştirilmesi kurumuna da değinmek gerekmektedir. Bir sonraki başlıkta bu hususu değerlendireceğimizden şimdilik burada kalmakla yetiniyoruz.

III. İHTİYARİ DAVA ARKADAŞLIĞI ve İLGİLİ KURUMLAR

A. Davaların Birleştirilmesi

1. Genel Olarak

Davalar arasında kanunun m. 57’ de davaların birleştirilmesi için aradığı bağlantı koşulu mevcutsa ihtiyari dava arkadaşlığı, henüz davanın açılması esnasında bu şekilde meydana gelebilir. İhtiyari dava arkadaşlığı, davanın başında davacıların birlikte dava açmasıyla yahut birden fazla kişinin aynı anda davalı olarak gösterilmesiyle oluşabileceği gibi aralarında kanunun aradığı anlamda bağlantı olan davaların birleştirilmesi yoluyla da oluşabilir. İlk durum tarafların kendi isteğiyle söz konusu olurken, ikincisi ise yargılama aşamasında mahkemenin karar vermesiyle gerçekleşir⁴⁹⁹.

⁴⁹⁸ “Örneğin birden çok işçinin sendikalı olduklarının tespiti için sendikaya karşı birlikte dava açmaları halinde, davacıların dayandıkları vakıalar (her birinin sendikayla olan üyelik ilişkisi) büyük ölçüde benzer, talep sonucunun dayanağını teşkil eden hukuki sebep (Sendikalar Kanunu) ise aynıdır. Böyle bir olayda, davacıların talep sonuçları (üyelik tespiti) arasında irtibat olduğu aşîkârdır.” (ERDÖNMEZ, İhtiyari Dava Arkadaşlığı, 2014, s. 746).

⁴⁹⁹ (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 134).

2. Davaların Aynı veya Benzer Sebepden Doğmuş Bulunması

HUMK döneminde ihtiyari dava arkadaşlığı bakımından yaşanan sorunlardan yukarıda bahsetmiştik. İşte davaların birleştirilmesi açısından da HUMK m.43/ 2’ deki “davanın her biri hakkında aynı sebepten neşet etmesi” ve HUMK m. 45/ 3’ teki “davaların aynı sebepten doğmuş olması” şeklindeki düzenlemeler öğretilere neden olmuştur. Bazı yazarlar tarafından mehzaz kanundaki “benzer” ifadesinin tercüme eksikliğinden dolayı maddede yer almadığı, bu nedenle de benzer sebeplerin söz konusu olması halinde de davaların birleştirilmesine gidilebileceği ileri sürülmüştür⁵⁰⁰.

İşte bu nedenlerle HMK yürürlüğe girerken madde düzenlemelerine (m.57/ 1- c ve m. 166/ 4) “benzer sebep” ibaresi eklenmiştir. Ancak benzer sebebin ne anlama geldiği belirtilmemiştir. HMK m.57/ 1- c’ de yer alan “ve hukuki sebeplerin aynı veya benzer olması” ifadesi, lafzi yorumla değerlendirildiğinde bazı sorunlar ortaya çıkmaktadır. Buradaki sorun, aynı veya benzer olma koşulunun “davaların temelini teşkil eden vakıalar” ve “hukuki sebepler” bakımından birlikte mi yoksa her ikisi bakımından ayrı ayrı, bağımsız olarak mı aranacağıdır⁵⁰¹.

Ermenek, ilgili hükmün madde gerekçesinden “benzer sebep” kavramının madde metnine dâhil edilmesi ile ihtiyari dava arkadaşlığı bakımından HUMK döneminde yaşanan sorunların ortadan kalkarak hükmün uygulama alanının genişletilmesi amacı güdüldüğünü, bu nedenle hükümde yer alan “ve” bağlacının “ile” ya da “yanı sıra” anlamları gibi anlaşılmasının hükmün düzenleniş amacına daha uygun olacağını ileri sürmüştür⁵⁰². Hükümde yer alan “ve” bağlacı bu şekilde anlamlandırılırsa hukuki sebeplerin dava temeline dâhil olmadığına altı çizilirken aynı zamanda, maddi vakıalar bakımından hiçbir benzerlik olmadan yalnızca hukuki sebepler arasındaki ayniyet veya benzerlik nedeniyle davaların birlikte açılarak ihtiyari dava arkadaşlığı oluşturulmasına veya davaların sonradan birleştirilmesine engel olunabilir⁵⁰³.

HMK’ nın davaların birleştirilmesi bakımından aradığı ilk şart, davaların aynı sebepten doğmuş olmasıdır (HMK m. 166). Davaların aynı veya birbirine benzer

⁵⁰⁰ (BAYRAM, 1977, s. 284, 285), (BİLGE & ÖNEN, 1978, s. 249), (POSTACIOĞLU İ. , Davaların Birleştirilmesi, 2011, s. 106).

⁵⁰¹ (ERMENEK, 2017, s. 156).

⁵⁰² (ERMENEK, 2017, s. 156).

⁵⁰³ (ALANGOYA, Tarafların Taaddüdü, 1999, s. 80, 81), (POSTACIOĞLU İ. , Davaların Birleştirilmesi, 2011, s. 106), (ERMENEK, 2017, s. 156, 157).

sebeplerden doğması durumunda davalar arasında bağlantı olduğu kabul edilmektedir. Bağlantı hususu ise davaların birleştirilmesi için gereken bir koşuldur. Bağlantı kavramı ile genel manada kastedilen iki dava arasındaki ortak unsurlardır⁵⁰⁴.

Davaların aynı sebepten doğmuş olmasından kastedilen vakıalara dayandırma teorisi kapsamında değerlendirilecek olursa, birleştirilecek olan davaların aynı maddi vakıalara dayandırılarak açılmasıdır. Maddi vakıaların aynı olması yeterlidir, ayrıca hukuki sebeplerin de aynı olmasına lüzum yoktur⁵⁰⁵. Hukuki sebeplerin farklı olması, davalar aynı yahut benzer maddi vakıalara dayandığı sürece davaların aynı sebepten doğmuş sayılmasına engel olmamaktadır⁵⁰⁶.

Davaların birleştirilmesi bakımından davaların benzer sebeplere dayanması durumu da davalar arasındaki bağlantının varlığı için yeterlidir. Maddeyi bu şekilde geniş yorumlamak, davaların birleştirilmesinin amacı olan usul ekonomisini gerçekleştirmeyi hedefler⁵⁰⁷.

Ancak burada her ne kadar benzer sebeplerin olması kabul edilse de davanın dayanağı olan maddi vakıalar birbirinden tamamen farklı ise sırf hukuki sebepler aynı veya benzer diye davaların birleştirilmesi kurumun amacına hizmet etmeyecektir. Eğer böyle bir ihtimal mevcutsa ve taraflarda ayniyet söz konusuysa objektif dava birleşmesi yoluna gidilebileceği ileri sürülmüştür⁵⁰⁸.

Nitekim davanın dayanağını oluşturan maddi vakıalar bakımından bir benzerlik söz konusu olmadan sadece hukuki sebeplerin benzer oluşunun ihtiyari dava arkadaşlığını oluşturmak için yeterli olacağını, zaten bu davaların ileride birleştirilebileceğini kabul etmek usul ekonomisine hizmet etmeyecektir⁵⁰⁹.

Peki, benzer sebep kavramı yargılama aşamasında nasıl değerlendirilecektir? Hâkim somut olayın özelliklerine göre değerlendirme yaparken, sınırsız bir takdir yetkisine sahip olmamalıdır. Davaların birleştirilebilmesi için dava sebeplerinde ve talep sonucunda ayniyet aranmasa dahi *Ermenek*' e göre en azından taraflardan birisi aynı

⁵⁰⁴ (BAYRAM, 1977, s. 282), (POSTACIOĞLU İ. , Davaların Birleştirilmesi, 2011, s. 105), (ERMENEK, 2017, s. 158).

⁵⁰⁵ (BAYRAM, 1977, s. 283), (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 125, 127).

⁵⁰⁶ (ERMENEK, 2017, s. 155).

⁵⁰⁷ (ERMENEK, 2017, s. 155).

⁵⁰⁸ (BAYRAM, 1977, s. 284), (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 129).

⁵⁰⁹ (ERMENEK, 2017, s. 157).

olmalıdır⁵¹⁰. Yazara göre burada belirleyici ölçüt, usul ekonomisi ilkesi ve çelişkili kararlar verilmesinin önlenmesi olmalıdır⁵¹¹.

Buradaki bağlantı kavramı öğretide geniş yorumlanmaktadır. Bu nedenle ihtiyari dava arkadaşlığının meydana gelebileceği haller olan “davacılar veya davalılar arasında dava konusu olan hak veya borcun, elbirliği ile mülkiyet dışındaki bir sebeple ortak olması ve “ortak bir işlemle hepsinin yararına bir hak doğmuş olması veya kendilerinin bu şekilde yükümlülük altına girmeleri” de madde kapsamına dâhil olmaktadır⁵¹².

3. Davalardan Biri Hakkında Verilecek Hükmün Diğerini Etkileyecek

Nitelikte Bulunması

Davalardan biri hakkında verilecek hükmün diğerini etkileyecek nitelikte bulunması halinde, davalar arasında bağlantı var sayılır. Burada bahsedilen bağlantı kavramından kasıt davaların sebepleri değil talep sonuçlarıdır⁵¹³. Yani, davalardan birisi hakkında verilecek hükmün diğerini etkileyecek nitelikte bulunması nedenine dayalı olarak davaların birleştirilebilmesi için davaların konusunun aynı veya benzer olması bir kural değildir. Davaların birleştirilebilmesi için bu taleplerin birbirini etkilemesi yeterlidir⁵¹⁴.

Bu bağlantı hususunda somut olaya göre karar verecek olan hâkimdir, kanun koyucu hâkime takdir yetkisi tanımıştır. Bu takdir yetkisi kullanılırken davaların birleştirilmesinin amacı olan usul ekonomisine uygun olarak kullanılmalıdır⁵¹⁵.

Davaların birleştirilmesi yoluyla ihtiyari dava arkadaşlığının oluşabilmesi için davalar arasındaki bu bağlantı koşulundan başka birleştirilen davaların aynı tarafında birden fazla kişinin bulunması gerekir. Çünkü ihtiyari dava arkadaşlığı bir subjektif dava yığılmasıdır, bu nedenle taraflardan birinde sayıca çokluk gerekmektedir⁵¹⁶.

Davaların birleştirilmesi talebi üzerine mahkeme, iki dava arasında bağlantı olduğuna karar verirse davaların birleştirilmesine hükmeder. Ancak daha önce de

⁵¹⁰ (ERMENEK, 2017, s. 157), 19. HD, T. 14.5.2018, E. 2018/1557, K. 2018/2683 (Kazancı İçtihat Bankası).

⁵¹¹ (ALANGOYA, Tarafların Taaddüdü, 1999, s. 80, 81), (ERMENEK, 2017, s. 157).

⁵¹² (BİLGE & ÖNEN, 1978, s. 260).

⁵¹³ (ERMENEK, 2017, s. 161).

⁵¹⁴ (ERMENEK, 2017, s. 161).

⁵¹⁵ (ANSAY, 1960, s. 133), (POSTACIOĞLU İ. , Medeni Usul Hukuku Dersleri, 1975, s. 287), (BİLGE & ÖNEN, 1978, s. 260), (BERKİN, 1981, s. 405, 406).

⁵¹⁶ (BİLGE & ÖNEN, 1978, s. 259), (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 139).

belirttiğimiz gibi burada bir zorunluluk söz konusu olmayıp somut olayın özelliklerine göre hâkim, takdir yetkisiyle karar verecektir. Bu kararı verirken davaların birleştirilmesinin davaların ayrı ayrı görülmesine oranla usul ekonomisine daha çok hizmet edeceği kanısına varırsa davaların birleştirilmesine karar verir⁵¹⁷.

Birleştirilen davalar bakımından eğer davaların birlikte görülmesi ayrı ayrı görülmesine göre usul ekonomisine bir fayda sağlamıyorsa, tahkikati daha çok zorlaştırıyorsa mahkeme tarafından davaların ayrılmasına karar verilebilir (HMK m. 167).

B. Taraf Değişikliği

Taraf değişikliği, davada yer alan birinin yerine başkasının geçmesiyle söz konusu olur. Bu, taraf değişikliğinin dar ve teknik tanımıdır⁵¹⁸. Taraf değişikliği kanuni taraf değişikliği ve iradi taraf değişikliği olmak üzere ikiye ayrılır.

1. Kanuni Taraf Değişikliği

Kanuni taraf değişikliği, dava esnasında maddi hukukta gerçekleşen olayların davaya yansması olarak gerçekleştirilmesi gereken değişikliktir⁵¹⁹. Dava esnasında gerçek kişi tarafın ölümü, tüzel kişi şirketlerin birleşmesi, bölünmesi gibi malvarlığının aktif ve pasifiyle devri veya iflas gibi haller, davada kanuni taraf değişikliğine neden olabilir. Bu hallerde taraf değişikliği karşı tarafın veya davaya taraf olarak katılacak kişilerin rızasına ve hâkimin iznine gerek olmaksızın yapılabilmektedir⁵²⁰.

Kanuni taraf değişikliğiyle dava arkadaşlığının oluşabilmesine şöyle örnekler verilebilir:

Görülmekte olan bir davada taraflardan birinin ölümü halinde o kişinin hak ehliyeti son bulacağından taraf ehliyeti de olmayacaktır. Böyle bir durumda ölenin mirasçılarının davaya dâhil edilmesi mümkündür. Ölüm halinde mirasçılar külli halefiyet ilkesi gereğince mirasa bir kül halinde sahip olacaklarından, bunun usul hukukuna yansması terekeye dâhil olan mal ve haklarla ilgili davalardaki dava takip yetkisinin ölümünden sonra mirasçılara geçmesi şeklinde olacaktır. Görülmekte olan bir davada taraflardan birinin ölümü üzerine ne yapılacağına ilişkin düzenleme, HMK' nın 55. maddesinde yapılmıştır. Buna göre, *“taraflardan birinin ölümü hâlinde, mirasçılar*

⁵¹⁷ (ERMENEK, 2017, s. 167).

⁵¹⁸ (AKKAYA, 2015, s. 917).

⁵¹⁹ (TAŞ KORKMAZ, Medeni Usul Hukukunda İradi Taraf Değişikliği, 2014, s. 110 vd.).

⁵²⁰ (TAŞ KORKMAZ, Medeni Usul Hukukunda İradi Taraf Değişikliği, 2014, s. 110 vd.).

mirası kabul veya reddetmemişse, bu hususta kanunla belirlenen süreler geçinceye kadar dava ertelenir. Bununla beraber hâkim, gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde, talep üzerine davayı takip için kayyım atanmasına karar verebilir.”

Verilen süre içerisinde mirasçılar tarafından davaya devam edilirse artık o davanın tarafı mirasçılar olacaktır⁵²¹. Bu şekilde kanuni taraf değişikliği gerçekleşmiş olur. Mirasçılar davaya devam ettiklerinde miras ortaklığı üzerinde elbirliği ile malik olduklarından davada hep birlikte hareket etmeleri gerekir. Bunun sonucu olarak da davadaki konumları mecburi dava arkadaşlığını oluşturacaktır⁵²².

Ancak dava esnasında taraflardan birinin ölmesi durumunda davaya mirasçılarıyla devam edilmesi ancak ölenin malvarlığını ilgilendiren davalarda söz konusu olabilir. Zira dava esnasında ölen tarafın malvarlığı ile ilgili olmayan davalara mirasçılarıyla devam edilemez. Boşanma davaları buna örnek olarak verilebilir. Tabi burada TMK m. 181/ 2’ de bir istisna da söz konusudur. Boşanma davası devam ederken eşlerden biri ölürse, ölen eşin mirasçılarından biri, davaya devam ederek diğer eşin kusurunu ispatlamak suretiyle sağ kalan eşin mirasçılığına engel olabilir. Ancak mirasçıların devam ettiği esasen boşanma davası değildir. Zira eşlerden birinin ölümüyle evlilik sona erip dava konusuz kalacağından, mirasçıların bu davadaki talepleri de ölen eşin talebiyle aynı olmayacaktır. Bu bakımdan aslında boşanma davasına kusurun tespiti amacıyla devam edilecektir. Böyle bir davada mirasçılar, mecburi dava arkadaşı olarak davaya devam etmek zorunda değildirler. Boşanma davası esnasında eşlerden birinin ölümü durumunda, ölen eşin mirasçılarından biri tek başına da davaya devam edebilir, diğerleriyle birlikte hareket etmek zorunda değildir⁵²³.

Kanuni taraf değişikliği yapılması suretiyle mecburi dava arkadaşlığı şöyle de oluşturulabilir: Adi ortaklıkla ilgili bir davada davalı tarafta ortaklardan biri yahut birkaçı eksikse bu eksiklik kanuni taraf değişikliği yapılmak suretiyle giderilebilir. Çünkü böyle bir durumda esasen davanın ortakların hepsine birden açılması gerekir. Ancak ortaklarda eksiklik bulunması durumunda hâkim tarafından davacıya re’sen süre verilmesi gerekir.

⁵²¹ (ALANGOYA, Yargılama Sırasında Tarafta (Yanda) İradi Olarak Meydana Gelen Değişme Hakkında Düşünceler, 1969, s. 127), (BİLGE & ÖNEN, 1978, s. 233), (TOPUZ, 2012, s. 78 vd.), (TAŞ KORKMAZ, Medeni Usul Hukukunda İradi Taraf Değişikliği, 2014, s. 114 vd.), (TAŞ KORKMAZ, Boşanma Davasında Sağ Kalan Eşin Bu Sıfatla Mirasçılığına Son Vermek Amacıyla Mirasçılar Tarafından Davaya Devam Edilmesi, 2014, s. 1429 vd.).

⁵²² (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 32).

⁵²³ (KALE, 2010, s. 81).

Hâkim tarafından verilen bu süre içerisinde, davacı, davalı tarafta yer alması gereken kişileri davaya dâhil etmezse, dava dava takip yetkisi eksikliğinden reddedilir⁵²⁴.

2. İradi Taraf Değişikliği

İradi taraf değişikliği, tarafların iradesiyle gerçekleşen taraf değişikliğidir⁵²⁵. İradi taraf değişikliği m. 124’ te düzenlenmiştir. İradi taraf değişikliği, ya davada taraf olan kimsenin yerine başka birinin geçmesi ya da davada taraf olan kimsenin yanına başka kişilerin katılması şeklinde gerçekleşir⁵²⁶. İlk ihtimal tarafta çokluğa neden olmazken ikinci ihtimalde davanın tarafları bakımından subjektif bir yığılma gerçekleşir. Davada mevcut bulunan taraflardan birinin yanına başka kişilerin katılımıyla gerçekleşen iradi taraf katılımının esasen usul ekonomisine hizmet edeceği ileri sürülmüştür⁵²⁷.

Kanuni taraf değişikliğiyle mecburi dava arkadaşlığı oluşturulabileceğinden yukarıda bahsettik. İradi taraf değişikliği ile ihtiyari dava arkadaşlığı meydana getirilip getirilemeyeceğine ilişkin ise bazı değerlendirmeler yapmak gerekir. İradi taraf değişikliği yoluyla ihtiyari dava arkadaşlığı oluşturulup oluşturulamayacağına ilişkin değerlendirmeler yapılırken m. 124/ 4’ te yer alan “*eksik*” ifadesi dikkate alınmalıdır⁵²⁸. Bir davada ihtiyari dava arkadaşlığı oluşturulabilecek şekilde dava açılması mümkünken dava arkadaşlarından sadece biri aleyhine yahut biri adına dava açıldığında taraflar bakımından bir eksiklik esasen söz konusu değildir. İhtiyari dava arkadaşlığı bakımından mümkün olabilecek haller söz konusu olduğunda bu davalar kişiler tarafından ayrı ayrı da açılabileceği, yani bu durum tarafların isteğine bırakıldığı için, esasen tarafta bir eksiklik doğmaz⁵²⁹. Ancak bir davada ihtiyari dava arkadaşı olarak davalı konumunda yer alabilecek kişilerden birinin “az” olması halinde iradi taraf katılımı sağlanarak tarafta çokluk meydana getirilebilmesi öğretide yazarlar tarafından ileri sürülmüştür⁵³⁰.

⁵²⁴ (TAŞ KORKMAZ, Medeni Usul Hukukunda İradi Taraf Değişikliği, 2014, s. 127, 130).

⁵²⁵ (ALANGOYA, Yargılama Sırasında Tarafta (Yanda) İradi Olarak Meydana Gelen Değişme Hakkında Düşünceler, 1969, s. 126 vd.), (KURU, Hukuk Muhakemeleri Usulü C. I, 2001, s. 1202), (ALANGOYA, Usul, 2003, s. 137 vd.), (ALANGOYA, YILDIRIM, & DEREN YILDIRIM, Medeni Usul Hukuku Esasları, 2009, s. 124 vd.).

⁵²⁶ (TAŞ KORKMAZ, Medeni Usul Hukukunda İradi Taraf Değişikliği, 2014, s. 172).

⁵²⁷ (TAŞ KORKMAZ, Medeni Usul Hukukunda İradi Taraf Değişikliği, 2014, s. 172).

⁵²⁸ (TAŞ KORKMAZ, Medeni Usul Hukukunda İradi Taraf Değişikliği, 2014, s. 173).

⁵²⁹ (TAŞ KORKMAZ, Medeni Usul Hukukunda İradi Taraf Değişikliği, 2014, s. 174).

⁵³⁰ (ALANGOYA, Yargılama Sırasında Tarafta (Yanda) İradi Olarak Meydana Gelen Değişme Hakkında Düşünceler, 1969, s. 126 vd.), (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 35), (ALANGOYA, Usul, 2003, s.

İradi taraf değişikliği suretiyle ihtiyari dava arkadaşlığı oluşturulmasına öğretide şu örnekler verilmiştir: nişanın bozulmasından kaynaklı babanın açtığı tazminat davasına kızın da katılması, iş kazasından doğan tazminat davasında sorumlulardan biri hakkında açılan davaya diğerlerinin de dâhil edilmek istenmesi⁵³¹.

Bu hususta Yargıtay uygulamaları öğretinin görüşlerinin aksi yönünde gelişmiştir. Nitekim Yargıtay' ın bu hususa ilişkin farklı zamanlarda verdiği birçok kararı mevcuttur⁵³².

Örnek olarak bir karara⁵³³ yer vermek gerekirse: *“Dava, ölümlü iş kazası sebebiyle maddi ve manevi zararların giderilmesi istemine ilişkindir. Mahkemece davanın kısmen kabulüne karar verilmiştir. Hükmün sonuç kısmında, gerekçeye ait herhangi bir söz tekrar edilmeksizin, taleplerden her biri hakkında verilen hükümle, taraflara yüklenen borç ve tanınan hakların, sıra numarası altında; açık, şüphe ve tereddüt uyandırmayacak şekilde gösterilmelidir. Aleyhine dava açılanlardan sigorta şirketi yönünden karar verilmemesi hatalıdır. Dava açılırken sigorta şirketleri aleyhine husumet yöneltilmediği, bu şirketler aleyhine dâhili dava dilekçesi verildiği, mahkeme tarafından dâhili davalılar yönünden hüküm kurulduğu ve vekâlet ücretinin değerlendirildiği anlaşılmaktadır. Mahkemece, ancak davada taraf olan kişiler hakkında karar verilebilir. İhtiyari dava arkadaşlığının bulunduğu hallerde, bir dava açıldıktan sonra davalı tarafı değiştirmek ya da mevcut davalı taraf yanına bir başka davalı taraf ilave etmek, ıslâh suretiyle dahi mümkün değildir. Somut olayda, sorumlu olanlar arasında mecburi dava arkadaşlığı da bulunmamaktadır. Dava harcı yatırılarak usulüne uygun biçimde açılmış bir dava bulunmayan sigorta şirketlerinin dâhili davalı olarak*

137 vd.), (ALANGOYA, YILDIRIM, & DEREN YILDIRIM, Medeni Usul Hukuku Esasları, 2009, s. 124 vd.), (YILMAZ, Dava Taraf Değişikliği, 2009, s. 577), (UMAR, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2011, s. 373), (YILMAZ, Islah, 2013, s. 361), (TAŞ KORKMAZ, Medeni Usul Hukukunda İradi Taraf Değişikliği, 2014, s. 174), (GÖRGÜN, Medeni Usul Hukuku, 2015, s. 140), (AKKAYA, 2015, s. 918, 919).

⁵³¹ 16. HD, 10.12.2013, 8007/12294; 1. HD, 30.10.2012, 5784/11989; 11. HD, 09.04.2012, 3330/5684 (Kazancı İçtihat Bankası) .

⁵³² 17. HD, T. 9.7.2018, E. 2017/3909, K. 2018/6927; 15. HD, T. 20.6.2018, E. 2018/997, K. 2018/2571; 21. HD, T. 5.7.2018, E. 2016/19797, K. 2018/6032; 21. HD, T. 5.6.2018, E. 2016/19573, K. 2018/5400; 17. HD, T. 16.4.2018, E. 2017/5603, K. 2018/4117; 17. HD, T. 14.5.2018, E. 2015/5876, K. 2018/4948 (Kazancı İçtihat Bankası); 10. HD, E. 2016/17122, K. 2019/2880; 10. HD, E. 2019/1444, K. 2019/2374; 21. HD, E. 2018/745, K. 2019/1632; 21. HD, E. 2018/4801, K. 2019/2532 (<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>).

⁵³³ 21. HD, T. 11.9.2018, E. 2016/20587, K. 2018/6210 (Kazancı İçtihat Bankası).

kabul edilerek leh ve aleyhlerinde hüküm kurulması, vekâlet ücreti takdiri doğru olmamıştır.”

Yargıtay’ ın yukarıda yer verdiğimiz kararıyla aynı yönde birçok kararına göre, usul hukuku sisteminde “*dâhili dava*” müessesesi bazı istisnai haller dışında bulunmamaktadır. Davaya yeni bir tarafın dâhil edilmesi yalnızca mecburi dava arkadaşlarından birinin eksik olması durumunda söz konusu olabilir. Bu durumda bütün mecburi dava arkadaşlarına birden dava açmak zorunlu olduğundan bir eksiklik söz konusu olduğunda sorun bu şekilde çözülmüştür. Oysa aralarında mecburi dava arkadaşlığı bulunmayan hallerde davaya yeni bir tarafın dâhil edilmesi usul ve yasaya aykırıdır. Ayrıca Yargıtay’ ın birçok kararında dava açıldıktan sonra tarafı değiştirmek yahut yeni taraf katılımı yoluyla ihtiyari dava arkadaşlığı oluşturulmasının ıslah suretiyle dahi mümkün olmadığına hükmedilmiştir. Yargıtay, bu kararlarını ihtiyari dava arkadaşlığının zorunlu olmayıp sorumlulara ayrıca da dava açılabilmesine dayandırmıştır. Davaya dâhil edilmek istenen sorumlular hakkında ayrıca bir dava açılarak mevcut davayla birleştirilebilecektir. Davaların birleştirilmesi yoluyla da ihtiyari dava arkadaşlığı oluşturulup usul ekonomisi sağlanacağından dâhili dava kabul edilmemiştir.

Her ne kadar öğretilde yazarlar Yargıtay’ ın aksini ifade ediyor olsalar da kanaatimizce Yargıtay’ ın bu hususta yıllardır süregelen içtihatları hukuka uygundur. Zira ihtiyari dava arkadaşlığı isteğe bağlıdır. Davacı, davasını açarken sorumlulardan birkaçını tercih ederek dava açmıştır ve yargılama sürecine girilmiştir. Bu sırada hakkında dava açılmayan sorumlunun dava süreciyle ilgili bilgisi bulunmamaktadır. Dâhili dava yoluyla sürecin başlangıcında hakkında dava açılmayan sorumluyu yargılamanın ortasında dava sürecine dahil etmek adil sonuçlar doğurmayabilir. Zira davaya dâhil edilmek istenen kişinin konu hakkında ne bilgisi mevcuttur ne de kendisinden önce yapılan usul işlemlerine katılabilmektedir. Belki de yargılamanın son aşamasına yaklaşırken davaya dâhil edilmek istenmiştir. Bu durum, kişinin savunma hakkını da ihlal edecektir. Ayrıca davaya dâhil edilmek istenen kişinin yargılama hukuku bakımından nasıl haberdar edileceği de tartışılması gereken bir konudur.

Öğretilde yazarlar tarafından ortaya atılan davaların sonradan birleştirilebilmesi imkânı nedeniyle dâhili davanın mümkün olması gerektiği görüşü ise eleştiriye açıktır. Esasen dâhili dava ile kişiyi yargılamanın ortasında davaya dâhil etmektense, kanımızca davaların sonradan birleştirilmesi imkânı daha adil bir uygulama olacaktır. Çünkü davaya dâhil edilmek istenen kişiye ayrıca açılan davada kişinin sürecin başında bilgisi olacaktır. Böylece savunma hakkını kullanması kolaylaşacaktır. Sonradan açılan bu dava ile mevcut

dava birleştirildiğinde yine ihtiyari dava arkadaşlığı meydana gelmiş olur.

Bütün bu nedenlerle kanımızca iradi taraf katılımı yoluyla ihtiyari dava arkadaşlığı oluşturulması mümkün değildir.

C. Asli Müdahale

Asli müdahale, HMK' nın 65. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre; *“Bir yargılamanın konusu olan hak veya şey üzerinde kısmen ya da tamamen hak iddia eden üçüncü kişi, hüküm verilinceye kadar bu durumu ileri sürerek, yargılamanın taraflarına karşı aynı mahkemede dava açabilir.”* Asli müdahale, esasen üçüncü kişinin açılmış olan bir davaya müdahalesi değil de ilk davanın taraflarına karşı açılmış bağımsız bir davadır⁵³⁴. Ferî müdahaleden farklı olarak, asli müdahil davada taraftır. Asli müdahale söz konusu olduğunda iki adet davadan bahsedilir. İlki, iki taraf arasında görülen dava iken ikincisi asli müdahil tarafından ilk davanın iki tarafına karşı açılan davadır. İlk davanın davacısı ve davalısı, asli müdahale davasında mecburi dava arkadaşı konumundadır. Ancak burada bunların birlikte hareket etme zorunluluğu yoktur; bu bakımdan buradaki ilişki öğretideki bazı yazarlar bakımından “şekli bakımdan mecburi dava arkadaşlığı” olarak nitelendirilirken bazıları tarafından da “ihtiyari dava arkadaşlığı” olarak nitelendirilmektedir⁵³⁵.

Özekes, asli müdahalenin düzenleme konusu olmadığı dönemde, her davada durumun ayrı ayrı değerlendirilmesi gerektiğini bildirmekle birlikte burada ihtiyari dava arkadaşlığı söz konusu olduğunu, şekli mecburi dava arkadaşlığının söz konusu olabilmesi için buna ilişkin kanuni bir düzenleme olması gerektiğini, asli müdahale bakımından böyle bir düzenleme olmamakla beraber düzenleme olsa dahi yine kural olarak ihtiyari dava arkadaşlığının mevcut olması gerektiğini ifade etmiştir. Çünkü yazara göre asli müdahale bir zorunluluk olmayıp taraflara tanınan bir imkândır. Yani asli müdahil, ilk davanın taraflarına ayrı ayrı da dava açabilir. Bu nedenle yazara göre, asli müdahale davasının davalıları arasındaki ilişki ihtiyari dava arkadaşlığıdır⁵³⁶.

Biz asli müdahale bakımından ilk davanın taraflarının şekli mecburi dava arkadaşı olmalarının yahut ihtiyari dava arkadaşı olmalarının, davadaki konumları ve

⁵³⁴ (ÖZEKES, Medeni Usul Hukukunda Asli Müdahale, 1995, s. 12 vd.), (KODAKOĞLU, 2018, s. 29 vd.).

⁵³⁵ (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 107), (GÖRGÜN, Medeni Usul Hukuku, 2015, s. 391), (KODAKOĞLU, 2018, s. 159, 162), (TANRIVER, Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 543, 547). İhtiyari dava arkadaşlığı olduğu yönünde bkz. (ÖZEKES, Medeni Usul Hukukunda Asli Müdahale, 1995, s. 68).

⁵³⁶ (ÖZEKES, Medeni Usul Hukukunda Asli Müdahale, 1995, s. 68).

yapabilecekleri bakımından bir farklılığa neden olmayacağını düşünüyoruz. Çünkü şekli bakımdan mecburi dava arkadaşlığı, maddi bakımdan mecburi dava arkadaşlığından farklıdır. Şekli mecburi dava arkadaşlığında maddi hukuktan kaynaklanan bir zorunluluk bulunmamakla birlikte esasen usuli sebeplerle bu yola başvurulmaktadır. Bu nedenle şekli mecburi dava arkadaşlığında dava arkadaşlarının birlikte hareket etme zorunluluğu bulunmamaktadır. Bu bakımdan asli müdahale davasının davalıları birbirinden bağımsız olarak usuli işlemler yapabilirler. Asli müdahale davasının davalıları arasındaki ilişkiyi ihtiyari dava arkadaşlığı olarak nitelendirdiğimizde de aynı sonuca ulaşılabılır. Ancak biz, öğretilerde baskın olan görüşe katılarak asli müdahale davasının davalıları arasındaki ilişkinin şekli bakımdan mecburi dava arkadaşlığı olduğunu düşünmekteyiz.

D. Dava Arkadaşlığının Terditli Olarak İleri Sürülmesi

Davacının aynı davalıya karşı birden fazla talebini, aralarında aslilik- ferîlik ilişkisi kurarak, bir derecelendirme ilişkisi yaratarak, aynı dava dilekçesinde birlikte ileri sürmesine “terditli dava” denir (HMK m. 111). Taleplerden ilki asli talep, ikincisi ferî taleptir. Ferî talep hakkında inceleme yapıp hüküm verilebilmesi için asli talebin esastan reddedilmiş olması gerekir⁵³⁷.

Dava arkadaşlığında tek bir yargılama ile bir dava varmış gibi görünürken aslında ne kadar dava arkadaşı var ise o kadar dava vardır. Bazı hallerde birden fazla şahıstan hangisinin hukuki ilişkiden dolayı hak sahibi veya borçlu olduğu hususunda şüpheye düşülebilir. Bir davanın birçok davacıdan biri tarafından (veya birçok muhtemel davalıdan birine karşı), diğer davacının irtibatlı davasının (veya diğer davalıya karşı) başarıya ulaşmaması bozucu şartıyla açılması halinde, davacılar veya davalılar açısından terditli subjektif dava yığılması söz konusu olacaktır⁵³⁸.

Burada karşımıza şöyle bir soru çıkmaktadır. Acaba dava arkadaşlığı terditli bir şekilde, yani dava arkadaşlarından biri hakkında açılan davanın haksız olması halinde diğerinin dava edildiği (edilmek istendiği) şekilde oluşturulabilir mi⁵³⁹? Terditli dava arkadaşlığı, davacının ikinci davalısına karşı, ilk davasının reddedilmesi halinde bir hüküm verilmesini veya ilk davacının davası gereğince davalıya karşı hüküm verilmesini

⁵³⁷ (KARSLI, 2014, s. 324), (TANRIVER, Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 616), (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 211).

⁵³⁸ (POSTACIOĞLU İ. E., Medeni Usul Hukuku Dersleri, 1959, s. 176), (MUŞUL, Terdit İlişkileri, 1984, s. 168), (ALANGOYA, YILDIRIM, & DEREN YILDIRIM, Medeni Usul Hukuku Esasları, 2009, s. 130).

⁵³⁹ (MUŞUL, Terdit İlişkileri, 1984, s. 168), (ÜSTÜNDAĞ, Medeni Yargılama Hukuku, 2000, s. 352).

talep etme imkânını veren durumları ifade eder⁵⁴⁰.

Bu mesele yabancı hukuk öğretisinde tartışılmıştır. Bir görüşe göre, birine karşı dava edilen talebin haksız bulunması veya buna karşı ileri sürülen talebin haksız olmasından kaynaklı derdest davanın reddedilmesi halinde, diğer dava arkadaşının davasının kabulü veya bir başka dava arkadaşına karşı dava edilmiş sayılması şeklindeki terditli dava arkadaşlığının kabulü mümkün değildir⁵⁴¹. Çünkü bu husus, dava ikamesinin şarta bağlı olamayacağı hususundaki prensibe aykırıdır. Gerçekten de bir davanın açılmasının şarta bağlanması kabul edilemez. Dava arkadaşlığında, şarta bağlanmış olan talep hakkındaki nihai karar ancak şarta bağlanmayan talebin mahkeme tarafından reddedilmesi halinde söz konusu olabilir⁵⁴².

Bu görüşteki yazarlara göre, dava arkadaşlığının terditli olarak ileri sürülmesinin kabul edilmesi halinde, terditli olarak ileri sürülen davalıya karşı talep, birinci talebin reddedilmesi durumuna istinaden askıda durmuş olacaktır; yani bir bakımdan, sonraki terdit ilişkisinde, tarafın usul hukuku ilişkisi sürüncemede bırakılmaktadır⁵⁴³. Bu şartlı usul hukuku ilişkisi bazı sakıncalara neden olabilecektir. Zira terditli subjektif dava yığılmasında şartlı dava hakkında son karar, ancak şartsız dava kesin olarak reddedildiği takdirde verilebilecektir. İkinci davalıya karşı (veya ikinci davacının davası hakkında) her durumda değil, şartın özelliği gereği ancak birinci davalıya karşı davanın (veya birinci davacının davasının) kesin olarak reddedilmesi halinde karar verilebilecektir⁵⁴⁴.

Şartsız dava bakımından taraflar kanun yoluna başvurdıklarında bu, uzun yıllar sürebilecektir. Bu süreçte şartlı davanın davalı tarafı için katlanılmaz bir durum ortaya çıkacaktır. Dava vasıtasıyla bir usul hukuku ilişkisinin kurulup kurulmadığı hususunda derhal bir açıklık meydana getirilmesi gerektiğinden şartlı dava geçerli sayılamayacaktır⁵⁴⁵. Dava, iki şahsa karşı terditli olarak yöneltildiği zaman, davacı ikinci davalının mahkûmiyetini ancak, birinci davalıya karşı davanın reddedilmesi şartıyla talep ettiğinden ikinci davalıya karşı dava şartlıdır. Bu yüzden de terditli subjektif dava yığılmasının kabul edilmemesi gerektiği ileri sürülmüştür⁵⁴⁶.

⁵⁴⁰ (ALANGOYA, Tarafların Taaddüdü, 1999, s. 40).

⁵⁴¹ “Leuch, Art. 157 N. 3, s. 171”, (ÜSTÜNDAĞ, Medeni Yargılama Hukuku, 2000, s. 352)’ den naklen.

⁵⁴² “Rosenberg/Schwab, s.517”, (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 38)’ den naklen.

⁵⁴³ (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 38).

⁵⁴⁴ “Kion, s.82.”, (MUŞUL, Terdit İlişkileri, 1984, s. 169)’ dan naklen.

⁵⁴⁵ (MUŞUL, Terdit İlişkileri, 1984, s. 170).

⁵⁴⁶ “Kion, s.83; Leuch, Art. 36,1.”, (MUŞUL, Terdit İlişkileri, 1984, s. 170)’ den naklen.

Alman hukukunda bu hususta görüş belirten yazarlarda dava arkadaşlığının terditli olarak ileri sürülmesinin usul ekonomisine hizmet edip etmeyeceği konusunda endişeler söz konusudur. Dava arkadaşlığının olacağı durumlarda taraflardan birine davanın yöneltilmesi ve diğerine de açılan davanın ihbar edilmesi ile de aynı sonuca ulaşılabileceği, bu yüzden de terditli dava arkadaşlığına gerek duyulmayacağı söylenmektedir⁵⁴⁷.

Ancak öğretide ve uygulamada çoğunlukla kabul edilen görüşe göre, şarta bağlı dava ikamesi yasak olsa da bu ilke, terditli dava arkadaşlığı halinde sınırlamaya uğrar⁵⁴⁸. Yani, dava arkadaşlığı terditli olarak dahi meydana gelebilir. Nitekim objektif dava yığılmasında terditli olarak dava ikamesine izin verilmektedir. Burada aynı anda derdestlik kazanmış iki usuli talep mevcuttur. Yani, ikinci davanın ikamesi ilk davanın reddedilmesi şartına bağlanmamış olup, ikinci usuli talep de birincisi ile birlikte derdestlik kazanmıştır. Burada sadece ikinci talep hakkındaki esas hükmün birinci talebin reddedilmesi halinde değerlendirilmesi söz konusudur. Zaten ilk talebin kabulü halinde ikinci talep için esas hakkında bir hüküm verilmesine gerek kalmayacaktır⁵⁴⁹.

İşte dava arkadaşlığının terditli şekilde ortaya çıkmasında da yukarıda bahsettiğimiz genel olarak kabul edilen durumdan farklı bir husus yoktur⁵⁵⁰. Bu nedenle birine karşı dava edilen talebin haksız bulunması veya buna karşı ileri sürülen talebin haksız olmasından kaynaklı derdest davanın reddedilmesi halinde, diğer dava arkadaşının davasının kabulü veya bir başka dava arkadaşına karşı dava edilmiş sayılması mümkün olabilecektir⁵⁵¹.

Bu hususa ilişkin şöyle bir örnek verilebilir: temlik vesilesi ile ödünç olarak verilen paranın iadesi hakkındaki A' nın davası ve eğer temlik geçersiz ise, eski alacaklının aynı borçluya karşı ödünç dolayısıyla davasında terditli dava ikamesi geçerli olacaktır. Yani ikinci davalıya karşı dava, birinci davalıya karşı davanın reddedilmesi halinde açılıyorsa, terditli dava arkadaşlığı meydana gelecektir⁵⁵².

⁵⁴⁷ “Blomeyer, Zivilprozessrecht, s.612-613.”, (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 38)’den naklen, “Kion, s.85.”, (MUŞUL, Terdit İlişkileri, 1984, s. 172)’ den naklen.

⁵⁴⁸ “Guldener, s.274; Rosenberg, s.284.”, (ÜSTÜNDAĞ, Medeni Yargılama Hukuku, 2000, s. 353)’ den naklen.

⁵⁴⁹ (ALANGOYA, Tarafların Taaddüdü, 1999, s. 42).

⁵⁵⁰ (ALANGOYA, Tarafların Taaddüdü, 1999, s. 42).

⁵⁵¹ (ÜSTÜNDAĞ, Medeni Yargılama Hukuku, 2000, s. 353).

⁵⁵² (ÜSTÜNDAĞ, Medeni Yargılama Hukuku, 2000, s. 353).

Başka bir örnek de şu şekilde verilebilir: bir trafik kazası durumunda haksız fiile ilişkin tazminat davasında, A' ya karşı haksız fiilden dolayı tazminat davası, eğer o fail değilse, fail olması muhtemel olan B' ye karşı davasında terditli dava ikamesi geçerli olacaktır⁵⁵³.

Türk hukukunda terditli dava arkadaşlığının usul ekonomisine sağlayacağı katkıdan kaynaklı olarak kabul edilmesi gerektiği görüşü Yargıtay kararlarında karşımıza çıkmaktadır⁵⁵⁴. Yargıtay, bu kararda terditli objektif dava yığılması ile terditli subjektif dava yığılmasının aynı anda gerçekleşebileceğini belirtmiştir⁵⁵⁵.

Yukarıda bazı yazarların terditli subjektif dava yığılması müessesesi yerine davanın ihbarına başvurulmasının aynı sonuca ulaştıracağı hakkındaki görüşlerinden bahsetmiştik. Ancak davanın ihbarı yolunda, üçüncü kişi her zaman davaya katılmayabilir ya da katıldığı ihtimalde de ferî müdahil veya temsilci olarak katılacağından terditli subjektif dava yığılmasının sağladığı faydayı sağlamayabilir⁵⁵⁶.

Bütün bu anlattıklarımızdan hareketle biz de terditli dava yığılmasının mümkün olabileceği kanaatindeyiz. Zira bu sayede iki ihtilaflı sorunun hızla çözülmesini sağlayarak zaman ve emekten tasarruf suretiyle usul ekonomisine hizmet edilecektir. Nitekim yukarıda terditli subjektif dava yığılmasını reddeden görüşlerin aksine, terditli subjektif dava yığılmasında ikinci davalı açısından çok büyük sakıncalar doğacağını düşünmemekteyiz. Zaten ilk davacı hakkında red kararı verilmeden ikinci davalı bakımından esas incelemesine geçilmeyeceğinden ve ikinci sıradaki davalı, kendisine karşı açılmış olan davanın bozucu şartlı olduğunu daha başlangıçta öğrenip ona göre hazırlanacağından, itiraz ve savunma sebeplerini yine ileri sürebileceğinden dolayı terditli

⁵⁵³ (MUŞUL, Terdit İlişkileri, 1984, s. 168).

⁵⁵⁴ (MUŞUL, Terdit İlişkileri, 1984, s. 174)'den naklen, "1. HD., 25.1.1951, 5981/323: *"Davacı R, murisinden kendisine intikal eden gayrimenkullerin tescilini yaptırmak üzere kardeşinin oğlu Ö'ye vekalet vermiştir. Ö, vekâletini kötüye kullanarak davacının hissesini A'ya satıp onun adına tescil yaptırmıştır. Bunun üzerine davacı, Ö ve üçüncü kişi durumunda olan A'ya kötüniyetli olduğu gerekçesiyle, onun lehine olan tapu kaydının iptalini; iptal edilmediği takdirde Ö'nün tazminata mahkûm edilmesini talep etmiştir. İlk derece mahkemesi, bu şekilde dava açmanın kabule şayan olup olmayacağı gerekçesiyle davayı reddetmiştir. Yargıtay, masraf ve emekten tasarruf sağlanacağı düşüncesiyle ilk derece mahkemesinin kararını bozmuştur. (AD., 1951, s.1645-1646)."* ; *"Miras hisselerini ahara temlik edenlerin onunla birlikte dava ikamesine selahiyetleri vardır."*, TD., 16.5.1952, 3576/2677 , (ÜSTÜNDAĞ, Medeni Yargılama Hukuku, 2000, s. 353).

⁵⁵⁵ (MUŞUL, Terdit İlişkileri, 1984, s. 175).

⁵⁵⁶ (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 39).

subjektif dava yığılması mümkün olabilecektir.

Ancak çalışmamızın da konusu olan ihtiyari dava arkadaşlığının söz konusu olabileceği hallerde davacının davasını bu şekilde açmak yerine terditli subjektif dava yığılmasına başvurması ihtimali bir sorun olarak karşımıza çıkabilir⁵⁵⁷. Şöyle ki; ihtiyari dava arkadaşlığında davacı, davalı tarafta birden çok kişi bulunsun da her biri hakkında ayrı ayrı karar verilmesini talep edecektir. Terditli subjektif dava yığılmasında ise ikinci sıradaki davalıya karşı açılan dava bir nevi şartlı olduğundan, davacı bu davalı hakkında her ihtimalde değil, ancak şartın gerçekleşmesi, yani ilk davalı hakkında hüküm verilmediği takdirde bir karar verilmesini isteyecektir⁵⁵⁸.

İhtiyari dava arkadaşlığında davacı yahut davalı tarafta bulunan birden çok kişinin davası birbirinden bağımsızdır. Yani kişi sayısı kadar dava vardır. Her biri hakkında ayrı ayrı hüküm verilecektir. Bu nedenle ihtiyari dava arkadaşlığının söz konusu olduğu hallerde hâkim, davalılardan biri hakkındaki davayı reddedip diğeri hakkında kabul kararı verebilecektir. Oysa terditli subjektif dava yığılması söz konusu olduğunda, davacı, ikinci davalının davasını bir nevi şarta bağladığından hâkim ilk davalı hakkında red kararı vermeden sıralamayı atlayarak ikinci davalı hakkında bir hüküm veremeyecektir⁵⁵⁹.

Davalı olabilecek birden fazla kişinin mevcut olduğu bir hukuki uyumsuzlukta, bu kişilerin davacıya karşı müteselsilen sorumlu olmaları ihtimalinde, davacının ihtiyari dava arkadaşlığı müessesesine başvurarak hepsini birden yahut yalnız birine dava açmak yerine, terditli subjektif dava yığılması yoluna gitmesi mümkün müdür? Mümkünse eğer burada nasıl bir menfaatinin olacağı karşımıza bir sorun olarak çıkmaktadır.

Öncelikle davacının müteselsilen sorumlu olan kişileri bir arada yahut tek başına dava edebilme imkânı varken, aynı zamanda davalılar arasında bir terdit ilişkisi kurarak terditli subjektif dava yığılmasına başvurmada usuli bir yarar söz konusu olabilir⁵⁶⁰. Örneğin; davacının davalılardan hangisinin doğru taraf olduğunu tespit edemediği ihtimallerde terditli subjektif dava yığılmasına başvurması onun yararına olabilecektir. Yani davacının ihtiyari dava arkadaşlığı müessesesine başvurmak varken terditli subjektif dava yığılması yoluna gitmesinde hiçbir zaman menfaati olamaz denilmemelidir. Davalılar arasında ihtiyari dava arkadaşlığı müessesesi oluşabilecekken sırf yargılama

⁵⁵⁷ (MUŞUL, Terdit İlişkileri, 1984, s. 175).

⁵⁵⁸ (MUŞUL, Terdit İlişkileri, 1984, s. 175).

⁵⁵⁹ (MUŞUL, Terdit İlişkileri, 1984, s. 175).

⁵⁶⁰ (MUŞUL, Terdit İlişkileri, 1984, s. 176).

masraflarına ilişkin bir usuli yararın varlığı bile terditli subjektif dava yığılmasına başvurulmasının kabul edilmesini gerektirir⁵⁶¹.

Buna şu şekilde bir örnek verilebilir; gece ailesiyle birlikte kalıp, gündüzleri oto tamircisinin yanında çalışan bir çocuğun (C) , gördüğü işin ifası sırasında müşterilerden (A)' ya vermiş olduğu zararın tazminini zarar gören (A)' nın, aile reisi (R)' den mi yoksa (C)' yi istihdam eden (B)' den mi talep edeceği hususunda tereddüt söz konusuysa terditli subjektif dava yığılmasına başvurulabilecektir. Böyle bir durumda zarar gören (A)' nın, zararın tazmini talebini birinci sırada (C)' yi istihdam eden (B)' ye karşı, ikinci sırada da aile reisi (R)' ye karşı ileri sürmesi mümkün olabilmelidir. Çünkü ihtiyari dava arkadaşlığı yerine terditli subjektif dava yığılmasına başvurusu durumunda davacıya yargılama masrafları açısından usul hukuku bakımından hiç de küçümsenmeyecek bir yarar sağlayacaktır⁵⁶². Çünkü davanın ihtiyari dava arkadaşlığı müessesesine başvurulması durumunda (A), davayı (B)' ye karşı kazansa bile (R) bakımından yargılama masraflarına mahkûm olabilecektir. (R) kendisini vekil ile temsil ettirdiyse karşı vekâlet ücretinin ve reddedilen kaynaklı olarak yapılan usul işlemlerinin masraflarının zarar gören davacı (A)' ya yüklenmesi gerekecektir. Bu durumdan ancak terditli subjektif dava yığılmasına başvurulmasıyla kurtulunabilecektir⁵⁶³.

⁵⁶¹ (MUŞUL, Terdit İlişkileri, 1984, s. 178).

⁵⁶² (MUŞUL, Terdit İlişkileri, 1984, s. 179).

⁵⁶³ (MUŞUL, Terdit İlişkileri, 1984, s. 179).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İHTİYARİ DAVA ARKADAŞLIĞININ HÜKÜM ve SONUÇLARI

§ 5 İHTİYARİ DAVA ARKADAŞLIĞININ HÜKÜM ve SONUÇLARI

I. USUL HUKUKUNA İLİŞKİN HÜKÜM ve SONUÇLARI

A. Genel Olarak

İhtiyari dava arkadaşlığının usul hukukuna ilişkin hüküm ve sonuçları, ihtiyari dava arkadaşı olarak aynı tarafta yer alanların davadaki durumlarına ilişkindir. HMK m. 58 bu hususu düzenlenmiştir. Buna göre, her ihtiyari dava arkadaşının davası birbirinden bağımsız olup her biri diğerlerinden bağımsız hareket eder. İhtiyari dava arkadaşlarının birlikte dava açmaları yahut birlikte davalı olarak gösterilmeleri sadece usuli açıdan gereklidir. Mecburi dava arkadaşlığının aksine ihtiyari dava arkadaşlığında ihtiyari dava arkadaşı sayısı kadar dava vardır.

B. Görevli Mahkeme

İhtiyari dava arkadaşlığında davalar birbirinden bağımsız olduğundan, aynı yargılama söz konusu olsa bile dava arkadaşı sayısı kadar dava vardır. Bu bakımdan dava şartları ve ilk itirazlar, kural olarak her dava arkadaşı açısından ayrı ayrı incelenecektir⁵⁶⁴.

Görevli mahkeme hususu da dava şartlarından olduğundan bu, her dava arkadaşı bakımından ayrı ayrı değerlendirilecektir⁵⁶⁵. Dava arkadaşlarından birinin davası özel mahkemenin, diğerinin davası genel mahkemenin görev alanına giriyorsa, bu hususta nasıl karar verilmesi gerekir? Aynı soru karşımıza dava arkadaşlarının davalarının

⁵⁶⁴ (ANSAY, 1960, s. 83, 133), (POSTACIOĞLU İ. , Medeni Usul Hukuku Dersleri, 1975, s. 128), (BİLGE & ÖNEN, 1978, s. 251), (ÜSTÜNDAĞ, Medeni Yargılama Hukuku, 1989, s. 147), (KARSLI, 2014, s. 310), (TANRIVER, Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 544, 545), (ARSLAN, YILMAZ, & TAŞPINAR AYVAZ, Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 481, 482), (YILMAZ, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2017, s. 1274, 1275), (ATALI, ERMENEK, & ERDOĞAN, Medeni Usul Hukuku, 2018, s. 263).

⁵⁶⁵ (ANSAY, 1960, s. 83, 133), (POSTACIOĞLU İ. , Medeni Usul Hukuku Dersleri, 1975, s. 128), (BİLGE & ÖNEN, 1978, s. 251), (ÜSTÜNDAĞ, Medeni Yargılama Hukuku, 1989, s. 147), (KARSLI, 2014, s. 310), (TANRIVER, Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 544, 545), (ARSLAN, YILMAZ, & TAŞPINAR AYVAZ, Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 481, 482), (YILMAZ, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2017, s. 1274, 1275), (ATALI, ERMENEK, & ERDOĞAN, Medeni Usul Hukuku, 2018, s. 263).

birbirinden farklı özel mahkemelerin görev alanına girmesi durumunda da çıkacaktır.

Öğretide bazı yazarlar tarafından “ihtiyari dava arkadaşlarından biri hakkındaki dava genel mahkemenin diğeri hakkındaki dava özel mahkemenin görev alanına giriyorsa, bu davaların aynı dava dilekçesiyle özel mahkemede açılabileceği” ileri sürülmüştür⁵⁶⁶.

Yargıtay da bu hususta davanın özel mahkemede görülebileceğine ilişkin kararlar vermiştir⁵⁶⁷. Yargıtay iş kazasından dolayı destekten yoksun kalma tazminatı ve manevi tazminat istemlerine ilişkin açılan bir davada, *“iş kazası sebebiyle davalı işveren ile birlikte genel hükümlere göre sorumlu oldukları iddia edilen diğer davalıya karşı davanın birlikte açılmış olup davalılar arasında ihtiyari dava arkadaşlığı olduğunu, işveren davalı bakımından görevli mahkemenin iş mahkemesi olup diğer davalı bakımından genel mahkemenin görevli olduğunu, bu durumda davaya özel mahkeme olan iş mahkemesinde bakılabileceğini”* ifade etmiştir⁵⁶⁸. Yargıtay, bu kararında aynı zamanda bir Hukuk Genel Kurulu kararına atıf yapmıştır. Söz konusu HGK kararı⁵⁶⁹ da konusu iş kazasından

⁵⁶⁶ (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 203), (KURU, Hukuk Muhakemeleri Usulü C. II, 2001, s. 1498).

⁵⁶⁷ HGK, 01.06.2011, 13-287/374 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası); *“Taraflar arasındaki uyumsuzluk Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun kapsamında kaldığına göre davaya bakmaya Tüketici Mahkemesi görevlidir. Görevle ilgili düzenlemeler kamu düzenine dair olup taraflar ileri sürmese dahi yargılamanın her aşamasında resen gözetilir. Görevle ilgili hususlarda kazanılmış hak sözkonusu olmaz. Davacı ile diğer davalı arasında abonelik sözleşmesi ilişkisinin bulunmaması mahkemenin görevine etkili değildir. Bu nedenle, davacının, davalılara karşı birlikte açtığı bu davanın da özel mahkeme niteliğindeki tüketici mahkemesinde görülmesi gerekir. Zira, ihtiyari dava arkadaşlığı durumunda, davalılardan biri hakkındaki dava genel mahkemenin, diğeri hakkındaki dava özel bir mahkemenin görevine giriyorsa, özel nitelikteki mahkemede davanın görülmesi gereklidir. (HGK 03.02.2010 tarih 2010/21-36 E. 2010/67 K.) Hal böyle olunca; mahkemece, bu yönler gözönünde tutularak, o yerde ayrı bir Tüketici Mahkemesi varsa görevsizlik kararı verilmesi, yok ise Tüketici Mahkemesi sıfatıyla yargılama yapılarak hasil olacak sonuca göre bir karar verilmesi gerekirken, işin esasına girilerek hüküm kurulması usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirmiştir.”* 3. HD, T. 16.5.2018, E. 2016/18543, K. 2018/5313 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası).

⁵⁶⁸ 3. HD, T. 25.9.2018, E. 2017/10793, K. 2018/8969 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası).

⁵⁶⁹ *“Davalı işveren ile birlikte genel hükümlere göre sorumlu bulundukları iddia edilen diğer davalılara karşı birlikte açılmış olup, davalılar arasında ihtiyari dava arkadaşlığı bulunmaktadır. İhtiyari dava arkadaşlığı durumunda, davalılardan biri hakkındaki dava genel mahkemenin, diğeri hakkındaki dava özel bir mahkemenin görevine giriyorsa, özel nitelikteki mahkemede davanın görülmesi gereklidir. İşverenin kusuru bulunmasa dahi diğer davalılar bakımından davaya devam edilmelidir.”* HGK, T. 3.2.2010, E. 2010/21-36, K. 2010/67 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası).

kaynaklı maddi ve manevi tazminat istemi olan bir davaya ilişkindir ve aynı yönde karar verilmiştir.

Yargıtay bir kararında ise, “*davalılardan ikisine karşı açılan haksız fiilden kaynaklı tazminat davası ile haksız fiilin failleri ile TMK’ nın 369. maddesine dayanarak ev başkanı sıfatıyla babaları olan davalı aleyhine açılan davanın birinin genel mahkemenin diğerinin ise özel mahkemenin görev alanına girmesine rağmen, davalıların ihtiyari dava arkadaşı olmalarından ötürü davaya özel mahkeme tarafından bakılması gerektiğine*” hükmetmiştir⁵⁷⁰.

Burada konunun açıklanabilmesi için objektif dava yığılması hususunda öğretide yer alan görüşlerden faydalanılabilir. Çünkü objektif dava yığılması ile ihtiyari dava arkadaşlığı arasında görev hususunun yorumu bakımından benzerlik bulunmaktadır. Zira objektif dava yığılmasında her bir talep diğerinden bağımsız olduğundan görev hususu her bir talep için ayrı ayrı incelenmektedir⁵⁷¹. İhtiyari dava arkadaşlığında da davalar bağımsız olduğundan her dava arkadaşı bakımından görev hususu ayrıca incelenecektir. Objektif dava yığılmasında taleplerin farklı mahkemelerin görev alanına girmesi hali ile ihtiyari dava arkadaşlığında dava arkadaşları bakımından farklı mahkemelerin görevli olması hali arasında benzerlik söz konusudur.

HMK m. 110’ a göre taleplerde yığılma söz konusu olduğunda birbirinden bağımsız taleplerin bir arada ileri sürülebilmesi için bu talepler bakımından ortak yetkili mahkemenin varlığı aranmaktadır. Ancak maddede görev hususuna ilişkin bir düzenleme getirilmemiştir. Öğretide bir görüşe göre, özel mahkemenin görevine giren dava ile genel mahkemenin görevine giren bir dava, genel mahkemede objektif dava yığılması yoluna gidilerek birlikte açılmaz; ancak, özel mahkemede bu şekilde birlikte açılabilir⁵⁷². Bu görüşe göre, ihtiyari dava arkadaşlığında da durum böyledir. Bu görüşü savunan yazarlar tarafından “ihtiyari dava arkadaşlarından biri hakkındaki dava genel mahkemenin diğeri hakkındaki dava özel mahkemenin görevine giriyorsa, bu davaların aynı dava dilekçesiyle özel mahkemede açılabilirceği” ileri sürülmüştür⁵⁷³.

⁵⁷⁰ 3. HD, 18.9.2018, E. 2016/13877, K. 2018/8652 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası).

⁵⁷¹ (BULUT, 2017, s. 189 vd.).

⁵⁷² (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 21), (KURU, Hukuk Muhakemeleri Usulü C.II, 2001, s. 1498), (KURU, ARSLAN, & YILMAZ, Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, 2014, s. 271), (ULUKAPI, Medeni Usul Hukuku, 2014, s. 230), (AKSOY, 2015, s. 215), (GÖRGÜN, Medeni Usul Hukuku, 2015, s. 169), (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 215).

⁵⁷³ (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 203), (KURU, Hukuk Muhakemeleri Usulü C. II, 2001, s. 1498).

Bu hususta öğretide yazarlar, özel mahkemenin zaten genel mahkemenin görev alanına giren konulara hâkim olduğunu bu nedenle de davanın özel mahkemede görülebileceğini ileri sürmüşlerdir. Ancak bu görüş eleştirilebilir⁵⁷⁴. Zira özel mahkemelerin kurulamadığı yerlerde genel mahkemeler özel mahkemelerin görev alanına giren davalara bakabiliyorken bunun tersi söz konusu değildir⁵⁷⁵. Esasen genel görevli mahkemenin kurulamayıp özel görevli mahkemenin kurulduğu bir yargı çevresi de düşünülemez. Bu nedenle bu husus şu ana kadar gündeme dahi gelmemiştir⁵⁷⁶.

Ayrıca öğretide taleplerin ayrı genel mahkemelerin görev alanına girdiği durumlarda ise (asliye hukuk ve sulh hukuk gibi) her iki talebin birlikte asliye hukuk mahkemesinde ileri sürülebileceği ifade edilmiştir⁵⁷⁷. Objektif dava yığılması için ileri sürülen bu görüş ihtiyari dava arkadaşlığı bakımından da “ihtiyari dava arkadaşlarından biri hakkındaki dava sulh hukuk mahkemesinin diğeri hakkındaki dava asliye hukuk mahkemesinin görevine giriyorsa, bu davaların asliye hukuk mahkemesinde görülebileceği” ve “davalardan biri asliye ticaret mahkemesinin diğeri asliye hukuk mahkemesinin görev alanına giriyorsa bu davaların asliye ticaret mahkemesinde birlikte açılabilir” şeklinde ileri sürülmüştür⁵⁷⁸.

Asliye hukuk mahkemeleri ve sulh hukuk mahkemelerinin görev alanının çatıştığı durumlarda objektif dava yığılması yahut ihtiyari dava arkadaşlığı yoluyla davalara asliye hukuk mahkemesinde bakılabileceği görüşü HUMK döneminde belki kabul edilebilirdi⁵⁷⁹. Çünkü HUMK m. 7/3’ e göre, sulh hukuk mahkemesinin görev alanına giren bir uyuşmazlığın asliye hukuk mahkemesi tarafından karara bağlanması bir temyiz sebebi olarak kabul edilmemekteydi. Buradan da bu davaların asliye hukuk mahkemesinde görülebileceği sonucu yorum olarak çıkabilirdi⁵⁸⁰. Ancak HMK’ da böyle bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Üstelik sulh hukuk mahkemesi de asliye hukuk

⁵⁷⁴ (BULUT, 2017, s. 193).

⁵⁷⁵ (BULUT, 2017, s. 193).

⁵⁷⁶ (BULUT, 2017, s. 193).

⁵⁷⁷ (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 21), (KURU, Hukuk Muhakemeleri Usulü C. II, 2001, s. 1498), (KURU, ARSLAN, & YILMAZ, Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, 2014, s. 271), (ULUKAPI, Medeni Usul Hukuku, 2014, s. 230), (AKSOY, 2015, s. 215), (GÖRGÜN, Medeni Usul Hukuku, 2015, s. 169), (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 215).

⁵⁷⁸ (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 203), (KURU, Hukuk Muhakemeleri Usulü C. II, 2001, s. 1498).

⁵⁷⁹ (BULUT, 2017, s. 194).

⁵⁸⁰ (BULUT, 2017, s. 194).

mahkemesine nazaran çok daha özel konularda görevlendirilmiştir⁵⁸¹. Öğretide bazı yazarlar sulh hukuk mahkemesini genel mahkeme olarak değil özel mahkeme olarak kabul etmenin daha doğru olduğunu ileri sürmüşlerdir⁵⁸². Bu nedenlerle ihtiyari dava arkadaşlarından biri hakkındaki dava sulh hukuk mahkemesinin diğeri hakkındaki dava asliye hukuk mahkemesinin görevine giriyorsa, bu davaların asliye hukuk mahkemesinde görülebileceğini kabul etmek kanımızca mümkün değildir.

Objektif dava yığılması olarak ileri sürülebilecek taleplerin farklı özel mahkemelerin görev alanına girmesi durumunda bu sorunun nasıl çözüme kavuşturulacağı konusunda öğretide çoğunlukla sessiz kalınmış ya da bu durumda objektif dava yığılması şeklinde dava açılmayacağı ileri sürülmüştür⁵⁸³. İhtiyari dava arkadaşlığı bakımından da bu hususa öğretide bir açıklama getirilmemiştir. Buradan ihtiyari dava arkadaşları bakımından farklı özel mahkemeler görevliyse ihtiyari dava arkadaşlığının oluşamayacağı sonucuna ulaşabiliriz.

Öğretide yer alan diğeri bir görüşe göre ise, objektif dava yığılmasında talepler birbirinden bağımsız olduğundan bağımsız davalarda dava şartlarının ayrı ayrı incelenmesi kabul ediliyorken görev hususunda bundan ayrılmayı gerektirecek bir durum söz konusu değildir⁵⁸⁴. Görev kuralları kamu düzenindendir⁵⁸⁵. Hâkim tarafından re'sen dikkate alınmaktadır. Görev kurallarına aykırılığın mutlak bozma (istinaf) sebebi olduğu öğretide ve yargı kararlarında tartışmasız kabul edilmektedir⁵⁸⁶. Buna rağmen objektif dava yığılması yahut ihtiyari dava arkadaşlığı yoluyla usul ekonomisi ilkesini gözetmek için böyle bir istisnayı kabul etmek kanımızca görev kurallarının sistematiğine aykırı düşecektir⁵⁸⁷. Ayrıca usul ekonomisi ilkesini gerçekleştirmek için görev kurallarını bu

⁵⁸¹ (BULUT, 2017, s. 194).

⁵⁸² (PEKCANİTEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 136).

⁵⁸³ (ULUKAPI, Medeni Usul Hukuku, 2014, s. 218).

⁵⁸⁴ (BULUT, 2017, s. 195).

⁵⁸⁵ (KARAFAKİH, 1952, s. 45), (ANSAY, 1960, s. 80), (KURU, Dava Şartları, 1964, s. 116), (BİLGE & ÖNEN, 1978, s. 151, 173), (KURU, Hukuk Muhakemeleri Usulü C. I, 2001, s. 309), (KARSLI, 2014, s. 205), (POSTACIOĞLU & ALTAY, Medeni Usul Hukuku Dersleri, 2015, s. 95), (TANRIVER, Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 147).

⁵⁸⁶ (KURU, Hukuk Muhakemeleri Usulü C.V, 2001, s. 4540), (KARSLI, 2014, s. 776), (POSTACIOĞLU & ALTAY, Medeni Usul Hukuku Dersleri, 2015, s. 889), (TANRIVER, Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 147).

⁵⁸⁷ (BULUT, 2017, s. 195).

şekilde esnetmek kötüye kullanıma da açıktır⁵⁸⁸. Şöyle ki, davacı taleplerinden birisini objektif dava yığılması yoluyla görevsiz mahkeme önüne getirebilir. Bu da mahkemenin görevi hususunda taraf iradesiyle tasarruf edilebileceği, görevli mahkeme seçme yetkisinin söz konusu olabileceği anlamına gelir⁵⁸⁹. Bunun sonucunda birbirinden tamamen bağımsız talepler bir arada ileri sürülerek ya da birbirinden tamamen bağımsız davalar bir arada açılarak taraf iradesiyle görevli mahkemenin değiştirilmesi söz konusu olabilecektir.

Ayrıca amacı tahkikati ortak yürüterek usul ekonomisini gerçekleştirmek olan davaların birleştirilmesi kurumu (HMK m. 166) bakımından, şart olarak “*aynı düzey ve sıfattaki hukuk mahkemelerinde açılmış olan davaların bulunması*” aranmaktadır. Kanunun burada aynı sıfattan bahsettiği aynı mahkemelerin görevli olmasıdır⁵⁹⁰. Tahkikatin ortak yürütülmesi bakımından davaların birleştirilmesi ile objektif dava yığılması arasında benzerlik bulunmaktadır. Bu nedenlerle davaların birleştirilmesi için aranan şart, objektif dava yığılmasında da aranmalıdır⁵⁹¹. Aynı şekilde ihtiyari dava arkadaşlığında da tahkikat ortak yürütülerek usul ekonomisinin gerçekleştirilmesi aranmaktadır. Bu bakımdan objektif dava yığılması ve davaların birleştirilmesi için genel kabul gören görevli mahkeme hususundaki görüşler ihtiyari dava arkadaşlığı bakımından da uygulanmalıdır.

Sonuç olarak biz de objektif dava yığılması biçiminde ileri sürülecek taleplerin aynı mahkemenin görev ve yetkisinde olması ve ayrıca aynı yargılama usulüne tabi olması gerektiğini ileri süren görüşe⁵⁹² katılmaktayız. Kanımızca ihtiyari dava arkadaşlığı bakımından da bu geçerlidir. Usul ekonomisi ilkesi, görev kurallarını bertaraf edecek şekilde yorumlanamaz. Bu bakımdan ihtiyari dava arkadaşlığı oluşturulabilmesi için mahkemenin her dava arkadaşı bakımından görevli olması aranmalıdır. İhtiyari dava

⁵⁸⁸ (BULUT, 2017, s. 195).

⁵⁸⁹ (BULUT, 2017, s. 195).

⁵⁹⁰ (GÖRGÜN, Medeni Usul Hukuku, 2015, s. 270), (KARSLI, 2014, s. 645), (TANRIVER, Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 725), (ERMENEK, 2017, s. 108).

⁵⁹¹ (BULUT, 2017, s. 204).

⁵⁹² (BİLGE & ÖNEN, 1978, s. 147), (TANRIVER, Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 728), (ARSLAN, YILMAZ, & TAŞPINAR AYVAZ, Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 305), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 1097), (BULUT, 2017, s. 193). “Alman Medeni Usul Kanunu (ZPO §260) ve İsviçre Medeni Usul Kanunu’nda da objektif dava yığılması için talepler bakımından ortak görevli mahkeme şartı aranmaktadır.”

arkadaşları bakımından görev hususu ayrı ayrı incelendiğinde mahkeme görevli değilse o dava arkadaşı bakımından görevsizlik kararı verilmelidir.

C. Yetkili Mahkeme

İhtiyari dava arkadaşlığı davalılar arasında oluşuyorsa, dava bunlardan birinin yerleşim yeri mahkemesinde açılabilir⁵⁹³. İhtiyari dava arkadaşlarından birinin yerleşim yeri ise HMK m. 6' ya göre belirlenecektir. Davalılardan sadece biri hakkında uygulanabilir olan bir özel yetki hükmüne ya da sadece birinin yapmış olduğu yetki sözleşmesine dayanarak bütün davalılara karşı davalılardan birinin yerleşim yeri dışındaki bir yerde dava açılmaz⁵⁹⁴. İhtiyari dava arkadaşları aleyhine yetkisiz bir mahkemede açılan davada, ihtiyari dava arkadaşlarından biri veya birkaçı yetki itirazında bulunmuş ve yetki itirazı usule uygun yapılmış ise mahkemenin yetki itirazında bulunan dava arkadaşının davasını ayırarak yetkisizlik kararı vermesi gerekir⁵⁹⁵.

Dava arkadaşlarının yapmış olduğu yetki sözleşmesi davalılardan birisi bakımından geçersizse artık yetki sözleşmesine dayanılarak dava arkadaşlarının tamamına yetki sözleşmesinde belirlenen mahkemede dava açılmaz⁵⁹⁶. Bununla birlikte ihtiyari dava arkadaşları bakımından davalar ayrı yerde açılabilir bile daha sonra birleştirilmeleri gündeme gelebilir⁵⁹⁷.

HMK m. 7/ 1, cümle iki uyarınca dava sebebine göre, kanunda davalıların tamamı hakkında ortak yetkiyi taşıyan bir mahkeme belirtilmişse davaya o yer mahkemesinde bakılır. Bütün ihtiyari dava arkadaşları bakımından ortak yetkili mahkeme varsa davanın davalılardan birinin yerleşim yerinde değil de ortak yetkili mahkemede açılması gerektiği, çünkü ortak yetkili mahkemenin yetkisinin kesin yetki olduğuna dair görüşler vardır⁵⁹⁸.

⁵⁹³ (ARSLAN, YILMAZ, & TAŞPINAR AYVAZ, Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 481, 482), (YILMAZ, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2017, s. 316).

⁵⁹⁴ (KURU, Hukuk Muhakemeleri Usulü C. I, 2001, s. 417, 419).

⁵⁹⁵ (KURU, Hukuk Muhakemeleri Usulü C. I, 2001, s. 417, 419).

⁵⁹⁶ (BUDAK, Hukuk Muhakemeleri Kanunu' nun Görev, Yetki ve Yetki Sözleşmesi (HMK m. 5-19) Konularında Getirdiği Yenilikler, 2013, s. 57).

⁵⁹⁷ (BUDAK, Hukuk Muhakemeleri Kanunu' nun Görev, Yetki ve Yetki Sözleşmesi (HMK m. 5-19) Konularında Getirdiği Yenilikler, 2013, s. 57).

⁵⁹⁸ “HMK m. 7 Hükümet Gerekçesi, HMK Tasarısının 12. Maddesi:

1086 sayılı Kanunun 9. maddesinin ikinci fıkrası hükmü ayrı bir madde halinde düzenlenmiş; birden fazla davalı varsa, davanın bunlardan birinin yerleşim yeri mahkemesinde açılabilmesi esası burada da kabul

Öğretideki yazarların çoğuna göre m.7/ 1' deki ifade mutlak bir ifade olarak anlaşılmalıdır. Bu görüşte olan yazarlar, ortak yetkili mahkeme bulunması durumunda sadece o mahkemede davanın görüleceğini ve davalıların herhangi birinin yerleşim yeri mahkemesinde davanın açılmayacağını ve bu mahkemenin kesin yetkili mahkeme olduğunu ifade etmektedirler⁵⁹⁹. Aynı vakiya (aynı haksız fiil) dayanan ancak farklı hukuki sebeplere dayandırılarak açılan bir davada da ortak yetki söz konusu olabilir ve burada kesin yetki söz konusu olduğundan davanın ortak yetkili mahkemede açılması gerekir⁶⁰⁰.

Kuru' ya göre, davalılardan yalnız birinin yetki itirazı üzerine dahi mahkemece yetkisizlik kararı verilmesi, düzenlemeye yer alan kesin ifadeye ve usul ekonomisine uygun olduğu gibi değişik mahkemelerin aynı konuda çelişik kararlar vermesini de önleyici niteliktedir⁶⁰¹. Bu görüşe göre ortak yetkinin uygulanabilmesi için davada bütün davalılar bakımından aynı dava sebebinden kaynaklanan bir ortak yetki olmalıdır.

*Yılmaz'*a göre, söz konusu düzenlemenin kesin yetki belirttiği açıktır. Yazara göre, ortak yetki kuralının uygulanabilmesi için davada bütün davalar bakımından aynı dava

edilmiştir. Ancak, birden fazla davalı hakkında dava açılmak istendiğinde, dava sebebine göre davalıların tümü hakkında, kanunda ortak yetkili bir mahkeme belirtilmişse, davanın, davalılardan birinin yerleşim yerinde değil, ortak yetkili mahkemede açılması gerekmektedir. Ayrıca, "...davaya, ancak o yer mahkemesinde bakılır" denilerek, ortak yetkili mahkemenin yetkisi, kesin yetki hâline getirilmiştir."

⁵⁹⁹ (KILIÇOĞLU M. , 2012, s. 120), (TAŞ KORKMAZ, 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun Görev, Yetki ve Yargı Yeri Belirlenmesine İlişkin Hükümlerinin Değerlendirilmesi, 2013, s. 1775, 1776), (ÖZBAY, 2013, s. 42), (ULUKAPI, Medeni Usul Hukuku, 2014, s. 157, 158), (GÖRGÜN, Medeni Usul Hukuku, 2015, s. 93), (POSTACIOĞLU & ALTAY, Medeni Usul Hukuku Dersleri, 2015, s. 115).

⁶⁰⁰ (KILIÇOĞLU M. , 2012, s. 120), (TAŞ KORKMAZ, 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun Görev, Yetki ve Yargı Yeri Belirlenmesine İlişkin Hükümlerinin Değerlendirilmesi, 2013, s. 1775, 1776), (ÖZBAY, 2013, s. 42), (ULUKAPI, Medeni Usul Hukuku, 2014, s. 157, 158), (GÖRGÜN, Medeni Usul Hukuku, 2015, s. 93), (POSTACIOĞLU & ALTAY, Medeni Usul Hukuku Dersleri, 2015, s. 115), (TANRIVER, Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 227)' e göre ise, "*Birden fazla davalının bulunduğu hallerde, davaya sadece ortak yetkili mahkemede bakılır, davalılardan herhangi birinin yerleşim yerinde dava açılmaz.*" Yazar, ortak yetki kuralının kesin yetkili kuralı olduğuna dair bir ifadede bulunmamıştır., (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 107), (TUTUMLU, Ortak Yetkili Mahkeme Hükmünün Kesin Yetki Niteliğinde Olup Olmama Sorunu, 2017, s. 102, 103), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 274, 275), (ARSLAN, YILMAZ, TAŞPINAR AYVAZ, & HANAĞASI, Medeni Usul Hukuku, 2018, s. 210), (ATALI, ERMENEK, & ERDOĞAN, Medeni Usul Hukuku, 2018, s. 197).

⁶⁰¹ (KURU, Hukuk Muhakemeleri Usulü C. I, 2001, s. 426).

sebebinden -aynı vakıadan- kaynaklanan bir durumun söz konusu olması gerekmektedir. Şöyle ki, bazı davalılar bakımından haksız fiile, bazıları bakımından ise sözleşmeye aykırılığa dayanılıyorsa burada bütün davalılar bakımından haksız fiil vakıası söz konusu olmadığından ortak yetkiden bahsedilemez, bu nedenle de davanın ortak yetkili mahkemede açılmasına lüzum yoktur. Örneğin, davalılardan biri kullandığı araçla yaptığı haksız fiilden; diğeri kullanılan aracın sahibi olmaktan sorumlu ise, davanın sebeplerinin farklı olması sebebiyle, her iki davalı bakımından ortak yetki ile ilgili hüküm uygulanamaz⁶⁰². Yazara göre, haksız fiil söz konusu olduğunda ortak yetki kuralı zarar görenin kendi yerleşim yerinde de dava açabilmesi hakkını (m. 16) ortadan kaldırmaz⁶⁰³.

Bir diğer görüşe göre ise, m. 7/ 1 ile m. 16 birlikte değerlendirildiğinde haksız fiil söz konusu olduğu zaman ortak bir yetkili mahkemenin tespit edilmiş olduğu görüşü isabetli değildir⁶⁰⁴. Bu görüşte olan yazarlara göre, aksine bir düşüncenin kabulü, bütün ihtiyari dava arkadaşlığı durumlarında m. 7/ 1 uygulama dışı bırakılır ki, kanunun amacı da asla bu değildir⁶⁰⁵.

Öğretide diğer bir görüşü savunan bazı yazarlar tarafından, m. 7' nin gerekçesindeki ortak yetkili mahkemenin yetkisinin kesin olduğuna ilişkin ifadeye katılmadıkları ve kanunda bir dava için tek bir yetkili mahkemenin gösterilmiş olmasının o mahkemeyi kesin yetkili hale getirmeyeceği ileri sürülmüştür⁶⁰⁶.

Öğretide yer alan diğer bir görüşe göre⁶⁰⁷ ise HMK' nın 7/ 2' de belirtilen yetki kuralı kesin yetki kuralı olmayıp kesin yetki kuralına yaklaşan bir yetki kuralıdır. Ortak yetkili mahkeme m. 11' de olduğu gibi kesin yetkili olabileceği gibi m. 16' da olduğu gibi seçimlik yetkili de olabilir. Bu bakımdan yalnızca m. 7/ 1 cümle 2, m. 16' daki ortak yetkili mahkemenin yetkisini kesin yetki yapmaz. Kesin yetkinin iki önemli sonucu vardır: kamu düzeninden ve dava şartı olduğu için hâkim tarafından re'sen dikkate alınır

⁶⁰² (YILMAZ, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2017, s. 321, 322).

⁶⁰³ (YILMAZ, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2017, s. 325).

⁶⁰⁴ (BİLGE & ÖNEN, 1978, s. 183), (BERKİN, 1981, s. 77), (ALANGOYA, Usul, 2003, s. 99), (ALANGOYA, YILDIRIM, & DEREN YILDIRIM, Medeni Usul Hukuku Esasları, 2009, s. 91), (SOYLU, 2017, s. 473)' ya göre "Ortak yetkili mahkemenin varlığı için davalıların tümünün davaya sebep olan vakıaya dâhil olmaları zorunlu değildir. Önemli olan davalılar bakımından uygulanacak olan yetki kurallarındaki irtibat unsurunun aynı dava sebebinin ölçüt alınarak düzenlenmiş olmasıdır."

⁶⁰⁵ (ALANGOYA, YILDIRIM, & DEREN YILDIRIM, Medeni Usul Hukuku Esasları, 2009, s. 91).

⁶⁰⁶ (BUDAK & KARAASLAN, Medeni Usul Hukuku, 2017, s. 43).

⁶⁰⁷ (KARADEMİR AYDEMİR, 2019, s. 179, 180).

ve kesin yetkinin söz konusu olduğu hallerde yetki sözleşmesi yapılamaz. Haksız fiilden doğan davalar bakımından da yetki sözleşmesi yapılamayacağına ilişkin bir hüküm mevcut değildir⁶⁰⁸.

Bu nedenle davanın ortak yetkili mahkemede görülmesi gerektiğine ilişkin itirazlar yetki ilk itirazı niteliği taşır. Bir davada davalılar birden fazla ise, dava da davalıların birinin yerleşim yerinde açılmışsa bu hususta hâkim dava arkadaşlığının türüne göre bir değerlendirme yapmalıdır. Eğer davada mecburi dava arkadaşlığı mevcutsa davanın ortak yetkili mahkemede görülmesi gerektiğine ilişkin iddia, yetki ilk itirazı olarak değerlendirilmeli ve bütün dava arkadaşları bakımından yetkisizlik kararı verilmelidir. Eğer davada ihtiyari dava arkadaşlığı mevcutsa bu iddia yine yetki ilk itirazı olarak değerlendirilmeli ve sadece ilk itirazda bulunan dava arkadaşı bakımından yetkisizlik kararı verilmelidir⁶⁰⁹.

Aksi yönde görüşlere göre ise, ortak yetkiye ilişkin bu kural kesin yetki kuralı değildir. Bu görüşte olan yazarlara göre, haksız fiillerden doğan davalarda yetkiyi düzenleyen 16. madde aslında bir seçimlik yetki kuralıdır⁶¹⁰. Bu bakımdan haksız fiil söz konusu olduğunda davacı, davasını dilerse davalılardan birinin yerleşim yeri mahkemesinde dilerse haksız fiilin işlendiği yer mahkemesinde açabilir. Ancak öğretide ve uygulamada genel kabul gören görüş uygulandığında, davacı sorumlulardan birine yahut hepsine birden dava açacağı zaman bu davayı yalnızca haksız fiilin işlendiği yer mahkemesinde açmış olacaktır. Bu zorunluluk da hem davacı bakımından hem de davalılar bakımından zor bir durum yaratabilecektir⁶¹¹. *Karslı*’ya göre ise ortak yetkinin kesin yetki olmasına ilişkin kural, haksız fiile ilişkin m. 16 söz konusu olduğu zaman uygulanmamalıdır⁶¹².

Ortak yetki hususuyla ilgili Yargıtay içtihatlarının çoğu haksız fiile ilişkindir. İlgili içtihatlarda ortak yetkinin sadece mecburi dava arkadaşlığı durumunda veya birden fazla kişinin haksız fiili birlikte işlemesi durumunda uygulanması gerektiği kabul edilmektedir⁶¹³. Genel olarak Yargıtay içtihatlarında ortak yetkili mahkemeye ilişkin

⁶⁰⁸ (KARADEMİR AYDEMİR, 2019, s. 179, 180).

⁶⁰⁹ (KARADEMİR AYDEMİR, 2019, s. 179, 180).

⁶¹⁰ (ALBAYRAK & MAVZER, 2019, s. 303).

⁶¹¹ (UMAR, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2011, s. 35), (BUDAK & KARAASLAN, Medeni Usul Hukuku, 2017, s. 43), (ALBAYRAK & MAVZER, 2019, s. 303).

⁶¹² (KARSLI, 2014, s. 215, 220).

⁶¹³ 17. HD, 24.09.2013, 11040/12756; “HMK’nın 16. madde hükmü, HUMK’taki düzenlemeye oranla daha

kuralın kesin olmadığına, yetki kurallarına aykırılığın yetki ilk itirazı şeklinde ileri sürülmesi gerektiğine ve ortak yetkili mahkemenin olması durumunda yetki sözleşmesi yapılabileceğine ilişkin yorumlar görmekteyiz⁶¹⁴.

Ortak yetki ile ilgili düzenleme yalnızca haksız fiiller bakımından uygulama alanı bulmaz. Yargıtay, verdiği bir kararda “işçinin kıdem tazminatı için daha önce çeşitli tarihlerde çalıştığı işverenleri davalı olarak göstererek bunlardan birinin yerleşim yerinde açtığı dava hakkında işverenler bakımından ortak yetkili mahkemenin işçinin işini yaptığı yer olduğuna ve davanın işin yapıldığı yerde açılması gerektiğine” hükmetmiştir⁶¹⁵. Aynı şekilde işten çıkartılan işçinin aralarında muvazaalı ilişki bulunduğu gerekçesiyle birden fazla işverene karşı açtığı işe iade davasında da, bu işverenler ihtiyari dava arkadaşı olup davalılar arasında söz konusu olan ortak yetkili mahkeme, işçinin en son çalıştığı işyeri mahkemesidir⁶¹⁶.

Kanımızca haksız fiilden kaynaklı bir davada birden fazla davalı varsa ortak yetkili mahkemenin haksız fiilin işlendiği yer mahkemesi olarak kabul edilmesi, bunun bir de kesin yetkili olması uygulamada bazı sorunlara neden olabilmektedir⁶¹⁷. Bu bakımdan HMK m.7/ 2’ de yer alan yetki kuralının kesin yetki kuralı olmadığını düşünmekteyiz. İlgili maddenin daha çok trafik kazalarına dayanan haksız fiillerde

genişletilmiş ve ayrıntılandırılmıştır. Ancak, HMK’da kesin yetki halleri açıkça sayılmış olup, haksız fiile dair davalardaki yetki, kesin yetki olmayıp, bir seçimlik yetkidir. Ortak yetkili mahkemede dava açılmasının zorunlu olması durumu, ancak zorunlu dava arkadaşlığına dair hükümlerin varlığı halinde uygulanır.” “17 HD, T. 10.02.2014, E. 2014/541 K. 2014/1462” (Kazancı İçtihat Bankası) Bu içtihatla Yargıtay, davalılar arasında ihtiyari dava arkadaşlığının söz konusu olduğu hallerde seçimlik yetkinin davacının elinden alınamayacağını belirtmiştir.

⁶¹⁴ “...söz konusu yetki kuralının kesin yetki kuralı olduğuna ilişkin ibarenin kanunun lafzında yer almaması, gerekçenin kuralın niteliğinin tayininde esas alınamayacağı, haksız fiile ilişkin yetki kurallarının kamu düzenine ilişkin yetki kuralları olmaması ve HMK’nun 16. maddesindeki yetki kuralı kesin olmayan yetki kuralı niteliğinde olması gibi gerekçelerle ortak yetkili mahkeme kuralının kesin yetki kuralı niteliği taşımadığı...” “HGK, T. 27.05.2015, E. 2013/11-2359 K. 2015/1443” (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi); “11. HD, 04.02.2013, 624/1833; HGK, 26.02.2014, 21-763/184; 17. HD, 28.05.2013, 6924/7892; 4. HD, T. 14.05.2014, E. 2013/18688 K. 2014/7747; 13. HD, T. 29.04.1987, E. 1987/1641 K. 1987/2607; 13. HD, T. 25.04.2017, E. 2017/4464 K. 2017/4967” (Kazancı İçtihat Bankası).

⁶¹⁵ “22. HD, 18.04.2016, 5268/11199” (YILMAZ, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2017, s. 323, 324).

⁶¹⁶ “22. HD, 16.11.2015, 29785/31001” (YILMAZ, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2017, s. 324, 325).

⁶¹⁷ (ALBAYRAK & MAVZER, 2019, s. 302).

uygulama alanı bulunduğunu düşünecek olursak, ortak yetkili mahkemeyi kesin yetkili olarak kabul edip davanın yalnızca haksız fiilin işlendiği yer mahkemesinde açılabileceğini söylemek, gerçek hayat bakımından kişilere her zaman kolaylık sağlanamayabilir. Bu bakımdan m. 16 uygulama alanı bulmalıdır. Buna göre haksız fiilden doğan davalarda, haksız fiilin işlendiği veya zararın meydana geldiği yahut gelme ihtimalinin bulunduğu yer ya da zarar görenin yerleşim yeri mahkemesi de yetkili olmalıdır⁶¹⁸. Netice olarak, somut olayın özelliklerine göre ortak yetkili mahkeme birden fazla olabilecektir⁶¹⁹.

D. Dava Açılması

İhtiyari dava arkadaşlığında her ne kadar davalar birbirinden bağımsız olsa da yargılama işlemleri birlikte yapılacağından, dava arkadaşları tek bir dilekçeyle dava açabilirler. Dilekçede her birinin adı- soyadı, adresi ve T.C. kimlik numaraları yer almalıdır⁶²⁰.

İhtiyari dava arkadaşları, eğer müteselsil alacaklı olduklarını iddia etmiyorlarsa dava dilekçesinde talep ettikleri alacak miktarını ayrı ayrı göstermek zorundadırlar.

İhtiyari dava arkadaşlığı davalı tarafta oluşuyorsa, davalıların her birinin dava dilekçesinde gösterilmesi gerekir. Dilekçede dava arkadaşlarından biri yahut birkaçı eksik olarak gösterildiyse, HMK m. 124 uyarınca iradi taraf değişikliği yapılmak suretiyle eksik olan tarafın davaya katılması sağlanarak ihtiyari dava arkadaşlığı oluşturulabilir⁶²¹. Davacı, davalıların müteselsilen borçlu olduklarını iddia etmiyorsa her birinden talep ettiği alacak miktarını ayrı ayrı göstermek zorundadır. Hâkimin davayı aydınlatma görevi uyarınca hâkim, taraflara açıklama yaptırabilir, soru sorabilir; delil gösterilmesini isteyebilir (HMK m. 31). Hâkim açıklattırmadıysa, “*her bir davacının eşit miktarda tazminat istediklerinin kabulü gerekir*”⁶²².

⁶¹⁸ (ALBAYRAK & MAVZER, 2019, s. 302).

⁶¹⁹ (ALBAYRAK & MAVZER, 2019, s. 302).

⁶²⁰ (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 205), (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 493), (ARSLAN, YILMAZ, & TAŞPINAR AYVAZ, Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 481, 482), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 696), (YILMAZ, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2017, s. 1274, 1275).

⁶²¹ bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. (TAŞ KORKMAZ, Medeni Usul Hukukunda İradi Taraf Değişikliği, 2014), (AKKAYA, 2015), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 696).

⁶²² “4.HD, 20.01.2003, 10409/459” (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016,

E. Birlikte Hareket Etme Kuralının Uygulanıp Uygulanmayacağı Sorunu

İhtiyari dava arkadaşlığında amaç, taraflardan birinde birden fazla kişi bulunması durumunda yargılamayı ortak yürüterek usul ekonomisini gerçekleştirmektir. Bu nedenle ihtiyari dava arkadaşlarının kural olarak birlikte hareket etmesi gerekir. Fakat burada aranan birlikte hareket durumu, elbette mecburi dava arkadaşlığındaki gibi sıkı bir bağlantı şeklinde olmayacaktır. Çünkü ihtiyari dava arkadaşları birbirlerinden ayrı olarak da dava açabilirler yahut ihtiyari dava arkadaşlarının her birine ayrı ayrı da dava açılabilir. Birlikte hareket etme kuralından maksat yalnızca yargılama için duruşmaya çağrılmaları ve delillerin ikamesi bakımından bir birlikteliktir⁶²³.

İhtiyari dava arkadaşları kural olarak birlikte hareket etmelidir, ancak bu yalnızca davanın yürütülmesi bakımından geçerlidir. Yoksa iddia ve savunmalarını birbirinden bağımsız olarak ileri sürebilirler. Yani, ortak yargılama ve delil ikamesi haricinde her ihtiyari dava arkadaşının davası birbirinden bağımsızdır⁶²⁴.

Birlikte hareket etme kuralı, ihtiyari dava arkadaşları bakımından yalnızca yargılama süreci açısından uygulama alanı bulacaktır. Birden fazla kişi bir araya gelerek tek bir dava dilekçesiyle dava açabilecekleri gibi, birden fazla kişiye karşı da tek dava dilekçesiyle dava açılabilir. İşte bu dava, ihtiyari dava arkadaşlarının hepsinin bulunacağı duruşmada incelenir. Duruşmalara bütün ihtiyari dava arkadaşları mahkeme tarafından davet edilir⁶²⁵. Bu davetin usulüne uygun olarak tebliğ edilmesi gerekir. Usulüne uygun olarak tebligat yapılmış olmasına rağmen ihtiyari dava arkadaşlarından biri, birkaçı ya da tamamı duruşmaya katılmayabilir.

1. Davada İhtiyari Dava Arkadaşlarının Bir veya Birkaçının Duruşmaya Gelmemesi

Taraflar, usulüne uygun bir biçimde duruşmaya çağrılmasına rağmen biri veya birkaçı gelmezse bu halde ne yapılacağı hususunda karşı tarafın tutumuna bakılır. Eğer

s. 493).

⁶²³ (BERKİN, 1981, s. 710), (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 207).

⁶²⁴ (BİLGE & ÖNEN, 1978, s. 250), (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 208).

⁶²⁵ (ÜSTÜNDAĞ, Medeni Yargılama Hukuku, 1989, s. 351), (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 219), (ULUKAPI, Medeni Usul Hukukunda Tarafların Duruşmaya Gelmemesi, 1997, s. 65), (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 609), (PEKCANİTEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul Cilt II, 2017, s. 1461, 1462).

gelen taraf, gelmeyenler hakkında davaya devam edilmesini istemezse dosya işlemiden kaldırılır⁶²⁶. Diğer dava arkadaşlarının dosyasına bakılmaya devam edilir.

Duruşmaya gelen taraf, davaya, gelmeyen (karşı taraftaki) ihtiyari dava arkadaşlarına karşı devam edilmesini isterse bu halde, davaya gelmeyen dava arkadaşının yokluğunda devam edilir⁶²⁷. Geçerli bir mazereti olmadan duruşmaya gelmeyen ihtiyari dava arkadaşları yokluklarında yapılan işlemlere itiraz edemezler (HMK m. 150).

2. Davada İhtiyari Dava Arkadaşları ile Birlikte Karşı Tarafın Duruşmaya Gelmemesi

Usulüne uygun bir biçimde duruşmaya çağrılmasına rağmen ihtiyari dava arkadaşlarının hiçbirinin duruşmaya gelmemesi söz konusu olabilir. Bu durumda dosyanın işlemiden kaldırılmasına karar verilir⁶²⁸. Burada yine duruşmaya gelen tarafın tutumuna bakılacaktır. Duruşmaya gelen taraf, gelmeyen ihtiyari dava arkadaşlarının tamamı hakkında hüküm (dosyanın işlemiden kaldırılmasına ilişkin) verilmesini isteyebileceği gibi, bazıları hakkında dosyanın işlemiden kaldırılmasını, bazıları hakkında ise yokluklarında davaya devam edilmesini isteyebilir⁶²⁹.

İhtiyari dava arkadaşlarının karşısında olan tarafın duruşmaya gelmemesi durumunda yukarıda belirttiğimiz gibi, ihtiyari dava arkadaşlarının tutumuna göre, gelmeyen tarafın yokluğunda davaya devam edilmesine karar verilebileceği gibi dosya işlemiden de kaldırılabilir⁶³⁰.

⁶²⁶ (ÜSTÜNDAĞ, Medeni Yargılama Hukuku, 1989, s. 501, 502), (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 220), (ULUKAPI, Medeni Usul Hukukunda Tarafların Duruşmaya Gelmemesi, 1997, s. 65), (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 611), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul Cilt II, 2017, s. 1461, 1462).

⁶²⁷ (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 220), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul Cilt II, 2017, s. 1470).

⁶²⁸ (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 174, 175), (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 609), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul Cilt II, 2017, s. 1461, 1462).

⁶²⁹ (ÜSTÜNDAĞ, Medeni Yargılama Hukuku, 1989, s. 502, 503), (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 221), (ULUKAPI, Medeni Usul Hukukunda Tarafların Duruşmaya Gelmemesi, 1997, s. 135, 136).

⁶³⁰ (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 222), (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 609), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul Cilt II, 2017, s. 1461, 1462).

“Dosyası işlemde kaldırılmış olan dava, işlemde kaldırıldığı tarihten başlayarak üç ay içinde taraflardan birinin dilekçe ile başvurusu üzerine yenilenebilir. Yenileme dilekçesi, duruşma gün, saat ve yeri ile birlikte taraflara tebliğ edilir. Dosyanın işlemde kaldırıldığı tarihten başlayarak bir ay geçtikten sonra yenileme talebinde bulunulursa, yeniden harç alınır, bu harç yenileyen tarafça ödenir ve karşı tarafa yüklenemez. Bu şekilde harç verilerek yenilenen dava, eski davanın devamı sayılır.

İşlemden kaldırıldığı tarihten başlayarak üç ay içinde yenilenmeyen davalar, sürenin dolduğu gün itibarıyla açılmamış sayılır ve mahkemece kendiliğinden karar verilerek kayıt kapatılır.

İşlemden kaldırılmasına karar verilmiş ve sonradan yenilenmiş olan dava, ilk yenilenmeden sonra bir defadan fazla takipsiz bırakılamaz. Aksi hâlde dava açılmamış sayılır.

Hangi sebeple olursa olsun açılmamış sayılan davadaki talep dahi vaki olmamış sayılır.” (HMK m. 150)

İhtiyari dava arkadaşlarının davaları birbirinden bağımsız olduğundan ihtiyari dava arkadaşları kendileri bakımından yenileme talebinde bulunabilirler, bu, diğer dava arkadaşlarına etki etmeyecektir⁶³¹.

F. Yargılama

İhtiyari dava arkadaşlığında her ne kadar dava arkadaşı sayısı kadar dava olsa da yargılama, mahkeme tarafından ortak yürütülecektir. Bu nedenle, dava arkadaşları davacı tarafta da olsalar davalı tarafta da olsalar duruşmaya birlikte katılacaklardır. Bu davada bilirkişi incelemesi, keşif gibi incelemeler birlikte yapılır ve ortak olarak değerlendirilir⁶³².

İhtiyari dava arkadaşlığında dava şartları her dava arkadaşı bakımından ayrı ayrı incelenir⁶³³. İhtiyari dava arkadaşlarının davaları birbirinden bağımsız olduğundan yargılama esnasında yaptıkları usul işlemleri de birbirinden bağımsız olabilir. Yargılamaya ilişkin süreler, her bir dava arkadaşı bakımından ayrı ayrı incelenecektir.

⁶³¹ (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 222).

⁶³² (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 223), (POSTACIOĞLU & ALTAY, Medeni Usul Hukuku Dersleri, 2015, s. 319), (TANRIVER, Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 544, 545), (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 495, 496), (PEKCANİTEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 698).

⁶³³ (BİLGE & ÖNEN, 1978, s. 358), (BERKİN, 1981, s. 407), (ÜSTÜNDAĞ, Medeni Yargılama Hukuku, 1989, s. 306), (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 208).

İkrar, kabul, feragat, yemin teklifi, yeminin kabulü veya reddi gibi usul işlemleri ise yalnızca onu yapan ihtiyari dava arkadaşı bakımından hüküm ve sonuç doğurur⁶³⁴. İhtiyari dava arkadaşlarından her biri, bir vakıayı yalnız başına ikrar edebilir. Bu ikrar yalnızca ikrar eden bakımından kesin delil teşkil eder, diğer dava arkadaşlarını etkilemez⁶³⁵. Ancak *Ulukapi*’ya göre dava arkadaşlarından biri, dava ile ilgili ortak bir işlem veya fiili ikrar ederse, bu husus kendi aleyhine bir kesin delil teşkil etmesine rağmen diğer dava arkadaşları bakımından en azından takdiri delil olarak kabul edilebilmelidir⁶³⁶.

İhtiyari dava arkadaşlarından her biri, tek başına karşı tarafa yemin teklif edebileceği gibi ihtiyari dava arkadaşlarından birine de yemin teklif edilebilir⁶³⁷. İhtiyari dava arkadaşlarından her biri, yalnız başına hâkimi reddedebilir⁶³⁸.

Dava arkadaşlarından her biri, davanın kendisiyle ilgili kısmında dilediği gibi tasarrufta bulunabilir. Bu nedenle, dava konusunun kendisiyle ilgili kısmını başkasına devredebilir; tek başına feragatte bulunabilir; davayı tek başına kabul edebilir; tek başına karşı tarafla sulh olabilir; kendi davasını geri alabilir. Bu usul işlemleri diğer dava arkadaşlarını etkilemez. Çünkü ihtiyari dava arkadaşlığında davalar birbirinden bağımsızdır⁶³⁹.

İhtiyari dava arkadaşlığında davalar birbirinden bağımsız olduğundan her dava arkadaşının diğerinden bağımsız olarak davasından feragat edebileceğini belirttik.

⁶³⁴ (ALANGOYA, Usul, 2003, s. 151), (ALANGOYA, YILDIRIM, & DEREN YILDIRIM, Medeni Usul Hukuku Esasları, 2009, s. 138), (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 495), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 697), (ATALI, ERMENEK, & ERDOĞAN, Medeni Usul Hukuku, 2018, s. 263).

⁶³⁵ (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 495), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 697).

⁶³⁶ (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 213).

⁶³⁷ (ALANGOYA, Usul, 2003, s. 151), (ALANGOYA, YILDIRIM, & DEREN YILDIRIM, Medeni Usul Hukuku Esasları, 2009, s. 138), (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 494), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 697).

⁶³⁸ (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 495), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 697).

⁶³⁹ (ANSAY, 1960, s. 133), (POSTACIOĞLU İ. , Medeni Usul Hukuku Dersleri, 1975, s. 290), (BERKİN, 1981, s. 409), (ÜSTÜNDAĞ, Medeni Yargılama Hukuku, 1989, s. 306), (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 495), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 697), (ATALI, ERMENEK, & ERDOĞAN, Medeni Usul Hukuku, 2018, s. 264).

Yargıtay, eski tarihli bir kararında müteselsil borçlulardan biri hakkındaki feragatten diğer borçluların da yararlanabileceğine hükmetmiştir⁶⁴⁰.

Yargıtay, yakın tarihte “*davadan feragatin öncelikle bir usul işlemi olduğuna, dava konusu olayda, müteselsil borçlular arasında ihtiyari dava arkadaşlığı bulunduğundan davacı tarafın müteselsil borçlulardan birisi hakkındaki feragati usul hukuku bakımından diğer borçlu aleyhine bir sonuç doğurmayacak olmasına rağmen, davadan feragat aynı zamanda bir maddi hukuk işlemi olduğundan dava dışı trafik sigortasız aracın sürücüsü ve işleteni hakkındaki feragatin, rücu hakkı bulunan diğer borçlu davalıyı etkileyip etkilemediğinin üzerinde durulması gerektiğini, ancak bu hususlar değerlendirilmeden karar verilmesi yasaya uygun olmadığından hükmün bozulmasına*” karar vermiştir⁶⁴¹.

Ulukapı’ ya göre ihtiyari dava arkadaşlığında dava arkadaşlarının feragatinin diğerlerini etkilemeyeceği kural olsa bile, müteselsil borçluluk ilişkisinde davanın tamamından feragat edilmesi durumunda bu, diğer dava arkadaşlarına da etki eder⁶⁴². Çünkü etki etmese ve diğer dava arkadaşları feragate rağmen davaya devam etse bile, taraflardan birisi davada ödemezlik def’ini ileri sürebileceği gibi dava sonunda genel hükümlere göre sebepsiz zenginleşme davası da açabilir. Bu da usul ekonomisinin amaçlarıyla bağdaşmayacağından müteselsil borçluluk durumunda davadan tamamen

⁶⁴⁰ “TD, 9.3.1970, 4433/922” (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 210).

⁶⁴¹ “Diğer taraftan davadan feragat, öncelikle bir usul işlemidir. Dava konusu olayda, müteselsil borçlular arasında ihtiyari dava arkadaşlığı bulunduğundan davacı tarafın müteselsil borçlulardan birisi hakkındaki feragati usul hukuku bakımından diğer borçlu aleyhine bir sonuç doğurmaz ise de, davadan feragat aynı zamanda bir maddi hukuk işlemi olduğundan, dava dışı trafik sigortasız aracın sürücüsü ve işleteni hakkındaki feragatin, rücu hakkı bulunan diğer borçlu davalıyı etkileyip etkilemediğinin üzerinde durulması gerekir. Somut olaya bakıldığında; dava dışı trafik sigortasız aracın sürücüsü ... ve işleteni ...'un tüm maddi ve manevi zararları ödediği iddia edilmiş, davacı ..., bu ödeme ile araç maliki ...'tan herhangi bir (maddi ve manevi) hak ve alacağının kalmamış olduğunu, ileriye dönük olarak da maddi ve manevi vs. herhangi bir ad altında herhangi bir hak ve alacak/dava talep etmeyeceğini ve yine tüm bu hak ve alacak talebinden feragat ettiğini bildirmiştir. ... yönetmelik uyarınca ödeyeceği tazminatı sorumlulara rücu edecektir. Yukarıda açıklandığı üzere feragatten diğer müteselsil borçlu davalı ... Hesabının da yararlanıp yararlanmayacağı göz önünde bulundurularak yukarıda açıklanan hususlar tartışılmadan yazılı şekilde karar verilmesi doğru görülmemiştir.” 17. HD, T. 22.11.2018, E. 2016/1349, K. 2018/11149 (Kazancı İçtihat Bankası); aynı yönde bkz. 17. HD, T. 5.4.2018, E. 2015/18396, K. 2018/3849 (Kazancı İçtihat Bankası).

⁶⁴² (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 214), aynı yönde bkz. (AKYOL ASLAN, 2011, s. 372, 373).

feragat, diğer dava arkadaşlarına da etki etmelidir⁶⁴³.

Bu hususta farklı görüşler de mevcuttur⁶⁴⁴. *Ürcan' a* göre, bu hususta dayanak noktası usul ekonomisinden önce maddi hukukun ne öngördüğü olmalıdır. Bu bakımdan yazar, konunun yalnızca davanın tamamından feragat halinde mümkün olmayacağını, müteselsil borçlular lehine sirayet, ifa/ödeme olmayan haller bakımından da söz konusu olabileceğini, davadan feragatin ödemeye ilgisi bulunmadığını, konunun sebepsiz zenginleşme davası ile ilişkilendirilemeyeceğini belirtmiştir.

İhtiyari dava arkadaşları, iddia ve savunmalarını birlikte ileri sürebilecekleri gibi, davaları birbirinden bağımsız olduğundan birbirinden farklı iddia ve savunmalar da ileri sürebilirler. Ayrıca delillerini de ayrı ayrı gösterebilirler. Ancak açıkça belirtilmediği sürece bir dava arkadaşının ileri sürdüğü delil, diğer dava arkadaşları bakımından da ileri sürülmüş sayılır⁶⁴⁵.

Bütün dava arkadaşları bakımından ortak olan bir iddia ve savunma varsa eğer, ihtiyari dava arkadaşlarından birinin bunu ileri sürmesinden diğerleri de yararlanır⁶⁴⁶. İtirazlar buna örnek olarak verilebilir. Zaten, hâkim de itirazları re'sen dikkate alacağından yalnızca birinin ileri sürmesi yeterli olacaktır. İhtiyari dava arkadaşlarından birinin ileri sürdüğü ilk itiraz yalnızca kendisi hakkında hüküm ve sonuç doğurur, diğerlerini etkilemez⁶⁴⁷. İlk itirazı ileri süren ihtiyari dava arkadaşı bakımından mahkeme,

⁶⁴³ (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 214), aynı yönde bkz. (AKYOL ASLAN, 2011, s. 372, 373).

⁶⁴⁴ (ÜRCAN, 2015, s. 1584).

⁶⁴⁵ (BİLGE & ÖNEN, 1978, s. 251), (ÜSTÜNDAĞ, Medeni Yargılama Hukuku, 1989, s. 305), (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 224), (POSTACIOĞLU & ALTAY, Medeni Usul Hukuku Dersleri, 2015, s. 319), (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 493), (ARSLAN, YILMAZ, & TAŞPINAR AYVAZ, Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 481, 482), (PEKCANİTEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 696), (ATALI, ERMENEK, & ERDOĞAN, Medeni Usul Hukuku, 2018, s. 263).

⁶⁴⁶ (POSTACIOĞLU & ALTAY, Medeni Usul Hukuku Dersleri, 2015, s. 319), (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 494), (TANRIVER, Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 544, 545), (ARSLAN, YILMAZ, & TAŞPINAR AYVAZ, Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 481, 482), (PEKCANİTEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 697), (YILMAZ, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2017, s. 1274, 1275).

⁶⁴⁷ “Öte yandan; iptal davalarında borçlu ile üçüncü kişi arasında zorunlu dava arkadaşlığı olup, üçüncü kişiden satın alan dördüncü kişi ile aralarında zorunlu dava arkadaşlığı bulunmayıp bunlar arasındaki ilişki ihtiyari dava arkadaşlığı niteliğinde olması nedeniyle 4. kişi konumundaki davalılar İbrahim, Bora ve Onur süresinde yaptığı geçerli yetki itirazı bulunduğundan bu davalıların yetki itirazlarının kabulüyle bu davalılar ile ilgili davaların tefrik edilerek yetkisizlik kararı verilmesi ve yetkili mahkemelere

kararı verir; diğerleri davaya devam edebilir⁶⁴⁸.

Ancak def'i niteliğinde bir ortak savunma söz konusuysa bu hususta öğretide ve Yargıtay kararlarında farklı görüşler mevcuttur⁶⁴⁹. Buna göre, ileri sürülen def'inin niteliğine göre diğer ihtiyari dava arkadaşlarına etki edip etmediği değerlendirilebilir. Bunun için söz konusu def'inin kanunda açıkça düzenlenmiş bir ilişkiye dayanması gerekir. Müteselsil borçluluk ilişkisi örnek olarak verilebilir. İşte bu durumda dava arkadaşlarından birinin ortak def'iyi ileri sürmesi diğerlerine de etki edecektir⁶⁵⁰.

Def'iler hâkim tarafından re'sen nazara alınamayacağından, tarafın ileri sürmesi gerekir. Zamanaşımı def'i, buna örnek olarak verilebilir. Zamanaşımı def'i, yukarıda örneğini verdiğimiz teselsül ilişkisinden kaynaklanmadığı için ihtiyari dava arkadaşlarından birinin ileri sürdüğü zamanaşımı def'i yalnızca kendisini ilgilendirir, diğerleri hakkında hüküm ve sonuç doğurmaz⁶⁵¹.

Aynı şekilde yargılama esnasında ihtiyari dava arkadaşları, birbirlerinin yaptıkları açıklamaları katılabilecekleri gibi, bu husus zorunlu değildir. Yani, ihtiyari dava arkadaşları davada farklı açıklamalarda bulunabilirler. İhtiyari dava arkadaşları, ortak bir

gönderilmesi gerekirken dava dosyasının tamamının yetkisizlik kararı ile... Asliye Hukuk Mahkemesine gönderilmiş olması doğru değildir." 17. HD, T. 26.11.2018, E. 2016/6997, K. 2018/11236 (Kazancı İçtihat Bankası).

⁶⁴⁸ (BİLGE & ÖNEN, 1978, s. 252), (BERKİN, 1981, s. 407), (ALANGOYA, Usul, 2003, s. 151), (ALANGOYA, YILDIRIM, & DEREN YILDIRIM, Medeni Usul Hukuku Esasları, 2009, s. 138), (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 494), (ARSLAN, YILMAZ, & TAŞPINAR AYVAZ, Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 481, 482), (ATALI, ERMENEK, & ERDOĞAN, Medeni Usul Hukuku, 2018, s. 264).

⁶⁴⁹ (POSTACIOĞLU İ. , Medeni Usul Hukuku Dersleri, 1975, s. 291), (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 215, 216).

⁶⁵⁰ (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 216).

⁶⁵¹ (ANSAY, 1960, s. 133), (BİLGE & ÖNEN, 1978, s. 253), (BERKİN, 1981, s. 408), (ÜSTÜNDAĞ, Medeni Yargılama Hukuku, 1989, s. 308, 309), (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 216), (ALANGOYA, Usul, 2003, s. 151), (ALANGOYA, YILDIRIM, & DEREN YILDIRIM, Medeni Usul Hukuku Esasları, 2009, s. 138), (UMAR, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2011, s. 205), "4.HD, 24.02.2004, 11479/2091; 17.HD, 11.02.2014, 1335/1535; 15. HD, 02.10.2013, 2574/5339" (POSTACIOĞLU & ALTAY, Medeni Usul Hukuku Dersleri, 2015, s. 319), (DALCI ÖZDOĞAN, 2015, s. 211, 212), (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 494), (TANRIVER, Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 544, 545), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 697), (YILMAZ, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2017, s. 1274, 1275), (ATALI, ERMENEK, & ERDOĞAN, Medeni Usul Hukuku, 2018, s. 263).

vekil ile anlaşarak kendilerini temsile yetkilendirebilecekleri gibi ayrı ayrı vekiller de tayin edebilirler. İhtiyari dava arkadaşları birbirinden bağımsız olarak ıslah yoluna başvurabilir, bu diğer dava arkadaşlarını etkilemez⁶⁵².

Davalı taraftaki ihtiyari dava arkadaşlarından biri, yalnız başına davacı aleyhine karşı dava açabilir. Davalı, davacı taraftaki birden fazla dava arkadaşından biri veya birkaçı aleyhine karşı dava açabilir⁶⁵³.

Her dava arkadaşına ilişkin dava, dosyanın işlem den kaldırılması ve davanın yenilenmesi bakımından ayrı dava olarak kabul edilir⁶⁵⁴. Birden fazla davacının açtığı davada mahkeme, görevsizlik veya yetkisizlik kararı verirse, dava arkadaşlarından her biri yalnız başına görevsizlik veya yetkisizlik kararı veren mahkemeye başvurabilir. Dava arkadaşlarından bazıları süresi içinde görevsizlik veya yetkisizlik kararı veren mahkemeye başvurmazsa, başvurmamaları bakımından davanın açılmamış sayılmasına karar verilebilir⁶⁵⁵.

İhtiyari dava arkadaşlığında davalar birbirinden bağımsız olduğundan dava konusunun değeri ile ilgili değerlendirmeler de her dava arkadaşı açısından ayrı ayrı yapılır. Bu bakımdan senetle ispat sınırı, istinaf/ temyiz sınırı gibi sınırlar her dava arkadaşının davasına göre belirlenecektir⁶⁵⁶.

İhtiyari dava arkadaşları, diğer dava arkadaşının davasında taraf olmadığından üçüncü kişi olarak yapılabilecek bütün işlemleri yapabilir. Diğer dava arkadaşının davasında tanık olabilir, ferî müdahale talebinde bulunabilir, kendisine dava ihbar edilebilir⁶⁵⁷. Ancak ihtiyari dava arkadaşlarından birinin diğerine tanıklık yapması

⁶⁵² (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 218).

⁶⁵³ (ANSAY, 1960, s. 133), (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 495), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 697).

⁶⁵⁴ (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 494), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 697), 13. HD, T. 11.4.2018, E. 2015/40762, K. 2018/4397 (Kazancı İçtihat Bankası).

⁶⁵⁵ (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 495), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 697).

⁶⁵⁶ (ALANGOYA, Usul, 2003, s. 151), (ALANGOYA, YILDIRIM, & DEREN YILDIRIM, Medeni Usul Hukuku Esasları, 2009, s. 151), (UMAR, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2011, s. 206), (POSTACIOĞLU & ALTAY, Medeni Usul Hukuku Dersleri, 2015, s. 320), (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 495), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 698).

⁶⁵⁷ (ANSAY, 1960, s. 134), (POSTACIOĞLU İ. , Medeni Usul Hukuku Dersleri, 1975, s. 290), (BERKİN,

zorunlu değildir. Dava arkadaşı olan tanığın davayı kazanmasında hukuki yararı varsa, karşı taraf bu tanığı reddedebileceği gibi bu tarafın beyanları da hükme esas teşkil etmeyebilir⁶⁵⁸. İhtiyari dava arkadaşlarından biri diğeri için tanıklık yapıyorsa kişi yeminsiz de dinlenebilir⁶⁵⁹.

Dava arkadaşlarının iddia ve savunmalarının birbirinden tamamen farklı yahut birbiriyle çelişkili olması durumunda davaların birlikte incelenerek yargılamanın sürdürülmesi zorlaşacaksa, yani ihtiyari dava arkadaşlığının amacı olan usul ekonomisi gerçekleşmeyecekse mahkeme tarafından HMK m. 167 uyarınca davaların ayrılmasına karar verilebilir⁶⁶⁰.

G. Hüküm

İhtiyari dava arkadaşlığında mahkeme, her dava arkadaşı bakımından ayrı karar verebilir. Ayrıca hepsi için aynı kararı da verebilir. Bu nedenle ihtiyari dava arkadaşlarından birinin talebi reddedilirken diğerininki kabul edilebilir. Eğer dava arkadaşları bakımından farklı kararlar verildiyse mahkeme hükümde bunları mutlaka göstermelidir⁶⁶¹.

1981, s. 408), (ÜSTÜNDAĞ, Medeni Yargılama Hukuku, 1989, s. 306), (ALANGOYA, Usul, 2003, s. 151), (ALANGOYA, YILDIRIM, & DEREN YILDIRIM, Medeni Usul Hukuku Esasları, 2009, s. 138), (POSTACIOĞLU & ALTAY, Medeni Usul Hukuku Dersleri, 2015, s. 320), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 698), (ATALI, ERMENEK, & ERDOĞAN, Medeni Usul Hukuku, 2018, s. 264).

⁶⁵⁸ (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 214).

⁶⁵⁹ (BİLGE & ÖNEN, 1978, s. 252).

⁶⁶⁰ (POSTACIOĞLU & ALTAY, Medeni Usul Hukuku Dersleri, 2015, s. 320), (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 496), (ARSLAN, YILMAZ, & TAŞPINAR AYVAZ, Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 483), (ATALI, ERMENEK, & ERDOĞAN, Medeni Usul Hukuku, 2018, s. 266).

⁶⁶¹ (BİLGE & ÖNEN, 1978, s. 251), (BERKİN, 1981, s. 407), (POSTACIOĞLU & ALTAY, Medeni Usul Hukuku Dersleri, 2015, s. 320), (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 496), (ARSLAN, YILMAZ, & TAŞPINAR AYVAZ, Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 481, 482), (TANRIVER, Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 544, 545), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 699), (YILMAZ, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2017, s. 1275), (ATALI, ERMENEK, & ERDOĞAN, Medeni Usul Hukuku, 2018, s. 265), “Mahkemece davacılar tarafından açılan davalar arasında hukuki ve fiili irtibat bulunması nedeniyle birleştirilmesine karar verilmiş ve buna göre hüküm kurulmuş ise de, 1086 Sayılı HUMK'nun 45. maddesiyle 6100 Sayılı HMK'nun karşılık 166.maddesi uyarınca, birleştirilen dava dosyaları bağımsızlıklarını koruyacağından her davada talepler ayrı ayrı değerlendirilerek, ilam başlığında da asıl ve birleşen dosya bilgileri belirtilmek suretiyle

H. Kanun Yollarına Başvurma

İhtiyari dava arkadaşlığında davalar birbirinden bağımsız olduğundan her biri, hükmü kendisi için yalnız başına istinaf veya temyiz edebilir⁶⁶². Süresinde istinaf veya temyiz yoluna başvurmayan ihtiyari dava arkadaşları hakkında hüküm kesinleşir⁶⁶³. Süresinde kanun yoluna başvurmayan ihtiyari dava arkadaşları, kanun yoluna başvurmuş olan diğer dava arkadaşlarının başvurusundan yararlanamaz⁶⁶⁴.

İstinaf aşamasında kanun yoluna başvurmuş olan ihtiyari dava arkadaşlarının

hüküm kurulması, yargılama giderleri ve vekalet ücretinin her dava için ayrı ayrı belirlenmesi gerekir. Asıl ve birleştirilen davalar hakkında tek hüküm kurulmuş olması doğru görülmemiştir. Kabule göre de; a-) Davacılar ihtiyari dava arkadaşı olup her bir davacı lehine hükmolunacak tazminat miktarının hükümde ayrı ayrı gösterilmesi gerekirken bu usule uyulmayarak yazılı şekilde karar verilmesi doğru görülmemiştir.” 17. HD, T. 20.3.2019, E.2016/4526, K. 2019/3330 (Kazancı İçtihat Bankası); aynı yönde bkz. 15. HD, T. 20.9.2018, E.2018/578, K.2018/3322 (Kazancı İçtihat Bankası).

⁶⁶² (ANSAY, 1960, s. 354), (BİLGE & ÖNEN, 1978, s. 558), (BERKİN, 1981, s. 883), (ULUKAPI, Dava Arkadaşlığı, 1991, s. 228), (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 497), (PEKCANİTEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 698).

⁶⁶³ “HMK’nun 58. maddesi uyarınca, ihtiyari dava arkadaşlığında, davalar birbirinden bağımsız olduğundan, dava arkadaşlarından her biri, diğerinden bağımsız hareket edebilir. Buna göre, ihtiyari dava arkadaşlarından her biri, hükmü yalnız başına kanun yoluna götürebilir. Süresinde kanun yoluna başvurmamış ihtiyari dava arkadaşları hakkında hüküm kesinleşir. Diğer dava arkadaşlarının kanun talebi üzerine hüküm bozulursa, bu bozmadan kanun yoluna başvurmamış (ve bu nedenle haklarında hüküm kesinleşmiş olan) ihtiyari dava arkadaşları yararlanamaz. Bu açıklamalar ışığında yapılan incelemede; davalı ...’ın mahkemece verilen ilk hükme karşı yapmış olduğu sair temyiz itirazları reddedilmiş ve hüküm sadece davalı ... hakkındaki davanın adli yargıda görevli olduğu yönündeki temyiz itirazı yönünden bozulmuştur. Bozma kararına karşı, sadece davalı ... karar düzeltme yoluna başvurmuş ve hüküm bu davalı yararına bozulmuştur. Buna göre, hükmün dairemizin bozma kararı dışında kalan kısımları kesinleşmiştir. Dolayısıyla, hakkındaki hüküm kesinleşmiş olan davalı ..., bu bozmadan yararlanamaz. Bu halde, mahkemece; davalı ... yönünden, ilk kararda verilen hükmün kesinleşmiş olması nedeniyle yeniden karar verilmesine yer olmadığına karar verilmesi gerekirken, yanlışlı değerlendirme ile davanın reddine karar verilmiş olması, usul ve yasaya aykırıdır.” 3. HD, T. 4.12.2018, E. 2017/12978, K. 2018/12315 (Kazancı İçtihat Bankası); aynı yönde bkz. 20. HD, T. 5.4.2018, E. 2016/7825, K. 2018/2682 (Kazancı İçtihat Bankası).

⁶⁶⁴ (ALANGOYA, Usul, 2003, s. 151), (ALANGOYA, YILDIRIM, & DEREN YILDIRIM, Medeni Usul Hukuku Esasları, 2009, s. 138), (UMAR, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2011, s. 205), (KARSLI, 2014, s. 310), (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 497), (TANRIVER, Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 544, 545), (PEKCANİTEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 698), (ATALI, ERMENEK, & ERDOĞAN, Medeni Usul Hukuku, 2018, s. 265).

birinin yanında davaya katılarak (iradi taraf değişikliği suretiyle) ihtiyari dava arkadaşlığı meydana getirilemez. Çünkü HMK, istinaf aşamasında ıslaha ve dava açılmasına izin vermemektedir. Aynı şekilde temyiz aşamasında da iradi taraf değişikliği suretiyle ihtiyari dava arkadaşlığı oluşturulamaz⁶⁶⁵.

İstinaf ve temyiz sınırı her dava arkadaşı bakımından ayrı ayrı değerlendirilecektir⁶⁶⁶. Kanun yoluna başvuru süresi, her dava arkadaşı bakımından kararın ona tebliğinden itibaren başlayacaktır⁶⁶⁷. İstinaf ve temyiz harçlarını da her dava arkadaşı ayrı ayrı yatıracaktır⁶⁶⁸.

I. Yargılama Giderleri

1. Dava Arkadaşlarının Haksız Çıkması Halinde

İhtiyari dava arkadaşları yargılama sonunda haksız çıkarsa, mahkeme tarafından yargılama giderlerine mahkûm edilirler. Mahkeme, hükümde yargılama giderlerinden sorumluluğu davadaki ilgilerine göre dava arkadaşları bakımından ayrı ayrı belirtebileceği gibi, dava arkadaşlarını yargılama giderlerinden müteselsil olarak sorumlu da tutabilir. Mahkemenin ihtiyari dava arkadaşlarını davadaki konumları itibarıyla paylaştırarak yargılama giderlerinden sorumlu tutması halinde her birinin sorumlu olduğu miktar hükümde gösterilmelidir⁶⁶⁹.

⁶⁶⁵ (TAŞ KORKMAZ, Medeni Usul Hukukunda İradi Taraf Değişikliği, 2014, s. 337, 338).

⁶⁶⁶ “Davacılar ihtiyari dava arkadaşı durumunda olduğundan dolayı 40.000,00 TL’lik kesinlik sınırı her bir davacı yönünden ayrı ayrı gözetilmelidir. Bu sebeple davacı ..., davacı ..., davacı ... yönünden verilen karar miktar itibarıyla kesin niteliktedir. Bu nedenle, ilgili davacılar yönünden temyiz isteminin miktar yönünden reddine karar vermek gerekmiştir.” 17. HD, T. 16.4.2019, E. 2016/10988, K. 2019/4811 (Kazancı İçtihat Bankası); aynı yönde bkz. 9. HD, E. 2019/4574, K. 2019/12334 (<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>); 21. HD, T. 24.10.2018, E. 2018/3340, K. 2018/7729 (Kazancı İçtihat Bankası); 9. HD, T. 22.10.2018, E.2018/7165, K. 2018/18835 (Kazancı İçtihat Bankası).

⁶⁶⁷ (MUŞUL, Medeni Usul Hukuku, 2012, s. 142), (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 497), (PEKCANİTEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 698).

⁶⁶⁸ 11. HD, T. 27.6.2018, E. 2016/10521, K. 2018/4867 (Kazancı İçtihat Bankası).

⁶⁶⁹ “Uyuşmazlıkta, mahkemece gerek harç ve gerekse de yargılama gideri yönünden davada iki davalı olduğu halde hükümde hangi davalı olduğu belirtilmeden “davalı” denilerek aleyhine harç ve yargılama gideri yükletilen davalının kim olduğunun muğlak bırakıldığı gibi, her bir davalı yönünden kabul edilen miktarlar farklı olduğundan, kabul edilen toplam alacak miktarından, davalıların sorumlu tutuldukları miktara göre harçtan sorumluluklarının ayrı ayrı belirlenmesi gerekirken ortak belirlenmesi ve ayrıca

2. Dava Arkadaşlarının Haklı Çıkması Halinde

Dava, dava arkadaşlarının lehine sonuçlanmışsa dava arkadaşları lehine karşı tarafı yargılama giderlerine ve kendilerini vekille temsil ettirmişlerse vekâlet ücretine mahkûm eder⁶⁷⁰. Dava arkadaşları ayrı vekiller tayin ettiyse her biri için ayrı vekâlet ücretine hükmedilmelidir⁶⁷¹. Ayrıca dava arkadaşları kendilerini tek bir avukatla temsil ettirseler dahi yine her dava arkadaşı bakımından ayrı ayrı vekâlet ücretine hükmedilmelidir. Bu hususta Yargıtay kararları mevcuttur⁶⁷².

Dava arkadaşlarının kısmen haklı çıkması durumunda mahkeme, yargılama giderlerini haklı çıkma oranına göre dava arkadaşları ile karşı taraf arasında paylaştırır (HMK m. 326/ 2). Sadece harca, haksız çıkılan oranda hükmedilir ve davanın reddi hariç, harç daima davalıya yükletilir. Bu nedenle dava arkadaşları, kısmen haklı çıktıkları davada davacı konumundalarsa harç, kaybedilen oranda davalıya yükletilecektir. Ancak dava arkadaşları davalı konumundalarsa, davayı kaybettikleri oranda harca mahkûm edileceklerdir⁶⁷³.

harcın sorumluluk durumuna göre davalılara yükletilmesi gerekirken haklılık oranına göre davalılar ve davacı arasında paylaştırılması usule aykırı olduğundan kararın bozulması gerekir.” 9. HD, T. 1.10.2018, E. 2015/21392, K. 2018/17047 (Kazancı İçtihat Bankası); aynı yönde bkz. 1. HD, T. 26.9.2018, E. 2015/16051, K.2018/12848 (Kazancı İçtihat Bankası).

⁶⁷⁰ “Davacılar lehine kabul edilen rakamlar üzerinden her bir davacı için ayrı ayrı nispi vekâlet ücretine hükmedilmesi gerekirken tüm davacılar için kabul edilen rakamların toplamı olan 200.000 lira üzerinden tek bir nispi vekâlet ücretine hükmedilmesi doğru değildir.” 17. HD, 17.3.2015, 7685/4379 (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 496); “17. HD, 27.02.2014, 3288/2692” (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 699).

⁶⁷¹ 4. HD, T. 20.3.2019, E.2018/4415, K. 2019/1634, (<http://emsal.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/>), 17.HD,E.2016/8095,K.2019/3078, (<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>), (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 497), “21.HD, 08.01.2013, 17265/4872” (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 699), (YILMAZ, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2017, s. 1275).

⁶⁷² “Davacılar ihtiyari dava arkadaşları olduğundan, kabul edilen maddi ve manevi tazminatlar yönünden davacılar yararına Av. Ücret tarifesine göre ayrı ayrı vekalet ücretine hükmedilmesi gerekirken, tüm tazminat toplamı üzerinden tek vekalet ücreti takdir edilmesi doğru görülmemiştir.” 17. HD, T. 26.3.2019, E. 2016/6767, K. 2019/3530 (Kazancı İçtihat Bankası); aynı yönde bkz. 17. HD, T. 19.3.2019, E. 2016/8372, K. 2019/3247 (Kazancı İçtihat Bankası); 17. HD, T. 18.3.2019, E. 2018/4650, K. 2019/3097 (Kazancı İçtihat Bankası).

⁶⁷³ “İki tarafın da davada kısmen haklı çıkması durumunda, yargılama giderlerinin taraflar arasında paylaştırılacağına ilişkin hüküm (m.326/2), yargılama harçları bakımından uygulanmaz. Çünkü harca

II. MADDİ HUKUKA İLİŞKİN HÜKÜM ve SONUÇLARI

A. Zamanaşımının Kesilmesi

Davanın açılması ile dava konusu hak (alacak) için zamanaşımı kesilir (TBK m. 154/ 2). Bu, davanın açılmasının maddi hukuka ilişkin hüküm ve sonuçlarındandır. Bunun ihtiyari dava arkadaşlarıyla ilgili kısmı ise, ihtiyari dava arkadaşı durumunda olanlara karşı dava açıldığında ihtiyari dava arkadaşları bakımından zamanaşımının kesilmesidir. Zamanaşımının kesilebilmesi için dava dilekçesinin davalılara tebliğ edilmesine gerek yoktur⁶⁷⁴.

Müteselsil borçluluğun söz konusu olduğu hallerde ihtiyari dava arkadaşlığının doğabileceğinden bahsetmiştik. Davada müteselsil borçlulardan bir kısmına dava açıldığında dava açılmayan müteselsil borçlular bakımından da zamanaşımı kesilmiş sayılacak mıdır? Bu sorunun cevabını TBK vermektedir. TBK m. 155’ e göre zamanaşımı müteselsil borçlulardan birine karşı kesilince diğerlerine karşı da kesilmiş olur.

B. Hak Düşürücü Sürenin Korunması

Hak düşürücü süreye bağlı davalarda dava açılması ile hak düşürücü süre korunmuş olur⁶⁷⁵. İşte ihtiyari dava arkadaşları bakımından da dava açmanın hak düşürücü süreye bağlı olduğu durumlarda dava açmaları ile kendilerine karşı hak düşürücü süre korunmuş olur.

C. Şahsa Bağlı Hakların Malvarlığı Hakkına Dönüşmesi

Bazı haklar şahsı bağlı olup yalnızca o kişi tarafından kullanılabilir. Ancak hak sahibi, özellikle kullanılması ile malvarlığı hakkını da etkileyen şahsa bağlı bir hakkı için dava açtıktan sonra ölürse mirasçılarının davaya devam etmesi mümkündür⁶⁷⁶. Nafaka ve

haksız çıkılan oranda hükmedilir; yani harç mahkûm edilen miktara göre belirlenir ve davanın reddi hariç, harç daima davalıya yükletilir. Bu nedenle diğer giderler gibi, kazanılan ya da kaybedilen miktara göre tekrar bölüştürülemez.” (PEKCANİTEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul, 2017, s. 700)’dan naklen (KURU, Hukuk Muhakemeleri Usulü C.V, 2001, s. 5334). Bu yönde kararlar: “21. HD, 09.03.2004, 569/2124 (Kazancı İçtihat Bankası); 21.HD, 02.04.2012, 4977/4915 (Kazancı İçtihat Bankası)”.

⁶⁷⁴ (ÜSTÜNDAĞ, Medeni Yargılama Hukuku, 2000, s. 490), (KURU, Hukuk Muhakemeleri Usulü C. II, 2001, s. 1649), (KARSLI, 2014, s. 432).

⁶⁷⁵ (BİLGE & ÖNEN, 1978, s. 444), (ÜSTÜNDAĞ, Medeni Yargılama Hukuku, 1989, s. 407).

⁶⁷⁶ (KURU, Hukuk Muhakemeleri Usulü C. II, 2001, s. 1671), (ULUKAPI, Medeni Usul Hukuku, 2014, s. 255), (POSTACIOĞLU & ALTAY, Medeni Usul Hukuku Dersleri, 2015, s. 434, 435).

manevi tazminat davaları bu duruma örnek olarak verilebilir. Ayrıca TMK m. 181/ 2’ de de boşanma davası devam ederken eşlerden birinin ölmesi halinde ölen eşin mirasçıları davaya devam ederek sağ kalan eşin kusurunu tespit ettirip mirasçılığına engel olabilir⁶⁷⁷.

D. Davalı Dava Arkadaşlarının Temerrüde Düşmesi

Davalı dava arkadaşları daha önce temerrüde düşmedilerse dava dilekçesinin kendilerine tebliği ile birlikte temerrüde düşerler. Yargıtay’ a göre ise, temerrüde düşme anı tebliğ değil davanın açılması anıdır⁶⁷⁸. Ancak biz bu görüşe katılmıyoruz. HMK’ da bu hususta bir düzenleme olmadığından borçlunun nasıl temerrüde düşeceğine ilişkin kanun hükmü TBK m.117/ 1’ dir. Buna göre ise muaccel bir borcun borçlusu alacaklının ihtarıyla temerrüde düşer. İhtar ise borçluya tebliğ edilmelidir, yoksa hüküm ifade etmez. Dava dilekçesinin davalılara tebliği de bu anlamda bir ihtar sayılabilir. Bu nedenle dava arkadaşlarının temerrüde düşmesi için davanın açılması yeterli olmayıp bir de bu davanın kendilerine tebliğ edilmiş olması gerekir⁶⁷⁹.

Dava dilekçesi ihtiyari dava arkadaşlarının hepsine aynı anda tebliğ edildiyse, hepsi aynı anda temerrüde düşmüş sayılır. Ancak eğer dava dilekçeleri farklı zamanlarda tebliğ edildiyse, her bir ihtiyari dava arkadaşı kendilerine yapılan tebliğ tarihinden itibaren temerrüde düşmüş olacaktır.

E. İyiniyetin Kötüniyete Dönüşmesi

İhtiyari dava arkadaşlarına karşı dava açıldığında dava arkadaşlarının iyiniyetleri kötüniyete dönüşecektir⁶⁸⁰. Ancak davanın sadece açılmış olması tek başına iyiniyetin ortadan kalkmasına neden olmaz. Tarafların iyiniyetli olduğu yargılama esnasında da kabul edilir. İyiniyetin kötüniyete dönüşmesi yalnızca davanın açılmasıyla değil, davanın açıldığı tarihi dava arkadaşlarının öğrenmesi yani dava dilekçesinin tebliğiyle başlar⁶⁸¹.

⁶⁷⁷ (TAŞ KORKMAZ, Boşanma Davasında Sağ Kalan Eşin Bu Sıfatla Mirasçılığına Son Vermek Amacıyla Mirasçılar Tarafından Davaya Devam Edilmesi, 2014, s. 1414).

⁶⁷⁸ (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 242): “13. HD 25.6.2015, 18674/21964”.

⁶⁷⁹ (BERKİN, 1981, s. 379), (KURU, Hukuk Muhakemeleri Usulü C. II, 2001, s. 1648), (KARSLI, 2014, s. 434), (ULUKAPI, Medeni Usul Hukuku, 2014, s. 255), (KURU, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 242, dn.35), (TANRIVER, Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 642).

⁶⁸⁰ (ULUKAPI, Medeni Usul Hukuku, 2014, s. 200).

⁶⁸¹ (KURU, Hukuk Muhakemeleri Usulü C. II, 2001, s. 1648), (ULUKAPI, Medeni Usul Hukuku, 2014, s. 255), (KARSLI, 2014, s. 434), (POSTACIOĞLU & ALTAY, Medeni Usul Hukuku Dersleri, 2015, s. 434), (TANRIVER, Medeni Usul Hukuku, 2016, s. 641), (PEKCANITEZ, ÖZEKES, AKKAN, & TAŞ

SONUÇ

Bir davada, davacı ve davalı olmak üzere iki taraf vardır. İki taraf sistemine göre tarafların birbirinden farklı kişiler olması gerekmektedir. Davada tarafın kim olduğu, taraf kavramına verilecek anlama göre değişmektedir. Bunu açıklamak üzere öğretide ileri sürülen üç farklı taraf teorisinden yalnızca şekli taraf teorisiyle davanın tarafları davanın başında belirlenebilir. Böylece dava, diğer davalardan subjektif anlamda ferdileştirilmiş olur. Bu nedenle şekli taraf teorisi kabul edilmiştir. Buna göre dava dilekçesinde davacı ve davalı olarak gösterilen kişiler davada taraf olarak kabul edilir.

Bir yargılama içinde bir tarafta birden fazla kişi bulunuyorsa yahut talep sonucunda veya davanın temelinde çokluk (taaddüd) varsa burada dava yığılması mevcut demektir. Subjektif dava yığılması denilen kavram ise esasen tarafta çokluk anlamına gelen dava arkadaşlığıdır. Dava arkadaşlığında amaç tahkikati ortak yürüterek usul ekonomisini gerçekleştirmektir. Dava arkadaşlığı, mecburi ve ihtiyari dava arkadaşlığı olmak üzere ikiye ayrılır.

Hak ve borç üzerinde birden fazla kimsenin birlikte hareket etme zorunluluğu bulunan hallerde, hak veya borcun bölünemez olduğu hallerde mecburi dava arkadaşlığı söz konusu olmaktadır. Mecburi dava arkadaşlığında birlikte hareket etme zorunluluğu bulunmaktadır. Mecburi dava arkadaşlarından yalnızca birine yahut birkaçına dava açılmışsa bu eksikliğin tamamlanması gerekir. Bunun için hâkim, taraflara süre vermelidir. Kanuni taraf değişikliği yoluyla dava arkadaşlığının oluşabilmesi için ölen tarafın mirasçılarının yargılamaya dâhil edilmesi gerekmektedir. Ancak bu sadece ölenin malvarlığını ilgilendiren davalarda söz konusu olabilir.

İhtiyari dava arkadaşlığına yol açan sebeplerin söz konusu olması halinde, birden fazla kişinin birlikte dava açması veya birden fazla kişiye karşı birlikte dava açılması suretiyle ihtiyari dava arkadaşlığı meydana getirilebilir. İhtiyari dava arkadaşlığı kurumunun amaçları usul ekonomisini gerçekleştirmek, çelişkili kararlar verilmesini önlemek, taraf menfaatini sağlamak ve adil yargılanmayı gerçekleştirmektir.

İhtiyari dava arkadaşlığı, davanın başında davacıların birlikte dava açmasıyla yahut birden fazla kişinin aynı anda davalı olarak gösterilmesiyle oluşabileceği gibi aralarında kanunun aradığı anlamda bağlantı olan davaların birleştirilmesi yoluyla da oluşabilir.

Kanımızca iradi taraf katılımı yoluyla ihtiyari dava arkadaşlığı oluşturulması mümkün değildir. Dâhili dava yoluyla yalnızca mecburi dava arkadaşlığı oluşturulabilir. Dâhili dava yoluyla sürecin başlangıcında hakkında dava açılmayan sorumluyu yargılamanın ortasında dava sürecine dâhil etmek her zaman adil sonuçlar doğurmayabilir. Zira davaya dâhil edilmek istenen kişinin konu hakkında ne bilgisi mevcuttur ne de kendisinden önce yapılan usul işlemlerine katılabiliştir. Belki de yargılamanın son aşamasına yaklaşırken davaya dâhil edilmek istenmiştir. Bu durum, kişinin savunma hakkını da ihlal edecektir. Ayrıca davaya dâhil edilmek istenen kişinin yargılama hukuku bakımından nasıl haberdar edileceği de tartışılması gereken bir konudur. Esasen dâhili dava ile kişiyi yargılamanın ortasında davaya dâhil etmektense, kanımızca davaların sonradan birleştirilmesi imkânı daha adil bir uygulama olacaktır. Çünkü davaya dâhil edilmek istenen kişiye ayrıca açılan davada kişinin sürecin başında bilgisi olacaktır. Böylece savunma hakkını kullanması kolaylaşacaktır. Sonradan açılan bu dava ile mevcut dava birleştirildiğinde yine ihtiyari dava arkadaşlığı meydana gelmiş olur.

İhtiyari dava arkadaşlığının mümkün olduğu haller, HMK m. 57’ de düzenlenmiştir. Davacılar veya davalılar arasında dava konusu olan hak veya borcun elbirliğiyle mülkiyet dışında bir sebeple ortak olması, ortak bir işlemle hepsinin yararına bir hak doğmuş olması veya kendilerinin bu şekilde yükümlülük altına girmeleri, davaların temelini oluşturan vakıaların ve hukuki sebeplerin aynı veya birbirine benzer olması durumunda bu kişiler birlikte dava açabileceği gibi onlar aleyhine de birlikte dava açılabilir.

Ortak bir işlemle birden fazla kişinin hak sahibi olması yahut ortak işlemle birden fazla kişinin yükümlülük altına girmiş olması durumunda ihtiyari dava arkadaşlığının oluşabilmesi için dava konusu edimin bölünebilir olması gerekir.

Dava sebebi (Klagegrund, Klagebegründung) kavramı, usul hukukunun en önemli kavramları arasında yer alır. Öğretide dava sebebi kavramından ne anlaşılması gerektiği iki görüş çerçevesinde açıklanmaya çalışılmıştır. Bunlardan biri ferdileştirme teorisi olup diğeri ise vakıalara dayandırma teorisidir. Kanımızca Türk hukukunda vakıalara dayandırma teorisi kabul görmektedir. Buna göre davacının dilekçesinde maddi vakıaları bildirmesi yeterlidir, hukuki sebebi bildirmek zorunda değildir.

HMK kapsamında vakıalara dayandırma teorisinin kabulü, ihtiyari dava arkadaşlığının koşullarından olan *“davanın temelini oluşturan vakıaların ve hukuki sebeplerin aynı veya benzer olması”* ifadesi açısından sorunlara neden olabilmektedir. Bu

düzenleme ile cümlede yer alan “*ve hukuki sebepler*” ifadesindeki “*ve*” bağlacı dolayısıyla, sanki hukuki sebepler de davanın temeline dâhilmiş gibi bir izlenim doğmaktadır. Ancak bu düzenleme HMK’ ya hâkim olan ilkeler kapsamında değerlendirildiğinde kullanılan “*ve*” bağlacının “*yanı sıra*” ya da “*ile*” anlamıyla anlaşılması yahut “*veya*”, “*yahut*”, “*ya da*” gibi ifadeler kullanılması kanunun amacına ve usul ekonomisi ilkesinin gerçekleşmesine daha fazla hizmet edecektir. Aksinin kabulü ihtiyari dava arkadaşlığının uygulama alanını daraltacaktır. Bu da aralarında kanunun öngördüğü anlamda bağlantı bulunan davaların birlikte görülerek usul ekonomisinin sağlanmasının önüne geçecektir. O halde, aynı maddi vakıa ve hukuki sebebe veya aynı maddi vakıa ve farklı hukuki sebebe dayanılarak ihtiyari dava arkadaşlığı oluşturulabileceği kanısındayız.

Aynı maddi vakıalara fakat farklı hukuki sebeplere dayanan davalarda ihtiyari dava arkadaşlığının oluşması, her ne kadar davaların dayanağı olan hukuki sebepler birbirinden farklı olsa da maddi vakıalar aynı olduğundan, davalar arasında bir bağlantı vardır. Bu da davaların birlikte görülebilmesi için yeterli bir sebeptir. Ancak davaların temelini oluşturan maddi vakıaların farklı, hukuki sebeplerin aynı olması durumunda, objektif dava yığılması dışında birlikte dava açılarak ihtiyari dava arkadaşlığı müessesesi oluşturulamaz. Zira hukuki sebeplerin aynı olup maddi vakıaların tamamen birbirinden farklı olması durumunda bu davaların birlikte yürütülmesi usul ekonomisine bir fayda sağlamaz. Maddi vakıalar birbirinden farklı olduğundan ispat faaliyetleri de farklılaşacaktır. Çünkü maddi vakıalar davalardaki taleplere esas teşkil eden hayat olaylarıdır. Bu hayat olayları yargılama esnasında delillerle ispatlanacaktır. Maddi vakıaların birbirinden farklı olması gösterilecek delillerin de birbirinden farklı olması anlamına gelir. Delillerin farklı olması ise tahkikatın ortak yürütülmesini zorlaştıracaktır. Bu ise tahkikati zorlaştırarak davaların uzamasına neden olacaktır. Oysa ihtiyari dava arkadaşlığının amacı tahkikati ortak yürüterek usul ekonomisini sağlamak ve çelişkili kararlar verilmesini önlemektir. Bu nedenlerle maddi vakıaların farklı hukuki sebeplerin aynı olması durumunda ihtiyari dava arkadaşlığının doğabileceğini kabul etmek mümkün değildir.

İhtiyari dava arkadaşlığında davalar birbirinden bağımsızdır. Bu nedenle aynı yargılama söz konusu olsa bile dava arkadaşı sayısı kadar dava vardır. Bu bakımdan dava şartları ve ilk itirazlar, kural olarak her dava arkadaşı açısından ayrı ayrı incelenecektir.

İhtiyari dava arkadaşlarından birinin davasının özel mahkemenin diğerinin davasının genel mahkemenin görev alanına girmesi durumunda davanın özel mahkemede

görülebileceğine ilişkin görüşe katılmamaktayız. Görev kuralları kamu düzenindendir. Usul ekonomisi ilkesinin gözetilebilmesi için bu şekilde esnetilemez. Bunun aksinin kabulü adeta taraf iradesiyle görevli mahkeme seçimine neden olur. Her ne kadar Yargıtay uygulamaları bunun aksini ifade etse de ihtiyari dava arkadaşlığının söz konusu olabilmesi için mahkemenin her dava arkadaşı bakımından görevli olması aranmalıdır. İhtiyari dava arkadaşları bakımından görev hususu ayrı ayrı incelendiğinde mahkeme görevli değilse o dava arkadaşı bakımından görevsizlik kararı verilmelidir.

İhtiyari dava arkadaşlığı davalılar arasında oluşuyorsa, dava bunlardan birinin yerleşim yeri mahkemesinde açılabilir. Kanımızca haksız fiilden kaynaklı bir davada birden fazla davalı varsa ortak yetkili mahkemenin haksız fiilin işlendiği yer mahkemesi olarak kabul edilmesi, bunun bir de kesin yetkili olması uygulamada bazı sorunlara neden olabilmektedir. Bu bakımdan HMK m.7/ 2' de yer alan yetki kuralının kesin yetki kuralı olmadığını düşünmekteyiz. İlgili maddenin daha çok trafik kazalarına dayanan haksız fiillerde uygulama alanı bulduğunu düşünecek olursak, ortak yetkili mahkemeyi kesin yetkili olarak kabul edip davanın yalnızca haksız fiilin işlendiği yer mahkemesinde açılabilceğini söylemek, gerçek hayat bakımından kişilere her zaman kolaylık sağlanamayabilir. Bu bakımdan HMK m. 16 uygulanmalıdır. Buna göre haksız fiilden doğan davalarda, haksız fiilin işlendiği veya zararın meydana geldiği yahut gelme ihtimalinin bulunduğu yer ya da zarar görenin yerleşim yeri mahkemesi de yetkili olmalıdır. Sonuç olarak, somut olayın özelliklerine göre ortak yetkili mahkeme birden fazla olabilecektir.

Bütün dava arkadaşları bakımından ortak olan bir iddia ve savunma varsa eğer, ihtiyari dava arkadaşlarından birinin bunu ileri sürmesinden diğerleri de yararlanır. Buna göre, ileri sürülen def'inin niteliğine göre diğer ihtiyari dava arkadaşlarına etki edip etmediği değerlendirilmelidir. Bunun için söz konusu def'inin kanunda açıkça düzenlenmiş bir ilişkiye dayanması gerekir. Müteselsil borçluluk ilişkisi buna örnek olarak verilebilir. İşte bu durumda dava arkadaşlarından birinin ortak def'iyi ileri sürmesi diğerlerine de etki edecektir. Zamanaşımı def'i, teselsül ilişkisinden kaynaklanmadığı için birisi tarafından ileri sürülen zamanaşımı def'i yalnızca kendisini ilgilendirir, diğerleri hakkında hüküm ve sonuç doğurmaz.

İhtiyari dava arkadaşlığında mahkeme, her dava arkadaşı açısından ayrı karar verebilir. Ayrıca hepsi için aynı kararı da verebilir. İhtiyari dava arkadaşlarından birinin talebi reddedilirken diğerininki kabul edilebilir. Eğer dava arkadaşları bakımından farklı kararlar verildiyse mahkeme hükümde bunları mutlaka göstermelidir.

Dava, dava arkadaşlarının lehine sonuçlanmışsa mahkeme, dava arkadaşları lehine karşı tarafı yargılama giderlerine ve kendilerini vekille temsil ettirmişlerse vekâlet ücretine mahkûm eder. İhtiyari dava arkadaşları kendilerini tek vekille temsil ettirmiş olsalar dahi vekâlet ücretine her dava arkadaşı açısından ayrı ayrı hükmedilmesi gerekir.

İhtiyari dava arkadaşlığında davalar birbirinden bağımsızdır. Bu nedenle dava arkadaşları hükmü kendisi için yalnız başına istinaf veya temyiz edebilir. İstinaf ve temyiz sınırı ise her dava arkadaşı açısından ayrı ayrı değerlendirilecektir. Kanun yoluna başvuru süresi, her dava arkadaşı bakımından kararın ona tebliğinden itibaren başlayacaktır. Süresinde istinaf veya temyiz yoluna başvurmayan ihtiyari dava arkadaşları hakkında hüküm kesinleşeceği için kanun yoluna başvurmuş olan diğer dava arkadaşlarının başvurusundan yararlanamaz.

KAYNAKÇA

- AKINTÜRK, T., & ATEŞ, D. (2016). *Türk Medeni Hukuku Aile Hukuku II.Cilt.* İstanbul: Beta Basım Yayım.
- AKİPEK, J. G., AKINTÜRK, T., & ATEŞ, D. (2016). *Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku* (4 b.). İstanbul: Beta Yayınları.
- AKKAYA, T. (2015). Medeni Usul Hukukunda İradi Taraf Değişikliği (HMK m.124). *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 16(Özel Sayı 2014), 897-941.
- AKSOY, E. (2015). Objektif Dava Birleşmesi. *TBB Dergisi*(117), 201-232.
- AKYOL ASLAN, L. (2011). *Medeni Usul Hukukunda Davadan Feragat*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- ALANGOYA, H. Y. (1969). Yargılama Sırasında Tarafta (Yanda) İradi Olarak Meydana Gelen Değişme Hakkında Düşünceler. *Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi*(5), 125-194.
- ALANGOYA, H. Y. (1979). *Medeni Usul Hukukunda Vakıaların ve Delillerin Toplanmasına İlişkin İlkeler*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- ALANGOYA, H. Y. (1999). *Medeni Usul Hukukunda Dava Ortaklığı (Tarafların Taaddüdü)*. İstanbul: Nemaş Dizgi ve Baskı.
- ALANGOYA, H. Y. (2003). *Medeni Usul Hukuku Esasları* (3 b.). İstanbul: Nemaş Dizgi ve Baskı.
- ALANGOYA, H. Y., YILDIRIM, M. K., & DEREN YILDIRIM, N. (2009). *Medeni Usul Hukuku Esasları* (7 b.). İstanbul: Beta Yayıncılık.
- ALBAYRAK, H., & MAVZER, T. (2019). Haksız Fiilden Doğan Davalarda Ortak Yetkili Mahkeme Sorunu. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*(2), 279-306.
- ANSAY, S. (1960). *Hukuk Yargılama Usulleri* (7 b.). Ankara: Güzel Sanatlar Matbaası.
- ARSLAN, R., YILMAZ, E., & TAŞPINAR AYVAZ, S. (2016). *Medeni Usul Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- ARSLAN, R., YILMAZ, E., TAŞPINAR AYVAZ, S., & HANAĞASI, E. (2018). *Medeni Usul Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- ASLAN, K. (2005). *Hacizde İstihkak Davası*. Ankara: Turhan Yayınevi.
- ATALAY, O. (2001). *Medeni Usul Hukukunda Menfi Vakıaların İspatı*. İzmir.
- ATALI, M. (2015). Hizmet Tespit Davasının Sosyal Güvenlik Kurumuna İhbarı. *Dokuz*

- Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 16(Prof. Dr. Hakan PEKCANITEZ'e Armağan, 2014), 631-652.
- ATALI, M., ERMENEK, İ., & ERDOĞAN, E. (2018). *Medeni Usul Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- AYAN, M. (2016). *Eşya Hukuku II Mülkiyet*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- AYAN, M. (2016). *Miras Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- BAHTİYAR, M. (2019). *Ortaklıklar Hukuku*. İstanbul: Beta Basım Yayım.
- BAYRAM, A. (1977). Birlikte Dava Açılmasında Davaların Aynı Sebepten Doğmuş Olmasının Anlamı. *Adalet Dergisi*(3-4), 282-287.
- BELGESAY, M. R. (1943). *Dava Teorisi*. İstanbul.
- BERKİ, Ş. (1959). *Hukuk Muhakemeleri Usulü*. Ankara.
- BERKİN, N. (1981). *Tatbikatçılara Medeni Usul Hukuku Rehberi*. İstanbul.
- BİLGE, N., & ÖNEN, E. (1978). *Medeni Yargılama Hukuku Dersleri* (3 b.). Ankara: Sevinç Matbaası.
- BÖRÜ, L. (2016). *Medeni Usul Hukukunda İddia ve Somutlaştırma Yükü*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- BUDAK, A. C. (2013). Hukuk Muhakemeleri Kanunu' nun Görev, Yetki ve Yetki Sözleşmesi (HMK m. 5-19) Konularında Getirdiği Yenilikler. *Bankacılar Dergisi*(Özel Sayı).
- BUDAK, A. C. (2015). *Karşılaştırmalı Hukuk Muhakemeleri Kanunu*. İstanbul.
- BUDAK, A. C., & KARAASLAN, V. (2017). *Medeni Usul Hukuku*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- BULUT, U. (2017). *Medeni Usul Hukukunda Davaların Yığılması (Objektif Dava Birleşmesi)*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- DALCI ÖZDOĞAN, N. (2015). *Müteselsil Sorumluluk*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- DEREN YILDIRIM, N. (1996). *Türk, İsviçre ve Alman Medeni Usul Hukukunda Kesin Hükmün Subjektif Sınırları*. İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım.
- DOMANIÇ, H. (1964). *Hukukta Kaziyyei Muhkeme ve Nisbi Kuvveti*. İstanbul.
- DURAL, M., & ÖZ, T. (2017). *Türk Özel Hukuku Cilt IV Miras Hukuku*. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- DURAL, M., ÖĞÜZ, T., & GÜMÜŞ, M. A. (2014). *Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku*. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- ERDOĞAN, E. (2013). Paylı Mülkiyete Konu Eşyada Mecburi Dava Arkadaşlığı ve Davayı Birlikte Açma Zorunluluğunun Usul Hukuku Açısından

- Değerlendirilmesi. *Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Dergisi*(9 (25)), 183-211.
- ERDOĞAN, İ. (2017). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- ERDÖNMEZ, G. (2014). HMK m. 57/1,c Hükümü Çerçevesinde İhtiyari Dava Arkadaşlığının Mümkün Olduğu Haller. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 16(Özel Sayı Prof. Dr. Hakan PEKCANITEZ' e Armağan), 695-755.
- EREN, F. (2012). *Mülkiyet Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- EREN, F. (2018). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- EREN, F. (2018). *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- ERİŞİR, E. (2007). *Medeni Usul Hukukunda Taraf Ehliyeti*. İzmir: Güncel Yayınları.
- ERMENEK, İ. (2017). *Medeni Usul Hukukunda Davaların Birleştirilmesi ve Ayrılması*. Ankara: Yetkin.
- GENÇCAN, Ö. U. (2002). Boşanma Davasının Mirasçılar Tarafından Sürdürülmesi. *Manisa Barosu Dergisi*(1), 51-62.
- GÖKSU, M. (2009). (Hukuk Yargılamasında) Vakıa ve Hukuk. *Doç. Dr. Haluk KONURALP Anısına Armağan, I*, 323- 350.
- GÖRGÜN, L. Ş. (2015). *Medeni Usul Hukuku* (4 b.). Ankara: Yetkin Yayınları.
- GÖRGÜN, L. Ş., & KODAKOĞLU, M. (2012). *Medeni Usul Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- GÜRDOĞAN, B. (1957). Vakıa ve Hukuk. *Zeki Mesut Alsan' a Armağan SBFĐ*, 258-285.
- HANAĞASI, E. (2009). *Davada Menfaat*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- HATEMİ, H., & KALKAN OĞUZTÜRK, B. (2013). *Aile Hukuku*. İstanbul: Vedat Kitapçılık.
- HELVACI, S. (2017). *Gerçek Kişiler*. İstanbul: Legal Yayıncılık.
- İYİLİKLİ, A. C. (2013). Hukuk Yargılamasında Dava Sebebi Üzerine Bir İnceleme. *TBB Dergisi*(106), 139-204.
- İYİLİKLİ, A. C. (2016). *Hukuk Yargılamasında Kesin Hüküm*. Ankara: Yetkin.
- KALE, S. (2010). *Medeni Yargılamada Taraf Ehliyeti*. İstanbul: XII Levha Yayıncılık.
- KARADEMİR AYDEMİR, D. (2019). *Medeni Usul Hukukunda Mahkemelerin Yetkisi*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- KARAFAKİH, İ. H. (1952). *Hukuk Muhakemeleri Usulü Esasları*. Ankara.
- KARAYALÇIN, Y. (1973). *Ticaret Hukuku*. Ankara.
- KARSLI, A. (2014). *Medeni Muhakeme Hukuku*. İstanbul: Alternatif Yayıncılık.

- KILIÇOĞLU, A. M. (2015). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- KILIÇOĞLU, M. (2012). *Hukuk Muhakemeleri Kanunu El Şerhi*. İstanbul.
- KODAKOĞLU, M. (2018). *Medeni Usul Hukukunda Asli Müdahale*. Ankara: Legem Yayıncılık.
- KONURALP, H. (2006). *Medeni Usul Hukuku*. Eskişehir.
- KURU, B. (1961). *Nizasız Kaza*. Ankara.
- KURU, B. (1964). Dava Şartları. *Ord. Prof. Dr. Sabri Şakir Ansay Armağanı*, 109-147.
- KURU, B. (1967). Medeni Usul Hukukunda Dava Sebebi. *AD(4)*, 239 vd.
- KURU, B. (2001). *Hukuk Muhakemeleri Usulü C. I* (6 b.). İstanbul: Demir Demir.
- KURU, B. (2001). *Hukuk Muhakemeleri Usulü C. II* (6 b.). İstanbul: Demir Demir.
- KURU, B. (2001). *Hukuk Muhakemeleri Usulü C. III* (6 b.). İstanbul: Demir Demir.
- KURU, B. (2001). *Hukuk Muhakemeleri Usulü C.II* (6 b.). İstanbul: Demir Demir.
- KURU, B. (2001). *Hukuk Muhakemeleri Usulü C.IV* (6 b.). İstanbul: Demir Demir.
- KURU, B. (2001). *Hukuk Muhakemeleri Usulü C.V* (6 b.). İstanbul: Demir Demir.
- KURU, B. (2001). *Hukuk Muhakemeleri Usulü C.VI* (6 b.). İstanbul: Demir Demir.
- KURU, B. (2015). *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*. İstanbul: Legal Yayınları.
- KURU, B. (2016). *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku*. İstanbul: Legal Yayınları.
- KURU, B., ARSLAN, R., & YILMAZ, E. (2013). *Medeni Usul Hukuku* (24 b.). Ankara: Yetkin Yayınları.
- KURU, B., ARSLAN, R., & YILMAZ, E. (2014). *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*. Ankara: Yetkin.
- MUŞUL, T. (1984). *Medeni Usul Hukukunda Terdit İlişkileri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Fakülteler Matbaası.
- MUŞUL, T. (2012). *Medeni Usul Hukuku* (3 b.). Ankara: Adalet Yayınları.
- NOMER, H. N. (2017). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. İstanbul: Beta Yayınları.
- OĞUZMAN, M. K., & ÖZ, T. (2016). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. İstanbul: Vedat Kitapçılık.
- OĞUZMAN, M. K., SELİÇİ, Ö., & OKTAY- ÖZDEMİR, S. (2016). *Kişiler Hukuku, Gerçek ve Tüzel Kişiler*. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- OĞUZMAN, M. K., SELİÇİ, Ö., & OKTAY- ÖZDEMİR, S. (2017). *Eşya Hukuku*. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- ÖZBAY, İ. (2013). *6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu Neler Getirdi?* Ankara: Seçkin Yayıncılık.

- ÖZEKES, M. (1995). *Medeni Usul Hukukunda Asli Müdahale*. İstanbul: Alfa Basım.
- ÖZEKES, M. (2009). Dava Dilekçesinde Hukuki Sebep Bildirmek Zorunludur. *Haluk Konuralp Anısına Armağan, I*, 745-781.
- ÖZKAYA FERENDECİ, H. Ö. (2009). *Kesin Hükümün Objektif Sınırları*. İstanbul: XII Levha Yayıncılık.
- ÖZSUNAY, E. (1979). *Gerçek Kişilerin Hukuki Durumu* (4 b.). İstanbul.
- ÖZTAN, B. (2000). *Şahsın Hukuku Hakiki Şahıslar (Hakiki Şahıslar)* (9 b.). Ankara.
- PEKCANITEZ, H. (1992). *Medeni Usul Hukukunda Fer'i Müdahale*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- PEKCANITEZ, H., ATALAY, O., & ÖZEKES, M. (2016). *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı* (4 b.). Ankara: Yetkin Yayınları.
- PEKCANITEZ, H., ATALAY, O., & ÖZEKES, M. (2017). *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*. İstanbul: Vedat Kitapçılık.
- PEKCANITEZ, H., ATALAY, O., & ÖZEKES, M. (2017). *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*. İstanbul: Vedat Kitapçılık.
- PEKCANITEZ, H., ÖZEKES, M., AKKAN, M., & TAŞ KORKMAZ, H. (2017). *Medeni Usul Hukuku* (15 b.). İstanbul: XII Levha Yayınları.
- PEKCANITEZ, H., ÖZEKES, M., AKKAN, M., & TAŞ KORKMAZ, M. (2017). *Medeni Usul Hukuku* (15 b.). İstanbul: XII Levha Yayınları.
- POROY, R., TEKİNALP, Ü., & ÇAMOĞLU, E. (2014). *Ortaklıklar Hukuku I*. İstanbul: Vedat Kitapçılık.
- POSTACIOĞLU, İ. (1975). *Medeni Usul Hukuku Dersleri*. İstanbul: Sulhi Garan Matbaası.
- POSTACIOĞLU, İ. (2011). *Davaların Birleştirilmesi*. İstanbul: Vedat Yayıncılık.
- POSTACIOĞLU, İ. E. (1959). *Medeni Usul Hukuku Dersleri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.
- POSTACIOĞLU, İ. E. (1974). Davanın ve Kaziyei Muhkemenin Unsuru Olarak Hukuki Sebep. *Dr. A. Recai Seçkin'e Armağan*, 497 vd.
- POSTACIOĞLU, İ. E., & ALTAY, S. (2015). *Medeni Usul Hukuku Dersleri*. İstanbul: Vedat Yayıncılık.
- PULAŞLI, H. (2017). *Şirketler Hukuku Genel Esaslar*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- RÜZGARESEN, C. (2013). *Medeni Muhakeme Hukukunda Usul Ekonomisi İlkesi*. Ankara: 2013.
- SİRMEN, L. A. (2014). *Eşya Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayınları.

- SOYLU, M. F. (2017). Medeni Usul Hukukunda Ortak Yetkili Mahkeme. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 25(2), 449-484.
- SUNAR, G. (2003). Şekli Anlamda Taraf Kavramını Kabul Etmenin İcra ve İflas Hukukunda Doğurduğu Sonuçlar. *Prof. Dr. Ergun ÖNEN' e Armağan*, 333 vd.
- ŞENGÜN, K. O. (1971). Miras Ortaklığı ve Mirasçıların Dava Hakları. *Ankara Barosu Dergisi*(5), 645-660.
- TANRIVER, S. (2007). *Medeni Usul Hukukunda Derdestlik İtirazı* (2 b.). Ankara: Adalet.
- TANRIVER, S. (2008). Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısının 1 ila 122. Maddelerinde Yer Alan Temel Düzenlemeler ve Bunların Genel Çerçeve Değerlendirilmesi. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*(3), 665 vd.
- TANRIVER, S. (2012). 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Revizyonu Üzerine Bazı Düşünceler. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*(99), 15-34.
- TANRIVER, S. (2016). *Medeni Usul Hukuku Temel Kavramlar ve İlk Derece Yargılaması* (Cilt I). Ankara: Yetkin Yayınları.
- TAŞ KORKMAZ, H. (2013). 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun Görev, Yetki ve Yargı Yeri Belirlenmesine İlişkin Hükümlerinin Değerlendirilmesi. *Prof. Dr. Aydın Zevkliler'e Armağan, Yaşar Üniversitesi Elektronik Dergisi*, 8(Özel Sayı), 1753-1818.
- TAŞ KORKMAZ, H. (2014). Boşanma Davasında Sağ Kalan Eşin Bu Sıfatla Mirasçılığına Son Vermek Amacıyla Mirasçılar Tarafından Davaya Devam Edilmesi. *Prof. Dr. Hakan PEKCANITEZ'e Armağan, Dokuz Eylül Hukuk Fakültesi Dergisi*, 16(Özel Sayı), 1413-1482.
- TAŞ KORKMAZ, H. (2014). *Medeni Usul Hukukunda İradi Taraf Değişikliği*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- TERCAN, E. (2006). *Medeni Usul Hukukunda (Kesin Sürelerin Kaçırılması Halinde) Eski Hale Getirme*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- TOPUZ, G. (2012). Boşanma Davası Sırasında Eşlerden Birinin Ölmesi Halinde, Mirasçılarının Davaya Devam Etmelerinin Usul Hukuku Bakımından Yol Açtığı Sorunlar. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*(10), 69 vd.
- TULUAY, M. (1983). Medeni Yargılama Hukukunda Dava İlişkisi. *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1(1), 101-132.
- TUTUMLU, M. A. (2002). Boşanma Davası Sürerken Davacının Ölümü Nedeniyle Mirasçıların Davayı Takibi Yönünden Uygulanması Gereken Usul Kuralları.

- Ankara Barosu Dergisi*(2), 111-127.
- TUTUMLU, M. A. (2017). Ortak Yetkili Mahkeme Hükümünün Kesin Yetki Niteliğinde Olup Olmama Sorunu. *Terazi Hukuk Dergisi*, 12(136), 98-103.
- ULUKAPI, Ö. (1991). *Medeni Usul Hukukunda Dava Arkadaşlığı*. Konya: Mimoza Yayıncılık.
- ULUKAPI, Ö. (1997). *Medeni Usul Hukukunda Tarafların Duruşmaya Gelmemesi*. Konya: Mimoza.
- ULUKAPI, Ö. (2014). *Medeni Usul Hukuku*. Konya: Mimoza Yayıncılık.
- UMAR, B. (1963). Medeni Usul Hukukunda Davanın Dinlenme Şartı Olarak Ehliyet. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 29(3), 591-619. 11 5, 2018 tarihinde <http://dergipark.gov.tr/ihufm/issue/9111/113994> adresinden alındı
- UMAR, B. (2011). *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi*. Ankara: Yetkin.
- UMAR, B. (2014). *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- ÜRCAN, G. (2015). İş Davaları Bakımından Davadan Feragatin Müteselsil Sorumlu Dava Arkadaşlarına Etkileri. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 16(Özel Sayı Prof. Dr. Hakan PEKCANITEZ'e Armağan), 1553-1604.
- ÜSTÜNDAĞ, S. (1967). *İddia ve Mürafaanın Değiştirilmesi Yasağı*. İstanbul.
- ÜSTÜNDAĞ, S. (1989). *Medeni Yargılama Hukuku* (Cilt I-II). İstanbul: Beta Basım Yayım.
- ÜSTÜNDAĞ, S. (2000). *Medeni Yargılama Hukuku* (7 b., Cilt I-II). İstanbul: Nesil Matbaacılık.
- YALMAN, M., & TAYLAN, E. (1976). *Adi Ortaklık*. Ankara: Olgaç Matbaacılık.
- YAVUZ, C., ACAR, F., & ÖZEN, B. (2016). *Borçlar Hukuku Dersleri Özel Hükümler*. İstanbul: Beta Basım Yayım.
- YENİCE, K. (1963). Taraf Yeterliği. *Adalet Dergisi*(9-10), 937-953.
- YILDIRIM, A. (2014). *Türk Aile Hukuku*. Ankara: Savaş Yayınevi.
- YILDIRIM, M. K. (1990). *Medeni Usul Hukukunda Delillerin Değerlendirilmesi*. İstanbul.
- YILMAZ, E. (1972). Savcıların Hukuk Davalarındaki Görevleri. *AÜHFD*, 19(1-2), 255-287.
- YILMAZ, E. (1989). Hukuk Davalarında Taraf Ehliyeti ile İlgili Bir İçtihadı Birleştirme Kararının Düşündürdükleri (Tarafta Islahla Değişiklik Yapılabilmesi Olanağı). *YD*(1-4), 202-231.
- YILMAZ, E. (2008). Usul Ekonomisi. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*,

57(1), 243-273.

YILMAZ, E. (2009). Dava Taraf Değişikliği. *Prof. Dr. Saim ÜSTÜNDAĞ'a Armağan*, 569-596.

YILMAZ, E. (2013). *Medeni Yargılama Hukukunda Islah* (4 b.). Ankara: Yetkin.

YILMAZ, E. (2017). *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi Cilt 1* (3 b., Cilt 1). Ankara: Yetkin.

YILMAZ, E. (2017). *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi Cilt 2* (3 b., Cilt 2). Ankara: Yetkin.

ZEVKLİLER, A., ACABEY, B., & GÖKYAYLA, E. (1999). *Medeni Hukuk*. Ankara.

ÖZGEÇMİŞ

Uyruđu : T. C.

Doğum Yeri : Seyhan/ ADANA

Doğum Tarihi : 02.04.1993

Eğitim :

2007-2011: Adana İMKB Anadolu Öğretmen Lisesi

2011-2015: Gazi Üniversitesi Hukuk Fakóltesi

2015-2016: Adana Barosu Avukatlık Stajı

2016-2019: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Özel Hukuk Anabilim Dalında Yüksek Lisans

Mesleki Bilgiler :

Meslek : Araştırma Görevlisi

Alan : Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku

Üniversite : Çukurova Üniversitesi Hukuk Fakóltesi

Yabancı Dil :

Almanca- Orta Seviyede

İngilizce- İleri Seviyede